

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ І КРАЄЗНАВСТВА
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
РАДА УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
РАДА КОЗАЦЬКИХ ОТАМАНІВ УКРАЇНИ
МБУ «ЦЕНТР НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ»
ГОЛОВНИЙ ШТАБ ГРИ „СОКІЛ” („ДЖУРА”)

Козацько-лицарське виховання

ЗБІРНИК

нормативно-правових актів і методичних матеріалів
щодо впровадження у навчальні заклади України
дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної
гра Українського козацтва "Сокіл" ("Джура")

Київ 2010

**Упорядник – керівник Головного штабу гри «Сокіл» («Джура»)
голова Ради козацьких отаманів України наказний Кошовий отаман
Українського Вільного Козацтва Анатолій Грива.**

Збірник вміщує матеріали, які напрацьовані вчителями загальноосвітніх і спеціальних навчально-виховних закладів, працівниками органів освіти, представниками дитячо-юнацьких і молодіжних козацьких організацій Українського Козацтва.

Головний штаб гри «Сокіл» («Джура») щиро дякує Петру Бровку, Юрію Руденку, Валерію Тимофєєву та іншим авторам розробок з питань козацько-лицарського виховання, використаних при формуванні цього збірника.

РАДА УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

при Президентові України

Офіс:

вул. Садова, 3, п/с № 7,
м. Київ, 01008, Україна

Телефони: +38(044) 254-30-54,**Факс:** +38(044) 255-23-91**Електронна адреса:**radauk@ukr.net

---

Республіканському в АР Крим,
обласним, міським у містах Києві та Севастополі
та районним штабам гри "Сокіл" ("Джура")

Міністерству освіти і науки АР Крим, Головним
управлінням (управлінням) освіти і науки обласних,
Київської та Севастопольської міських державних
адміністрацій

Регіональним центрам туризму, краєзнавства, екскурсій
і спорту учнівської молоді

Від імені усіх працівників Головного штабу гри "Сокіл" ("Джура"), що є всеукраїнським організаційним і координуючим центром впровадження гри, висловлюю всім організаторам і учасникам щиро подяку за активну та плідну спільну роботу по виконанню програми Дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва "Сокіл" ("Джура") у 2010 році.

Вже другий рік поспіль спільними зусиллями державних органів освіти всіх рівнів, Ради Українського козацтва при Президентові України, МБУ «Центр Національного Відродження» при активній підтримці низки Міністерств успішно реалізується програма національно-патріотичного виховання дітей і молоді, яка сформована на основі передових досягнень козацької педагогіки та психології. За цією програмою у 2009 році у грі взяли участь більше 6 тисяч юнаків і дівчат, а загальна чисельність учасників гри у 2010 році збільшилася до 30 тис. молодих українців.

Наша спільна робота є яскравим прикладом консолідації українського суспільства від міністерства до козацького куреня навколо фізкультурно-спортивного, військово-патріотичного та духовного виховання дітей та молоді.

У 2010-2011 навчальному році Головний штаб гри "Сокіл" ("Джура") буде здійснювати організаційно-методичну підтримку заходів, передбачених Орієнтовним планом впровадження гри "Сокіл" ("Джура") у навчальні заклади (розміщений на ст.ст. 80-81 цього Збірника).

Головним штабом завершується розробка низки проектів, які допоможуть організаторам і учасникам гри вільно обмінюватися інформацією про те, як відбувається впровадження гри в навчальні заклади в різних куточках України, що допоможе значно покращити нашу спільну роботу та з кожним роком буде приводити в наші лави дедалі більше українських юнаків та дівчат.

Помічник Секретаря Ради Українського козацтва
Керівник Головного штабу гри "Сокіл" ("Джура")

А.М.ГРИВА

Свято Покрова Пречистої Богородиці з давніх давен зміцнювало в душах козаків надію на опіку і заступництво Матері Бога Живого. Змістом цього свята є ідея покровительства.

Від початків козаччини Богородиця була покровителькою та берегинею козацького війська, а з часом — і усіх українських збройних формувань.

День Покрова святкується в усіх козацьких громадах світу дуже урочисто, з молебнями про живих, з панахидами про тих хто відійшов в інший світ, з урочистими загальними зборами козаків, з загальними трапезами.

Така історична традиція приурочується до дива поразки турків під Азовом у 1641 році. Гарнізон Азова в той час налічував 6 тис. Донських і запорозький козаків, а турецько-татарське

військо – 227 тис. чоловік. Штурм Азова розпочався 6 червня 1641 року, але втративши близько 100 тис. чоловік, ворог відступив. У вирішальний час довгої героїчної оборони козацькому гарнізону з'явилося небесне видіння “діві чудесної в багряній ризи”, яке надихнуло козаків на новий подвиг, і до 1 жовтня 1641 року здійснилось дійсно диво: місто звільнилося від облоги.

Але корені особливого відзначення Богородиці безумовно набагато древніші, глибші та духовніші. Божа Матір це Вище Начало, материнська ніжність, яка сама страждає і розуміє страждання інших, вічна жіночість, посередник між слабкою людиною і Всесильним Господом.

Її образ визивав у масах військового козацького народу ті ж відчуття, які живили шанування Пресвятої Діви у середньовічних рицарів, а саме у рицарів Великого князівства Литовського, які ходили у бій співаючи гімн-молитву “Бога Родиця, Діва, Благословенна Марія”.

В це осіннє свято згадуються всі загиблі та померлі козаки, воно служить днем подяки за Божі дари, за ті життєві блага, які козаки отримали за рік що минає.

В сучасній Україні цей день став державним святом – днем Українського козацтва. Це свято встановлено за великі заслуги Українського козацтва у ствердженні української державності та суттєвий внесок у сучасний процес державотворення.

Свято Покрова Пречистої Богородиці співпала з давнім святом на честь завершення сільськогосподарських робіт, внаслідок чого Богородиця вважалася покровителькою землеробів. У цьому святі відбилася притаманна українцям шана до жінки, матері, жіночого начала взагалі, уособленого в образі матері-землі.

Вітання з Днем Українського козацтва (днем Покрови Пресвятої Богородиці)

Сьогодні День Українського козацтва.

Хочеться від щирого серця привітати усіх козаків з цим світлим днем: Покрови Пресвятої Богородиці, що відзначається щорічно 14 жовтня.

Ідея козацтва щільно переплелася з історією українського народу. Сьогодні козак це перш за все, воїн за духом, який завжди відстоює свободу українського народу. То ж нехай прагнення волі та незалежності і надалі буде неодмінною рисою українських козаків.

Зі святом Вас, Слава Україні!

Вітаю усіх українців, які відчувають себе козаками!

Сьогодні день Покрови Пресвятої Богородиці і водночас день Українського козацтва.

Бажаю всім вам всіляких гараздів і Слава Україні!

Дорогі браття та сестри!

Приходить світле та радісне свято – Покрова Пресвятої Богородиці. Від часів Хрещення Київської Русі і до наших днів це свято духовно об'єднувало наш народ, жило його вірою у повсякчасне заступництво Божої Матері за людській рід, за мир і добро на нашій землі.

Історія зберігає багато свідчень того, як вищою волею Пресвята Богородиця боронила наш народ, наше козацьке військо, надавала воїнам сил у боротьбі з ворогом. Саме тому в Україні свято отримало другу назву – Козацька Покрова і відзначається ще й як день українського козацтва. Я щиро вітаю всіх, в кому живе дух наших славних попередників – запорожців, бажаю здоров'я і нових перемог в ім'я нашої великої Батьківщини.

Щастя всім, радощів та благополуччя!

Зі Святом, дорогі мої!

Дорогі друзі!

У світлий день Покрови Пречистої Богородиці, яка українцями завжди вважалася заступницею і покровителькою відзначається національне свято – День Українського козацтва.

Ця традиція належно підкреслює велике історичне значення козацтва в боротьбі за утвердження української державності та суттєвий внесок у сучасний процес державотворення.

Козаччина завжди була однією з найяскравіших сторінок української історії, на славних прикладах якої виховувалося почуття національної самоповаги багатьох поколінь українців. Українське козацтво – звитяжна історія і велика гордість нашого народу, душа України, її надія і оберіг.

Національно-культурне відродження наших днів великою мірою живиться традиціями славної козацької доби. Саме представникам козацьких громадських об'єднань належить велика роль в утвердженні національної свідомості, подоланні комплексу меншовартості.

Тож щирісердно зичимо всім козакам та їх родинам щастя, здоров'я, наснаги у відродженні кращих національних традицій, плідної праці на благо народу, задля світової слави України.

Шановні козаки!

Дозвольте мені сьогодні поздоровити Вас з Днем Українського козацтва! Нехай вже давно минули дні Запорозької Січі, але козацтво існує, як живиться в кожній людині прагнення до вільного та незалежного життя. Врешті решт, козацтво – це стародавній український варіант демократії, це втілення прагнення нашого народу на самовираження та національний суверенітет. У глибині душі кожного українця живе козак: воїн, який нічого не боїться і за рідну землю без роздумів віддасть своє життя.

Отже всіх козаків ще раз вітаю зі святом, і бажаю міцного козацького здоров'я, незламної волі до перемоги та патріотичного духу, який допоможе долати будь-які перешкоди!

Слава Україні!

Шановна громадо!

Традиційно в світлий день Покрови Пресвятої Богородиці ми відзначаємо День Українського козацтва. Сердечно поздоровляю з цим дійсно всенародним святом співвітчизників, нащадків славного козацького роду.

У важкі часи іноземної неволі українці, плекаючи віру в національне визволення, зв'язували свої надії з козацтвом. З отриманням Україною незалежності козацька ідея отримала новий могутній імпульс розвитку, знайшла численних прихильників у всіх регіонах держави.

Вірю, що козацтво і надалі залишатиметься в авангарді конструктивних сил, які беруть на себе відповідальність за долю країни, сприяють зміцненню громадянського миру і згоди.

Бажаю усім козацького здоров'я, невичерпної енергії і пориву. Зі святом Вас!

То ж дай Вам Бог козацького здоров'я,
Дівчата самі гарні хай кохають Вас.
Хай мати - Україна щиро усміхнеться,
Щаслива з вами, в кожному із вас !

Сьогодні день Українського козацтва. Хочеться від щирого серця привітати усіх козаків з цим світлим днем: Покрови Пресвятої Богородиці, що відзначається щорічно 14 жовтня.

Ідея козацтва щільно переплелася з історією українського народу. І сьогодні козак - це не той, хто одягнений у шаровари.

Козак, це перш за все, воїн за духом, але воюватиме він тільки за одну річ - свободу.

То ж нехай прагнення волі та незалежності і надалі буде неодмінною рисою українських козаків.

Зі святом Вас, Слава Україні!

Вітаю усіх українців, які відчують себе козаками!
Сьогодні день Покрови Пресвятої Богородиці і водночас день Українського козацтва.
Бажаю всім вам всіляких гараздів і Слава Україні!

Дорогі браття та сестри!
Приходить світле та радісне свято – Покрова Пресвятої Богородиці. Від часів Хрещення Київської Русі і до наших днів це свято духовно об'єднувало наш народ, жило його вірою у повсякчасне заступництво Божої Матері за людській рід, за мир і добро на нашій землі.
Історія зберігає багато свідчень того, як вищою волею Пресвята Богородиця боронила наш народ, наше козацьке військо, надавала воїнам сил у боротьбі з ворогом. Саме тому в Україні свято отримало другу назву – Козацька Покрова і відзначається ще й як день українського козацтва.
Я щиро вітаю всіх, в кому живе дух наших славних попередників – запорожців, бажаю здоров'я і нових перемог в ім'я нашої великої Батьківщини.
Щастя всім, радощів та благополуччя!
Зі Святом, дорогі мої!

Дорогі друзі!
У світлий день Покрови Пречистої Богородиці, яка українцями завжди вважалася заступницею і покровителькою відзначається національне свято – День козацтва. Ця традиція належно підкреслює велике історичне значення козацтва в боротьбі за утвердження української державності та суттєвий внесок у сучасний процес державотворення.
Козаччина завжди була однією з найяскравіших сторінок української історії, на славних прикладах якої виховувалося почуття національної самоповаги багатьох поколінь українців. Козацтво – звитяжна історія і велика гордість нашого народу, душа України, її надія і оберіг.
Національно-культурне відродження наших днів великою мірою живиться традиціями славної козацької доби. Саме представникам козацьких громадських об'єднань належить велика роль в утвердженні національної свідомості, подоланні комплексу меншовартості.
Тож щирісердно зичимо всім козакам та їх родинам щастя, здоров'я, наснаги у відродженні кращих національних традицій, плідної праці на благо народу, задля світової слави України.

Шановні козаки!
Дозвольте мені сьогодні поздоровити Вас з Днем Українського козацтва!
Нехай вже давно минули дні Запорізької Січі, але козацтво існує, як живиться в кожній людини прагнення до вільного та незалежного життя.
Врешті решт, козацтво – це стародавній український варіант демократії, це втілення прагнення нашого народу на самовираження та національний суверенітет. У глибині душі кожного українця живе козак: воїн, який нічого не боїться і за рідну землю без роздумів віддасть своє життя.
Отже всіх козаків ще раз вітаю зі святом, і бажаю міцного козацького здоров'я, незламної волі до перемоги та патріотичного духу, який допоможе долати будь-які перешкоди!
Слава Україні!

Шановна громада!

Традиційно в світлий день Покрови Пресвятої Богородиці ми відзначаємо День Українського козацтва. Сердечно поздоровляю з цим дійсно всенародним святом співвітчизників, нащадків славного козацького роду.

У важкі часи іноземної неволі українці, плекаючи віру в національне визволення, зв'язували свої надії з козацтвом.

З отриманням Україною незалежності козацька ідея отримала новий могутній імпульс розвитку, знайшла численних прихильників у всіх регіонах держави.

Вірю, що козацтво і надалі залишатиметься в авангарді конструктивних сил, які беруть на себе відповідальність за долю країни, сприяють зміцненню громадянського миру і згоди.

Бажаю усім козацького здоров'я, невичерпної енергії і пориву.

Зі святом Вас!

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про День Українського козацтва

Враховуючи історичне значення і заслуги Українського козацтва у ствердженні української державності та суттєвий внесок у сучасний процес державотворення, постановляю:

Установити День Українського козацтва, який відзначати щорічно 14 жовтня — в день свята Покрови Пречистої Богородиці.

Президент України
м. Київ, 7 серпня 1999 р.
№ 966/99

Л.Кучма

УКАЗ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про відродження історико-культурних та господарських традицій
Українського козацтва

Враховуючи історичну роль козацтва у становленні української державності, а також з метою відродження традицій та звичаїв Українського козацтва постановляю:

1. Схвалити громадські ініціативи щодо державної підтримки дальшого розвитку і діяльності організацій Українського козацтва, які об'єднують громадян України, які відносять себе до козаків, спрямовані на:

- відродження історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій Українського козацтва;

- відновлення в установленому порядку історичних назв населених пунктів місцевостей, об'єктів соціально-культурного та іншого призначення, пов'язаних з історією Українського козацтва;

- використання в установленому порядку атрибутики та символіки Українського козацтва;

- створення відповідно до законодавства України козацьких селянських (фермерських) господарств і колективних сільськогосподарських підприємств, сільськогосподарських кооперативів, садівницьких товариств, промислів тощо;

- піклування про пам'ятки історії та культури Українського козацтва, здійснення у відповідних пам'ятних місцях природоохоронних заходів та сприяння науково-пошуковій роботі;

- взаємодію з державними органами щодо патріотичного виховання молоді, організації фізкультурно-спортивної та культурно-просвітницької роботи.

2. Міністерствам та іншим центральним органам державної виконавчої влади України, Уряду Автономної Республіки Крим, головам

обласних, Київської та Севастопольської міських Рад сприяти розвитку Українського козацтва, в тому числі здійсненню його статутної діяльності.

Рекомендувати органам, уповноваженим управляти майном, що перебуває у державній власності, вирішувати питання щодо виділення приміщень організаціям Українського козацтва.

Міністерству культури України, Міністерству України у справах молоді і спорту здійснювати заходи щодо проведення фестивалів козацької творчості, спортивних змагань, створення козацьких художніх самодіяльних колективів та фізкультурно-спортивних секцій.

Міністерству оборони України, Штабу Цивільної оборони України, Національній гвардії України та Державного комітету у справах охорони державного кордону України розглянути у тримісячний строк питання щодо укомплектування окремих військових формувань призовниками з організацій Українського козацтва.

Кабінету Міністрів України розробити в місячний строк заходи щодо наукового опрацювання матеріалів з історії Українського козацтва, поетапного відродження його історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій.

Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України
м. Київ, 20 січня 1995 р.
№ 14/95

Л.Кучма

УКАЗ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про Національну програму відродження та розвитку Українського козацтва
на 2002-2005 роки

З метою відродження історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій Українського козацтва, сприяння громадській згоді в суспільстві постановляю:

Схвалити Національну програму відродження та розвитку Українського козацтва на 2002-2005 рр. (далі — Програма), що додається.

Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям ужити заходів щодо виконання зазначеної Програми.

Кабінету Міністрів України під час підготовки проектів Державного бюджету України передбачати, починаючи з 2002 р., кошти для виконання Програми та встановити контроль за їх витрачанням.

Координаційній раді з питань розвитку Українського козацтва при Президентові України вжити заходів щодо залучення в установленому порядку позабюджетних коштів для виконання Програми.

Запропонувати Національній академії наук України, Академії педагогічних наук України здійснювати методичне і наукове забезпечення виконання Програми.

Президент України
м. Київ, 15 листопада 2001 р.
№ 1092/2001

Л.Кучма

УКАЗ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про Раду Українського козацтва

З метою створення ефективного механізму взаємодії органів державної влади та козацьких громадських організацій щодо розвитку історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій Українського козацтва та відповідно до пункту 28 частини першої статті 106 Конституції України постановляю:

1. Утворити Раду Українського козацтва (далі – Рада) як консультативно-дорадчий орган при Президентові України.

2. Визначити головною метою діяльності Ради забезпечення реалізації потенціалу козацької ідеї для консолідації українського суспільства, залучення козацьких громадських організацій до охорони культурної спадщини, фізкультурно-спортивної роботи, військово-патріотичного виховання молоді.

3. Затвердити Положення про Раду Українського козацтва (додається).

4. Установити, що Рада утворюється у складі Голови, секретаря та інших членів Ради. Раду очолює президент України.

Членами Ради є керівники всеукраїнських козацьких громадських організацій, зареєстрованих відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян». До складу Ради можуть входити також інші особи, які зробили значний внесок у відродження та розвиток Українського козацтва.

5. Призначити Аржевітіна Станіслава Михайловича – Радника Президента України – секретарем Ради Українського козацтва.

6. Ліквідувати Координаційну раду з питань розвитку Українського козацтва.

7. Визначити такими, що втратили чинність:

Указ Президента України від 6 жовтня 1999 року № 1283 «Про Координаційну раду з питань розвитку Українського козацтва»;

Указ Президента України від 22 грудня 1999 року № 1610 «Про Положення про Координаційну раду з питань розвитку Українського козацтва».

Президент України
м. Київ, 4 червня 2005 року
№ 916/2005

В.ЮЩЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
Від 4 червня 2005 року
№ 916/2005

ПОЛОЖЕННЯ про Раду Українського козацтва

1. Рада Українського козацтва (далі Рада) є консультативно-дорадчим органом при Президентові України.

2. У своїй діяльності Рада керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, а також цим Положенням.

3. Основними завданнями Ради є:

здійснення аналізу стану розвитку Українського козацтва, а також заходів із забезпечення взаємодії органів виконавчої влади і козацьких громадських організацій у сфері відродження історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва;

участь у розробленні та реалізації державних програм розвитку Українського козацтва; внесення в установленому порядку пропозицій щодо формування та реалізації політики у цій сфері.

4. Рада відповідно до покладених на неї завдань:

вивчає та аналізує стан розвитку козацького руху в Україні;

здійснює підготовку у межах своїх повноважень рекомендацій щодо відродження та розвитку традицій Українського козацтва;

вносить в установленому порядку пропозиції щодо формування державної політики у сфері відродження та розвитку історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій Українського козацтва, а також щодо сприяння роботі громадських, релігійних організацій, благодійних фондів, окремих громадян щодо відродження Українського козацтва;

розробляє та бере участь у виконанні проектів та програм розвитку Українського козацтва;

бере участь у розробленні проектів нормативно-правових актів з питань, що належать до її компетенції;

сприяє укомплектуванню окремих підрозділів Збройних Сил України та інших військових формувань призовниками, які є членами козацьких організацій;

сприяє охороні пам'яток історії та культури, природоохоронній та науково-пошуковій роботі, організації та проведенню фестивалів козацької творчості, спортивних змагань, вносить

у встановленому порядку пропозиції щодо відновлення історичних назв, пов'язаних з історією Українського козацтва;

проводить через засоби масової інформації інформаційну та роз'яснювальну роботу з проблем Українського козацтва, відродження та розвитку його історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій.

5. Рада під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування у питаннях відродження та розвитку історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій Українського козацтва, а також з навчальними закладами, науковими установами щодо патріотичного виховання, організації фізкультурно-спортивної та культурно-просвітницької роботи серед молоді.

6. Рада має право:

одержувати в установленому порядку від міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади інформацію, документи і матеріали з питань, що належать до її компетенції;

утворювати в разі потреби тимчасові робочі групи.

7. Рада здійснює свою діяльність на громадських засадах.

8. Рада утворюється у складі Голови, секретаря та інших членів Ради.

Раду очолює Президент України.

Членами Ради є керівники всеукраїнських козацьких громадських організацій, зареєстрованих відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян».

Для набуття членства в Раді керівник всеукраїнської козацької громадської організації подає на ім'я Голови Ради заяву, до якої додаються рішення вищого статусного органу всеукраїнської козацької громадської організації про підтвердження повноважень відповідного керівника, копії свідоцтва про реєстрацію всеукраїнської козацької громадської організації та статуту (положення).

До складу Ради можуть входити також інші особи, які зробили значний внесок у відродження та розвиток Українського козацтва. Рішення про введення до складу Ради таких осіб приймається Радою.

Секретаря Ради призначає Президент України.

Секретар Ради забезпечує діяльність Ради в період між її засіданнями, а також:

організовує діяльність Ради;

формує порядок денний засідань Ради та скликає її засідання;

за дорученням Голови Ради представляє Раду у відносинах з центральними та місцевими органами виконавчої влади, підприємствами, установами, організаціями.

9. Організаційною формою роботи Ради є засідання, які проводяться у міру потреби, але не рідше одного разу на три місяці.

Головуючим на засіданнях є Голова Ради. За відсутності Голови Ради її засідання відкриває секретар Ради і Рада зі свого складу обирає головуючого.

Рада правомочна вирішувати питання, якщо на її засіданні присутні більше половини її членів.

Рішення Ради приймаються більшістю голосів членів Ради і оформлюються протоколом.

Члени Ради мають рівні права. Кожний член Ради має один голос.

У разі якщо член Ради не згоден з її рішенням або не може бути присутнім на засіданні, він може висловити свою думку з питання, що розглядаються, письмово.

10. Рада використовує в роботі бланки зі своїм найменуванням.

Державний секретар
України

О.ЗІНЧЕНКО

УКАЗ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про заходи з підтримки розвитку Українського козацтва

Ураховуючи історичну роль козацтва у становленні української державності та з метою взаємодії органів виконавчої влади та козацьких громадських організацій у здійсненні заходів щодо відродження і розвитку історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій Українського козацтва **постановляю:**

1. Кабінету Міністрів України забезпечити у тримісячний строк розроблення та затвердити Державну програму розвитку Українського козацтва на 2008 – 2010 роки.

2. Підтримати пропозиції міністерств, інших центральних органів виконавчої влади щодо залучення в установленому порядку козацьких громадських організацій до участі в:

забезпеченні охорони громадського порядку і державного кордону, здійсненні заходів, у тому числі передбачених Комплексною програмою профілактики правопорушень на 2007 – 2009 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 року № 1767, із запобігання та припинення адміністративних правопорушень і злочинів, захисту життя та здоров'я громадян, інтересів держави від протиправних посягань;

ліквідації надзвичайних ситуацій, співпраці з особовим складом аварійно-рятувальних служб, пожежно-рятувальних підрозділів у питаннях щодо надзвичайних ситуацій та захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи;

здійсненні разом із підрозділами патрульно-постової служби органів внутрішніх справ та дільничними інспекторами міліції заходів із патрулювання на вулицях, в інших громадських місцях, зокрема, під час проведення масових заходів, державних та релігійних свят;

науково-пошуковій та громадсько-краєзнавчій роботі для виявлення нових об'єктів з історії Українського козацтва, публікації документів з історії України козацької доби, зокрема родоводів українських гетьманів, кошових, полковників та інших діячів;

створенні реєстру об'єктів історико-архітектурної спадщини та здійсненні обліку нерухомих пам'яток культурної спадщини, пов'язаних з історією Українського козацтва;

реалізації заходів із реставрації, відбудови, впорядкування пам'яток історії і культури Українського козацтва, в тому числі ремонту будівельних споруд колишніх січей та паланок, зі збереження природних історичних ландшафтів, де відбувалися козацькі битви, розташовувалися козацькі січі, паланки та інші об'єкти, пов'язані з історією Українського козацтва;

утворенні та розвитку козацьких мистецьких самодіяльних колективів, проведенні фестивалів козацької творчості, у змаганнях із козацьких бойових мистецтв;

наданні науково-методичної допомоги музеям і заповідникам у пропаганді історії, культури і традицій Українського козацтва;

створенні документальних та художніх фільмів, присвячених історії Українського козацтва та подіям козацької доби;

здійсненні заходів з розроблення та запровадження нових, у тому числі кінних, туристичних маршрутів, пов'язаних з оглядом місць та об'єктів, що відображають історію та традиції Українського козацтва;

заходах із військово-патріотичного виховання допризовної молоді, військовослужбовців, у проведенні інформаційно-пропагандистської роботи з особовим складом військових частин, присвяченої відзначенню важливих історичних подій в Україні;

фізкультурно-спортивній, туристично-краєзнавчій та культурно-просвітницькій роботі серед учнівської молоді, в організації дитячо-юнацьких військово-спортивних ігор, проведенні фізкультурно-оздоровчого патріотичного комплексу заходів у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах;

реалізації заходів, спрямованих на подолання дитячої безпритульності та бездоглядності;

роботі з відновлення історичних назв населених пунктів, місцевостей, пов'язаних з історією Українського козацтва;

підготовці та внесенні пропозицій щодо присвоєння окремим частинам Збройних Сил України та іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, почесних найменувань, пов'язаних з іменами видатних українських гетьманів, козацьких полководців та отаманів;

підготовці та випуску сувенірної продукції до знаменних дат з історії Українського козацтва та ювілейних річниць, пов'язаних з життям та діяльністю його видатних діячів.

3. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям залучати в установленому порядку та в межах своєї компетенції за сприяння Ради Українського козацтва, утвореної Указом Президента України від 4 червня 2005 року № 916, козацькі громадські організації до здійснення заходів, зазначених у статті 2 цього Указу.

4. Міністерству закордонних справ України надавати в установленому порядку підтримку козацьким громадським організаціям у здійсненні заходів із виявлення місць поховань українських гетьманів та козацьких полководців в інших державах та можливого перепоховання їх в Україні, а також із виявлення пов'язаних з історією Українського козацтва предметів та документів, організації роботи з повернення їх в Україну.

Президент України
м. Київ, 4 травня 2007 року, № 378/2007

Віктор ЮЩЕНКО

МІНІСТЕРСТВО УКРАЇНИ У СПРАВАХ СІМ'Ї, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

27.10.2009

№ 3754/981/538/49

**Про затвердження Концепції
Національно-патріотичного
виховання молоді**

На виконання статті 7 пункту 2 Указу Президента України від 3 липня 2008 № 616 «Про проведення у 2009 році в Україні Року молоді», статті 7 пункту 1 Плану організації виконання положень Указу Президента України від 3 липня 2008 № 616 «Про проведення у 2009 році в Україні Року молоді», затвердженого Віце-прем'єр-міністром України І. Васюником 11.07.2008 та постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 №41 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009-2015 роки»

Н А К А З У Є М О:

1. Затвердити Концепцію національно-патріотичного виховання молоді (додається).
2. Міністерству України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерству оборони України, Міністерству культури і туризму України, Міністерству освіти і науки України в межах компетенції:
  - довести до відома керівників відповідних структурних підрозділів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, навчальних закладів, інших установ, підприємств, організацій Концепцію, затверджену цим наказом.
  - забезпечити у межах бюджетних призначень щорічне проведення обласних, міських, районних заходів з метою утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей молоді.
3. Міністерству оборони України, Міністерству культури і туризму України та Міністерству освіти і науки України в межах компетенції інформувати щороку до 1 грудня, починаючи з 2009 року,
Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту про проведеної роботу.
4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступників Міністра у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністра оборони України, Міністра культури і туризму, Міністра освіти і науки України відповідно до розподілу функціональних обов'язків.
5. Цей наказ набирається чинності з дня його офіційного опублікування.

В.о. Міністра України у справах сім'ї,
молоді та спорту
Т.в.о. Міністра оборони України
В.о. Міністра культури і туризму України
Міністр освіти і науки України

Р.Г.Драпушко
В.В.Івашенко
В.В.Корнієнко
І.О.Вакарчук

ЗАТВЕРДЖЕНО

НАКАЗ

Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту,

Міністерства оборони України,

Міністерства культури і туризму України

Міністерства освіти і науки України,

27. 10. 2009 № 3754 /981 /538/49

КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю, та модернізації навчально-виховного процесу.

В основу національної системи патріотичного виховання покладено національну ідею, як консолідуючий чинник розвитку суспільства й нації в цілому. Форми й методи виховання базуються на народних традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології.

Ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинена національно свідомо, високоосвічена, життєво компетентна особистість, здатна до саморозвитку та самовдосконалення.

Головною домінантою щодо патріотичного виховання молоді це формування у особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної, за змістом, життєвої позиції. У сучасному суспільстві вживається погляд на виховання, як процес подолання негативних тенденцій у розвитку особистості й сприйняття вихованця лише як об'єкта виховних впливів.

Сьогодні сформоване соціальне замовлення на ефективні виховні системи й технології. Зростає увага до виховання засобами музеїв, театральної педагогіки, дитячого та юнацького спорту. Створюються реальні умови для прояву творчих здібностей молодих людей. Сучасна молодь добре інформована щодо процесів, які відбуваються в різних сферах науки, техніки, соціального життя; динамічно оволодівають сучасними комунікаційними технологіями.

Усе це створює сприятливі умови для розвитку виховання, як пріоритетної сфери соціального життя країни, підвищення її статусу та потенціалу, досягнення якісно нових результатів у духовно-моральному, громадянському, трудовому, художньо-естетичному, екологічному вихованні підростаючого покоління.

В той же час, сучасний етап розвитку України потребує від органів державної влади здійснення системних заходів для вирішення проблем, пов'язаних з організацією військово-патріотичного виховання як складової загального процесу патріотичного виховання, спрямованих на військовослужбовців Збройних Сил України, інших військових формувань та молодь, що є потенційними кандидатами для прийняття на військову службу.

Розбудова української армії нового типу, яка здійснюється на основі переходу Збройних сил України на комплектування військовослужбовців які проходять військову службу за контрактом, та впровадження служби у військовому резерві потребують принципових змін концептуальних засад у підходах до визначення напрямів, форм і методів робіт із військово-патріотичного виховання молоді.

Виховуючи людину ХХІ століття, необхідно пам'ятати, що ми виховуємо людину нової формації, майбутній інтелектуальний потенціал країни, її громадян-патріотів.

1. Мета та завдання Концепції національно-патріотичного виховання молоді

Мета Концепції полягає у вихованні молодої людини, як патріота своєї країни, готового самовіддано розбудовувати її, як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, здатного виявляти національну гідність, знати свої права та обов'язки, цивілізовано

відстоювати їх, сприяти громадянському миру, і злагоді в суспільстві, поводитися компетентно, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі, як громадянин, сім'янин, професіонал, носій культури.

Патріотичне виховання є складовою частиною загального виховного процесу, являє собою систематичну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади, і громадських організацій із формування в громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, готовності до виконання громадянських, і конституційних обов'язків; є однією з головних складових національної безпеки України. Патріотичне виховання формується на прикладах історії становлення України, українського козацтва, героїки національно-визвольних змагань, досягнень у галузі політики, освіти, науки, культури і спорту, які несуть у собі якості моральних ідеалів.

Патріотичне виховання включає в себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, володіє високим рівнем комплексності, тобто охоплює своїм впливом усі покоління, пронизує всі сторони життя: соціальну-економічну, політичну, духовну, правову, педагогічну, спирається на освіту, культуру, історію, державу, право.

Головною метою роботи органів державної влади та створених відповідних організацій, а також метою реалізації проектів у сфері патріотичного виховання молоді, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів, є робота з молодими громадянами 14-35 річного віку, а саме виховання їх у дусі патріотичного обов'язку, поваги до військової служби та готовності до захисту Вітчизни, повазі до чинного законодавства та засад демократичної, правової держави.

Концепція розроблена на виконання Указу Президента України від 03.07.2008 № 616/2008 «Про проведення у 2009 році в Україні Року молоді», з урахуванням норм Указу Президента України від 25.10.2002 № 948 «Про затвердження Концепції допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді», Постанови Верховної Ради України від 22.05.2003 № 865 „Про заходи Кабінету Міністрів України щодо захисту національних інтересів держави у сферах національно свідомого і патріотичного виховання молодого покоління та забезпечення умов його розвитку” та пропозицій центральних та місцевих органів виконавчої влади.

Це передбачає визначення і реалізацію першочергових і перспективних заходів, спрямованих на формування соціально-активної життєвої позиції молодих громадян, психологічної готовності до добровільного вступу на військову службу та зразкове виконання службових обов'язків у подальшому.

Метою Концепції є створення цілісної системи національно-патріотичного виховання молоді шляхом реалізації таких виховних завдань:

- забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості відповідно до її інтересів та суспільних вимог;
- реалізація індивідуального підходу до особистості, відмова від уніфікації в процесі виховання, орієнтації на "усередненого" вихованця;
- сприяння набуттю молоддю соціального досвіду, успадкування ними духовних надбань українського народу;
- формування почуття патріотизму і духовності, національної свідомості, любові до свого народу, його історії, держави, рідної землі, родини, гордості за минуле, і сучасне - якостей, які безпосередньо впливають на досягнення достатнього рівня обороноздатності держави та зміцнення її могутності на основі героїчних прикладів історії українського народу, Другої світової війни, національно-визвольних змагань та сучасних Збройних Сил України;
- консолідація діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування, загальноосвітніх закладів, громадських, молодіжних, дитячих, ветеранських і релігійних організацій у сфері патріотичного виховання;
- утвердження в масовій свідомості громадян об'єктивну оцінку ролі Збройних Сил України в українській історії, спадкоємність розвитку війська в обстоюванні ідеалів державності та незалежності;
- сприяння створенню і здійсненню діяльності установ патріотичного виховання молоді, військово-патріотичних клубів, військово-спортивних секцій, молодіжних козацьких осередків;
- формування мовної культури, оволодіння та вживання української мови, як духовного коду нації;

- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, старших за себе, турбота про молодших та хворих;
- виховання правової культури, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, зв'язку із природою, поваги до жінки, матері, толерантності;
- охорона й зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я;
- забезпечення базової культури, розвиток естетичних потреб і почуттів;
- спонукання зростаючої особистості до протидії проявам аморальності, правопорушенням, бездуховності, антигромадській діяльності;
- формування психологічної та фізичної готовності молоді до виконання громадського та конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів та незалежності держави, підвищення престижу військової служби, формування і розвиток мотивації до служби в Збройних Силах України, військово-професійної орієнтації молоді;
- відродження та розвиток українського козацтва як важливої громадської сили військово-патріотичного виховання молоді;
- сприяння ефективній діяльності позашкільних закладів, центрів патріотичного виховання молоді, громадським молодіжним та дитячим організаціям стосовно національно-патріотичного виховання.

2. Принципи національно-патріотичного виховання:

Запорукою ефективності виховного процесу є органічне поєднання системи принципів національно-патріотичного виховання в цілісну систему, яка забезпечує досягнення відповідних результатів – міцно і органічно засвоєних загальнолюдських, і національних цінностей, сформовану стратегію життя суспільства, яка передбачає постійний рух до здійснення нових, соціально значущих задумів.

Основними принципами національно-патріотичного виховання є:

принцип національної спрямованості виховання, який передбачає формування у молоді національної самосвідомості, любові до рідної землі, свого народу, шанобливого ставлення до його культури, здатності зберегти свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

принцип культуровідповідності, який передбачає виховання як культуротворчий процес, спрямований на формування базової культури особистості, базуючись на набутому морально-етичному досвіді людства. У ході реалізації зазначеного принципу вихованець та педагог стикаються з проблемами, розв'язання якого вимагає творчого підходу, що стимулює розвиток моральної культури вихованця та є джерелом його особистісного розвитку.

принцип гуманізації виховного процесу зосереджує увагу на дитині, як вищій цінності, ураховує її вікові та індивідуальні особливості, не форсує її розвитку, спонукає до самостійності, задовольняє базові потреби дитини, виробляє індивідуальну програму її розвитку, стимулює свідоме ставлення до своєї поведінки, діяльності, життєвих принципів.

принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії передбачає, що учасники виховного процесу виступають рівноправними партнерами у процесі спілкування, беруть до уваги точку зору один одного, визнають право на її відмінність від власної, узгоджують свої позиції. Вихователь уникає жорстких приписів, рахується з його психічним станом, життєвим досвідом, системою звичок та цінностей, вдається до продуктивних виховних дій, виявляє професійну творчість та індивідуальність.

принцип цілісності означає, що виховання організовується як системний педагогічний процес, спрямований на гармонійний та різнобічний розвиток особистості, формування в неї цілісної картини світу, передбачає забезпечення наступності напрямів та етапів виховної роботи.

акмеологічний принцип вимагає від вихователя орієнтації виховного процесу на вищі морально-духовні досягнення і потенційні можливості вихованця, створення умов для досягнення життєвого успіху особистості, розвитку її індивідуальних здібностей.

принцип особистісної орієнтації означає, що загальні закони психологічного розвитку проявляються у кожній людині своєрідно і неповторно. Педагог культивує у зростаючій особистості почуття самооцінки, упевненості у собі, визнає її право на вільний розвиток та реалізацію своїх здібностей, спрямовує її зусилля на розвиток свідомості, культури потреб, емоційної сприйнятливості, відповідальної поведінки.

принцип життєвої творчої самодіяльності передбачає становлення особистості як творця свого життя, який здатен приймати особисті рішення, і нести за їх відповідальність, повноцінно жити і активно діяти, постійно самовдосконалюватися, адекватно і гнучко реагувати на соціальні зміни.

принцип полікультурності передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, формування у вихованців відкритості, толерантного ставлення до цінностей, відмінних від національних ідей, до культури, мистецтва, вірування інших народів, здатності диференціювати спільне та відмінне в різних культурах, сприймати українську культуру, як невід'ємну частину загальнолюдської.

принцип технологізації передбачає послідовні науково-обґрунтовані дії педагога у виховному процесі та відповідно організовані ним дії вихованців, підпорядковані досягненню соціально спроектованої системи виховних цілей, що узгоджуються з психологічними механізмами розвитку особистості. Такий процес гарантує позитивну розвиваючу динаміку.

принцип соціальної відповідності обумовлює необхідність узгодженості змісту і методів виховання у реальній ситуації, в якій організовується виховний процес. Завдання виховання зорієнтовані на реальні соціально-економічні умови і передбачають формування у молоді готовності до ефективного розв'язання життєвих проблем. Умовами реалізації даного принципу є: взаємозв'язок виховних задач і задач соціального розвитку демократичного суспільства; координація взаємодії соціальних інститутів, які впливають на особистість; забезпечення комплексу соціально-педагогічної допомоги; орієнтація педагогічного процесу на реальні можливості соціуму, урахування його найрізноманітніших чинників.

принцип превентивності вимагає, виховні заходи держави, всіх виховних інститутів, враховуючи інтереси особистості, спрямовані на профілактику негативних проявів поведінки молоді, на допомогу та її захист, вироблення імунітету до негативних впливів соціального середовища. При цьому має забезпечуватись система заходів економічного, правового, психолого-педагогічного, соціально-медичного, інформаційно-освітнього характеру, спрямованого на формування позитивних соціальних настанов, запобігання вживанню наркотичних речовин, різних проявів деструктивної поведінки, відвернення суїцидів та формування здорового способу життя, культури статевих стосунків.

3. Форми національно-патріотичного виховання молоді в Україні

Удосконалення системи національно-патріотичного виховання слід здійснювати шляхом розвитку у суспільстві високої соціальної активності, громадянської відповідальності, духовності, становлення громадянського суспільства, що складатиметься з молодих громадян, які володіють високою свідомістю та здатністю проявити її в повсякденній діяльності з забезпечення сталого розвитку; утвердження у суспільстві поваги до культурного та історичного минулого України; створення і забезпечення реалізації можливостей для повноцінної соціалізації молодих громадян, більш активного залучення їх у вирішення соціально-економічних, культурних, правових, екологічних та інших проблем, як загальнодержавного так і місцевого значення; виховання молодих громадян у дусі поваги до Конституції країни, законності, норм суспільного та колективного життя, створення умов для забезпечення реалізації конституційних прав людини та його обов'язків, громадянського та професійного обов'язку; розвиток відчуття у молодих громадян почуття гордості, глибокої поваги до символів держави – Герба, Прапора, Гімну України, іншої загальнодержавної та регіональної символіки та історичних святинь, гордості за країну, а також окремі регіони та міста; створення умов для посилення патріотичної направленості телерадіомовлення та інших засобів масової інформації при висвітленні подій та явищ суспільного життя, активна протидія антипатріотизму, маніпулюванню інформацією, фальсифікації історії України; формування

расової, національної, релігійної терпимості, розвиток дружніх відносин між представниками різних етнічних груп.

Центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, профспілкові, дитячі, молодіжні та інші громадські організації, підприємства, військові частини, організації та установи, інші соціальні інститути проводять роботу з патріотичного виховання молоді, зосереджуючи увагу на:

- роз'ясненні внутрішньої та зовнішньої політики України, положень Законів України, указів, розпоряджень Президента України та постанов, розпоряджень Кабінету Міністрів України, виховуючи повагу до законодавчих норм;

- вивченні історії України та процесів державотворення, боротьби та здобуття Україною статусу незалежної, суверенної, демократичної держави;

- роз'ясненні серед молодих громадян вимог Закону України "Про загальний військовий обов'язок і статуту Збройних Сил України", вимог Військової присяги на вірність Українському народові та військових статутів шляхом організації зустрічей з ветеранами війни, відмінниками бойової підготовки Збройних Сил України відвідування військових частин, кораблів, вищих військових навчальних закладів, і вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи;

- виховання молоді на прикладах життя та діяльності видатних людей, чие життя пов'язане з Україною у соціально-економічній, політичній, культурній сферах тощо;

- розроблення та удосконалення нових педагогічних форм і методів навчання молоді основам військової справи, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення процесу військово-патріотичного виховання;

- вивчення української мови, як державної мови України»;

- виховання поваги до Державного Гімну, історії та змісту державних символів, засвоєнні поваги до державної атрибутики.

4. Напрямки реалізації концепції національно-патріотичного виховання молоді

4.1. Удосконалення нормативно-правової бази патріотичного виховання молоді:

підготовка нормативно-правових актів з питань патріотичного виховання молоді, внесення відповідних змін до законодавства;

забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади всіх рівнів, місцевого самоврядування, навчальних і культурно-просвітницьких закладів;

забезпечення виконання цільових програм військово-патріотичного спрямування з метою підвищення в державі престижу та привабливості військової служби;

визначення механізмів економічного стимулювання суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють підтримку заходів ветеранських, молодіжних і дитячих громадських організацій, спрямованих на патріотичне виховання молоді;

розроблення порядку проведення всеукраїнських військово-спортивних ігор, конкурсів, присвячених проблемам патріотичного виховання молодих людей;

розроблення положень про державні нагороди та відзнаки для вихователів, наставників за успіхи у патріотичному вихованні молоді, а також для молодих людей — за досягнення у підготовці до захисту Батьківщини, до служби у Збройних силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України.

4.2 Активізація діяльності органів державної влади у сфері патріотичного виховання молодого покоління:

забезпечення наступності та системності патріотичного виховання з урахуванням вікових, національних особливостей підростаючого покоління;

поєднання і координація зусиль центральних та місцевих органів влади у роботі щодо патріотичного виховання молоді;

утвердження конституційних положень про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю;

посилення військово-патріотичної роботи, проведення днів і місячників захисника Батьківщини, "вахт пам'яті", пошукових заходів, військово-спортивних ігор і походів;

виховання у молоді національної свідомості, яка ґрунтується на українській національній ідеї;

сприяння молодим людям у реалізації ними інтелектуальних та творчих здібностей на благо України;

сприяння професійній орієнтації, розвиток мотивації до праці;

залучення юнаків і дівчат до вивчення культури, історії корінних народів і національних меншин України, пропагування кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, підтримка професійної та самодіяльної художньої творчості, діяльності творчих об'єднань, клубів за інтересами, фольклорних колективів;

сприяння формуванню позитивного іміджу українських естрадних виконавців, діячів культури і мистецтва, спортсменів, активне залучення їх до патріотичного виховання молоді;

забезпечення дієвого впливу суб'єктів виховання, державних і громадських організацій на свідомість, підсвідомість і поведінку молодіжного покоління з метою формування високих моральних, військово-професійних, психічних і фізичних якостей;

забезпечення активної участі молоді в загальнодержавних заходах військово-патріотичного спрямування, які б сприяли реалізації та утвердженню української національної ідеї та засад української державності;

забезпечення виконання заходів військово-спортивної підготовки, фізичного виховання – та інших, спрямованих на утвердження здорового способу життя;

розвиток політичної культури, залучення молоді до участі у державотворчому процесі, громадському русі;

виховання у молодих людей культури поведінки, поваги до старших поколінь, розвинутої правосвідомості, дбайливого ставлення до природи;

розширення молодіжного туризму;

створення відповідних умов та залучення молодих людей до регулярних занять фізичною культурою і спортом, спрямування фізичного виховання на підготовку молоді до праці та захисту Батьківщини;

забезпечення проведення заходів військово-спортивної підготовки, фізичного виховання та інших, спрямованих на утвердження здорового способу життя молодих громадян;

сприяння розширенню контактів з українцями, які проживають за межами України;

удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів, що займаються питаннями патріотичного виховання дітей та молоді;

сприяння роботі клубів за місцем проживання, центрів патріотичного виховання, позашкільних закладів та інших організацій, які здійснюють заходи з патріотичного виховання молоді;

розроблення та реалізація програм патріотичного виховання молоді місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування разом з усіма інституціями громадянського суспільства.

4.3 Інформаційно-пропагандистське забезпечення національно-патріотичного виховання молоді:

розроблення рекомендацій щодо посилення патріотичної спрямованості програм радіомовлення та телебачення, матеріалів друкованих засобів масової інформації;

активна протидія фактам, що фальсифікують історію України та її сьогодення;

створення в мережі Інтернет інформаційної бази з питань патріотичного виховання молоді;

організація у теле-, радіопрограмах і в пресі постійно діючих рубрик про патріотичне виховання молоді, про досвід роботи у цьому напрямі різних соціальних інституцій, у тому числі ветеранських, молодіжних і дитячих громадських організацій, із залученням до обговорення проблем патріотичного виховання молоді відомих вчених, державних і громадських діячів, представників культури і мистецтва, педагогів, ветеранів війни і праці, лідерів та активістів громадських організацій; випуск спеціального друкованого видання з проблем патріотичного виховання молоді;

недопущення пропаганди в засобах масової інформації культу насильства, жорстокості і бездуховності, поширення порнографії та інших матеріалів, що підривають суспільну мораль;

підтримка україномовних молодіжних друкованих засобів масової інформації, теле- та радіопрограм, Інтернет-центрів;

виробництво кіно- і відеофільмів, видання творів, постановка спектаклів, спрямованих на патріотичне виховання підростаючого покоління.

4.4 Співпраця органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями:

активне залучення до патріотичного виховання молоді ветеранських громадських організацій, використання їх досвіду і духовного потенціалу з метою збереження та спадкоємності славних бойових і трудових традицій;

відродження та розвиток українського козацтва як важливої громадської сили, здатної зробити вагомий внесок у військово-патріотичне виховання молоді, її підготовку до захисту Батьківщини;

організаційна та фінансова підтримка на конкурсній основі програм, проектів громадських організацій, спрямованих на патріотичне виховання молоді;

підтримка засобів масової інформації, які діють при молодіжних і дитячих громадських організаціях та висвітлюють проблеми патріотичного виховання дітей і молоді;

посилення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади стосовно національно-патріотичного виховання молоді;

сприяння консолідації і координації діяльності громадських організацій при підготовці і проведенні заходів патріотичного спрямування;

утвердження конституційних положень про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю;

відродження духовності, забезпечення прав на свободу світогляду і віросповідання;

збереження та подальший розвиток національної культурної спадщини;

здійснення громадянського контролю за діяльністю органів державної влади у цій сфері;

4.5 Посилення ролі сім'ї у процесі патріотичного виховання молоді:

створення сприятливого рівня життєдіяльності сім'ї, належних умов для фізичного, інтелектуального, морально-естетичного, освітнього та духовного розвитку дітей та молоді на засадах національних традицій, педагогічної науки та кращого світового досвіду;

підвищення педагогічної культури батьків, зокрема шляхом підготовки нових програм і посібників з питань патріотичного виховання дітей та молоді у сім'ї, активізація діяльності органів державної влади та громадських структур у цьому напрямі;

створення всеукраїнської та регіональних інформаційно-статистичних баз даних стосовно різних категорій сімей з метою їх соціальної підтримки.

4.6 Формування науково-теоретичних і методичних засад національно-патріотичного виховання молоді:

здійснення заходів щодо розширення фактографічної бази історичних подій, публікація нових архівних документів, видання воєнно-історичної літератури, мемуарів, довідкових матеріалів про здобутки України за роки незалежності, серій книг патріотичної спрямованості, календарів;

включення проблематики патріотичного виховання молоді до дослідницьких програм та планів наукових і навчальних закладів;

підготовка та видання наукових праць, науково-методичних, навчальних посібників і рекомендацій з питань патріотичного виховання молоді;

розроблення та впровадження типових навчальних програм з питань патріотичного виховання молоді в закладах освіти;

вивчення інтересів, запитів, настроїв та уподобань молоді, зокрема шляхом проведення моніторингового соціологічного дослідження;

систематичне проведення науково-практичних конференцій, семінарів, у тому числі всеукраїнської науково-практичної конференції з проблем патріотичного виховання молоді;

вивчення світового досвіду з питань патріотичного виховання молоді;

створення на базі кращих наукових установ і закладів освіти експериментальних майданчиків та центрів для опрацювання виховних інновацій, поширення передового досвіду; підвищення професійної кваліфікації педагогів та вихователів, соціальних працівників, інших фахівців у сфері соціального становлення та розвитку молоді.

5. Очікувані результати впровадження Концепції

У результаті впровадження Концепції очікується:

– поглиблення процесу формування в молоді основ гуманістичного світогляду, пріоритетності високих моральних, культурних, загальнолюдських цінностей, утвердження патріотизму та національної самосвідомості, що сприятиме зміцненню духовної, моральної єдності суспільства в цілому, зниженню ідеологічного протистояння, зміцненню єдності й дружби корінних народів і національних меншин України;

– забезпечення формування політичної свідомості молодого покоління через активну участь у створенні політичного курсу розвитку держави на загальнодержавних, конституційних, світоглядних, правових, демократичних принципах;

- підвищення зацікавленості молоді щодо служби у Збройних силах України, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, її готовності до захисту України, збереження та розвитку славних бойових і трудових традицій українського народу.

- реалізація заходів патріотичного спрямування сприятиме збереженню стабільності в суспільстві, соціальному та економічному розвитку країни, зміцненню її обороноздатності та безпеки.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

від 25 грудня 2003 року

№ 855

Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру "Сокіл" ("Джура") Українського козацтва

(Із змінами, внесеними згідно із наказом Міністерства освіти і науки України від 05.11.09 № 1011 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 25.12.2003 № 855»)

На виконання Доручення Президента України від 10 жовтня 2000 року № 1-14/1263 про "Вжиття заходів щодо ширшого залучення козацьких товариств до військово-патріотичного виховання, організації фізкультурно-спортивної, туристсько-краєзнавчої та культурно-просвітницької роботи серед школярів, посилення ролі Українського козацтва у підготовці молоді до військової служби"; Указу Президента України від 15 листопада 2001 року № 1092/2001 "Про Національну програму відродження та розвитку Українського козацтва на 2002 - 2005 роки"; Указу Президента України від 25 жовтня 2002 року № 948/2002 "Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді" та з метою

активізації національно-духовного виховання молоді і підвищення рівня її готовності до захисту Батьківщини **наказую:**

1. Затвердити Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру "Сокіл" ("Джура") (далі - гра "Джура") Українського козацтва та запровадити її в навчальних закладах та закладах позашкільної роботи як форму національно-духовного і військово-патріотичного виховання, оборонно-масової та спортивно-оздоровчої роботи з учасниками гри в позаурочний час, що додається.

2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій:

2.1. Активно залучати товариства Українського козацтва до військово-патріотичної, пошуково-краєзнавчої, спортивно-масової, оборонно-масової та культурно-просвітницької роботи серед школярів, до питань підготовки молоді як захисників Батьківщини.

2.2. Фінали гри "Джура", відповідно до розділу XII Положення, проводити:
- у навчальних закладах та закладах позашкільної роботи щорічно, починаючи з 2004 року;

- районні - один раз на 3 роки, починаючи з 2004 року;
- обласні (крайові) - один раз на 3 роки, починаючи з 2005 року;
- всеукраїнські - один раз на 3 роки, починаючи з 2006 року.

2.3. Забезпечити проведення I, II і III-го етапів гри «Сокіл» («Джура») на високому організаційному і професійному рівні.

(Пункт 2.3. в редакції Наказу Міністерства освіти і науки України від 05.11.09 № 1011)

3. Відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини (Середницька А.Д.) здійснювати загальне керівництво проведенням гри «Сокіл» («Джура»).

(Пункт 3. в редакції Наказу Міністерства освіти і науки України від 05.11.09 № 1011)

4. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матющенко О.К.) здійснювати безпосереднє керівництво організацією та проведенням гри «Сокіл» («Джура») та організаційно-методичне забезпечення.

(Пункт 4. в редакції Наказу Міністерства освіти і науки України від 05.11.09 № 1011)

5. Встановити, що районні і обласні фінали гри «Сокіл» («Джура») проводяться за рахунок коштів місцевих бюджетів, а всеукраїнські – за рахунок коштів місцевих і державного бюджетів.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

(Пункт 6. в редакції Наказу Міністерства освіти і науки України від 05.11.09 № 1011)

Міністр освіти і науки України

ПОЛОЖЕННЯ
дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної
гри «Сокіл» («Джура») Українського козацтва

ПЕРЕДМОВА

Українці – єдина у світі козацька нація. Козацтво є дисциплінованою організацією українського народу, споконвічною формою його самоорганізації і самозахисту в лихоліття на засадах стародавнього Звичаю – Волі як відкрystalізованого етнічного розуму.

Після зруйнування Запорізької Січі в 1775 році, не дивлячись на тривалий процес розкозачення і денаціоналізації українців Московською імперією, живий ланцюг спадковості Українського козацтва ніколи не переривався: 1775 – 1828 рр. – Задунайська Січ; 1783 – 1868 рр. – Українські козацькі війська і формування у складі імперського війська; 1783 – 1917 рр. – в Україні зберігався козацький стан; 1904 – 1914 рр. – січовий рух в Галичині, створення Легіону українських січових стрільців; 1917 – 1922 рр. – бурхливий підйом відновлення козацтва, його боротьба за відновлення самостійної і соборної України; 1918 – 1933 рр. – існування в Україні Українського Вільного Козацтва, а до 1990 року – збереження духовності і традицій Українського козацтва у ментальності і моралі національно-патріотичної верстви етнічних українців на Батьківщині і в українській діаспорі.

Сучасне Українське козацтво відновилося в Україні в 1990 році і має своєю метою історичну місію – шляхом боротьби за незалежність і соборність України, відновленням у етнічній пам'яті українців глибоких національно-патріотичних переконань, традицій і безмежної любові до своєї Батьківщини – втілити в життя українського народу і спонукати на вічність Українську Національну Ідею.

Виховувати в людині патріота своєї Батьківщини, любов до рідного краю, любов до своєї України варто починати з раннього дитинства.

Вільною "КОЗАЦЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ" називали іноземці нашу Батьківщину – неньку Україну, з глибокою повагою відзивались про її відчайдушних захисників – запорізьких козаків. Хто вони? Якими були, чим захоплювались, звідки черпали сили для своєї нескореної вдачі? На ці й цілий ряд питань має відповісти орієнтовна об'єднана програма для діяльності молодших школярів – КОЗАЧАТ (дітей віком 6-10 років), школярів середнього віку - ДЖУР КОЗАЦЬКИХ (вік 10-15 років) та старшокласників – МОЛОДИХ КОЗАКІВ (віком 15-18 років).

Запорізьке козацтво – гордість української нації і програма має виховати в дітях саме цю гордість за своїх предків, синівську вірність, навчити їх бути сильними, дужими, готовими віддати своє життя, якщо вирішується доля рідної Вітчизни, як це робили славні козаки-запорожці.

У процесі тривалого історичного розвитку передовою силою і формою духовного об'єднання суспільства в Україні було козацтво. Епоха козацтва створила глибоку багатогранну духовність, що стала вершиною української національної культури.

У козацькі часи нашому народові були приманними високий рівень шляхетності, моральності, духовності, доблесті і звитяги, знання і бездоганне дотримання національних традицій і звичаїв. У козацькій державі не було такого ганебного явища як бездомні діти. Дітьми опікувалося все суспільство. Ці якості потрібні українському народові і сьогодні – в період відновлення своєї державності і особливо завтра, в процесі розбудови і зміцнення могутності нашої Батьківщини, в процесі практичних дій щодо відновлення і збагачення СЛАВИ УКРАЇНИ.

Отже, сьогодні в школярів необхідно виховувати глибокі почуття патріотизму та національної гідності, якостей захисника Батьківщини, високий рівень загальної культури та народних знань (народної астрономії, медицини, агрономії, метеорології) народної естетики, моралі, мистецтв.

Виконанню цих завдань і повинне сприяти Положення про дитячо-юнацьку, військово-спортивну патріотичну гру "ДЖУРА", яка за напрямками, формою і змістом розрахована на шкільну молодь, а також на допризовну і призовну молодь за місцем проживання за умов умілого, грамотного, ініціативного і активного керівництва дорослих козаків – патріотів, старших товаришів, зокрема педагогів-організаторів дитячих колективів, вчителів історії, української мови та літератури, професійних військових, вчителів фізичної культури та тренерів спорту, керівників вокальних та танцювальних колективів, які забезпечать позитивний результат заходів навчально-виховного процесу.

Пропозиції Положення щодо напрямків і змісту виховання молоді реалізуються шляхом організації цілеспрямованого системного напрямку в навчально-виховному процесі в учнівських класах, в загонах, гуртках, секціях та ланках за інтересами, в процесі військово-спортивної патріотичної козацької гри "ДЖУРА" в позаурочний час в навчальних та позашкільних закладах освіти, за місцем проживання, під час табірної збори допризовної та призовної молоді.

Відповідна діяльність має охопити майже всі сфери учнівського життя, при цьому треба зважити на ту особливість, що козаками на СІЧІ були лише чоловіки, отже для дівчаток відповідного віку, там, де програмні питання за змістом не можуть бути однаковими, варто паралельно створити свій гурт, де було б передбачено підготовку їх до майбутнього подружнього життя. Жінка в минулому – вірна супутниця козака, вона – берегиня свого роду, отчого дому, але при цьому в кожен важку годину й жінка-воїн, яка може відстояти свою землю від ворога, тобто заступити свого чоловіка-козака, якщо це необхідно. Жінка-мати виховувала у своїх дітей (і в першу чергу у хлопців) мужність, сміливість, твердість і рішучість, інші вольові, необхідні захиснику Батьківщини риси козацького характеру.

Всі ці концептуальні і програмні питання виховання молоді відображені в Положенні, яке має два розділи: перший – напрямки і зміст національно-духовного і військово-патріотичного виховання і другий – організація і зміст військово-спортивної, патріотичної гри "ДЖУРА".

За змістом Положення потребує від керівного складу гри певних духовних і фізичних зусиль щодо організації цікавої і ефективної гри, але це не повинно бути стримуючим фактором в навчально-виховному процесі. Сьогодні щось із-за своєї складності не буде повністю виконано, не буде досягнуто... Нічого... Але завтра, з часом поставлена мета буде досягнута.

Дорогу долає той, хто йде. "Щоб дійти до мети, треба перш за все йти".

НАША МЕТА – шляхом свідомого опанування героїським, лицарським, гуманним і демократичним славного минулого наших предків – Українського козацтва, його традицій, культури, науки, військового мистецтва та господарювання – ДУХОВНО І МОРАЛЬНО ПІДНЯТИСЯ ДО РІВНЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ І ЗАБЕЗПЕЧИТИ ЇЇ ЖИТТЄДАЙНІСТЬ НА ВІЧНІСТЬ.

ПЕРШИЙ РОЗДІЛ

НАПРЯМКИ ТА ЗМІСТ

національно-духовного та військово-патріотичного виховання в процесі гри "ДЖУРА"

Українського козацтва

Програма для всіх учасників гри

I. "МІЙ РІДНИЙ КРАЙ"

Вивчення історії рідного краю

Знайомство з рідним селом, містом, екскурсії по селу, місту, де мешкаєш, вивчення історії виникнення села, міста, його перших років існування; пошукова робота шляхом зустрічей з людьми похилого віку своєї місцевості, їхні розповіді про минуле місцевості, де ти живеш: по можливості - збирання старовинних речей побуту, вишивок, костюмів різних регіонів України, писанок тощо.

Вивчення історії району, області, знайомство з найяскравішими сторінками їхнього розвитку, звернути особливу увагу на висвітлення так званих "білих плям історії" (доля України

в складі Московської імперії, боротьба за національну незалежність українців в XVII ст., колективізація, голодомори, фізичний і духовний терори Московської імперії проти українського народу, участь земляків у Другій світовій війні, національно-визвольні змагання в післявоєнний період).

Видатні земляки рідного краю (політичні та військові діячі, письменники, інженери, педагоги, підприємці та інші), їх місце та роль у розвитку рідного краю, всієї України, внесок у світову науку, культуру, мистецтво, економіку.

Матеріали історії рідного краю, Батьківщини розміщуються в шкільному музеї "КОЗАЦЬКОЇ СЛАВИ".

II. "ГЕЙ ВИ, ХЛОПЦІ, СЛАВНІ ЗАПОРОЖЦІ"

Вивчення історії Запорізького козацтва

Вивчення історії, місць розташування запорізьких Січей, побуту козаків. Добре вивчити, зрозуміти і усвідомити саме поняття "КОЗАК" та чітко засвоїти його морально-психологічну суть. Зрозуміти роль та значення козацького побратимства. Знайомство і вивчення кодексів лицарської звитяги та лицарської честі. Ознайомлення з першоджерелами і вивчення історичної літератури про запорізьких козаків; про їхні визвольні походи та переможні битви за незалежність України і волю Українського народу, про гетьманів України і їхню роль в обороні незалежності і державотворенні України; збирання прислів'їв та приказок про козаків; зустрічі зі старожилами району, що пам'ятають народні думи, звичаї, прикмети, пов'язані з життям козацтва, збирання старовинних легенд своєї місцевості. Вивчення історії місцевих товариств (осередків) Українського козацтва.

III. ДУХОВНІ ЦІННОСТІ ЗАПОРІЗЬКИХ КОЗАКІВ

Піднесення на належно високий рівень культу Батька і Матері, Бабусі і Дідуся, Роду і Народу. Слід наголосити, що в Україні діти завжди зверталися до батьків тільки на ВИ. Шляхом бесіди, зустрічей з батьками виховувати у дітей поняття, що Батько - захисник сім'ї, роду, творець історії, державності. Використовуючи козацький фольклор, де батько для дитини - високий і незаперечний взірець стійкості, мужності і відваги, виховувати в дітей на конкретних прикладах поняття рівноправності в сім'ї чоловіка і жінки, прищеплювати любов і повагу до матері як берегині роду свого. Обов'язково вивчити свій родовід, чим уславлений рід, його таланти, звичаї. Можливе проведення родинних свят: "З бабусиної скрині", "Роде наш красний" та ін. Значення християнської віри для козаків. Бог оберігає незалежну Україну, надає їй духовних сил у боротьбі з ворогами. Ознайомити дітей з найпоширенішими молитвами козаків. Покрова Пресвятої Богородиці – найвизначніше свято запорізьких козаків. 14 жовтня – День Українського козацтва.

Розвивати духовність на основі національних свят і участі в них дітей - козачат, джур козацьких і молодих козаків.

IV. "КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ"

Відродження військово-спортивного мистецтва Українського козацтва

У процесі бесід, розповідей, екскурсів до музеїв та походів виховувати в дітей кращі риси козаків: вірність і відданість аж до саможертвності Вітчизні, Матері, Народу; незламної дружби, нехтування небезпекою; відстоювання своєї волі, свободи народу.

На основі конкретних прикладів з життя козаків спонукати дітей до прагнення розвивати в собі багатирську силу і дух, міцний фізичний гарт. Проводити загартовування організму (загартовувати організм): плавання (і під водою з очеретиною), обмивання холодною водою, влітку спання просто неба; вивчення народної медицини та можливість застосовування її на

практиці (лікування народними методами кашлю, нежиттю, кровотеч, неглибоких ран, укусів змії тощо).

Вивчення і практичне відновлення народних ігор та забав, де мірялися силою, опанування мистецтвом верхової їзди та єдиноборств. "Гопак", як один із найпоширеніших національних видів єдиноборства, покликаний піднести бойовитість духу, віру в свої сили, порив до життя, зокрема, прийоми "повзунці", "голубці", "тинки", "пістоль", "розніжка", "шулик", і забезпечити фізичний розвиток і загартування тіла.

Знайомство і вивчення основних форм боротьби козаків "гойдак" (розвідники-пластуни), "спас" (оборонний характер), навкулачки, на ремнях, на палицях. Проведення в ігровій формі ранків "Котилася торба", де знайомити учнів з найкращими народними іграми. Організувати і регулярно проводити огляди якості військово-спортивного вишколу козаків в осередках, на першість населених пунктів, районів тощо.

V. "КОЗАЦЬКИМИ СТЕЖКАМИ"

Туристична краєзнавча робота

Вивчення природи рідного краю. Проведення піших, кінних та на технічних засобах походів по навколишній місцевості з метою ознайомлення з цікавими, пов'язаними з історією запорізького (Українського) козацтва, місцями. Готувати себе переборювати труднощі, оволодівати туристичною майстерністю. Проводити походи по місцях, пов'язаних з козацькою славою свого району, області, України. Складати щоденники, вести нотатки, можливо літописи на основі зустрічей з цікавими людьми. Провести походи на природу: "До козацького кулешу", де бажані козацькі забави, змагання з традиційних видів фізичної культури, а також пісні, танці, козацьке вогнище.

Відновлювати традиційно український напрямок господарювання і фізичного самовдосконалення – конярство і кінний спорт, верхова їзда якого у далекому минулому започаткована нашими предками. Відновлювати і розвивати кінні туристичні маршрути в кожному регіоні України.

VI. ВІД КОЗАЦЬКИХ ЗАБАВ ДО ОЛІМПІЙСЬКИХ ВЕРШИН

Постійно і цілеспрямовано працювати над вдосконаленням свого фізичного розвитку, обов'язково бути членом двох секцій фізичної культури та спорту (одна з них – технічного спрямування), оволодіти всім обсягом програмних вимог з фізичного виховання козачат, джур козацьких і молодих козаків як Захисників Батьківщини.

З легкої атлетики: навчатися метати на відстань і в ціль м'яч, гранату, спис, диск; стріляти з лука, вогнепальної та пневматичної зброї, стрибати в довжину, виконувати нормативи: підтягування на перекладині та віджимання на паралельних брусах; бігу на 100, 1000 м, кросу на 3000 м, маршу-кидку на 5000 м, човникового бігу 10 x 10 м, комплексної силової вправи.

З гімнастики уміти виконувати вправи:

- на турніку (поперечині, окремо і в комбінаціях): підйом перевертанням; підйом силою; підйом зацепом; підйом розгином; оборот назад торкаючись; мах дугою; зіскок дугою; зіскок на масі назад;

- на паралельних брусах (окремо і в комбінаціях): згинання і розгинання рук в упорі статично і в розмахуванні; підйом розгином; стійка на плечах; зіскок з кінців ноги нарізно; зіскок боком та на масі вперед; зіскок вправо (вліво) з поворотом наліво (направо) кругом;

- комплексну силову вправу;

- стрибки через гімнастичного козла та коня в ширину і в довжину;

- лазити по вертикальній жердині (голоблі) і вірьовці за допомогою і без допомоги ніг.

Уміти їздити ("триматись реп'яхом") верхи на коні, плавати, ходити на лижах, керувати мотоциклом і автомобілем.

А також інші вправи із сучасних олімпійських видів фізичної культури та спорту, що сприяють вихованню у козацької молоді сміливості, спритності, кмітливості, сили, силової та швидкісної витривалості.

НОРМАТИВИ

з легкої атлетики прикладної фізичної підготовки за Програмою допризовної підготовки

№ з/п	Засоби легкої атлетики (види випробувань)	Нормативи, бали						При міт- ки
		10 клас			11 клас			
		12 балів	9 балів	6 балів	12 балів	9 балів	6 балів	
	Підтягування (разів)	11	9	6	12	10	7	
	Біг 100 м (секунд)	13,8	14,6	15,5	13,6	14,4	15,2	
	Біг 1000 м (хв. с)	3,30	3,40	4,0	3,10	3,20	3,35	
	Крос 3000 м (хв. с)	12,20	13,0	13,45	12,0	12,25	13,30	
	Метання гранати 600 г, м	35	30	20	40	35	30	
	Маршкидок 5000 м, хв.	36	38	40	33	35	37	
	Човниковий біг 10 х 10, хв.	29	30	32	28	29	31	
	Комплексна силова вправа, за 1 хв. разів	42	38	34	44	40	36	

Примітка: Виконання гімнастичних вправ оцінюється за вимогами Програми допризовної підготовки (Розділ "Прикладна фізична підготовка". Перевірка і оцінка індивідуальної фізичної підготовки).

VII. ВІДМІННИМ НАВЧАННЯМ, ПІДГОТОВКОЮ ДО ЗАХИСТУ БАТЬКІВЩИНИ ПРОДОВЖИМО ПОДВИГ БАТЬКІВ

Козацька військово-спортивна патріотична гра "ДЖУРА" передбачає щотижневі військово-патріотичні заходи, військово-спортивні тренування, заняття за змістом Програми допризовної підготовки молоді; змагання, естафети, конкурси, вікторини, олімпіади, операції, десанти, походи до місць славного минулого і сьогодення Українського народу.

Допризовна підготовка молоді за змістом і обсягом навчання повинна забезпечити достатньо високий рівень військового вишколу Захисників Батьківщини, враховуючи те, що значна їх кількість не зможе пройти курс кадрової служби в Збройних Силах України і в умовах певної ситуації збройного конфлікту візьме зброю і стане до лав Захисників Батьківщини з тим

рівнем військової підготовки, який вона здобуде в навчальному закладі загальної або професійно-технічної освіти.

Метою заходів цього розділу для кожного козака є:

З розділу Збройні Сили України: поглиблення знань історії України та її Війська, героїчного минулого Українського народу, його боротьби за свободу і незалежність своєї Батьківщини, славних перемог Запорозжців над військами Оттоманської імперії, польської шляхти, Московського царства та інших. Продовжити ознайомлення зі складом, структурою і призначенням Збройних Сил України на сучасному етапі. Виховувати в собі глибокі національні почуття патріотизму, любові до Батьківщини та до її Збройних Сил, готовності до бездоганного виконання військового обов'язку, дисциплінованості і особистої відповідальності за захист своєї Батьківщини, України.

З тактичної підготовки: поглибити знання основ бойових дій стрілецького відділення та обов'язків солдата в бою; закріпити практичні навички щодо виконання дій солдата в наступальному бою, в обороні та в розвідці; продовжити ознайомлення з прийомами боротьби з танками і веденням вогню із автомата по літаках і вертольотах противника. Виховувати в собі мужність, відчуття побратимства та колективізму, готовність до взаємодопомоги, виконання поставленого бойового завдання.

З вогневої підготовки: поглибити знання бойових властивостей та матеріальної частини стрілецької зброї та ручних гранат; закріпити практичні навички в діях щодо виконання прийомів і правил стрільби зі стрілецької зброї та метанні ручних гранат. Виховувати в собі впевненість в бойових якостях вітчизняної зброї і усвідомлення необхідності майстерного володіння нею.

Із статутів Збройних Сил України: поглибити знання вимог військової дисципліни, правил військової ввічливості, обов'язків солдата, днювального та вартового; закріпити навички при звертанні до старших (начальників), в діях при виконанні розпоряджень та віддаванні військової честі; продовжити ознайомлення з загальними обов'язками військовослужбовців, задачами внутрішньої та вартової служби; виховувати в собі любов до Збройних Сил України, готовність до бездоганного виконання наказів командирів і начальників, високу дисциплінованість і справність.

Із стройової підготовки: поглибити знання елементів строю, обов'язків та порядку дій солдата перед шиккуванням та в строю; закріпити практичні навички виконання команд в строю і окремих стройових прийомів без зброї; продовжити ознайомлення з порядком виконання стройових прийомів зі зброєю; виховувати в собі організованість, дисциплінованість, підтягнутість, охайність, відчуття колективізму, побратимства і взаємодопомоги.

З воєнної топографії: закріпити знання та практичні навички орієнтування та визначення свого місця знаходження в різних умовах пори року, доби, погоди і на незнайомій місцевості; виховувати в собі ініціативність, кмітливість, витриманість і самовладання, готовність до самостійних дій.

З цивільної оборони: поглибити знання факторів ураження аварій, катастроф, стихійного лиха, зброї масового знищення людей, способів та засобів захисту від них; закріпити практичні навички щодо використання засобів колективного та індивідуального захисту, приладів радіаційної, хімічної розвідки і дозиметричного контролю, виготовлення простих засобів захисту органів дихання, проведення часткової санітарної обробки людей; виховувати в собі високі морально-психологічні якості, впевненість в ефективності заходів цивільної оборони, надійності засобів захисту від зброї масового ураження, високу організованість, дисциплінованість, готовність виконувати обов'язки з цивільної оборони в складних умовах обстановки.

З медично-санітарної підготовки: поглибити знання основ організації медичної служби цивільної оборони і її основних завдань, обов'язків санітарних дружин, змісту першої долікарської допомоги у вогнищах масового ураження і правил виконання процедур по догляду за хворими; закріпити практичні навички щодо надання першої долікарської допомоги при травмах, опіках, нещасних випадках, ураженнях отруйними речовинами і радіаційних опроміненнях, при заходах профілактики інфекційних захворювань і догляду за хворими; виховувати в собі патріотизм, гуманне відношення до хворих, прагнення оволодіти медичними

знаннями, свідомо виконувати свій благородний обов'язок по наданню допомоги ураженим і хворим.

З фізичної підготовки: домагатися відмінного (12-бального) рівня фізичної підготовки в обсязі вимог програми фізичного виховання в навчально-виховному закладі та розділу VI цієї програми; впевнено виконувати прийоми подолання комбінованих військово-спортивних смуг перешкод, туристичних естафет, перешкод під час марш-кидків, тактичних ігор на місцевості і туристичних походів, бути фізично готовим до військової служби, до захисту Батьківщини; обов'язково брати участь у роботі гуртків військово-прикладних видів фізичної культури і спорту; виховувати в собі мужність, силу волі, витривалість, спритність, моторність, морально-психологічну стійкість, здібність і готовність витримувати великі фізичні навантаження.

З військово-прикладної, технічної підготовки: оволодіти навичками по одному із технічних і військово-прикладних видів спорту (автомобільний, мотоциклетний, планерний, парашутний, модельний, водо-моторний і радіоспорт, воєнно-прикладні багатобор'я та інші); виховувати в собі любов до знань, техніки і праці, сміливість, відвагу, фізичну витривалість.

VIII. "СЛАВА КОЗАЦЬКА НЕ ВМРЕ, НЕ ЗАГИНЕ..."

"Відродження народних мистецьких традицій"

Збирати старовинні легенди своєї місцевості, вивчати історію виникнення обрядів і свят кожної пори року: колядки, щедрівки, зажинки, обжинки, свято першої борозни та інші.

Знайомство з історією та вивчення козацької та української народної пісні, збирання пісенних матеріалів своєї місцевості.

Брати участь в народних святах: Андрія, Різдвяні свята, Ой на Івана Купала, Калиновий цвіт та інші.

Організувати дитячі фольклорні вертепи, драматичні гуртки, колективи по вивченню і виконанню козацької пісні та танцю, української народної пісні та танцю. Відновити вечорниці та виступи козацьких музичних та хорових колективів в неділю та святкові дні в місцях масового відпочинку громадян населених пунктів.

ПРОГРАМА ДЛЯ ДІВЧАТОК

I. "ХАТА МОЯ, БІЛА ХАТА"

Мати - берегиня роду свого. Зустрічі - бесіди зі своїми бабусями, сусідами, де дізнаватися про роль жінки у сім'ї; збирання фольклорних матеріалів про сімейні свята та відновлення цих старовинних чудових обрядів: сватання, весілля, підготовка, яка передувала цим традиційним українським обрядам; родини, хрестини тощо. Збирання матеріалів старовини, побутових, зокрема вишивки, гаптування, костюмів та ін., по можливості створити кімнату-музей МАТЕРІ.

II. "РІДНА МАТИ МОЯ, ТИ НОЧЕЙ НЕ ДОСПАЛА..."

Пісні моєї мами

Знайомство і розучування колискових пісень. Підготувати і провести ранок (вечір) "Пісня моя колискова", "Бабусині казки"; зустрічі з місцевими цікавими жінками району, міста, села; збирання з їх розповідей цікавих матеріалів-оповідей, казок, легенд; "Нічого кращого не має, як тая мати молодая..." - збір матеріалів, вечори, ранки тощо. Вивчення українських народних пісень, що співають у рідному селі, районі, складання невеличких збірок "Пісні мого краю".

III. "ОЙ У ЛУЗІ ЧЕРВОНА КАЛИНА..."

Знайомство дівчаток з найпоширенішими в Україні з давніх-давен рослинами – символами України: калиною, вербою, тополею, мальвами, соняшниками. Відтворення в природі українського озеленення: вдома, біля школи, в парку, на вулиці, по можливості насадження

алей над водою з оберег нашої духовної спадщини. Підготовка і проведення ранків (вечорів) "Тут земля мила, де мати родила".

IV. "І НА ТІМ РУШНИЧКОВІ..."

Навчання жіночої майстерності

Моя перша вчителька: перейняти ту майстерність, якою володіють мама, бабуся і навчити подруг вишивати, гаптувати, плести. Шляхом гурткової роботи навчати дівчаток декоративно-ужитковій майстерності, аранжуванню, українській кулінарії, музичному та танцювальному мистецтву. Створити клуби дівчаток "Господарочка", де за спеціальними програмами передбачати можливість навчання дівчаток жіночої майстерності. Залучати до роботи з дівчатками народних умільців, майстрів лозоплетіння, розпису, писанки тощо. Народна кулінарія, збирання традиційних рецептів народної кулінарії та приготування окремих забутих страв, випічки хліба тощо.

V. "ДО ГЛИБИН НАРОДНОЇ МЕДИЦИНИ"

Знайомити дівчаток з таємницями народної медицини, створити ділянки лікарських рослин в саду, в парку, біля школи, своєї оселі, збирати і здавати лікарські рослини, збирати легенди, казки про лікарські рослини та їх цілющі якості. Навчити за допомогою лікарських трав, що ростуть в місцевості, де проживають діти, лікувати захворювання, вміти надавати допомогу, по необхідності за допомогою лікарських трав. Проводити зустрічі з місцевими фітотерапевтами (в народі - знахарками). Збирати рецепти народної медицини, по можливості створити рукописну книгу рецептів "Бабуся радить".

ДРУГИЙ РОЗДІЛ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ

військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" Українського козацтва

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Дитячо-юнацька військово-спортивна патріотична гра "ДЖУРА" Українського козацтва є базовою і основною позакласною формою оборонно-масової і спортивно-оздоровчої роботи, початкової військової та фізичної підготовки, ідейно-політичного, морально-психологічного та національно-духовного виховання учнівської молоді в позаурочний час, а також допризовної та призовної молоді за місцем проживання.

1.2. Дитячо-юнацька військово-спортивна патріотична гра "ДЖУРА" (далі – гра "ДЖУРА") Українського козацтва є добровільним, незалежним, позапартійним угрупованням молоді, яке створюється для об'єднання дітей, підлітків та юнаків з метою їх виховання на традиціях і звичаях Українського козацтва.

1.3. Організаційною основою гри "ДЖУРА" є первинні осередки, які створюються в навчально-виховних закладах та за місцем проживання і в своїй діяльності під керівництвом відповідних штабів гри об'єднуються в місцеві (сільські, селищні, міські), територіальні (районні сільські і районні міст) та крайові (обласні і міські з районним поділом) товариства, а крайові – у Всеукраїнське товариство національно-духовного відродження та військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" Українського козацтва.

II. МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ГРИ

2.1. Метою гри "ДЖУРА" є:

- виховання у юнаків та дівчат глибоких і твердих національно-патріотичних переконань, підготовка молоді до творчої праці, до військової служби та захисту своєї Батьківщини України шляхом залучення молоді до оборонно-масової та військово-спортивної патріотичної роботи;

- формування і виховання у молоді високих морально-психологічних та морально-бойових якостей; мужності, сміливості, рішучості, відваги, стійкості, наполегливості, дисциплінованості і ініціативності на теренах відновлених національних козацьких педагогічних традицій;

- виховання духовно та фізично розвиненого юного покоління суверенної України на історично сформованих засадах козацького світогляду та здорового способу життя, у душі відданості Батьківщині та її народу на основі відродження національних і загальнолюдських духовних і моральних цінностей.

2.2. Передумови організації козацької гри "ДЖУРА":

- наявність кваліфікованого, ініціативного вихователя, що заявить про своє бажання згуртувати допризовну і призовну молодь та дітей і вести з ними виховну роботу за визначеною метою за місцем проживання;

- ініціативна та цілеспрямована на військово-патріотичне виховання учнівської молоді на традиціях Українського козацтва робота викладацько-вчительського колективу навчально-виховних закладів;

- ініціативна та цілеспрямована на військово-патріотичне виховання козацької молоді і підготовку її до військової служби та захисту Батьківщини діяльність старшини первинних осередків та районних товариств Українського козацтва у співпраці з місцевими структурами державної виконавчої влади.

2.3. Завданнями гри "ДЖУРА" є:

- виховання у дітей та юнацтва активної громадянської позиції, національної гідності і самосвідомості, любові до своєї Батьківщини - України, готовності захищати свій рідний край;

- опанування козацької культурної спадщини, гри на козацьких музичних інструментах, козацького танцю, козацьких пісень і дум, вивчення козацького живопису, розпису й опорядження козацьких церков і житла, звичаїв і ритуалів, традицій, свят;

- оволодіння художніми промислами, козацькими способами життя і господарювання на землі (в полі, огороді, саду), на пасіці, традиційними видами тваринництва тощо;

- переймання козацьких забав та військових ігор, традиційних козацьких видів фізичної культури, спорту та військових умінь, зокрема різних видів єдиноборства, верхової їзди та кінного спорту, бойового танцю "Гопак" та інших національних військово-спортивних традицій з метою гартування козацького духу й тіла;

- осягання секретів козацької кухні, здорового способу життя, козацької медицини, знахарства;

- зміцнення та розвиток дружби між дітьми та юнацтвом різних регіонів України.

2.4. Для виконання своїх завдань гра "ДЖУРА" створює осередки, де:

- навчає і гартує своїх членів під час занять у навчально-виховних закладах освіти, за місцем проживання, у літніх козацьких таборах і на зльотах;

- щорічно проводить огляд (шляхом проведення змагань) якості вишколу Захисників Батьківщини, козацького військово-патріотичного виховання, вишколу козачат, джур козацьких і молодих козаків (за окремим положенням);

- проводить козацькі походи, краєзнавчі, фольклорно-етнографічні експедиції тощо;

- організовує і бере участь у екологічних акціях та акціях милосердя, культурно-просвітницьких заходах;

- співпрацює з дитячими й молодіжними організаціями України й закордону, з "Пластом", "Соколом", "Січчю" та ін.

2.5. Огляд якості вишколу Захисників Батьківщини, військово-патріотичного виховання козачат, джур козацьких, молодих і дійсних козаків у навчально-виховних закладах, за місцем проживання, в районах, областях і на державному рівні організується і проводиться відповідно районними, обласними і Всеукраїнським (Головним) штабами Військово-спортивної патріотичної козацької гри "Джура" та змагань "Козацьке завзяття". У змаганнях "Козацьке завзяття" беруть участь дійсні козаки (хлопці старше 18 років і козаки військового запасу) згідно з окремими Програмою і Положенням, що розробляються Генеральною канцелярією Українського козацтва.

III. УЧАСТЬ В ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКІЙ КОЗАЦЬКІЙ ГРІ "ДЖУРА"

3.1. Учасником військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" Українського козацтва може стати кожен хлопчик чи дівчинка віком від 6 до 18 років (зваживши на те, що дівчатка і хлопчики будуть виховуватися за окремими програмами), які люблять Україну, хочуть добре знати її історію та культуру, давнє минуле, які поділяють ідеали Українського козацтва і вимоги цього Положення.

3.2. Особи старші 18 років можуть зберегти своє право на участь у грі за бажанням. Вони одержують звання "Козака-наставника" і беруть участь у виховній роботі з молоддю.

3.3. Прийом до складу учасників гри "ДЖУРА" здійснює первинний осередок (клас, загін) на загальному зібранні (Раді) за згодою батьків (для учнів) та після проходження певного курсу козацької підготовки: знайомство з заповідями, правами та обов'язками, деякі знання з історії козаків, імена їх героїв тощо.

3.4. Припинення членства в грі "ДЖУРА" відбувається добровільно або за ухвалою Ради куреня (класу, загону) як стягнення за несумісність з цим Положенням дії.

3.5. Учасники гри "ДЖУРА" поділяються на козачат (молодших школярів) віком 6-10 років, джур козацьких (школярів середніх класів) віком 10-15 років, молодих козаків (школярів старших класів) віком 15-18 років та дійсних козаків – хлопців понад 18 років за місцем проживання.

3.6. За козацькою традицією кожен козак прагне мати побратима з однолітків. Посвячення в побратими відбувається за певним ритуалом і скріплюється козацькою незламною клятвою.

IV. ПРАВА І ОBOB'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ГРИ "ДЖУРА"

4.1. Учасник гри "ДЖУРА" має право:

- вирішального голосу при розгляді будь-яких питань гри "ДЖУРА";
- обирати і бути обраним до козацької старшини всіх рівнів гри;
- брати участь в усіх заходах, що стосується гри;
- виносити на розгляд козацької громади будь-які питання гри "ДЖУРА";
- критикувати будь-яку особу й будь-який орган козацького товариства гри;
- апелювати (звертатися з заявами, оскарженнями) до будь-якого вищого органу гри;
- одержувати будь-яку інформацію про діяльність свого осередку та його окремих осіб, вимагати звіту і в разі потреби дострокового переобрання старшини;
- бути відзначеним за вірцеве виконання обов'язків, успіхи в навчанні та праці.

4.2. Учасник гри "ДЖУРА" зобов'язаний:

- бути патріотом своєї Батьківщини, готувати себе до захисту вільної, соборної і демократичної України;
- вважати військову службу святим обов'язком і справою честі українського козака; визнавати це Положення і дотримуватися його вимог;
- брати активну участь у роботі свого козацького осередку;
- зразково навчатися, пройти певний курс підготовки з питань козацької науки;
- невтомно працювати над всебічним вдосконаленням себе як людини і козака;
- постійно бути зібраним і ініціативним, швидко і точно виконувати накази козацької старшини, мати охайний зовнішній вигляд, суворо дотримуватися дисципліни і правопорядку;
- свято дотримуватися кодексу лицарської честі;
- бути принциповим і вимогливим до себе та інших з питань збереження навколишнього природного середовища, брати активну участь в заходах щодо його збереження.

4.3. Молоді козаки допризовного віку згідно з чинним законодавством в установленому порядку стають на військовий облік у військовому комісаріаті, а потім як козаки призиваються або за контрактом ідуть на військову службу до підрозділів Збройних Сил, Прикордонних військ, Цивільної оборони, Внутрішніх військ та інших силових структур України.

V. КОДЕКС ЛИЦАРСЬКОЇ ЧЕСТІ КОЗАКА

Люби свою Батьківщину, материнську мову, неньку Україну.

Шануй віру і звичаї свого народу.

Май свою національну і людську гідність, будь готовим захищати слабших, турбуватися про молодших, зокрема дітей.

Виховуй шляхетне ставлення до дівчинки, жінки, матері, бабусі; оберігай їх людську честь і гідність.

Слухай накази отамана, поважай старших та поради наставників.

Будь вірним українській національній ідеї, принципам української національної моралі і духовності.

Відстоюй повну свободу і незалежність особистості, народу, держави.

Кріпи свій характер і волю, будь терплячим і дисциплінованим.

Будь хоробрим і відважним, мужнім і невтомним.

Понад усе цінуй козацьку честь.

Будь лицарем до супротивника, зневажай жорстоких і лихих.

Будь ревним охоронником рідної природи.

Бережи традиції Українського козацтва, охороняй пам'ятки історії і культури свого народу.

КОДЕКС ЛИЦАРСЬКОЇ ЧЕСТІ ДЛЯ КОЗАЧАТ:

Шануй і маму і тата, завжди працею завзято,

Люби рідну країну, що зветься Україна,

Турбуйся про молодших, жіноцтво поважай,

Будь сильним, справедливим, скромним і правдивим

І рідну Батьківщину завжди захищай.

КОДЕКС ЛИЦАРСЬКОЇ ЗВИТЯГИ ДЛЯ КОЗАЧАТ:

За волю, за віру, за честь України

Я буду невтомно стоять до загину,

Нехай небезпека чатує навколо,

Та друзів своїх я не зраджу ніколи.

А недруги наші нехай пам'ятають

У чеснім бою козаки не втікають.

Чи горе навколо, чи радість буяє,

Козак добрим людям завжди помагає.

VI. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОЇ КОЗАЦЬКОЇ ГРИ "ДЖУРА"

6.1. Основою організаційної структури дитячо-юнацької козацької гри "ДЖУРА" є загін (чота, взвод) – первинний козацький осередок за місцем навчання чи за місцем проживання або за інтересами.

6.2. Основною низовою організаційною одиницею козачат, джур козацьких та молодих козаків є десяток (рій), що складається з 10-15 учасників гри і ділиться на застави по 3-5 осіб у кожній.

Десятки об'єднуються в загін (шкільний клас), загони козацької молоді одного віку (школярі-однокласники) входять до складу сотні, а сотні – до куреня козацької організації навчального закладу.

6.3. На чолі кожної структурної козацької одиниці стоїть виборна козацька старшина, бажано з козаків-старшокласників та дорослих козаків-вихователів (наставників): у заставі – заставний; у десятці – отаман (десятник); у загоні – отаман, писар, обозний, осавул, хорунжий, скарбник-шафар; у сотні – отаман, писар, осавул, хорунжий; у курені – отаман, писар, обозний, осавул, хорунжий, бунчужний, скарбник, суддя, довбуш, товмач.

ОТАМАН здійснює загальне керівництво товариством дитячо-юнацької козацької гри "ДЖУРА".

ПИСАР веде канцелярію (діловодство) і разом з отаманом здійснює заходи статутної діяльності товариства. Це – заступник отамана, розпорядник, адміністратор і координатор діяльності козацького товариства, гри "ДЖУРА".

ОБОЗНИЙ відає господарством та природозахисною діяльністю козацького товариства, гри "ДЖУРА".

СКАРБНИК відає фінансами козацького товариства, гри "ДЖУРА".

ОСАВУЛ відає питаннями поведінки джур козацьких та молодих козаків, організованого виконання заходів військово-патріотичного виховання та вишколу козачат, джур козацьких і молодих козаків з питань традиційних козацьких умінь та єдиноборств.

ХОРУНЖИЙ – головний прапороносець, відає козацькими стягами й хоругвами, крім того відповідає за організацію заходів фізичного виховання козачат, джур козацьких і молодих козаків.

БУНЧУЖНИЙ завідує козацькими клейнодами – бунчуками, перначами тощо. Відповідає за організацію заходів культурно-мистецької діяльності та виховної роботи козацького товариства гри "ДЖУРА".

СУДДЯ очолює суд козацької честі. Цей суд розбирає суперечні питання, проступки джур козацьких і молодих козаків, неправильні дії загонів та окремих представників юнацької козацької старшини, включаючи і отаманів. Суд честі незалежний ні від кого і керується лише принципами лицарського кодексу козаків та Положенням.

ДОВБУШ завідує військовими літаврами, барабаном, трубою, якими скликає товариство на Ради, збори. Довбушу підпорядкований ТРУБАЧ.

ТОВМАЧ – перекладач, знає іноземні мови.

ШАФАР під час походів заготовляє провіант. Він – ключник, економ, домоправитель.

6.4. Козацька старшина обирається терміном на один рік на звітно-виборних (Великих) Радах, в першій половині січня, як це було у запорізьких козаків (14 січня) в період Козацької Республіки, і здійснює керівництво товариством у період між радами. Рада є найвищим органом козацького самоврядування і скликається: Курінна – на початку кожної навчальної чверті; сотенні і загонів – не рідше як один раз на місяць.

Курінна старшина розробляє і узгоджує з керівництвом навчально-виховного закладу Регламент і Типовий план-графік діяльності куреня на рік.

6.5. Військово-спортивна патріотична гра "ДЖУРА" Українського козацтва працює під батьківською опікою дорослих козаків. Серед них є особи, які спеціально займаються виховною роботою серед джур козацьких та козачат. Вони називаються козаками-наставниками. Їх призначає місцеве або районне товариство Українського козацтва, або їх запрошують до праці самі джури козацькі та молоді козаки.

6.6. Козаки-наставники і почесні козаки входять до складу старшини Куреня як радники, беруть участь у всіх видах його роботи, але мають лише дорадчий голос і не голосують. Вони мають право первинного вето, накладати попередньо заборону на рішення Ради. Але якщо через деякий час Рада повторно ухвалить те ж саме рішення, воно набуває чинності.

6.7. Дитячо-юнацька козацька гра "ДЖУРА" має свою традиційну символіку: Прапор, хоругву, бунчук, козацькі відзнаки та форму одягу встановленого зразка. Форма одягу членів організації має бути повсякденною і святковою. Повсякденною може бути одяг для занять або похідна форма одягу військово-спортивного крою; святковою, парадною – історично-

традиційна: кольорові чоботи, шаровари, пояс, вишита сорочка, жупан (свитка), шапка зі шликом.

6.8. Юні козаки носять такі відзнаки:

- на правому рукаві (10 см від верху) нашивається Прапор України розміром 8 x 5 см;
- на лівому рукаві (10 см від верху) нашивається крайова (обласна) емблема МОЛОДОГО КОЗАКА (форма і зміст визначаються в області) і нижче від неї на 3 см – відзнака козацької старшини:

- ройової – жовта смужка 8 x 1 см;
- загонової – дві жовті смужки 8 x 1 см;
- сотенної – три жовті смужки 8 x 1 см;
- курінної – одна жовта смужка 8 x 2 см і одна - 8 x 1 см.

На комірці носять 8-кутні зірочки діаметром 7-10 мм: козачата – одну; джури козацькі – дві, молоді козаки – три.

Форма звертання козаків між собою "Друже" (або "Подруго" у дівчат) і прибавляють ім'я.

VII. ВИМОГИ ДО КОЗАЧАТ, ДЖУР КОЗАЦЬКИХ І МОЛОДИХ КОЗАКІВ

7.1. Вимоги до козачат, джур козацьких і молодих козаків – це той обсяг знань, умінь і навичок, яким вони повинні оволодіти протягом часу перебування в даній якості.

7.2. Вимоги до козачат: козачата – це будь-які хлопчик чи дівчинка, які досягли 6-річного віку, люблять родину, шанують старших і хочуть багато дізнатися про історію рідного краю, неньки України, бажають рости дужими, сміливими, вправними, мріють про щасливу долю свого народу, прагнуть зробити вільною та квітучою рідну Україну, а для цього:

- повинні добре навчатися;
- знати символіку своєї держави – - Прапор та Герб України, вміти шанувати їх;
- знати Гімн України та розуміти, чому називають себе українцями;
- знати, хто такі українські козаки, де жили, чим займалися, що таке дитячо-юнацьке козацьке товариство, членом якого вони є;
- знати, що таке козацький добрий вчинок;
- знати кодекси лицарської честі та лицарської звитяги;
- знати побут козаків, в чому саме можуть і повинні наслідувати козаків діти;
- знати кілька козацьких пісень, елементи гопака;
- знати, які сторінки з життя козаків пов'язані з місцевістю, де проживають діти;
- знати імена найвидатніших козаків і що з ними пов'язано в житті родини, населеного пункту, регіону;
- знати гасло козаків, звичай, обіцянку, пісню, привітання, хоругву, знак;
- старатися бути корисним для козацького товариства, допомагати батькам, старшим, кволим і знедоленим;
- дбати про загартування, чистоту і здоров'я свого тіла, виховувати здоровий дух;
- знати дату свого народження, своїх батьків, близьких родичів, свій родовід;
- вміти розповідати про Україну, про важливі історичні події на Україні та її славні імена;

7.3. Вимоги до джур козацьких:

Джури – друга, наступна ланка дитячої козацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА", а тому й вимоги до них більш глибокі, а завдання - серйозніші:

- відмінно й добре навчатися, поглиблювати і розширювати обсяг знань, здобутих на першій віковій ступені учасників козацької гри "ДЖУРА";
- знати і вміти детально розповідати про український Прапор та Герб, знати і вміти виконувати (співати) Гімн України, гордитися тим, що ти українець і вміти довести, що козак – це гордість нації, свято берегти звання українського козака;
- якомога більше здобувати знань з історії Запорізьких козаків, вміти зосередитися і розібратися, якими найкращими рисами козаків повинен оволодіти джура козацький, вміти самостійно підготуватися до походу, організувати до нього товаришів;
- оволодіти спортивною майстерністю козаків, виховувати в собі волю, загартовувати організм, готувати себе до серйозних випробувань;

- за рівнем 9 балів оволодіти вимогами умов розділу VI "Від козацьких забав до олімпійських вершин" Програми.

7.4. Вимоги до молодих козаків:

Молоді козаки - це дорослі хлопці, старшокласники і ті, що вже закінчили навчальний заклад середньої освіти. Це - уже бувалі, вправні люди. Вони багато знають, багато вміють. Для молодих козаків захист своєї рідної України – це найголовніший зміст їхнього життя, для чого:

вони добре знають історію Запорізької Січі та життя і побут козацтва в ній; знають історію, побут, культуру і традиції Гетьманського козацтва України;

добре не тільки знають, а й виконують вимоги (закони) лицарської честі та лицарської звитяги;

вміло орієнтуються в життєвій обстановці, володіють життєвою ситуацією, готові стати вірними захисниками інтересів українського народу;

вони на 12 балів оволоділи вимогами розділу VI "Від козацьких забав – до олімпійських вершин" та розділу VII "Відмінним навчанням, підготовкою до захисту Батьківщини продовжимо подвиг батьків" і склали Козацьку Присягу на вірність Україні.

VIII. КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ...

Марш молодих козаків

Сл. Л. Завіщаної Муз. З. Науменка

Ми всі пам'ятаєм, якого ми роду,
Козацьких далеких часів,
За працю, свободу, за щастя народу,
Тобі, Україно, наш спів.

Приспів:
Як квіти у гаю барвисті та пишні,
Ми всі - українська сім'я,
Ми будем творити, учитись,
Бо світить нам вільна зоря.

Бо прадіди наші свободу любили,
Вели у майбутнє синів,
І нам, їх нащадкам, вони заповіли,
Вкраїну любити як дім.

Приспів.

Хай сонце нам сяє ясне в високості,
І землю плекає святу,
"Козацькому роду нема переводу",
Я в серці ту клятву ношу.

Приспів.

МОЛИТВИ

1. Боже великий

Боже Великий, Творче всесвіту,
На нашу рідну землю поглянь,
Ми були вірні Твоєму завіту,
Вислухай нині наших благань:
Люд у кайданах, край у руїні.

Навіть молитися ворог не дасть,
Боже Великий, дай Україні
Силу і славу, волю і владу.

2. Боже, вислухай благання

Боже, вислухай благання,
Нищить недоля наш край,
В єдності сила народу,
Боже, нам єдність подай.
Боже, здійми з нас кайдани,
Не дай загинути в ярмі,
Волю зішли Україні,
Щастя і долю їй дай.

ІХ. ОРГАНІЗАЦІЯ ГРИ "ДЖУРА"

9.1. Щорічно на початку навчального року на Раді загону (класу) вирішується питання про перехід школярів до наступного, вищого за віком ступеня дитячо-юнацької козацької гри "ДЖУРА": козачат – до джур козацьких; джур козацьких – до молодих козаків, а першокласників в цей період приймають в козачата.

9.2. Старшина загону щотижневе проводить з козачатами, джурами козацькими і молодими козаками заняття і тренування, які сприяють закріпленню знань і навичок з початкової військової підготовки та фізичного вишколу, регулярно видає листівку "Молодий козак".

9.3. У класі ведеться щоденник козацького загону, облік військово-патріотичної та оборонно-масової роботи, що проводиться в загоні, відвідування козаками військово-спортивних занять за розкладом "Дня козака", виконання ними установлених нормативів, участь в операціях тощо. Щоденник веде писар загону.

9.4. Козаки, що обрані на козацькій учнівській Раді або призначені відповідною Радою козаків місцевого осередку Українського козацтва до складу відповідно загонної, сотенної чи курінної старшини, організують роботу кожний по своєму напрямку і за її виконання несуть особисту відповідальність перед радою, що їх обрала (призначила).

9.5. Старшина куреня організує не рідше одного разу в місяць навчання отаманів десятків, загонів та сотень, осавулів загонів та сотень, редакторів листівки "Молодий козак", розробляє календарний план, надає допомогу і контролює проведення військово-спортивної роботи в загонах, оформляє стенди і екран "Молодий козак".

9.6. У кожному курені визначається єдиний день підготовки козачат, джур козацьких і молодих козаків - "День козака", що є днем оборонно-масової і спортивної роботи в навчальному закладі. У цей день кожного тижня за календарним планом штабу куреня в загонах проводяться заняття по розділах козацького вишколу, конкурси, огляди, естафети, змагання, вікторини, олімпіади, фестивалі, операції за змістом Програми національно-духовного відродження та програми допризовної підготовки молоді.

У інші дні тижня в навчально-виховних закладах в позаурочний час і за місцем проживання за окремим розкладом проводяться навчання та тренування в гуртках і секціях традиційних козацьких і сучасних олімпійських видів фізичної культури, спорту, національних військових умінь, а також культури, гуманітарних, математичних та природничих наук.

9.7. "День козака" визначається штабом куреня з урахуванням загального плану навчально-виховної роботи навчального закладу і затверджується наказом директора. "День козака" може проводитися по змінах і курсах в залежності від кількості учнів і можливостей навчального закладу. Всі заходи "Дня козака" проводяться в позаурочний час.

9.8. У вихідні дні і в дні канікул загони проводять кінні, лижні, велосипедні, шлюпочні і піші походи, марші-кидки, тактичні ігри на місцевості, трудові десанти по обладнанню і ремонту військово-спортивних споруд, по допомозі німецьким людям, по виконанню природоохоронних заходів тощо.

9.9. Обов'язкові заходи, що пропонуються для проведення протягом року в козацьких загонах, сотнях і в курені навчально-виховного закладу та за місцем проживання:

Вересень. Ради козацьких загонів з питань щодо переходу школярів до наступного, вищого за віком ступеня дитячо-юнацької козацької гри "ДЖУРА": козачат – до джур козацьких; джур козацьких – до молодих козаків.

Урочистий прийом першокласників в козачата. Структурно-організаційні заходи за місцем проживання.

Вересень – травень. "День козака". Навчання козацької старшини та щотижневе навчання членів козацько-молодіжних підрозділів та гуртів і секцій військово-прикладних видів фізичної культури та спорту.

Вересень – серпень. Огляд-конкурс "Навчальній базі початкової військової підготовки та фізичного виховання – козацьку турботу". Операція "Турбота". Постійне проведення заходів всебічної допомоги людям похилого віку та немічним. Турбота про довкілля – відновлення (розчистка) джерел, струмків, маленьких річок, озер тощо.

Жовтень. Змагання "Козацьке завзяття" до дня покровительки Українського козацтва і Збройних Сил України Покрови Пречистої Богородиці та Дня Українського козацтва. Зміст:

підтягування, піднімання перевертанням та силою на перекладах; сплигнути боком та сплигнути ноги нарізно з кінців паралельних брусів; стрибки ноги нарізно через козла і через коня в довжину; лазіння на височину по канату або жердині; біг на відстань до 1000 м; метання гранати на відстань; спортивні ігри, показові виступи тощо.

Листопад – грудень. Операція "Дорогою героїв" до Дня Збройних Сил України. Огляди, вікторини, конкурси, походи по місцях бойової слави Українського народу.

Листопад і березень. Операція "Зелена хвиля". Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше.

Січень – лютий. Великі Ради та вибори козацької старшини в загонах, сотнях та курені. Зимове таборування, змагання з зимових видів фізичної культури та спорту.

Березень. Операція "Захист". Проведення вікторин, тренувань та змагань з цивільної оборони. Підготовка до "Дня цивільної оборони" в навчальних закладах. Весняне таборування. Походи, змагання, вікторини, конкурси, операції.

Квітень. Операція "Снайпер". Обладнання стрілецьких тирів, місць для стрільби, змагання в стрільбі. "День цивільної оборони" в навчальних закладах.

Травень (перша половина). Урок мужності "Відмінним навчанням, підготовкою до захисту Батьківщини продовжимо подвиг батьків".

Участь у вахті пам'яті патріотів України, що полягли в бойових змаганнях за незалежність і волю України.

Травень (середина місяця). Операція "Дельфін". Обладнання, підготовка місць для плавання, навчання плаванню, змагання.

Травень (друга половина місяця). Фінал козацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" в навчальному закладі (загальноосвітній школі, ліцеї, училищі). Фінал може проводитися разом з військово-спортивним святом в кінці навчального року.

Червень – серпень. Літнє таборування. Військово-спортивні заняття, конкурси, вікторини, змагання, походи в оборонно-спортивних оздоровчих таборах, таборах "Січі", загонів, сотень та куренів Українського козацтва. Підсумки військово-патріотичної виховної роботи за рік.

9.10. Для методичного і педагогічного керівництва грою "ДЖУРА" в навчально-виховному закладі створюється Рада консультантів із числа вчителів, викладачів, ветеранів війни, батьків, представників військкоматів, військових частин та військових інститутів, що шефствують над навчальними закладами, медичних працівників, студентів вищих навчальних закладів. Головою ради є заступник директора з питань навчально-виховної роботи, а заступником голови ради і головним консультантом – військовий керівник (викладач початкової військової підготовки). Голова ради консультантів здійснює методичне і педагогічне керівництво грою "ДЖУРА" через отамана козацького куреня.

Директор навчального закладу здійснює організаційно-педагогічне керівництво козацькою військово-спортивною патріотичною грою "ДЖУРА", мобілізує класних керівників, весь педагогічний колектив на активну участь в військово-патріотичному вихованні козачат,

джур козацьких і молодих козаків, надає конкретну допомогу раді консультантів, керівництву куреня з питань матеріального і організаційного забезпечення гри.

9.11. Отамани первинних, сільських, міських і районних товариств Українського козацтва проводять, за певним узгодженням, заходи по забезпеченню безпосередньої участі дійсних козаків в повному обсязі виховного процесу молодого покоління в навчально-виховних закладах на традиційних засадах Українського козацтва.

Х. ПРАПОР КУРЕНЯ, РИТУАЛИ ГРИ "ДЖУРА"

10.1. Козацький дитячо-юнацький курінь навчально-виховного закладу має свій прапор.

10.2. У козацькій військово-спортивній патріотичній грі "ДЖУРА" виконуються такі ритуали:

- урочистий прийом в козачата нових учасників гри;
- винос прапора куреня під час проведення урочистих заходів в навчально-виховному закладі або в курені;
- урочисте шиккування козачат, джур козацьких, молодих козаків з нагоди державних і козацьких свят;
- вшанування пам'ятних дат історії і видатних осіб України з виставленням почесної варти біля пам'ятників, обелісків та меморіальних знаків;
- оголошення перед строем наказів по грі "ДЖУРА";

Вітання з козачатами, джурами козацькими і молодими козаками всіх учасників виховного процесу на заняттях, фіналах, військово-спортивних святах, в повсякденних зустрічах та спілкуваннях – "СЛАВА УКРАЇНІ!"; відповідь – "ГЕРОЯМ СЛАВА!".

ХІ. КЕРІВНИЦТВО ГРОЮ "ДЖУРА"

11.1. Організаторами дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" Українського козацтва є Міністерство освіти і науки України разом із зацікавленими у національно-духовному та військово-патріотичному вихованні молоді міністерствами і відомствами України у відповідності до Концепції допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання молоді.

11.2. На кожному адміністративному рівні керівництво процесом національно-духовного відродження і методичне керівництво військово-спортивною патріотичною грою "ДЖУРА" Українського козацтва здійснюють відповідні органи управління освітою і наукою з активною і узгодженою участю відповідних органів управління фізкультурою, спортом та туризмом, військовими резервами та їх медичним забезпеченням, Українським козацтвом та інших.

11.3. Для практичного керівництва військово-спортивною патріотичною грою "ДЖУРА" та військово-патріотичним вихованням дійсних козаків Міністерством освіти і науки України за погодженням з Генеральною канцелярією Українського козацтва визначає керівника і склад Головного штабу Всеукраїнської козацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" та програми "Козацьке завзяття". До складу штабу залучаються (за згодою) представники міністерств і відомств зацікавлених в організації гри.

11.4. Головний Штаб гри "ДЖУРА" і програми "Козацьке завзяття" призначає Генерального секретаря, розробляє пропозиції і положення щодо створення і функцій відповідних штабів регіонального і місцевого рівнів, організації і проведення дитячо-юнацької гри "ДЖУРА" та заходів програми "Козацьке завзяття" в районах, містах, областях та Всеукраїнського огляду якості підготовки захисників Батьківщини, військово-патріотичного виховання молоді; контролює повноту і якість проведення пропонованих заходів, аналізує стан військово-патріотичного виховання молоді, розробляє заходи щодо його вдосконалення, пропонує необхідні зміни і доповнення до відповідних положень і програм.

11.5. Для керівництва грою "ДЖУРА" і проведенням заходів "Козацьке завзяття" на місцях утворюються штаби в органах управління освітою і наукою обласних, районних і міських державних адміністрацій за активною участю товариств Українського козацтва. До складу штабів входять представники товариств Українського козацтва, освіти і науки, військових комісаріатів, військових частин, спортивних організацій, органів управління з

питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту, громадських організацій, преси, радіо, телебачення, а також генерали і офіцери запасу і у відставці, які беруть участь у військово-патріотичному вихованні молоді.

11.6. Місцеві штаби здійснюють організаційне і методичне керівництво грою "ДЖУРА", військово-патріотичним вихованням дійсних козаків, розробляють пропозиції щодо організації гри і вишколу козаків, проводять навчання консультантів, курінних та сотенних отаманів; проводять огляди, операції, змагання, фінали; проводять підсумки, узагальнюють і пропагують кращий досвід роботи через пресу, радіо, телебачення, здійснюють контроль за ходом гри, вишколом дійсних козаків і виконанням наказів Головного штабу, вимог положень і програм.

ХІІ. ФІНАЛИ ГРИ "ДЖУРА"

12.1. Проводяться в кожному навчально-виховному закладі щорічно в кінці навчального року за участю всіх загонів в повному складі; районні, міські, обласні (крайові) – за рішенням відповідних штабів, але не рідше одного разу в три роки, в строк до 10 липня.

12.2. Для участі в районному, міському, обласному (крайовому) і Всеукраїнському фіналах допускаються рої в складі одинадцяти учнів одного класу або групи навчального закладу.

12.3. Учасники Всеукраїнського фіналу діляться на дві групи за віком:

- першу, молодшу групу складають джури козацькі віком до 15 років;
- другу, старшу групу складають молоді козаки віком до 18 років.

12.4. Козацькі дитячо-юнацькі рої навчальних закладів, де фінали гри "ДЖУРА" не проводились, до участі в районних (міських) фінальних змаганнях не допускаються.

12.5. Всеукраїнські фінали проводяться один раз в три роки. Учасників фіналу визначає Головний штаб гри, враховуючи стан оборонно-масової та спортивної роботи в області (Крайовому отаманстві Українського козацтва), а також обсяг та якість виконання програми гри "ДЖУРА", участь куренів в районних та обласних (крайових) фіналах.

12.6. У програму фіналів включаються: зустрічі з ветеранами визвольних змагань України за свою незалежність, військовослужбовцями Збройних Сил, Прикордонних військ, Цивільної оборони та Внутрішніх військ України; олімпіада з історії та статутів Збройних Сил України; конкурси на кращу пісню, бойовий листок, кінофільм про гру "ДЖУРА"; конкурс технічної творчості; огляд якості (рівня) початкової військової підготовки: з вогневої підготовки – знання матеріальної частини зброї, виконання нормативів та стрільба; стройового вишколу – особиста підготовка та дії в складі рою; тактичної підготовки – гра на місцевості, виконання нормативів щодо дій на "полі бою"; фізичної підготовки крос, плавання, метання гранати, лазіння по канату або жердині, згинання і розгинання рук в упорі (дівчата), опорний стрибок через коня в довжину; медичної підготовки – нормативи з питань надання першої медичної допомоги; цивільної оборони – виконання нормативів щодо роботи зі спеціальними приладами та користування індивідуальними засобами захисту; комбіновані військово-спортивні естафети.

12.7. У процесі підготовки і проведення фіналів військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" отамани організацій (товариств) Українського козацтва всіх рівнів, діючи разом з органами виконавчої влади на місцях згідно з Дорученням і Указами Президента України з питань відновлення та розвитку Українського козацтва, беруть активну участь і надають необхідну допомогу керівному складу навчально-виховних закладів і штабам військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" та програми вишколу козаків "Козацьке завзяття".

ХІІІ. ПІДСУМКИ ГРИ ТА ЗАОХОЧЕННЯ

13.1. У кінці кожного навчального року підводяться підсумки якості вишколу Захисників Батьківщини за програмою допризовної підготовки юнаків, військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" і виконання програми вишколу козаків "Козацьке завзяття".

13.2. У загонах визначаються кращі за вишколом козаки і рої, в куренях - кращі загони і сотні, враховуючи кількість і якість виконаної протягом навчального року роботи: масовість і регулярність "Дня козака", військово-спортивні змагання, конкурси, операції, якість навчання

за програмами початкової військової підготовки та фізичного виховання, участь в походах по місцях бойової слави Українського народу, участь у пошуковій роботі та туристичних походах, а також шефську роботу з козачатами, якість стінних газет, бойових листків, аматорських фільмів та фотогазет.

13.3. Канцелярія куреня узагальнює роботу, що проведена в загонах і до 15 травня надсилає підсумковий звіт в районний (міський) штаб гри.

13.4. Районний (міський) штаб козацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" та програми вишколу козаків "Козацьке завзяття" інформує обласний (крайовий) штаб до 1-го червня. Обласний (крайовий) штаб підсумковий звіт з додатком звітів трьох кращих куренів подає в Головний штаб козацької військово-спортивної гри "ДЖУРА" та програми вишколу козаків "Козацьке завзяття" щорічно до 15 червня.

13.5. У донесеннях кращих куренів показувати: кількість молодших загонів (класів) гри джур козацьких віком 11-14 років та старших загонів (класів) гри молодих козаків віком 15-18 років; кількість учасників гри, окремо джур козацьких і молодих козаків, із них приймали участь в районному та обласному фіналах, навчаються в гуртках військово-прикладних та військово-технічних видів спорту (указати які), в спортивних секціях, у військово-патріотичних об'єднаннях, поступили в військові інститути в минулому році, мають рівень підготовки 9 - 12 балів з фізичного виховання, закінчили навчальний рік за програмою початкової військової підготовки на рівні 9-12 балів, хто працює консультантами та наставниками молоді.

13.6. Звіти підписують отаман куреня, писар куреня, головний консультант, заступник директора з виховної роботи та директор навчально-виховного закладу.

13.7. У рік проведення Всеукраїнського фіналу гри в Головний штаб до 10 липня додатково подається список трьох кращих козацьких відділень з зазначенням вікової групи, які показали кращі результати на обласному фіналі.

Крім того, штаби гри протягом року надсилають по інстанції до вищестоящого штабу звіти (інформацію) щодо проведення змагань, операцій, конкурсів тощо.

13.8. Порядок заохочення учасників Фінальних ігор кожний раз визначається і окремим розділом включається в план фіналу відповідним штабом (Головним, обласним, районним), яким організується і проводиться фінальна гра.

ДОКУМЕНТИ

1. Указ Президента України від 4 січня 1995 року № 14/95 "Про відродження історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва".

2. Указ Президента України від 7 серпня 1999 року № 966/99 "Про День Українського козацтва".

3. Указ Президента України від 6 жовтня 1999 року № 1283/99 "Про Координаційну раду з питань розвитку Українського козацтва".

4. Указ Президента України від 22 грудня 1999 року № 1610/99 "Про Положення про Координаційну раду з питань розвитку Українського козацтва".

5. Доручення Президента України від 10 жовтня 2000 року № 1-14/1263 щодо поглиблення процесів відродження та розвитку історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій Українського козацтва, організації взаємодії та координації діяльності органів державної влади і козацьких товариств.

6. Указ Президента України від 15 листопада 2001 року № 1092/2001 "Про Національну програму відродження та розвитку Українського козацтва на 2002 - 2005 роки".

7. Указ Президента України від 25 жовтня 2002 року № 948/2002 "Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді".

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ КОРИСТУВАННЯ

1. Бичук О. І., Завацький В. І., Пономаренко Л. І., Цьось А. В. "Козацькі забави", "Надстир'я", Луцьк, 1994.

2. Губко О. Т., Руденко Ю. Д., Кузь В. Г. "Українська козацька педагогіка і духовність", Умань, 1995.
3. Грушевський М. "Ілюстрована історія України", видання Шкільної ради.
4. Гнатюк В. М. "Управління системою національного виховання учнів загальноосвітньої школи", Методичний посібник, "Оріяни", Київ, 1998.
5. Гнатюк В. М. "Управління системою національного виховання учнів", (монографія), "Сталь", Київ, 2001.
6. Історія Української культури. "Либідь", Київ, 1994.
7. Коган С. Б., Єрмак Й. В. "Робота директора навчального закладу, заступника директора з виховної роботи та викладача допризовної підготовки з питань військово-патріотичного виховання учнів", Чернігів, 1995.
8. Крисаченко В. "Українознавство", хрестоматія, посібник у двох книгах, К., "Либідь", 1996.
9. Мишанич О. "Заклятий козак", упорядкований збірник історичних повістей та оповідань, К., АТ "Обереги", 1994.
10. Програма шкільного курсу "Допризовна підготовка".
11. Пілат В. "Бойовий Гопак", вид. "Лотос", Львів, 1999.
12. Слабошпицький М. "З голосу нашої Клію". "Махаон-Україна", Київ, 2000.
13. Цьось А. В. "Українські народні ігри та забави", "Надстир'я", Луцьк, 1994.
14. Шевчук В. "Козацька держава", Київ, "АБРИС", 1995.
15. Яворницький Д. "Історія запорізьких козаків" у трьох томах, "Світ", Львів, 1990 - 1992.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

м. Київ

05.11.2009 р.

№ 1011

Про внесення змін до наказу
Міністерства освіти і науки України від
25.12.2003 № 855

Відповідно до Указу Президента України від 04.05.2007 № 378/2007 «Про заходи з підтримки розвитку Українського козацтва» та з метою поліпшення виховної роботи з учнівською молоддю на основі традицій і звичаїв українського народу, формування у підростаючого покоління патріотичної свідомості, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків

НАКАЗУЮ:

1. Унести зміни до пунктів 2.3 та 3 наказу Міністерства освіти і науки України від 25.12.2003 № 855 «Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру «Сокіл» («Джура») Українського козацтва» (далі - гра «Сокіл» («Джура»)) та викласти їх у такій редакції:

«2.3. Забезпечити проведення I, II, III-го етапів гри «Сокіл» («Джура») на високому організаційному і професійному рівні.

3. Відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини (Середницька А.Д.) здійснювати загальне керівництво проведенням гри «Сокіл» («Джура»).

2. Доповнити наказ від 25.12.2003 № 855 пунктом 4 такою змісту:

«4. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матюшенко О.К.) здійснювати безпосереднє керівництво організацією та проведенням гри «Сокіл» («Джура») та організаційно-методичне забезпечення».

3. Змінити нумерацію пунктів 4 і 5 наказу від 25.12.2003 № 855 відповідно на пункти 5 і 6.

4. Затвердити Орієнтовний план заходів з організації та проведення гри «Сокіл» («Джура»), що додається.

5. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

5.1. Довести до відома керівників навчальних закладів зміни до наказу Міністерства освіти і науки України від 25.12.2003 № 855 «Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру «Сокіл» («Джура») Українського козацтва».

5.2. Сприяти формуванню робочих органів (штабів) для організації та проведення гри «Сокіл» («Джура») на 1-му (районному, міському) та 2-му (Кримському республіканському, обласному) етапах.

5.3. Щорічно до 1 червня інформувати Міністерство освіти і науки України (відділ позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини) про підсумки проведення гри «Сокіл» («Джура»).

6. Адміністративно-господарському департаменту (Ханюк В.А.) зробити відмітку в справах архіву.

7. Надрукувати наказ в «Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України» та розмістити на сайті міністерства.

8. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Т.в.о. Міністра

П.Б.ПОЛЯНСЬКИЙ

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН
заходів з організації та проведення дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри
«Сокіл» («Джура») Українського козацтва

№ з/п	Назва заходу	Термін виконання	Виконавці
1.	Розробити методичні рекомендації щодо змісту та форм організації гри «Сокіл» («Джура»)	до 1 січня 2010 року	Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді
2.	Розробити план заходів з організації та проведення гри «Сокіл» («Джура»)	до 1 грудня 2009 року	Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій
3.	Сформувати робочі органи (районні (міські), обласні штаби) з проведення гри «Сокіл» («Джура»)	постійно	Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій
4.	Провести Всеукраїнську нараду-семінар для представників обласних штабів з питань організації гри «Сокіл» («Джура»)	грудень 2009 року	Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді
5.	Розробити Умови конкурсу на кращий звіт рою про виконання завдань відповідно до ідейних принципів лицарства та на кращий щоденник рою і організації та проведення вишколу в рамках гри «Сокіл» («Джура»)	квітень 2010 року	Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді
6.	Підготувати узагальнену інформацію про проведення гри «Сокіл» («Джура») у 2009/2010 навчальному році	червень 2010 року	Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді
7.	Висвітлення проведення гри «Сокіл» («Джура») у засобах масової інформації	постійно	Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій
8.	Підготувати проект Положення про конкурс на кращу методичну розробку з питань національно-патріотичного	до 1 вересня 2010 року	Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської

	виховання в т.ч. за тематикою козацької педагогіки		молоді
9.	Залучати товариства Українського козацтва до питань підготовки та проведення гри «Сокіл» («Джура»)	постійно	Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської МОЛОЦІ, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління ОСВІГН І науки обласних Київської та Севастопольської міських держадміністрацій

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

м. Київ

" 23 " 03 2009 р.

№ 267

Про проведення у 2009 році
Всеукраїнського етапу дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”)

Відповідно до Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру Українського козацтва „Сокіл”(„Джура”), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 25.12.2003 № 855, і з метою виховання в учнівській молоді патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу та формування здорового способу життя, зміцнення духовного і фізичного здоров'я школярів

НАКАЗУЮ:

1. Провести 22-24 травня 2009 року в м. Києві Всеукраїнський етап дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”).
2. Затвердити такі документи, що додаються:
склад Оргкомітету Всеукраїнського етапу дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”);
Умови проведення у 2009 році Всеукраїнського етапу дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”) (далі – гра „Сокіл” („Джура”).
3. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

3.1. До 4 травня 2009 року подати підсумкові протоколи та узагальнену інформацію про підсумки проведення обласного етапу гри „Сокіл” („Джура”) Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

3.2. Здійснити організаційні заходи щодо підготовки та направлення команди до участі у Всеукраїнському етапі гри „Сокіл” („Джура”).

Витрати, пов’язані з відрядженням та участю команди, здійснити за рахунок організацій, що відряджають.

4. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матюшенко О.К.), відділу виховної роботи та захисту прав дитини (Середницька А.Д.), департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Єресько О.В.) спільно з Генеральним Штабом гри „Сокіл” („Джура”) Ради Українського козацтва при Президентіві України (Грива А.М.) (за згодою) здійснити відповідні заходи щодо проведення Всеукраїнського етапу гри „Сокіл” („Джура”).

5. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матюшенко О.К.), Комітету з фізичного виховання та спорту (Гамов В.Г.) забезпечити прибуття команд від с.Биківня до безпосереднього місця проведення гри „Сокіл”(„Джура”), формування головної суддівської колегії та створення належних умов для її роботи.

6. Сектору взаємодії з засобами масової інформації та зв’язків з громадськістю (Запорожець Т.М.) забезпечити висвітлення гри „Сокіл”(„Джура”).

7. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

Міністр

І.О.Вакарчук

Склад
організаційного комітету з проведення у 2009 році Всеукраїнського етапу дитячо-юнацької
військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”)

Співголови оргкомітету	- Полянський П.Б., заступник Міністра освіти і науки України; - Аржевітін С.М., Секретар Ради Українського козацтва, народний депутат України, Радник Президента України (за згодою)
Заступники голови оргкомітету	Каленяк В.П., керівник Комітету Ради українського козацтва з питань національно-патріотичного виховання (за згодою).
Члени оргкомітету	- Середницька А.Д., завідувача відділом виховної роботи та захисту прав дитини Міністерства освіти і науки України; - Грива А.М., помічник секретаря Ради Українського козацтва, керівник Головного штабу гри «Сокіл» («Джура») (за згодою); - Дятленко С.М., головний спеціаліст департаменту загальної середньої та дошкільної освіти; - Ільченко А.І., заступник голови Комітету з фізичного виховання та спорту; - Кулібаба Д.В., радник Міністра освіти і науки; - Матющенко О.К., директор Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді; - Рондзістий Т.І., заступник директора Міжнародного благодійного фонду „Центр національного відродження” (за згодою). - Рудакова З.М., головний спеціаліст відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини Міністерства освіти і науки України.

Умови проведення
у 2009 році Всеукраїнського етапу дитячо-юнацької
військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва
„Сокіл”(„Джура”)

Всеукраїнський етап проводиться відповідно до Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру Українського козацтва „Сокіл”(„Джура”), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 25.12.2003 №855.

1. Термін і місце проведення

Всеукраїнський етап дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл”(„Джура”) (далі – „Сокіл”(„Джура”) проводиться у місті Києві (лісопаркова міська зона поблизу с. Биківні) з 22 до 24 травня 2009 року.

2. Керівництво грою „Сокіл”(„Джура”)

2.1. Загальне керівництво підготовкою та проведенням гри „Сокіл”(„Джура”) здійснює Міністерство освіти і науки України.

Безпосередня організація та проведення гри покладається на Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2.2. Головна суддівська колегія формується головним управлінням освіти і науки Київської міської державної адміністрації спільно з Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді у співпраці з Радою Українського козацтва при Президентові України та Міжнародним благодійним фондом «Центр національного відродження».

Раду Українського козацтва при Президентові України та Міжнародний благодійний фонд «Центр національного відродження» під час підготовки та проведення гри „Сокіл”(„Джура”) представляють керівники та члени Оргкомітету та Головного штабу.

3. Учасники гри „Сокіл”(„Джура”)

3.1. До участі у грі допускаються одна збірна команда від Автономної Республіки Крим, областей та міст Києва і Севастополя.

3.2. У змаганнях беруть участь команди (далі – рій) з числа учнів, вихованців загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, а також членів дитячо-юнацьких громадських організацій.

3.3. Кількісний склад рою – 10 осіб: 8 дітей (6 хлопців, 2 дівчини) та 2 керівники. Вік учасників 15-16 років (орієнтовно – 10 клас загальноосвітньої школи).

У кожному рої визначається провідник – ройовий.

3.4. Керівники команди призначаються наказом Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, обласних та в містах Києві, Севастополі управлінь освіти і науки держадміністрацій, на яких покладається відповідальність за збереження життя та здоров'я учасників команди. Один представник – виховник команди, другий – фахівець з певного виду змагань, що включений до програми гри, який може залучатися до суддівства та роботи секретаріату гри за рішенням Головної суддівської колегії.

4. Документація та терміни її подання

4.1. Письмове підтвердження про участь у грі „Сокіл”(„Джура”) надсилаються на адресу Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (01135, м. Київ – 135, а/с 190) до **1 травня 2009 року** (факс 044 5311998).

4.2. Перед подачею письмового підтвердження команди повинні виконати завдання: придумати атрибутику команди (детальніше у додатку до Умов проведення) – назва, відзначка, ройовий клич-девiз, ройове гасло-позивний, прапорець встановленої форми із своїми барвами, типова форма – однострiй.

Завдання повинні відповідати ідейним принципам лицарства «Служити Богові, Батьківщині, ближнім»:

Бог і Україна – проведення патріотичного заходу на рівні своєї школи, мікрорайону, села тощо. Подання письмового звіту із фотографіями разом з іменною заявкою;

Добре діло – виконання ройового Доброго діла із організацією, що реалізує благодійні проекти, кампанії із залученням волонтерів.

4.3. Письмові звіти про виконання завдань відповідно до ідейних принципів лицарства «Служити Богові, Батьківщині, ближнім» із фотографіями, додатками та електронними носіями подаються в ГСК гри разом з іменною заявкою.

4.4. Іменні заявки команд за встановленою формою, що додається, завірені Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, районних у місті Києві та Севастопольської міських держадміністрацій, а також лікарсько-фізкультурним диспансером, подаються в мандатну комісію в день заїзду на місце проведення гри до отримання місця на розміщення бiваку у коменданта.

Разом з іменною заявкою у мандатну комісію необхідно подати такі документи:

паспорти учасників (на учасників віком до 16 років – свідоцтво про народження);

учнівські квитки або довідки з місця навчання з фотографією, завірені печаткою, що перекриває фотографію на одну третину, підписані директором (керівником) навчального закладу за 2008-2009 навчальний рік (цей документ учасники повинні мати при собі постійно на всіх етапах проведення гри);

медичні довідки про санепідемоточення та щеплення на кожного учасника;

санітарні (медичні) книжки на керівників.

4.5. Виїзд на місце проведення гри „Сокіл”(„Джура”) здійснюється виключно за викликом Українського державного центру туризму і краєзнавства.

5. Програма гри „Сокіл”(„Джура”)

5.1. Учасники гри „Сокіл”(„Джура”) змагаються у таких видах:

5.1.1. Військово-спортивні та туристсько-спортивні види:

Впоряд (стрійова підготовка). Оцінка зовнішнього вигляду, однострiїв, зорганізованості та якості виконання впорядових наказів. Виконання маршової патріотичної пісні.

Народна боротьба "Навхрест" (українська народна боротьба-гра на "дужання", не потребує особливої попередньої спеціальної підготовки).

Смуга перешкод із використанням козацької легенди та подоланням перешкод.

Стрільба виконання стрільб з автоматичної або пневматичної зброї, додатково – гра "страйкбол".

Гра "Пластун" - комплексна командна інтелектуально-екстремальна гра з військово-спортивними, туристичними елементами та використанням методик гри «Квест».

Теренова гра – тактична гра із використанням страйкболу.

"Рятівник" - змагання з надання першої долікарської допомоги та елементи рятувальних робіт.

5.1.2. Додаткові види:

Гра "Відун" - інтелектуальні змагання з історії України, доби козаччини, українських військових формувань різних епох, сучасних збройних сил України (у формі гри "Брейн-ринг", "Що?", "Де?", "Коли?" та ін.).

Ватра („У колі друзів”) – представлення творчо-мистецького звіту рою.

Бiвак. Таборування - оцінка побуту, чистоти, доцільності розміщення, дотримання санітарно-гігієнічних норм, стан спорядження, особистих речей, посуду тощо.

Конкурс звітів про завдання відповідно ідейних принципів лицарства – суспільна значимість, місце заходу у навчально-виховному процесі, висвітлення його у ЗМІ, оформлення, текст (до 10 сторінок), фотоматеріали (до 10 фотографій розміром 13X18), наявність електронного носія.

5.2. Детальний опис видів гри, умови заліку та визначення результатів будуть надіслані командам разом із викликом.

5.3. Остаточні умови проведення етапів гри, їх перелік та порядок проходження оголошуються ГСК за 30 хвилин до початку змагань у певному виді.

5.4. Рій повинен мати рйові атрибути, перелік та опис яких додається. Для участі у спортивних та польових змаганнях слід використовувати спеціальний одяг.

6. Умови прийому та розміщення команд

6.1. На місце проведення гри „Сокіл”(„Джура”) 22 травня 2009 року команди прибувають самостійно (м. Київ, станція метро „Лісова”, далі рейсовим автобусом №11 до с. Биківні (до зупинки в районі радіостанції).

6.2. Команди розміщуються в польових умовах (наметах). Місце встановлення наметів, облаштування бівачу вказує комендант. Самостійно займати місце для розміщення на території проведення гри категорично заборонено. Команди повинні мати все необхідне спорядження для організації польового табору.

6.3. Харчування учасників гри буде організовано централізовано - у стаціонарній польовій армійській їдальні.

6.4. Розпалювання вогнищ, використання примусів, газових плит інших нагрівальних приладів на території польового табору заборонено.

6.5. У день закінчення гри команди від’їжджають самостійно. Квитками на проїзд організатори змагань команди не забезпечують. Команди повинні залишити територію польового табору до 21 год. дня закінчення гри.

7. Підведення підсумків

7.1. Місце команди визначається за кількістю здобутих призових місць на різних етапах змагань. Перемагає та команда, яка здобула найбільше перших місць, якщо рівний результат, то враховується кількість других місць і т.д.

Команда, яка не взяла участі в одному з видів змагань, в підсумковій таблиці ставиться нижче тих команд, які взяли участь у всіх видах.

7.2. Апеляції щодо об’єктивності результатів розглядає апеляційна комісія в присутності суддів та виховника команди. Апеляція подається у письмовому вигляді за підписом керівника команди не пізніше, ніж за тридцять хвилин після закінчення виду змагань, а на загальний результат – не пізніше, ніж за дві години після закінчення змагань. Рішення апеляційної комісії є остаточним та оскарженню на підлягає.

7.3. Результати оголошуються в кінці кожного етапу змагань та опубліковуються.

8. Нагородження переможців

8.1. Нагородження команд-переможців здійснюють представники оргкомітету, керівники змагань та почесні гості.

8.2. Команди, які посіли 1, 2, 3 місця нагороджуються Грамотами Міністерства освіти і науки України, Головного штабу, цінними подарунками.

8.3. Учасники команд-переможниць нагороджуються Дипломами Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді та Головного штабу, цінними подарунками.

8.4. У кожному виді змагань серед його учасників визначаються кращі хлопець та дівчина, які нагороджуються Дипломами та цінними подарунками

8.5. Усі учасники гри отримують відзнаки (вимпели, значки, футболки, дипломи учасників тощо) з атрибутикою гри „Сокіл” („Джура”).

9. Фінансування

9.1. Витрати на відрядження головної суддівської колегії, організацію семінару суддів, проведення змагань та нагородження здійснюється за рахунок коштів організаторів та спонсорських внесків.

9.2. Витрати, пов'язані з відрядженням та участю команд в змаганнях (проїзд до місця змагань та у зворотному напрямку, відрядження керівників, перевезення вантажу, харчування в дорозі, матеріально-технічне укомплектування команди та придбання необхідного спорядження, медичне страхування учасників на період змагань), здійснюються за рахунок організації чи установи, що відряджають команди.

9.3. За порушення цих Умов Головна суддівська колегія має право дискваліфікувати команду і не допустити чи зняти її із гри.

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ І КРАЄЗНАВСТВА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ Н А К А З

14.04.2009 р.

№ 39-А

м. Київ

Про проведення у 2009 році
Всеукраїнського етапу дитячо-
юнацької військово-спортивної
патріотичної гри Українського
козацтва „Сокіл” („Джура”)

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 23.03.2009 року №267 "Про проведення у 2009 році Всеукраїнського етапу військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва «Сокіл» («Джура»), Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру Українського козацтва „Сокіл” („Джура”), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 25.12.2003 № 855, і з метою виховання в учнівській молоді патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу та формування здорового способу життя, зміцнення духовного і фізичного здоров'я школярів

Н А К А З У Ю:

1. Провести 22-24 травня 2009 року в м. Києві Всеукраїнський етап дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”), а також установчий семінар суддів 16-17 травня 2009 року.
2. Затвердити склад суддівської колегії (додається).
3. Затвердити Умови проходження окремих етапів гри (додаються).
4. Відповідальність за підготовку та проведення гри покласти на заступника директора Омельченка Д.Г.
5. Заступнику директора Омельченку Д.Г.:

- провести необхідну роботу з організаційного, матеріально-технічного, кадрового забезпечення проведення гри;
- забезпечити виконання програми гри та безпечні умови проведення конкурсів і змагань;
- провести інструктажі з охорони праці та техніки безпеки із судьями та керівниками команд, а також організувати інструктажі з техніки безпеки з учасниками гри.

6. Головній суддівській колегії:

- здійснити належне матеріальне, технічне та відповідне організаційне забезпечення проведення заходу;
- забезпечити дотримання на території проведення гри чинних вимог щодо санітарного, протипожежного стану, охорони праці та техніки безпеки;
- забезпечити виконання режиму дня на території проведення гри;
- інформацію за підсумками проведення гри (підсумкові протоколи, підсумковий наказ, розгорнутий звіт) подати до 07.06.2009 р.

7. Контроль за виконанням даного наказу залишаю за собою.

Директор

О.К.МАТЮЩЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказом УДЦТКУМ
Від 14.04.2009 № 39-А

**Всеукраїнський етап 2009 року
Гри «Сокіл» («Джура»)**

Умови проходження окремих етапів гри.

Опис видів змагань.

Військово-спортивні види:

I. Впоряд (стройова підготовка).

Змагання проходять у вигляді демонстрації знань та вмінь з стройової підготовки.

За основу варто брати розділ «Стройова підготовка» із шкільного підручника «Захист Вітчизни» та відповідні розділи зі Стройового статуту ЗСУ.

Час на виконання обов'язкового завдання – 2 хв. творчого завдання – 3 хв.

Обов'язкове завдання повідомляється рою на початку змагань. Творче – готується командою вдома.

Бере участь весь рій, 8 чол. Всі накази подає ройовий.

Обов'язкове завдання це виконання стройових прийомів у складі рою.

Перелік

стройових прийомів, команд і дій, які перевіряються в ході виконання обов'язкового завдання

(завдання вручається перед перевіркою ройовому)

№ п/п	Прийоми, команди, дії
1	Оцінка зовнішнього вигляду
2	Розмикання і змикання рою
3	Перешикунання рою з однієї шеренги в дві та навпаки
4	Стройове положення
5	Команда "Вільно"
6	Команда "Заправитись"
7	Повороти на місці
8	Стройовий крок на місці
9	Виконання маршової патріотичної пісні

Творче завдання може бути представлено у вигляді монолітного та чіткого показу різноманітних елементів стройової підготовки у складі рою під супровід барабанного бою.

Оцінка виставляється від 1 до 4 (незадовільно, задовільно, добре, дуже добре) по таких критеріях в обов'язковому та творчому завданнях: Оцінка зовнішнього вигляду, одностроїв; зорганізованості та якості виконання впорядових наказів; Виконання маршової патріотичної пісні. В творчому завданні оцінюється оригінальність ідеї, яка втілюється, від 1 до 12 балів.

В кінці – марш стройовим кроком із виконанням маршової патріотичної пісні на тематику козацтва, УСС, військ УНР, УПА або сучасних ЗСУ.

Перемагає команда, яка в сумі має найбільший бал.

II. Боротьба «Навхрест» (українська народна боротьба-гра на «дужання», не потребує особливої попередньої спеціальної підготовки)

Боротьба навхрест спрямована на плекання спритності, сили, витривалості та відваги. Проводити її слід на спортивних матах, татамі, борцівських килимах, підготовленій піщаній м'якій поверхні тощо.

Розмір кола – діаметр 4 м. Спортсмени у спортивних чи козацьких строях обіймають один одного, тримаючись руками за широкий пояс за плечима суперника, і таким чином намагаються перекинути його на спину. Хто більше разів це зробить (за 2 хв.) — той переможець. Поєдинок може закінчитись достроково, якщо супротивник відмовляється продовжувати боротьбу, за рішенням лікаря, за рішенням судді (дискваліфікація за порушення правил).

Беруть участь хлопці, 3 чол. Вагові категорії визначаються умовно: 1 – найлегша, 2 – середня, 3 – найважча. Учасники розподіляються відповідно до своєї ваги по цих категоріях (перед початком змагання у цьому виді проводяться сигнальні зважування). Різниця між учасниками у вазі не має перевищувати 10 кг. Відповідно командна зустріч відбувається за принципом: 1 з 1, 2 з 2 і т.д.

Перемагає та команда, яка здобуває більше індивідуальних перемог.

Змагання в цілому у цьому виді відбуваються за олімпійською системою. Сітка з розподілом команд затверджується після реєстрації із з'ясуванням кінцевої кількості та після проведення жеребкування.

Для оптимізації проведення цього виду бої між командами проводяться паралельно на 4 майданчиках.

III. Смуга перешкод із використанням козацької легенди.

Умови проведення

1. Змагання проводяться на дистанції козацька командна смуга перешкод.
2. Команда послідовно долає етапи та виконує завдання.
3. Довжина дистанції 300-400м.
4. Перепад висот 50 м.
5. Етапи смуги розміщені в коридорі промаркірованому обмежувальною стрічкою.

6. Склад команди 4 чоловіки в тому числі не менше 1 жінки, 5й представник команди являється бігунком, несе командну картку і не втручається в дії команди.
7. Старт та фініш суміщені.
8. Порядок старту визначається жеребкуванням.
9. Стартовий інтервал біля 10 хв., остаточний інтервал буде вказаний перед стартом.
10. Кожен етап обладнано згідно схеми та опису дистанції.
11. Команда прибуває на дистанцію за 10 хв. до старту.
12. Всі етапи обладнано на початку та кінці контрольними лініями.
13. На етапі транспортування потерпілого, умовно «потерпілий» обирається командою. Він не має право працювати на етапі і перестає бути «потерпілим» після виходу команди в безпечну зону.
14. Штрафи на дистанції ставляться за невиконання умов опису проходження етапів відповідно до Правил спортивного туризму.
15. 1 бал штрафу прирівнюється до 30 секунд.
16. Вище місце займають команди з меншим часовим результатом(час проходження дистанції + часовий еквівалент технічних штрафів). При рівності часових результатів вище місце займає команда з меншим технічним штрафом.

Опис етапів.

1. **Транспортування «потерпілого» за допомогою жердин.** Довжина етапу 120м. Команда має рухатись по промаркєрованому коридору, при виході за межі його команда отримує штраф за кожного учасника. Жердини та інше обладнання необхідне для транспортування «потерпілого» надаються суддівською колегією. Команда повинна організувати транспортування «потерпілого» за допомогою даного обладнання. Травма «потерпілого» буде оголошена перед стартом, травми для всіх учасників будуть рівноцінні. Заступ обмежувальної лінії – 1б. Заступ за контрольну лінію – 1б. Рух поза обмежувальною лінією – 10б. Падіння – 3б. Торкання «потерпілим» рельєфу любою частиною тіла «потерпілого», а також торкання ложем рельєфу при транспортуванні «потерпілого» на носилках – 1б. «Потерпілий» надає допомогу (любі дії які полегшують роботу учасникам команд) – 3б. Не вірні дії супроводжуючого (супроводжувач виконує функцію транспортуючого учасника (носилки). Супроводжувач знаходиться на відстані, яка не дозволяє контролювати стан «потерпілого») – 3б.
2. **Подолання заболоченої ділянки з допомогою жердин.** Жердини надаються суддівською колегією. Команда долає етап по жердинах, які учасники вкладають на лаги. Торкання частинами тіла рельєфу штрафується. Заступ обмежувальної лінії – 1б. Заступ за контрольну лінію – 1б. Рух поза обмежувальною лінією – 10б. Невірний рух по жердинах (перестрибування з опори на опору) – 3б. Торкання рельєфу ногою, рукою (якщо інша нога знаходиться на жердині, лазі) – 1б. Падіння (падіння учасника під час руху по жердинах, опора двома ногами, руками на рельєф, або однією ногою, якщо інша нога знаходиться у повітрі, навантаження двома ногами жердини, яка впала з однієї або двох лаг) – 3б. Невірне застосування жердини (учасник спирається жердиною у болото в рамках етапу) – 3б.
3. **Переноска «потерпілого» на собі.** Довжина етапу 15м. Учасник команди повинен перенести «потерпілого» по колоді через воду, на собі по чергово один одного. Травма – вивих гомілкового суглоба. Заступ обмежувальної лінії – 1б. Заступ за контрольну лінію – 1б. Рух поза обмежувальною лінією – 10б. Падіння – 3б. Торкання «потерпілим» рельєфу любою частиною тіла «потерпілого» – 1б. «Потерпілий» надає допомогу (любі дії які полегшують роботу учаснику який транспортує «потерпілого») – 3б.
4. **Подолання завалу.** Команда повинна подолати завалену ділянку із дерев. Коридор руху через завал промаркєований. Заступ обмежувальної лінії – 1б. Рух поза обмежувальною лінією – 10б. Рух верхом по завалених деревах (ставати на дерева) забороняється – 3б.
5. **Рубка та пиляння колоди.** Двоє учасників, повинні перерубати кожний свою колоду, а двоє інших перепилати свою колоду вдвох. Місце розпилу і рубання буде промаркєоване суддівською колегією. Сокири та пилку (дворучну або ножівку) команда приносить на даний етап перед стартом. За відсутності – команда отримує сокиру та пилку від суддівської колегії.
6. **Подолання водної перешкоди бродом.** Довжина етапу 20м. Максимальна глибина до 1,5м. Команда повинна перебрести водну ділянку смуги перешкод по промаркєованому коридору.

Ділянку кожний учасник долає самостійно. Заступ обмежувальної лінії – 1б. Рух поза обмежувальною лінією – 10б. Падіння – 3б.

7. **Подолання заболоченої ділянки по купинах.** Команда повинна по купинах подолати заболочену ділянку. Заступ обмежувальної лінії – 1б. Заступ за контрольну лінію – 1б. Рух поза обмежувальною лінією – 10б. Торкання рельєфу ногою, рукою (якщо інша нога знаходиться на купині, лазі) – 1б. Падіння (падіння учасника під час руху по купинах, опора двома ногами, руками на рельєф, або однією ногою, якщо інша нога знаходиться у повітрі) – 3б.

8. **Транспортування потерпілого на плащ-накидці.** Довжина двох етапів по 15м кожний. На початку один з учасників стає «потерпілим», його транспортує напарник на плащ-накидці. На другій ділянці вони міняються ролями. В такий спосіб вся команда долає даний етап. Висота обмежувальної стрічки під якою транспортують «потерпілого» по визначеному коридору 0,5м. Торкання обмежувальної стрічки – 1б. Заступ за контрольну лінію – 1б. Заступ обмежувальної лінії – 1б. Рух поза обмежувальною лінією – 10б. «Потерпілий» надає допомогу (любі дії які полегшують роботу учаснику, що транспортує) – 3б.

9. **Рух по пластунські.** Команда повинна по пластунські подолати ділянку даного етапу. Висота обмежувальної стрічки під якою команда долає етап по пластунські 0,3м. Торкання верхньої обмежувальної стрічки – 1б. Заступ обмежувальної лінії – 1б. Заступ за контрольну лінію – 1б. Рух поза обмежувальною лінією – 10б.

10. **Маятник.** Довжина зони перешкоди 4-5м. Команда повинна за допомогою маятника(вертикальної мотузки) подолати етап. Торкання рельєфу в зоні перешкоди штрафується. Заступ обмежувальної лінії – 1б. Заступ за контрольну лінію – 1б. Рух поза обмежувальною лінією – 10б. Падіння – 3б.

11. **Фініш козацьким-маршовим(гусячим кроком).** Довжина ділянки 50м. Команда повинна подолати ділянку від контрольної лінії до фінішу. Торкання землі колінами, руками та іншими частинами тіла – 1б. Падіння – 3б. Заступ обмежувальної лінії – 1б. Заступ за контрольну лінію – 1б. Рух поза обмежувальною лінією – 10б.

IV. Стрільба: виконання стрільб з пневматичної зброї.

Стрільби проводяться на дистанції 10 м з позиції лежачи. Кількість пострілів 5. Мішень № 8. (джерело <http://www.shooting-ua.com/target.htm>). Загальний час на стрільбу відводиться до 5 хвилин на команду. Беруть участь 8 учасників команди. Визначається командний та індивідуальний результат – визначення кількості точних попадань та відповідно набраних балів.

Перемагає команда, яка набрала найбільшу кількість балів.

Три кращі учасники в індивідуальному результаті також відзначаються в підсумковому протоколі змагань.

V. Гра «Пластун» - комплексна командна інтелектуально-екстремальна гра з військово-спортивними та туристичними елементами та використанням методик гри «Квест».

Сценарій і правила проведення гри подаються команді-учаснику на початку змагань.

VI. Теренова гра – класична тактично-командна гра із боротьбою за прапор та із використанням пов'язок-липучок на руки для системи «вбитий-живий».

Типовий опис гри.

Основне завдання: захопити прапор супротивника і утримати в своєму таборі до кінця гри. Здобути якомога більше пов'язок супротивника.

Тривалість 3 години.

Етапи гри:

1. Рої отримують карту-схему терену гри. На ній вказано точку на місцевості, де захований таємний грипс із кодовим гаслом його сотні. Команда має знайти його, використовуючи підказки, вказані в грипсі, прибути до точки збору його сотні, зголоситись до сотника, щоб записатись добровольцем в його загін. Кодове гасло – ключ до знаходження своєї сотні. Його не можна нікому казати окрім командира загону. Час на виконання – 1 год. Після закінчення терміну заборонено приймати запізнілі рої в склад свого загону, оскільки це можуть бути «ворожі» рої.

2. Після збору своїх роїв, сотник об'єднує їх у більші відділи – чоти, розподіляє завдання – відділ розвідки, відділ штурму ворожого табору, відділ оборони власного прапору, відділ засідок. Завдання «розвідки» – виявити ворожий табір, визначити найкращі шляхи підходження

та нападу. Завдання «штурму», спланувати захоплення прапора супротивника та доставити в свій табір. Завдання «оборони» - виставити охорону підступів свого табору, щоб виявити вчасно ворожу розвідку та напад. Завдання «засідки» діяти на терені для відвернення уваги відділів супротивника, перехоплення прапора в разі його захоплення ворожим відділом. Час на «бойові» дії – 2 год. Дві сотні діють одночасно і пробують якнайкраще виконати завдання.

Розподіл обов'язків:

Суддя Теренової гри та секретар – визначені особи, які звітують про результат цього етапу в Головну суддівську колегію.

Спостерігачі – залучені особи з числа дорослих представників команд. Кількість – до 10 чол. Їхній колір – білий.

Сотники – командири сотні, які визначені ГСК. Їхні обов'язки – організувати сотню до бойових дій, розподілити обов'язки між командирами. Участі в бойових діях безпосередньо не беруть. Але можуть радити, підказувати командирам відділів. Здійснюють загальне керівництво сотнею, але максимально передають права та можливість ініціативи командирам відділів, тобто учасникам. Колір пов'язки – червоний.

Командири відділів розвідки, штурму, оборони, засідки – особи, які зголосились взяти на себе ці обов'язки, ройові. Замість себе в своєму рої призначають заступника. Вони мають по три пов'язки – на дві руки, та на ліву ногу.

Командири роїв – діючі, або визначені заступники. Мають по 2 пов'язки – на ліву руку та праву ногу.

Рядові учасники – мають по 1 пов'язці на ліву руку.

Пов'язки.

Виготовлені з стрічки-липучки, яка легко розривається при зусиллі. Ширина 1-2 см. Спосіб кріплення має бути таким, щоб не створювати перешкод для зірвання. Місце чіплення: рука - приблизно посередині між плечем і ліктем, нога – по середині гомілки.

Колір команд – жовтий і синій.

Спосіб здобуття пов'язки: зірвати з руки чи ноги противника. Можна застосовувати елементи боротьби, але без нанесення ударів, больових чи удушливих прийомів, дій, що можуть загрожувати травмуванням (падіння на камінь чи пеньок тощо).

Після втрати своєї пов'язки внаслідок боротьби учасник підносить ліву руку і виходить з епіцентру подій. Іде до точки збору учасників, що вибули з гри. Вона вказується наперед на карті-схемі. Йому не можна підказувати «живим» учасникам, переховувати прапор чи якимось іншим способом «грати».

Вона має так розташовуватись, щоб її можна було легко знайти за орієнтирами.

Оцінювання перемоги:

- Якість організації структури сотні та виконання «бойових» завдань по захопленні «ворожого» прапора та обороні свого.

- Кількість здобутих пов'язок супротивника.

- Активність у здобутті прапора супротивника. Абсолютна перемога сотні – утримання прапора в своєму стані до фінального сигналу.

- Дотримання правил чесної гри та техніки безпеки.

Оцінювання дій кожної сотні здійснюється спостерігачами гри, які мають право перебувати на всьому терені гри та спостерігати за будь-якими діями учасників гри. Вони мають право призупиняти дії учасників гри вразі, якщо це є порушення техніки безпеки та загроза життю чи здоров'ю. Після закінчення гри, спостерігачі подають короткі звіти судді Теренової гри, і він підводить підсумки.

Оцінювання кращого рою:

- Дії кожного рою та його провідника – ройового по виконанню першого завдання – прибуття в стан своєї сотні.

- Активність у діях своєї сотні. Найважливіше – ініціатива ройового та взяття на себе обов'язків провідника у виконання того чи іншого завдання, якісне виконання взятого на себе обов'язку.

- Кількість здобутих пов'язок бійцями рою.

- Проявлена мужність, відвага, кмітливність, хитрість та хист у виконанні «бойових» завдань членами рою, здобуття прапора членами рою.

- Дотримання правил чесної гри та техніки безпеки.

Оцінювання кращого рою здійснюється на підставі звітів сотників та спостерігачів.

Уточнені сценарій і правила проведення гри подаються команді-учасниці на початку змагань.

Оцінка команди за участь в «тереновій грі» на входить в загальний залік змагань, а здійснюється окремо. Відповідно окремо нагороджується переможець теренової гри на закритті змагань.

VII. «Рятівник» - змагання з надання першої долікарської допомоги та рятувальні роботи.

Правила проведення етапу подаються команді-учаснику на початку змагань. Участь беруть 8 осіб з команди.

Додаткові види (конкурси):

VIII. Гра «Відун» - інтелектуальні змагання по історії українського війська, сучасних збройних сил України по системі «Брейн-ринг», «Що?», «Де?», «Коли?» та ін.

Правила проведення гри подаються команді-учаснику на початку змагань.

Участь беруть 8 осіб з команди.

IX. Ватра «Слава Героям» – представлення від рою творчо-мистецького завдання.

Участь беруть 8 осіб з команди.

Тематика – козацтво, УСС, УНР, УПА, сучасна українська армія та все, що пов'язане з роєм.

Тривалість виконання завдання – 5-7 хв.

Визначаються три кращі команди.

Критерії оцінювання: втілення легенди, художній рівень, костюми. Сума балів – від 1 до 10 по кожному пункту.

X. Таборування - оцінка облаштування, побуту, чистоти табору рою.

По всіх трьох критеріях (від 1 до 10 балів) визначаються три команди-переможці. В підсумку визначається краща команда по таборуванню.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України

23.03.2009 № 267

РОЙОВІ АТРИБУТИ

1. Назва. Має мати героїчний, козацький, патріотичний зміст. Найкраще, використовувати зооморфні мотиви, гумористичні, історично-героїчні, подекуди і фантастичні образи, зокрема з фольклору: Нічні кажани, Волоцюги, Гайдамаки, Сіроманці, Котигорошки, Чорні вершники, Чорні запорожці, Залізні вовки. Мета: створення збірного образу, який би сприймали члени рою як частинку себе, і це б мотивувало їх спільно наслідувати свій ідеал, співдіяти у досягненні перемоги.

2. Відзначка - схематичне, символічне зображення назви. форма: білий круг з чорним колом. В середині чорне зображення.

3. Ройовий клич-девiз. Має відображати лицарсько-воїнську, козацьку філософію, світогляд, ідеали. Можна використати народні приказки чи прислів'я, латинські вислови: "Двічі не вмирати", "Або пан, або пропав", "краще вовком згинути, аніж жити псом", "зі щитом або на щиті". Мета – клич має ідейно об'єднувати всіх членів рою, спрямовувати їх на якусь позитивну поведінку.

4. Ройове гасло-позивний: напр. "Пугу-Пугу" – "Козаки з луку" чи "Сонце сходить" – "буде день". Мета – використання під час змагань, зокрема теренової гри, "Квесту" для зв'язку зі своїми.

5. Прапорець встановленої форми із своїми барвами.

Прапорець — це полотняний або сатиновий квадрат розмірами 75x75 см. Він складається з двох чи трьох барв. На правій (лицевій) стороні прапорця у естетично гарному місці нашивається відзнака рою, висотою 25 см. На тій же стороні розміщуємо симетричний напис назви рою. Розміри букв по висоті – 10 см. На лівій (зворотній) стороні прапорця не поміщуємо ніяких нашивок. Прапорець носить прикріпленим до держака довжиною 180 см та діаметром 3 см.

Барви рою – будь-які два чи три кольори, вибрані роєм. Можна використовувати не тільки для прапорця, але і для інших потреб ідентифікації рою. Основна барва для всіх учасників гри "Джура" – малинова. Її можна використовувати як одну з барв рою, але не як основну, а додаткову, яка виконує функції тла (фону).

6. Типова форма – Однострій. має бути простий у виготовленні з елементами козацької тематики та традиції, основний елемент – вишиванка. Представники команд, які представляють молодіжні та козацькі організації чи шкільні установи, де є визначено однострої, можуть використовувати їх для представлення себе під час гри. Для участі у спортивних та польових змаганнях слід використовувати спеціальний одяг.

Для виготовлення однострою можна використати елементи обмундирування української армії чи силових структур різних часів.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки України
23.03.2009 № 267

ЗАТВЕРДЖЕНО

Міністерство освіти Автономної
республіки Крим, управління освіти
і науки обласних, Севастопольської
міської, районних у місті Києві
державних адміністрацій

В Головну суддівську колегію Всеукраїнського етапу 2009 року дитячо-юнацької
військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Джура”

І М Е Н Н А   З А Я В К А

(Міносвіти АРК, обласне, міське, районне управління освіти)
направляє для участі у Всеукраїнському етапу 2009 року дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Джура” команду у такому складі:

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові учасника	Рік народження	Навчальний заклад, школа, клас	Дозвіл лікаря на участь у зльоті, печатка лікарсько-фізкультурного диспансеру, лікувального закладу
1	2	3	4	5

Виховник команди _____

Другий керівник _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Всього допущено до гри „Джура” - _____ чоловік
(прописом)

Печатка диспансеру, лікувального закладу   Лікар _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

НЕОБХІДНЕ СПОРЯДЖЕННЯ

I. КОМАНДНЕ.

1. Намети на команду (обов'язково з тентами).
2. Спальники для кожного учасника.
3. Каремати – килимки для кожного учасника.

4. Ліхтарик (запасні батареї).
5. Командна аптечка.
6. Рукавиці робочі (3-4 пари).
7. Складний ніжик.
8. Мотузок (для білизни до 10 м).
9. Термос (1-2 л).

II. ІНДИВІДУАЛЬНЕ.

1. Одяг і взуття з урахуванням добових коливань температури та негоди.
2. Ложка, чашка, миска (металеві або пластикові).
3. Індивідуальна аптечка (при необхідності).
4. Засоби санітарії та гігієни.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

м. Київ

02.07.2009

№ 619

Про підсумки проведення
Всеукраїнського зльоту юних
краєзнавців-активістів дитячо-юнацької
військово-спортивної гри Українського
козацтва „Сокіл" („Джура")

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 23.03.2009 року №267 і з метою виховання в учнівської молоді патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу та формування здорового способу життя, зміцнення духовного і фізичного здоров'я школярів 22-24 травня 2009 року в м. Києві проведений Всеукраїнський зліт юних краєзнавців-активістів дитячо-юнацької військово-спортивної гри Українського козацтва „Сокіл" („Джура").

Відповідно до протоколів суддівської колегії

НАКАЗУЮ:

1. Визнати переможцями Всеукраїнського зльоту юних краєзнавців-активістів дитячо-юнацької військово-спортивної гри Українського козацтва „Сокіл" („Джура") (далі – гра) за результатами загального заліку та нагородити грамотами Міністерства освіти і науки України:

за I Місце

рій «Мудрі сіроманці», Миколаївська область (виховник Тур Л.П., керівник Трощенко В.О.);

за II місце

рій «Волинські яструби», Волинська область (виховник Попович Ю.В., керівник Климчук О.А.);

рій «Полтавський кіш», Полтавська область (виховник Курінний А.М., керівник Дзюба Р.Д.);

за III місце

рій «Реєстровці», Донецька область (виховник Фурманюк В.Ф., керівник Страшняк Г.Ю.);

рій «Нова Січ», Тернопільська область (виховник Воротилко С.М., керівник Паньків А.Б.);

рій «Хотинські козаки», Чернівецька область (виховник Мітасов А.Ю., керівник Єфременко І.О.).

2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій:

2.1. Узяти до відома зведений підсумковий протокол та інформацію про підсумки проведення гри, що додаються.

2.2. Довести наказ до відома заінтересованих керівників навчальних закладів і вжити заходів щодо морального та матеріального заохочення керівників переможців.

2.3. Продовжити роботу щодо залучення учнівської молоді до зазначеної гри та проведення її регіональних етапів.

3. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матющенко О.К.):

3.1. До 1 вересня 2009 року подати відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини пропозиції щодо внесення змін та доповнень до Положення дитячо-юнацької військово-спортивної гри Українського козацтва «Сокіл» («Джура»), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 25.12.2003 №855.

3.2 До 1 жовтня 2009 року розробити методичні рекомендації щодо проведення 1-го (районного, міського) і 2-го (регіонального, відбіркового - в Автономній Республіці Крим, обласний, Київський та Севастопольський міський) етапів гри.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

Міністр

І.О.ВАКАРЧУК

ІНФОРМАЦІЯ

про підсумки Всеукраїнського зльоту юних краєзнавців - активістів дитячо-юнацької військово-спортивної гри Українського козацтва «Сокіл» («Джура»)

Відповідно до Положення дитячо-юнацької військово-спортивної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 25.12.2003 № 855, та наказу МОН України від 23.03.2009 р. № 267 і з метою виховання в учнівської молоді патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу й формування здорового способу життя, зміцнення духовного і фізичного здоров'я школярів 22-24 травня 2009 року в м. Києві (Деснянський район, селище Биківня) відбувся Всеукраїнського зльоту юних краєзнавців-активістів дитячо-юнацької військово-спортивної гри Українського козацтва «Сокіл» («Джура») (далі – гра).

Гра проводилася Міністерством освіти і науки України спільно з Радою Українського козацтва при Президентові України та Міжнародною благодійною установою «Центр Національного Відродження». До організації та проведення гри широко були залучені інші державні та громадські організації: Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ, Київська міська державна адміністрація, молодіжна організація «Пласт - Національна скаутська організація України», Спілка української молоді в Україні інші. Спільними зусиллями було проведено великий об'єм роботи. Працювали Головний та обласні штаби гри, проводилися місцеві відбіркові змагання.

Учасниками гри були представники рої з 24-х областей України та 10 роїв м. Києва. Всього у грі взяли участь 340 чоловік. Рої складались із 8-ми джур, виховника та керівника. Кожен рій мав свою атрибутику та стилізовану назву.

Змагання починались з моменту реєстрації: на конкурс. Рої подали звіти про виконання завдань, що відповідають ідейним принципам лицарства «Служити Богові, Батьківщині, ближнім».

Всього програмою гри було передбачено десять конкурсів та етапів: конкурс звітів про виконане завдання, народна боротьба «Нахрест», смуга перешкод, стрільба, інтелектуально-екстремальна (з використанням методик гри «Квест») гра «Пластун», теренова гра, гра «Відун» (у форматі гри «Брейн-ринг»), творчо-мистецький звіт «Ватра» (концерт «У колі друзів»), бівак (таборування), «Впоряд» (стройова підготовка).

Гра проводилась на різних майданчиках: у лісопарковій зоні селища Биківня Деснянського району, Софіївській та Михайлівській площах, Майдані Незалежності м. Києва.

Заключним етапом гри було святкування 360-ліття Української козацької держави.

За підсумками гри найкращі результати показали рій «Мудрі сіроманці» (Миколаївської обл.), друге місце посіли рої «Волинські яструби» (Волинської обл.) і «Полтавський кіш» (Полтавської обл.), третє – «Реєстровці» (Донецької обл.), «Нова Січ» (Тернопільської обл.) та «Хотинські козаки» (Чернівецької обл.). Ці рої нагороджені грамотами Міністерства освіти і науки України.

Рої «Мудрі сіроманці» (Миколаївської обл.), «Волинські яструби» (Волинської обл.) та «Реєстровці» (Донецької обл.) крім грамот Міністерства освіти і науки України були

нагороджені кубками та цінними призами, джури цих роїв – дипломи Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді, а виховники – грамотами Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

Гра з новою силою показала прагнення підростаючого покоління дбайливо ставитись до духовності та культури власного народу, стати поколінням справжніх патріотів - молодих захисників України.

Своєрідна козацька педагогіка віднедавна стала об'єктом наукового вивчення та поширюється у багатьох навчальних закладах.

Високо оцінив проведення гри і Президент України у своєму вітанні учасникам Всеукраїнського фіналу дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл”(„Джура“):

«Національно свідома, патріотично налаштована молодь - це надія України, запорука її достойного майбутнього.

Упевнений, що духовний і фізичний гарт, набутий під час змагань, допоможе вам зробити правильний вибір у житті, стати гідними синами і дочками Батьківщини, здатними відповідати за її долю.

Сподіваюсь, що гра «Сокіл» («Джура») буде й надалі розвиватися й здобувати популярність, що до неї долучатиметься дедалі більше українських юнаків і дівчат».

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

м. Київ

09. 04.2010 р.

№ 297

Про проведення оздоровчого
Всеукраїнського зльоту
учасників дитячо-юнацької
військово-спортивної патріотичної
гри „Сокіл” („Джура”) Українського
козацтва „Джура - 2010”

Відповідно до Плану міжнародних і всеукраїнських очно-заочних масових заходів з учнівською та студентською молоддю на 2010 рік, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 30.12.2009 № 1246, з метою виховання в учнівської молоді патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу, формування здорового способу життя, зміцнення духовного і фізичного здоров'я школярів

Н А К А З У Ю:

1. Провести у липні-серпні 2010 року Всеукраїнський зліт учасників дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри «Сокіл» («Джура») Українського козацтва на базі Центрального табору туристського активу учнів Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Закарпатська область).

2. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

2.1. До 1 червня 2010 року подати підсумкові протоколи та узагальнену інформацію про проведення відбірних етапів у Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2.2. Забезпечити участь у Всеукраїнському зльоті команди-переможця 3-го відбіркового етапу дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри «Сокіл» («Джура»).

3. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Савченко Н.В.) здійснити заходи щодо організації та проведення зльоту.

4. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Т.в.о. Міністра

Б.М.ЖЕБРОВСЬКИЙ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ
І КРАЄЗНАВСТВА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

✉ 01135,
м. Київ – 135, а/с-190
вул. Пестеля, 7
E-mail: juntur@ukr.net

☎ 531-19-98 (тел/факс)
531-90-68
238-06-67

28.04.2010 р. № 70

Директорам Кримського республіканського,
обласних, Київського та Севастопольського
міських центрів туризму та краєзнавства
учнівської молоді

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 09.04.2010 №297 «Про проведення оздоровчого Всеукраїнського зльоту учасників дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри «Сокіл» («Джура») Українського козацтва – «Джура - 2010» Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді розробив та надсилав для практичного використання в роботі Умови проведення оздоровчого Всеукраїнського зльоту учасників дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри «Сокіл» («Джура») Українського козацтва – «Джура -2010».

Принагідно нагадуємо, що відповідно до пункту 2.2 наказу Міністерства освіти і науки України від 25.12.2003р. № 855 «Про затвердження Положення дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри «Сокіл» («Джура») Українського козацтва» та розділу XII зазначеного Положення етапи гри відбуваються **за рішенням відповідних штабів, але не рідше одного разу в три роки** у такій послідовності:

- у навчальних закладах – щорічно, починаючи з 2004 року;
- районні – один раз на 3 роки, починаючи з 2004 року (надалі відповідно – 2007, 2010 р.р.);
- обласні (крайові) – один раз на 3 роки, починаючи з 2005 року (надалі відповідно –

2008, 2011 р.р.);

- всеукраїнські – один раз на 3 роки, починаючи з 2006 року (надалі відповідно – 2009, 2012 р.р.).

В.о. Директора

Н.В.САВЧЕНКО

Бондарчук О.С.
238-06-67

УМОВИ

проведення оздоровчого Всеукраїнського зльоту учасників
дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри „Сокіл”(„Джура”)
Українського козацтва

1. Загальні положення

Оздоровчий Всеукраїнський зліт учасників дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри „Сокіл”(„Джура”) Українського козацтва – кращих роїв навчальних закладів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя (далі – зліт „Джура-2010”) проводиться відповідно до наказів Міністерства освіти і науки України від 09.04.2010 р. № 297 „Про проведення оздоровчого Всеукраїнського зльоту учасників дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри „Сокіл”(„Джура”) Українського козацтва – „Джура -2010” та від 09.04.2010 р. № 299 „Про організацію літнього оздоровлення та відпочинку дітей у 2010 році”.

2. Мета та завдання

2.1. Метою зльоту „Джура-2010” є національно-патріотичне та духовне виховання учнівської молоді на ідеях козацького лицарства та козацьких традицій.

2.2 Завдання зльоту:

сприяння поширенню дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри „Сокіл” (“Джура”) Українського козацтва (далі – гра „Джура”) у навчальних закладах України;
пропаганда козацьких морально-світоглядних цінностей та спортивно-оздоровчої роботи;
формування серед молоді засад здорового способу життя засобами краєзнавства, туризму та спорту;

популяризація серед молоді туризму і краєзнавства, військово-прикладних видів спорту, українських національних видів єдиноборств, активного дозвілля, вивчення історії визвольних змагань та української військової традиції;

вшанування героїського чину всіх борців за незалежність України;

визначення переможців ройових ігор військово-спортивного, туристського, культурно-інтелектуального та патріотичного спрямування;

сприяння подальшому впровадженню в педагогічну практику учнівського самоврядування.

3. Термін і місце проведення

Зліт „Джура-2010” проводиться на базі Центрального табору туристського активу учнів України (с.Осій Іршавського району Закарпатської області) у липні-серпні 2010 року. Конкретний термін проведення зазначеного заходу буде повідомлено додатково.

4. Керівництво зльотом „Джура-2010”

4.1. Загальне керівництво підготовкою та проведенням зльоту „Джура-2010” здійснює Міністерство освіти і науки України. Безпосередня відповідальність за організацію та проведення заходу покладається на Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді, який формує та затверджує склад журі та суддів.

4.2. Зліт „Джура-2010” проводиться у партнерстві з Радою Українського козацтва при Президентові України, Головним штабом гри „Джура” та Міжнародною благодійною установою «Центр національного відродження».

5. Учасники зльоту „Джура-2010”

5.1. До участі у зльоті „Джура-2010” допускаються кращі рої (по одному) від Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, визначені органами управління освітою на місцях у партнерстві з відповідними штабами гри „Джура” з урахуванням розд. III, IV "Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру «Сокил» („Джура”) Українського козацтва”, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 25.12.2003 р. № 855.

5.2. Склад рою – 10 осіб: 8 дітей (6 хлопців, 2 дівчини) та 2 керівники. У кожному рої визначається провідник – Ройовий. Вік учасників 15 - 16 років (1994-1995 років народження; допускається також один учасник 1993 р.н.).

Керівники делегації призначаються наказом Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, з покладанням на них відповідальності за збереження життя та здоров'я членів команди. Один із керівників команди може залучатися до суддівства окремих змагань, конкурсів чи до роботи у секретаріаті.

6. Програма зльоту „Джура-2010”

У рамках зльоту „Джура-2010” будуть проведені спортивні та туристські змагання, конкурси:

6.1. Основні види змагань:

Впоряд (стройова підготовка) - оцінка зовнішнього вигляду, одностроїв, організованості та якості виконання впорядових наказів. Проводиться з виконання маршової патріотичної пісні.

Народна боротьба "Навхрест" - українська народна боротьба-гра на "дужання", не потребує особливої попередньої спеціальної підготовки.

Смуга перешкод із використанням козацької легенди.

Стрільба - виконання стрільб з пневматичної зброї.

Гра "Пластун" - комплексна командна інтелектуально-екстремальна гра з військово-спортивними та туристичними елементами та використанням методик гри «Квест».

Теренова гра – тактична гра із використанням елементів страйкболу.

"Рятівник" - змагання з надання першої долікарської допомоги та елементи рятувальних робіт.

6.2. Додаткові види змагань та конкурсів:

Гра "Відун" - інтелектуальні змагання з історії України, доби козаччини, українських військових формувань різних епох, сучасних збройних сил України по системі "Брейн-ринг", "Що?", "Де?", "Коли?" та ін.

Ватра („У колі друзів”) – представлення творчо-мистецького звіту рою.

Бівак. Таборування - оцінка побуту, чистоти, дотримання санітарно-гігієнічних норм, стану спорядження, особистих речей, посуду тощо.

Конкурс звітів про роботу рою – оформляється відповідно до ідейних принципів лицарства і включає: інформацію про зміст проведеної роботи, її суспільну значимість, місце (місця) проведених роєм заходів, висвітлення їх у ЗМІ; звіт складають: друкований текст (до 10 сторінок), фотоматеріали (до 10 фотографій розміром не менше 10x15см), **наявність електронного носія.**

6.3. Умови проведення окремих видів змагань та конкурсів будуть надіслані командам додатково після отримання підтвердження про участь у заході.

6.4. Остаточний перелік видів змагань та конкурсів, порядок їх проведення будуть визначені програмою заходу та оголошені під час реєстрації учасників.

7. Документація та терміни її подання

7.1. Письмове підтвердження про участь у зльоті „Джура-2010” надсилається на адресу Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (01135, м. Київ – 135, а/с 190, або тел./факс 044 531-19-98) **до 1 червня 2010 року.**

7.2. Виїзд на місце проведення зльоту „Джура-2010” проводиться лише за викликом Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

8. Умови прийому та розміщення команд

8.1. На місце проведення зльоту „Джура-2010” команди прибувають самостійно (інші варіанти будуть вказані у виклику).

Їхати потягом до станції Мукачеве Львівської залізниці, далі автобусом або маршрутним таксі до м. Іршава, потім автобусом Іршава – Осій.

8.2. Команди розміщуються в польових умовах (наметах). Місце встановлення наметів, облаштування бівачу вказує комендант. Команди повинні мати все необхідне спорядження для організації проживання в польових умовах.

Харчування учасників буде організовано централізовано - у стаціонарній їдальні.

Розпалювання вогнищ, використання примусів, газових плит інших нагрівальних приладів на території польового табору заборонено.

8.3. У день закінчення зльоту „Джура-2010” команди повинні залишити територію польового табору та здати її коменданту до 12-00. Після 12-00 команди будуть перевезені до м. Мукачеве для проведення урочистого параду закриття. Із м. Мукачеве команди від’їжджають самостійно. Квитки на зворотній проїзд необхідно придбати завчасно.

9. Підведення підсумків та нагородження переможців

9.1. Переможці окремих видів змагань та конкурсів нагороджуються грамотами, дипломами та призами організаторів зльоту „Джура-2010”.

9.2. Результати оголошуються після закінчення кожного виду змагань чи конкурсів.

10. Фінансування

10.1. Витрати проведення зльоту „Джура-2010”, відрядження членів оргкомітету, журі та суддів планується провести за рахунок централізованих бюджетних коштів на літнє оздоровлення і відпочинок дітей у 2010 році та залучених коштів.

10.2. Витрати, пов’язані з відрядженням та участю команд у зльоті „Джура-2010” (проїзд до місця проведення зльоту „Джура-2010” та у зворотному напрямку, добові керівників та

харчування учнів в дорозі, перевезення вантажу, придбання необхідного спорядження та одностроїв, виготовлення атрибутики, медичне страхування учасників) несуть організації, що відряджають команди.

Впровадження гри "Сокіл" ("Джура") у навчальні заклади у 2010-2011 навчальному році

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ І
КРАЄЗНАВСТВА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

✉ 01139,
м. Київ, а/с 190
вул. Пестеля, 7

☎ 531-19-98 (тел/факс)
531-90-68
238-06-67

06.12.2010 р. № 221

Директорам

Кримського республіканського, обласних,
Київського та Севастопольського міських
центрів туризму і краєзнавства, станцій
юних туристів, начальникам обласних
штабів гри „Сокіл”(„Джура”)

У рамках реалізації Концепції національно-патріотичного виховання молоді, затвердженої спільним наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України, Міністерства освіти і науки України від 27.10.2009 №3754/981/538/49, у навчальних закладах успішно впроваджується Дитячо-юнацька військово-спортивна патріотична гра «Сокіл» («Джура») Українського козацтва.

У 2009-2010 роках в рамках гри «Сокіл» («Джура») були проведені семінари для педагогів та виховників, Всеукраїнська школа юних джур, фінальні етапи та зліт активістів гри «Джура-2010». Зазначені заходи сприяли популяризації різноманітних форм патріотичного виховання дітей та молоді.

З метою подальшого удосконалення та поширення гри «Сокіл» («Джура») надсилаємо Орієнтовний план заходів гри «Сокіл» («Джура») на 2010-2011 навчальний рік для використання у практичній роботі (додаток 1).

Координаторам гри «Сокіл» («Джура») пропонуємо до 01.02. 2011 року провести в регіонах паспортизацію роїв – учасників гри «Сокіл» («Джура»). Форма паспорту додається (додаток 2).

Просимо інформувати Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді про проведення поточних заходів у рамках гри «Сокіл» («Джура»), форма інформації довільна.

Інформацію відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 05.11.2009 №1011 про проведення гри «Сокіл» («Джура») просимо подати до 20 червня 2011 року.

Принадгідно інформуємо, що 14 жовтня 2010 року засновано Клуб учасників гри «Сокіл» («Джура»). Метою діяльності Клубу є створення середовища спілкування, обміну досвідом, організації співпраці учасників та організаторів патріотичного виховання молоді.

Клуб існує у форматі інтернет-сторінки.

Адреса сайту: www.dzhura.org.ua.

Т.в.о.Директора

підпис

Д.Г.Омельченко

**Орієнтовний план проведення заходів гри «Сокіл» («Джура»)
у навчальних закладах у 2010-2011 навчальному році**

№ з/п	Захід	Термін проведення	Зміст	Учасники	Примітки
1.	«День козака» (гурткова навчально-виховна робота в роях один день на тиждень)	Вересень 2010 – травень 2011	Заняття з фізичної культури, робота спортивних секцій	Учні 1 – 12-х класів*	
2.	Покрова. День українського козацтва. Урочисте відкриття гри «Джура»	Середина жовтня 2010	Святкові кола роїв (вибори ройових, іншої старшини). «Козацькі забави» (спортивний розважально-мистецький захід)	Учні 1 – 12-х класів	
3.	Операція «Дорогою героїв» до Дня Збройних Сил України. Районна Спартакіада з військово-прикладних видів.	Листопад – грудень 2010	Експерсії у військовій частині, стрільба в тирі, вправи з бойових мистецтв, комплексні силові вправи, стройова підготовка, вікторини, конкурси, походи по місцях бойової слави	Учні 9 – 12-х класів	Залучення до проведення заходів військових комісаріатів, військових частин
			Конкурси стройової пісні, вікторини, інтелектуальні конкурси, походи по місцях бойової слави	Учні 5 – 8-х класів	
			Заходи за програмою молодших школярів	Учні 1 – 4-х класів	
4.	Фестивалі (шкільні, районні) народного гумору та пісні «Козаки сміються та співають»	Кінець грудня 2010	Завдання: - гумористично-сатиричні виступи-мініатюри; - козацькі та народні пісні - конкурси гумористичних малюнків	Учні 1 – 8-х класів	
5.	Зимове табування Операція «Лісова	Січень-лютий 2011	Походи, експерсії, екологічні акції, виступи у ЗМІ,	Учні 1 – 12-х класів	

	красуня» (екологічна стежка, збереження лісів і парків)		змагання із зимових видів спорту.		
6.	«Молодь пам'ятає героїв» - історико- краєзнавча акція. Інтелектуальна вікторина «Відун» з історії (військова історія з використанням історичних фактів свого регіону)	Березень 2011	Краєзнавчі мандрівки, екскурсії, акції з відновлення могил воjakів, пам'ятних знаків, меморіалів, поповнення експозицій музеїв. Зустрічі з ветеранами	Учні 1 – 12-х класів	
7.	**Шкільні етапи гри «Сокіл» («Джура»)	Березень- квітень 2011	Визначення кращих роїв навчального закладу у трьох групах.	1-4 класи; 5-8 класи; 9-12 класи.	Фінал може проводитись у складі військово- спортивного свята в кінці навчального року
8.	**Районний етап гри «Сокіл» («Джура»)	Березень- квітень 2011	Участь беруть по одній команді від кожного навчального закладу. Визначення кращих роїв району у трьох групах.	1-4 класи; 5-8 класи; 9-12 класи.	Залучення до проведення заходів військових комісаріатів, військових частин
9.	Обласний етап гри «Сокіл» («Джура»)	Квітень- травень 2011	Участь беруть по одній команді від кожного району. Визначення кращих роїв району у трьох групах.	1-4 класи; 5-8 класи; 9-12 класи.	-//-
10.	Туристсько- краєзнавчі походи «Козацькими шляхами» та «Шляхами подвигу і слави»	Червень 2011	Багатоденні (3 – 15 днів) походи за видами туризму	5-8 класи; 9-12 класи (за категорією складності).	Центри туризму, тур. клуби, штаби гри «Сокіл» («Джура») усіх рівнів
11.	Літнє оздоровче таборування	Червень- серпень 2011	Військово-спортивні заняття, конкурси, вікторини, змагання, походи	Учні 1 – 12-х класів	

*1-4 класи – козачата; 5-8 класи – джури козацькі; 9-12 класи – молоді козаки

** Відповідно до п.2.2 наказу Міністерства освіти і науки України від 25.12.2003 №855 «Про затвердження Положення дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри «Сокіл» («Джура») Українського козацтва» та розділу XII зазначеного Положення

ПАСПОРТ

Рою _____
(назва рою)

1. Регіон _____
(Автономна Республіка Крим, область, м.Київ, м.Севастополь)
2. Район _____
3. Назва населеного пункту _____
4. Повна юридична назва навчального (або іншого) закладу, при якому організовано рій _____
5. Поштова адреса _____
6. Контактні телефони _____
7. E-mail: _____
8. Сайт _____
9. Ройовий _____
(Ім'я, прізвище)
10. Виховник _____
(П.І.Б., № мобільного тел., E-mail:, інші дані)

11. СКЛАД РОЮ (до 15 осіб)

№ з/п	Прізвище, ім'я	Рік народження	Школа	Клас	Обов'язки (ройова посада)	Домашня адреса (E-mail, моб. телефон)
1	2	3	4	5	6	7

Список склав _____ / _____ /

Дата заповнення паспорту __ _____ 20__ р.

М.П. Керівник закладу _____ / _____ /

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

План заходів щодо впровадження дитячо-юнацької військово-спортивної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”) в навчальних закладах України у 2009-2015 рр.

№ з/п	Назва заходу	Термін виконання	Зміст заходу	Виконавці
Організаційна робота				
1.	Розробка методичних рекомендацій щодо проведення 1-го (районного, міського) і 2-го (регіонального, відбіркового - в Автономній Республіці Крим, обласний, Київський та Севастопольський міський) етапів гри	Вересень 2009		МОН, Рада УК, МБУ «ЦНВ»
2.	Організація постійної діяльності Головного штабу гри	Вересня 2009	Основним організаційним і виконавчим органом впровадження гри „Сокіл” („Джура”) в навчальні заклади є Головний штаб гри	МОН, Рада УК, МБУ «ЦНВ»
3.	Всеукраїнська нарада-семінар для представників обласних штабів по впровадженню гри	Початок вересня 2009	Надання методичної літератури, інструкцій та завдань	Головний штаб
4.	Обласні наради-семінари по впровадженню гри з представниками районних штабів	Вересень 2009	Надання методичної літератури, інструкцій та завдань	Обласний штаб
5.	Завершення створення штабів гри в АР Крим, в областях, в містах Києві та Севастополі; Створення штабів в районах та містах обласного підпорядкування	жовтень 2009	Проведення методично-організаційної наради Рай відділу освіти, ознайомлення із Наказом МОН по Джурі, Програмою та планом заходів	Головний штаб

6.	Проведення заходів по відборі класів (чета), що беруть участь у грі у річному районному Чемпіонаті	Жовтень 2009	Подання заявок від класів на участь	Районний штаб
7.	Проведення Всеукраїнської наради про стан проведення районних Чемпіонатів по грі 2009-2010 рр.	Кінець грудня 2009	Збір інформації та аналіз	Головний штаб
8.	Проведення Всеукраїнської наради про підсумок проведення гри у 2009-2010 рр.	Червень	Збір інформації та аналіз	Головний штаб
9.	Проведення Всеукраїнських змагань гри	Щорічно у червні-липні		МОН, Рада УК, МБУ «ЦНВ»
10.	Проведення курсової підготовки вчителів з методики проведення змагань гри	На протязі навчального року		МОН, Рада УК, МБУ «ЦНВ»
11.	Проведення організаційних заохочувальних всеукраїнських заходів для вчителів та учнів: конкурс на кращий інноваційний урок з відродження української історії і культури та кращий фізичний урок з елементами козацьких бойових мистецтв, заходи, присвячені Дню Українського козацтва	На протязі навчального року		МОН, Рада УК, МБУ «ЦНВ»
12.	Проведення профільного навчання методистів і вчителів на обласних, міських і районних семінарах з методики проведення змагань гри	На протязі навчального року		Обласний і районний штаби
13.	Проведення нарад, семінарів, тренінгів по підготовці працівників штабів гри усіх рівнів	На протязі навчального року		МОН, Рада УК, МБУ «ЦНВ»
14.	Проведення підготовки працівників навчальних закладів	На протязі навчального року		МОН
15.	Випуск методичних матеріалів, правил, положень, регламентів, атрибутики	На протязі навчального року		МОН, Рада УК, МБУ «ЦНВ»

Інформаційна діяльність

16.	Висвітлення проблем і досягнень процесу впровадження гри у місцевих та всеукраїнських ЗМІ, сайті ВЦПВМ	Постійно		МОН, Рада УК, МБУ «ЦНВ»
17.	Випуск кінофільмів: Джура-2009 (Джура-2010 та ін.)	Вересень 2009		Головний штаб

18.	Випуск посібника «Організатору та виховнику гри «Джура»	Грудень 2009		МОН, Рада УК, МБУ «ЦНВ»
Обов'язкові заходи, що пропонуються для проведення протягом навчального року в державних та недержавних вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації (козаки)				
19.	"День козака" (проводиться щотижнево, по вівторках)	Вересень-травень	Навчання членів козацько-молодіжних підрозділів, гуртів і секцій військово-прикладних видів фізичної культури та спорту	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
20.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь (навчальний заклад)	Районний штаб
21.	Ради в структурних підрозділах гри	Вересень	Вибори козацької старшини в підрозділах: рій, чета, сотня, курінь	Районний штаб
22.	Операція «Екологічна варта»	Вересень - серпень	Турбота про довкілля	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
23.	Покрова. День Українського козацтва. Урочисте відкриття гри «Джура» у 2009-2010 навчальному році	Середина жовтня	Ігри та забави «Котигорошко», «Козацьке зав'язання», «Козацький гарт», туристично-краєзнавчі походи та екскурсії	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
24.	Операція "Зелена хвиля"	Листопад	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та	Районний штаб, козацькі та інші

			інше	громадські товариства
25.	Операція "Дорогою героїв" до Дня Збройних Сил України Районна Спартакіада з військово-прикладних видів спорту	Листопад – грудень	- Експерсії у військові частини; - Стрільба в тирі; - Комплексна силова вправа; - Стройова підготовка; - Інтелектуальний змаг (вікторини, конкурси) по ЗСУ; - Походи по місцях бойової слави Українського народу	Районний штаб, районний військовий комісаріат
26.	День пам'яті героїв КРУТ. Інформаційно-мистецький захід.	Кінець січня	- Конкурс героїчної пісні; - Конкурс малюнка; - Конкурс віршів; - Пропагандивно-роз'яснювальні акції для молоді від учасників гри Джура щодо Подвигу Героїв Крут	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
27.	Зимове таборування	Січень-лютий	Змагання з зимових видів фізичної культури та спорту.	Районний штаб, козацькі товариства
28.	Операція «Захист»	Березень	Підготовка до Дня цивільної оборони, тренування та змагання з цивільної оборони, надання першої долікарської допомоги, транспортування та евакуація потерпілих	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
29.	Весняне таборування	Березень	Походи, конкурси, вікторини, ігри та забави	Районний штаб, козацькі та інші

				громадські товариства
30.	Операція «Снайпер»	Квітень	Обладнання стрілецьких тирів, місць для стрільби, змагань в стрільбі із пневматичної зброї та спортивних луків	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
31.	Фінал козацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" в навчальному закладі (загальноосвітній школі, ліцеї, училищі).	Друга половина квітня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято. Визначення кращої команди навчального закладу 2010 року	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
32.	Операція «Дельфін»	Середина травня	Обладнання місць для плавання, навчання плаванню, змагання з плавання та подолання водних перешкод	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
33.	Районний фінал гри	Травень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Районний штаб
34.	Обласний фінал гри	Друга половина травня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Обласний штаб
35.	Курінна Рада навчального закладу	Червень	Підведення підсумків участі у грі	Районний штаб
36.	Всеукраїнський фінал гри	Червень-липень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Головний штаб
37.	Літнє таборування	Червень-серпень	Військово-спортивні заняття, конкурси, вікторини, змагання, походи в оборонно-спортивних оздоровчих таборах	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства

Обов'язкові заходи, що пропонуються для проведення протягом навчального року у військових вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації (козаки)

38.	"День козака" (проводиться щотижнево, по вівторках)	Вересень - травень	Навчання козацької старшини та членів козацько-молодіжних підрозділів, гуртів і секцій військово-прикладних видів фізичної культури та спорту	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
39.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь (навчальний заклад)	Районний штаб
40.	Ради в структурних підрозділах гри	Вересень	Вибори козацької старшини в підрозділах: рій, чета, сотня, курінь	Районний штаб
41.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь (навчальний заклад)	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
42.	Операція "Зелена хвиля"	Листопад	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства

43.	Покрова. День Українського козацтва. Урочисте відкриття гри «Джура» у 2009-2010 навчальному році	Середина жовтня	Ігри та заботи «Котигорошко», «Козацьке завяття», «Козацький гарт», туристично-краєзнавчі походи та екскурсії	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
44.	Операція "Дорогою героїв" до Дня Збройних Сил України Районна Спартакіада з військово-прикладних видів спорту	Листопад – грудень	- Екскурсії у військові частини; - Стрільба в тирі; - Комплексна силова вправа; - Стройова підготовка; - Інтелектуальний змаг (вікторини, конкурси) по ЗСУ; - Походи по місцях бойової слави Українського народу	Районний штаб, районний військовий комісаріат
45.	День пам'яті героїв КРУТ. Інформаційно-мистецький захід.	Кінець січня	- Конкурс героїчної пісні; - Конкурс малюнка; - Конкурс віршів; - Пропагандивно-роз'яснювальні акції для молоді від учасників гри Джура щодо Подвигу Героїв Крут	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
46.	Фінал козацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" в навчальному закладі (загальноосвітній школі, ліцеї, училищі).	Друга половина квітня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято. Визначення кращої команди навчального закладу 2010 року	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
47.	Операція «Дельфін»	Середина травня	Обладнання місць для плавання, навчання плаванню, змагання з плавання та подолання водних перешкод	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства

48.	Районний фінал гри	Травень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Районний штаб
49.	Обласний фінал гри	Друга половина травня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Обласний штаб
50.	Курінна Рада навчального закладу	Червень	Підведення підсумків участі у грі	Районний штаб
51.	Всеукраїнський фінал гри	Червень-липень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Головний штаб

Обов'язкові заходи, що пропонуються для проведення протягом навчального року в державних та недержавних вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації (молоді козаки)

52.	"День козака" (проводиться щотижнево, по вівторках)	Вересень - травень	Навчання козацької старшини та членів козацько-молодіжних підрозділів, гуртів і секцій військово-прикладних видів фізичної культури та спорту	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
53.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь (навчальний заклад)	Районний штаб
54.	Ради в структурних підрозділах гри	Вересень	Вибори козацької старшини в підрозділах: рій, чета, сотня, курінь	Районний штаб

55.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь (навчальний заклад)	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
56.	Операція «Екологічна варта»	Вересень - серпень	Турбота про довкілля	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
57.	Огляд - конкурс "Навчальній базі початкової військової підготовки та фізичного виховання – козацьку турботу"	Вересень - серпень	Обладнання і ремонт класів, спортивних залів і майданчиків	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
58.	Операція "Зелена хвиля"	Листопад	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
59.	Покрова. День Українського козацтва. Урочисте відкриття гри «Джура» у 2009-2010 навчальному році	Середина жовтня	Ігри та забави «Котигорошко», «Козацьке зав'язання», «Козацький гарт», туристично-краєзнавчі походи та екскурсії	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
60.	Операція "Дорогою героїв" до Дня Збройних Сил України Районна Спартакіада з військово-прикладних видів спорту	Листопад – грудень	- Екскурсії у військові частини; - Стрільба в тирі; - Комплексна силова вправа; - Стройова підготовка; - Інтелектуальний змаг (вікторини, конкурси) по ЗСУ; - Походи по місцях бойової слави Українського	Районний штаб, районний військовий комісаріат

			народу	
61.	День пам'яті героїв КРУТ. Інформаційно-мистецький захід.	Кінець січня	- Конкурс героїчної пісні; - Конкурс малюнка; - Конкурс віршів; - Пропагандивно-роз'яснювальні акції для молоді від учасників гри Джура щодо Подвигу Героїв Крут	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
62.	Зимове таборування	Січень-лютий	Змагання з зимових видів фізичної культури та спорту.	Районний штаб, козацькі товариства
63.	Операція "Зелена хвиля".	Березень	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше.	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
64.	«Молодь пам'ятає героїв» Краєзнавчо-історична акція. Підсумковий захід – інтелектуальний змаг «Відун» по історії Українського війська, (із опертям на свій регіон). Особливу увагу приділити козацтву, Запорізькій Січі.	Березень	Краєзнавчі мандрівки околицями свого населеного пункту із метою відновлення могил вояків та пам'ятних військових знаків, меморіалів різних часів. Зустріч з ветеранами воєн різних часів, збір спогадів та матеріалів.	Районні штаби, туристичні та історично-пошукові клуби
65.	Операція «Захист»	Березень	Підготовка до Дня цивільної оборони, тренування та змагання з цивільної оборони, надання першої долікарської допомоги, транспортування та евакуація	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства

			потерпілих	
66.	Весняне таборвання	Березень	Походи, конкурси, вікторини, ігри та забави	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
67.	Операція «Снайпер»	Квітень	Обладнання стрілецьких тирів, місць для стрільби, змагань в стрільбі із пневматичної зброї та спортивних луків	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
68.	Фінал козацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" в навчальному закладі (загальноосвітній школі, ліцеї, училищі).	Друга половина квітня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято. Визначення кращої команди навчального закладу 2010 року	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
69.	Районний фінал гри	Травень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Районний штаб
70.	Обласний фінал гри	Друга половина травня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Обласний штаб
71.	Курінна Рада навчального закладу	Червень	Підведення підсумків участі у грі, прийняття рішення щодо переходу до наступного, вищого за віком, ступеня гри: молодих козаків – до козаків	Районний штаб
72.	Всеукраїнський фінал гри	Червень-липень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Головний штаб
73.	Літнє таборвання	Червень-серпень	Військово-спортивні заняття, конкурси, вікторини, змагання, походи	Районний штаб, козацькі та інші громадські

			в оборонно-спортивних оздоровчих таборах	товариства
Обов'язкові заходи, що пропонуються для проведення протягом навчального року у військових навчальних закладах I-II рівнів акредитації (молоді козаки)				
74.	Впровадження у військових ліцях і ліцях із посиленою військово-фізичною підготовкою курсу за вибором з історії воєнного мистецтва Українського козацтва			
75.	"День козака" (проводиться щотижнево, по вівторках)	Вересень - травень	Навчання козацької старшини та членів козацько-молодіжних підрозділів, гуртів і секцій військово-прикладних видів фізичної культури та спорту	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
76.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь (навчальний заклад)	Районний штаб
77.	Ради в структурних підрозділах гри	Вересень	Вибори козацької старшини в підрозділах: рій, чета, сотня, курінь	Районний штаб
78.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства

			(навчальний заклад)	
79.	Огляд - конкурс "Навчальній базі початкової військової підготовки та фізичного виховання – козацьку турботу"	Вересень - серпень	Обладнання і ремонт класів, спортивних залів і майданчиків	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
80.	Операція "Зелена хвиля"	Листопад	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
81.	Покрова. День Українського козацтва. Урочисте відкриття гри «Джура» у 2009-2010 навчальному році	Середина жовтня	Ігри та забави «Котигорошко», «Козацьке завзяття», «Козацький гарт», туристично-краєзнавчі походи та екскурсії	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
82.	Операція "Дорогою героїв" до Дня Збройних Сил України Районна Спартакіада з військово-прикладних видів спорту	Листопад – грудень	- Екскурсії у військові частини; - Стрільба в тирі; - Комплексна силова вправа; - Стройова підготовка; - Інтелектуальний змаг (вікторини, конкурси) по ЗСУ; - Походи по місцях бойової слави Українського народу	Районний штаб, районний військовий комісаріат
83.	День пам'яті героїв КРУТ. Інформаційно-мистецький захід.	Кінець січня	- Конкурс героїчної пісні; - Конкурс малюнка; - Конкурс віршів; - Пропагандивно-роз'яснювальні акції для молоді від учасників гри Джура щодо Подвигу Героїв Крут	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
84.	Зимове таборування	Січень-лютий	Змагання з зимових видів	Районний штаб,

			фізичної культури та спорту.	козацькі товариства
85.	Операція "Зелена хвиля".	Березень	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше.	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
86.	Операція «Захист»	Березень	Підготовка до Дня цивільної оборони, тренування та змагання з цивільної оборони, надання першої долікарської допомоги, транспортування та евакуація потерпілих	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
87.	Весняне таборування	Березень	Походи, конкурси, вікторини, ігри та забави	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
88.	«Молодь пам'ятає героїв» Краєзнавчо-історична акція. Підсумковий захід – інтелектуальний змаг «Відун» по історії Українського війська, (із опертям на свій регіон). Особливу увагу приділити козацтву, Запорізькій Січі.	Березень	Краєзнавчі мандрівки околицями свого населеного пункту із метою відновлення могил вояків та пам'ятних військових знаків, меморіалів різних часів. Зустріч з ветеранами воєн різних часів, збір спогадів та матеріалів.	Районні штаби, туристичні та історично-пошукові клуби
89.	Операція «Снайпер»	Квітень	Обладнання стрілецьких тирів, місць для стрільби, змагань в стрільбі із пневматичної зброї та спортивних луків	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
90.	Фінал козацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" в	Друга половина	Національно-патріотичне	Районний штаб,

	навчальному закладі (загальноосвітній школі, ліцеї, училищі).	квітня	військово-спортивне свято. Визначення кращої команди навчального закладу 2010 року	козацькі та інші громадські товариства
91.	Районний фінал гри	Травень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Районний штаб
92.	Обласний фінал гри	Друга половина травня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Обласний штаб
93.	Курінна Рада навчального закладу	Червень	Підведення підсумків участі у грі, прийняття рішення щодо переходу до наступного, вищого за віком, ступеня гри: молодих козаків – до козаків	Районний штаб
94.	Всеукраїнський фінал гри	Червень-липень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Головний штаб
95.	Літнє таборвання	Червень-серпень	Військово-спортивні заняття, конкурси, вікторини, змагання, походи в оборонно-спортивних оздоровчих таборах	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
Обов'язкові заходи, що пропонуються для проведення протягом року в середніх навчальних закладах (9-12 клас – молоді козаки)				
96.	"День козака" (проводиться щотижнево, по вівторках)	Вересень - травень	Навчання козацької старшини та членів козацько-молодіжних	Районний штаб, козацькі та інші громадські

			підрозділів, гуртів і секцій військово-прикладних видів фізичної культури та спорту	товариства
97.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь (навчальний заклад)	Районний штаб
98.	Ради в структурних підрозділах гри	Вересень	Вибори козацької старшини в підрозділах: рій, чета, сотня, курінь	Районний штаб
99.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь (навчальний заклад)	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
100.	Операція «Екологічна варта»	Вересень - серпень	Турбота про довкілля	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
101.	Огляд - конкурс "Навчальній базі початкової військової підготовки та фізичного виховання – козацьку турботу"	Вересень - серпень	Обладнання і ремонт класів, спортивних залів і майданчиків	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
102.	Операція "Зелена хвиля"	Листопад	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
103.	Покрова. День Українського козацтва.	Середина жовтня	Ігри та забави «Котигорошко»,	Районний штаб,

	Урочисте відкриття гри «Джура» у 2009-2010 навчальному році		«Козацьке завзяття», «Козацький гарт», туристично-краєзнавчі походи та екскурсії	козацькі та інші громадські товариства
104.	Операція "Дорогою героїв" до Дня Збройних Сил України Районна Спартакіада з військово-прикладних видів спорту	Листопад – грудень	- Екскурсії у військові частини; - Стрільба в тирі; - Комплексна силова вправа; - Стройова підготовка; - Інтелектуальний змаг (вікторини, конкурси) по ЗСУ; - Походи по місцях бойової слави Українського народу	Районний штаб, районний військовий комісаріат
105.	День пам'яті героїв КРУТ. Інформаційно-мистецький захід.	Кінець січня	- Конкурс героїчної пісні; - Конкурс малюнка; - Конкурс віршів; - Пропагандивно-роз'яснювальні акції для молоді від учасників гри Джура щодо Подвигу Героїв Крут	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
106.	Зимове таборування	Січень-лютий	Змагання з зимових видів фізичної культури та спорту.	Районний штаб, козацькі товариства
107.	Операція "Зелена хвиля".	Березень	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше.	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
108.	Операція «Захист»	Березень	Підготовка до Дня цивільної оборони, тренування та змагання з цивільної оборони, надання	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства

			першої долікарської допомоги, транспортування та евакуація потерпілих	
109.	Весняне таборування	Березень	Походи, конкурси, вікторини, ігри та забави	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
110.	«Молодь пам'ятає героїв» Краєзнавчо-історична акція. Підсумковий захід – інтелектуальний змаг «Відун» по історії Українського війська, (із опертям на свій регіон). Особливу увагу приділити козацтву, Запорізькій Січі.	Березень	Краєзнавчі мандрівки околицями свого населеного пункту із метою відновлення могил вояків та пам'ятних військових знаків, меморіалів різних часів. Зустріч з ветеранами воєн різних часів, збір спогадів та матеріалів.	Районні штаби, туристичні та історично-пошукові клуби
111.	Операція «Снайпер»	Квітень	Обладнання стрілецьких тирів, місць для стрільби, змагань в стрільбі із пневматичної зброї та спортивних луків	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
112.	Фінал козацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" в навчальному закладі (загальноосвітній школі, ліцеї, училищі).	Друга половина квітня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято. Визначення кращої команди навчального закладу 2010 року серед старших класів	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
113.	Районний фінал гри	Травень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Районний штаб
114.	Обласний фінал гри	Друга половина травня	Національно-патріотичне військово-	Обласний штаб

			спортивне свято	
115.	Курінна Рада навчального закладу	Червень	Підведення підсумків участі у грі, прийняття рішення щодо переходу до наступного, вищого за віком, ступеня гри: молодих козаків – до козаків	Районний штаб
116.	Всеукраїнський фінал гри	Червень-липень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Головний штаб
117.	Літнє таборування	Червень-серпень	Військово-спортивні заняття, конкурси, вікторини, змагання, походи в оборонно-спортивних оздоровчих таборах	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства

Обов'язкові заходи, що пропонуються для проведення протягом року в середніх навчальних закладах (5-8 клас – джури козацькі)

118.	"День козака" (проводиться щотижнево, по вівторках)	Вересень - травень	Навчання козацької старшини та членів козацько-молодіжних підрозділів, гуртів і секцій військово-прикладних видів фізичної культури та спорту	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
119.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь (навчальний	Районний штаб

			заклад)	
120.	Ради в структурних підрозділах гри	Вересень	Вибори козацької старшини в підрозділах: рій, чета, сотня, курінь	Районний штаб
121.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь (навчальний заклад)	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
122.	Операція "Турбота".	Вересень - серпень	Постійне проведення заходів всебічної допомоги людям похилого віку та немічним. Турбота про довкілля - відновлення (розчистка) джерел, струмків, маленьких річок, озер тощо.	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
123.	Операція «Екологічна варта»	Вересень - серпень	Турбота про довкілля	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
124.	Операція "Зелена хвиля".	Листопад	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше.	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
125.	Покрова. День Українського козацтва. Урочисте відкриття гри «Джура» у 2009-2010 навчальному році	Середина жовтня	Ігри та забави «Котигорошко», «Козацьке завзяття», «Козацький гарт», туристично-краєзнавчі походи та екскурсії	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства

126.	Операція "Дорогою героїв" до Дня Збройних Сил України.	Листопад – грудень	- Інтелектуальний змаг (вікторини, конкурси) по ЗСУ. - Походи по місцях бойової слави Українського народу.	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
127.	День пам'яті героїв КРУТ. Інформаційно-мистецький захід.	Кінець січня	- Конкурс героїчної пісні; - Конкурс малюнка; - Конкурс віршів; - Пропагандивно-роз'яснювальні акції для молоді від учасників гри Джура щодо Подвигу Героїв Крут.	Районний штаб, молодіжні патріотичні організації
128.	Зимове таборування	Січень-лютий	Змагання з зимових видів фізичної культури та спорту	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
129.	Операція "Зелена хвиля".	Березень	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше.	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
130.	Операція «Захист»	Березень	Підготовка до Дня цивільної оборони, тренування та змагання з цивільної оборони, надання першої долікарської допомоги, транспортування та евакуація потерпілих	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
131.	Весняне таборування	Березень	Походи, конкурси, вікторини, ігри та забави	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
132.	Спортивні змагання «від козацьких забав до олімпійських вершин»	Кінець березня	Зміст змагань розробляти	Спортвідділ и РДА,

	Презентації козацьких бойових мистецтв.		відповідно до розділу 6 Програми впровадження гри «Джура» із наказу № 855 МОН 2003 року	Спортивні, козацькі та інші громадські організації, Районні штаби
133.	Операція «Снайпер»	Квітень	Обладнання стрілецьких тирів, місць для стрільби, змагань в стрільбі із пневматичної зброї та спортивних луків	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
134.	Фінал козацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" в навчальному закладі (загальноосвітній школі, ліцеї, училищі).	Друга половина квітня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято. Визначення кращої команди навчального закладу 2010 року серед середніх класів	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
135.	Районний фінал гри	Травень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Районний штаб
136.	Обласний фінал гри	Друга половина травня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Обласний штаб
137.	Курінна Рада навчального закладу	Червень	Підведення підсумків участі у грі, прийняття рішення щодо переходу до наступного, вищого за віком, ступеня гри: джур козацьких – до молодих козаків	Районний штаб
138.	Всеукраїнський фінал гри	Червень-липень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Головний штаб
139.	Літнє таборування	Червень-серпень	Військово-спортивні заняття, конкурси,	Районний штаб, козацькі та

			вікторини, змагання, походи в оборонно- спортивних оздоровчих таборах	інші громадські товариства
Обов'язкові заходи, що пропонуються для проведення протягом року в середніх навчальних закладах (1-4 клас – козачата)				
140.	Урочистий прийом першокласників в козачата.	Вересень		Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
141.	Заходи щодо створення в навчальному закладі організаційної структури гри: рій, чета, сотня, курінь	Вересень	Здійснюється розподіл учасників гри: - рій (найменша ланка); - чета (клас); - сотня (паралель класів: молодші, середні, старші); - курінь (навчальний заклад)	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
142.	Ради в структурних підрозділах гри	Вересень	Вибори козацької старшини в підрозділах: рій, чета, сотня, курінь	Районний штаб
143.	Операція "Зелена хвиля".	Листопад	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше.	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
144.	Покрова. День Українського козацтва. Урочисте відкриття гри «Джура» у 2009-2010 навчальному році	Середина жовтня	Ігри та забави «Котигорошко», «Козацьке завзяття», «Козацький гарт», туристично-краєзнавчі походи та екскурсії	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
145.	Операція "Дорогою героїв" до Дня Збройних Сил України.	Листопад – грудень	Заходи за програмою молодших класів.	Районний штаб, козацькі та інші громадські

				товариства
146.	Операція "Зелена хвиля".	Березень	Проведення заходів по насадженню дерев, кущів та інше.	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
147.	Фінал козацької військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" в навчальному закладі (загальноосвітній школі, ліцеї, училищі).	Друга половина квітня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято. Визначення кращої команди навчального закладу 2010 року серед середніх класів	Районний штаб, козацькі та інші громадські товариства
148.	Районний фінал гри	Травень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Районний штаб
149.	Обласний фінал гри	Друга половина травня	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Обласний штаб
150.	Курінна Рада навчального закладу	Червень	Підведення підсумків участі у грі, прийняття рішення щодо переходу до наступного, вищого за віком, ступеня гри: джур козацьких – до молодих козаків	Районний штаб
151.	Всеукраїнський фінал гри	Червень-липень	Національно-патріотичне військово-спортивне свято	Головний штаб
Обов'язкові заходи, що пропонуються для проведення протягом року в позашкільних навчальних закладах				
152.	«Козаки сміються та співають» Фестиваль козацької пісні та гумору	Кінець грудня	Завдання для команд у фестивалі:	Центри дитячої творчості,

			- Гумористично-сатиричний виступ-мініатюра до 5 хв. - 2 Козацькі пісні (акустичне та сучасне естрадне виконання) - Конкурс малюнку на гумористичну тему	Будинки культури, Районні штаби
153.	Краєзнавчо-туристичні походи «Козацькими шляхами»	Перша половина червня	Пішохідні мандрівки на 3-4 дні	Центри туризму, тур клуби, Районні штаби
Обов'язкові заходи, що пропонуються для проведення протягом року в дошкільних навчальних закладах				
154.	Ознайомлюючі заходи з української історії та культури, вивчення українських пісень і віршів	Протягом року		Районний штаб, громадські організації

ПРИМІТКА:

Цей план розроблено на виконання доручення Секретаріату Президента України від 30.07.09 № 03-02/65, яким було доручено Міністерству освіти і науки України спільно з Радою Українського козацтва та місцевими державними адміністраціями до 1 вересня 2009 року розробити конкретні заходи на 2009-2010 роки, спрямовані на якнайширше охоплення дитячої та юнацької молоді грою «Сокіл» («Джура») та її провадження в усі навчальні заклади.

Згідно з Законом України «Про освіту» навчальні заклади поділяються на вищі, середні, позашкільні та дошкільні.

Цей План заходів розроблений представниками Ради Українського козацтва при Президентові України було направлено Міністру освіти і науки України та в Секретаріат Президента України. До реалізації положень цього плану доцільно залучити всі центральні органи державної влади, які мають потребу у добре підготовлених і вишколених молодих кадрах, що можуть успішно виконувати будь-які завдання у найскладніших обставинах, а саме, Міністерства: оборони, внутрішніх справ, з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього природного середовища України, а також Служба безпеки України та Державна прикордонна служба України.

Керівник

Головного штабу гри „Сокіл” („Джура”)

10 вересня 2009 р.

А.М.ГРИВА

ІДЕЯ КОЗАЦТВА В ІСТОРИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ ТА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВІДРОДЖЕННЯ ТА РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВИ

1. Українці – єдина у світі козацька нація. Козацтво є дисциплінованою організацією українського народу, споконвічною формою його самоорганізації і самозахисту в лихоліття на засадах стародавнього Звичаю – Волі як відкрystalізованого етнічного розуму.

Історичні умови буття українського народу породили самобутній феномен – козацтво. Воно втілювало в собі фізичне і духовне здоров'я нації, інтелектуальну силу, життєздатність, оптимізм і енергію. Це була об'єднана, згуртована, ідейно і духовно зцементована, суворо дисциплінована національна сила, яка очолювала боротьбу проти чужоземних ворогів. Майже чотириста років тому козаки так виклали королівським послам свою роль і призначення: «Подібно до наших предків, хочемо й ми користуватися вольностями життя, маєтностями і свободами, що належать рицарським людям... Дбаємо про те, щоб так само, як ми отримали від своїх предків ті права і вольності, щоб і наші наступники прийняли їх цілими і непорушними, з примноженням слави. І щоб вони один після одного передавали їх у прийдешні часи».

Після зруйнування Запорізької Січі в 1775 році, не дивлячись на тривалий процес розкозачення і денационалізації українців Московською імперією, живий ланцюг спадковості Українського козацтва ніколи не переривався: 1775 - 1828 рр. – Задунайська Січ; 1783 - 1868 рр. - Українські козацькі війська і формування у складі імперського війська; 1783 - 1917 рр. – в Україні зберігався козацький стан; 1904 - 1914 рр. – січовий рух в Галичині, створення Легіону українських січових стрільців; 1917 - 1922 рр. – бурхливий підйом відновлення козацтва, його боротьба за відновлення самостійної і соборної України; 1918 - 1933 рр. – існування в Україні Українського Вільного Козацтва, а до 1990 року – збереження духовності і традицій Українського козацтва у ментальності і моралі національно-патріотичної верстви етнічних українців на Батьківщині і в українській діаспорі.

Сучасне Українське козацтво відновилося в Україні в 1990 році і має своєю метою історичну місію – шляхом боротьби за незалежність і соборність України, відновленням у етнічній пам'яті українців глибоких національно-патріотичних переконань, традицій і безмежної любові до своєї Батьківщини – втілити в життя українського народу і спонукати на вічність Українську Національну Ідею.

2. Відродження козацьких традицій сьогодні є надзвичайно потрібною і важливою справою. Постає сучасне українське лицарство – духовно постає Україна. Сьогодні нам належить продовжити велику місію козацтва. Козаки знову мають стати захисниками честі й гідності України, її традицій, її культури.

Сучасний загальнодержавний сплеск цікавості до історії козацтва й зокрема уваги до його проблем пояснюється просто: йде формування національної еліти, яка спирається в своїй діяльності на національний – козацький! – досвід державотворення.

Суспільство засновується лише на ідеї моральності й цементується духовними прагненнями народу. Ідеологія козацтва фундується на таких засадах: Християнство (Православ'я), прагнення до “Народовладдя” та самоврядування в організації свого життя й на усвідомленні святого свого обов'язку – захищати рідну українську землю й українську державність (“Душу – Богу! Серце – Людям! Життя – Батьківщині! Честь – нікому!”). Це стало в перебігу віків свого роду генетичною особливістю козацького характеру. Й в сучасному суспільстві, коли значний відсоток населення України розгубив, не мав або розміняв свої ідеали на “речовизм” та долари, козацтво за рядом обставин стало найбільш стійким носієм національно-історичних традицій українського народу, здатне зіграти роль свого роду каталізатора громадської самосвідомості, очолити всенародний рух за відродження України-Батьківщини.

3. Сучасні зміни геополітичної ситуації (тероризм) висунули на порядок денний питання про додаткові гарантії захищеності та безпеки, територіальної, державної цілісності, забезпечення мирного проживання населення, підтримка на достатньому рівні мобілізаційних

ресурсів. Цими обставинами в теперішній час продиктована увага державних структур до українського козацтва.

Нерозвиненість законодавчої бази відродження та розвитку Українського козацтва може бути пояснена тим, що процес розбудови козацьких організацій в Україні іде мляво. Істотною перешкодою розвитку козацтва є концептуальна невизначеність цього процесу.

Початок здійснення державної політики України щодо козацтва, як правило, пов'язують із прийняттям Указу Президента України (Л.Кравчук) за № 1419/95 від 04.01.1995 року “Про відродження історико-культурних та господарчих традицій Українського козацтва”.

Включення козацтва в систему “держава” призведе до виникнення статусу військових козачих спільнот, які будуть поєднувати в собі риси й держави й громадської організації.

Що є українське козацтво у минулому й сучасному часі? Що ми активно “відроджуємо” й намагаємось “використати”? Чи зможе козацтво зайняти свою нішу в ХХІ столітті? Як в сучасних умовах силами громадської організації відродити тип козака-лицаря? Як згуртувати таких людей? На якій основі відроджувати козацтво?

Історія українського державотворення переконливо свідчить про те, що в цьому історичному процесі, порівняно з іншими суспільно-політичними силами, козацтво відіграло вирішальну, провідну роль. Тому національні інтереси України вимагають створення державних документів, зокрема законів, постанов, які б сприяли дальшому розвитку українського козацтва як могутньої націотворчої і державотворчої потуги, залучення до його лав найширших верств співгромадян з метою пробудження і спрямування їхньої енергії на розв'язання історичних завдань, що стоять перед нашим суспільством і державою.

Факти неспростовно свідчать, що високі духовні набутки українського козацтва, його видатних представників – державних і політичних керманців, діячів науки і культури на сьогодні залишаються невідомими широким верствам нашого суспільства. Не пробуджена і незадіяна до конкретних державотворчих справ і не організована в козацькі форми інтелектуальна, духовна і практично-дійова енергія сотень тисяч наших співвітчизників; вона ще «дрімає», «спить» і не набуває продуктивних і ефективних, суспільно корисних форм, справ і чину державотворчого характеру.

4. Справжнє відродження козацтва на Україні почнеться тоді, коли до його лав увіллється молодь, що вболіває за народні справи, прагне кращого сьогодення та працює на духовне і матеріально багате майбутнє (молоді козаки, які пройшли школу козацько-лицарського виховання); коли теперішні козаченьки чітко усвідомлять, що по них судять про все козацтво і народ у цілому, відмовляться від своїх користолюбних цілей і на перше місце поставлять служіння народу; коли між козаками і науковцями-просвітянами встановляться тісні зв'язки та налагодиться співпраця на ниві дослідження історико-культурної спадщини козащини. І тоді відроджене козацтво стане тією широкою суспільно-політичною і культурницькою течією, яка згуртує всі верстви українського народу і зможе цивілізованими методами вирішувати нагальні питання сьогодення в ім'я народу і для народу.

5. Для історичних козацьких структур основним змістом і суттю їхнього існування була специфічна військова справа у відповідних суспільно-політичних та природно-географічних умовах. Завдяки цьому на засадах архаїчних військово-лицарських традицій сформувалась комплексна система козацького військового буття – козацько-лицарське мистецтво. Це мистецтво (специфічне бойове мистецтво зі зброєю та на його основі – рукопаш; козацьке звичаєве право; елементи архаїчної військової магії; пісенно-енергетична практика; особливе світосприйняття) і є сутністю української козацької спадщини.

Тільки через відродження і поширення основ військово-лицарської спадщини ми можемо вести мову про реальне наслідування, а отже і відповідність сучасного козацтва історичним аналогам.

6. До сьогодні розуміння пріоритетності дійсного відродження українських козацьких традицій не досягнуто. Причинами цього є:

- переважно хибні уявлення про сутність козацької спадщини, що сформувалися під впливом романтично-історичної художньої літератури та певних стереотипів вітчизняної і зарубіжної історіографії, розроблених відносно тих чи інших історіософських концепцій;
- відсутність сприятливих умов для повноцінного відродження козащини;
- розмитість або повна відсутність дійсних пріоритетів козацького відродження;
- руйнація родових козацьких зв'язків та втрата традиційного козацького середовища (родовий козак – представник спадкового козацького роду, життєві принципи якого сформувалися на засадах цінностей, притаманних специфічному середовищу козаків-воїнів: пріоритетність чоловічого начала у всіх царинах буття; шанобливе ставлення до родових та загальнокозацьких звичаїв; повага до військової справи взагалі і особливо до специфічної козацької військової спадщини; ознайомлення з основами козацького бойового мистецтва; сприйняття особливих стереотипів поведінки та відносин, заснованих на засадах козацького звичаю; можливе ознайомлення з елементами військової магії; здоровий спосіб життя).

Основні причини гальмування козацького відродження такі:

- вплив різноманітних політичних сил;
- протилежна конфесійна орієнтація;
- залежність від окремих гілок влади та економічних еліт;
- особисте ворогування новітніх козацьких керівників;
- брак конкретної діяльності.

Але якщо об'єктивно та тверезо проаналізувати процеси, які в теперішній час йдуть в українському козацтві, то ми побачимо, що саме козацтво поки ще розпорошено й неорганізоване. І причин для цього більш ніж достатньо.

По-перше, козаків розпорошують ті, хто не бажає появи на політичній арені України нової грізної громадської сили. Для цього козаків утягують до різних апаратних та партійних ігор. Сучасний козацький рух лише встиг набрати силу, а в його середовищі через 75 років після революції з'явилися “білі” й “червоні”, “самостійники” й “державники”, “наші” й “не наші”, які готові знову зхрестити шаблі.

По-друге, розпорошеності цієї підсобляють самі козаки, піддавшись розгулу марнослів'я та егоїзму, пробуджених сучасною революційною хвилею, яка зберегла на своїх прапорах характерний для всіх революцій гасло: “Хто був ніким, той стане всім!” В результаті цього козацтво й не помітило, як опинилося в тенетах численних паралельних організаційних структур, які між собою ворогують.

По-третє, відсутність наукового узагальнення багатовікового служіння козацтва Неньці-Україні виявилось при перших кроках його державного становлення. Щоб вирішувати проблеми, які виникають, необхідно вивчити механізм функціонування традиційних козацьких військ, проаналізувати діяльність козацтва в період демократичних перебудов й громадянської війни 1917-1922 років. На базі цих досліджень визначити, що можливо використати задля вироблення сучасної єдиної державної політики становлення козацтва й правильно виявити сутність козацького загалу, козацької громади, козацького війська.

По-четверте, козацтву необхідно формувати наскрізну систему підготовки й виховання козака як державної людини через сім'ю – середню школу – вищий навчальний заклад (готувати кадри).

ІСТОРИЧНА НЕОБХІДНІСТЬ ВІДРОДЖЕННЯ ТА УТВЕРДЖЕННЯ ДИТЯЧОГО, ЮНАЦЬКОГО ТА МОЛОДІЖНОГО РУХУ НА КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКИХ ТРАДИЦІЯХ

Українська молодь має глибоко усвідомлювати, що козацько-лицарська духовність – одна з найвищих вершин національної духовності, яка була рятівним феноменом в історії рідного народу. Тому справедливим, історично об'єктивним є твердження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених: доки Україна була козацькою, доти вона була незалежною чи автономною (в умовах безперервної агресії – військової, ідеологічної, мовної, культурної шовіністично-мілітарних держав).

Козацько-лицарські ідеї, непересічні морально-духовні вартості, подвижництво і героїка рятували нашу націю і в пізніші часи панування на нашій території чужоземної мови, культури, шовіністично-пригноблюючої ідеології сусідніх агресивних держав.

У XIX і XX століттях козацько-лицарська ідейність, духовність жили в серцях і душах нашого народу, його інтелігенції, еліти. Козацька ідеологія і лицарський дух в тій чи іншій формі завжди були притаманні національно свідомим українцям, набували нових життєво важливих, національно-державницьких форм.

Українська молодь, яка об'єднувала в своїх лавах також багатьох білорусів, поляків, євреїв, росіян, представників інших національностей України, завжди продовжувала різноманітні форми, традиції козацько-лицарської життєдіяльності. Новітні молодіжні козацькі братства і товариства, курені, коші і Січі виникали, наприклад, ще в другій половині XIX століття. Одну з перших Січей нового часу створили українські студенти у Відні (1868), почесними членами якої були відомі українські вчені, громадські і політичні діячі, наприклад М.П.Драгоманов.

Масовий національно-визвольний січовий рух серед дорослих і молоді розгортався наприкінці XIX – в перші десятиліття XX століття.

Перша Січ як спортивно-руханкова організація була заснована в умовах панування Австро-Угорської імперії, наперекір волі польсько-шовіністичних властей, видатним українським просвітником, громадським і політичним діячем Кирилом Трильовським 5 травня 1900 року в селі Завалля Снятинського повіту в Галичині. Невдовзі Січі густою мережею як суто національна форма об'єднання дорослих і молоді, вкривали територію Галичини, Буковини і Закарпаття. Всупереч колоніальним властям, в інтересах звільнення українського народу в згаданих регіонах у перші десятиліття нашого століття нараховувалося 1500 Січей, які ставали осередками формування національної свідомості і самосвідомості, козацько-лицарської духовності молоді. На козацько-лицарських традиціях працювали також численні молодіжні організації – «Луг», «Соколи», «Пласт» та ін.

Розгорталися активна діяльність Молодої Січі ім. І.Виговського, Молодої Січі ім. І.Богуна, Молодої Січі ім. І.Сірка, Молодої Січі ім. П.Полуботка, Молодої Січі ім. І.Мазепи, Молодої Січі ім. Б.Хмельницького та ін. Завдяки високій виховній ефективності козацько-лицарських традицій лави борців за незалежну Україну поповнили українські січові стрільці, які отримали міцне національно-державницьке загартування в Січах і вкрили себе невмирущою славою в боях з ворогами нашої держави, яка народжувалася в 1917-1920 рр. Молодіжні організації, які діяли на козацько-лицарських традиціях, функціонували в Галичині, Буковині і Закарпатті аж до II світової війни, приходу військ СРСР на західноукраїнські землі.

Із здобуттям Україною в наш час державної незалежності створилися сприятливі умови для творчого відродження дитячих і молодіжних козацьких організацій, впровадження традицій, ідей і засобів козацької педагогіки, лицарського загартування в родинне, шкільне і позашкільне виховання дітей та юнацтва.

Новий період розвитку вітчизняного козацького молодіжного руху, козацько-лицарських традицій виховання дітей і молоді розпочався в січні 1996 року, коли президент України Л.Кучма видав Указ «Про відродження історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва». В цьому документі вказується на необхідність державної підтримки як самого процесу відродження козацтва, так і козацько-лицарських виховних традицій. В указі підкреслюється необхідність зміцнення державотворчої духовності Українського козацтва, «поетапного відродження його історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій». Наголошується на тому, що «Міністерству культури України, Міністерству у справах молоді та спорту здійснювати заходи щодо проведення фестивалів козацької творчості, спортивних змагань, створення козацьких художніх самодіяльних колективів та фізкультурно-спортивних секцій.

У багатьох регіонах, містах і селах, школах та інших навчально-виховних закладах вже створені дитячі і молодіжні козацькі осередки, структури (курені, коші, братства і товариства, десятки і сотні, рої і чоти тощо). Діють також первинні осередки «Молодої (Юної) Січі».

Кращі представники української молоді глибоко усвідомлюють те, що об'єктивні обставини і суб'єктивні фактори мільйонів людей-співвітчизників, умови нашого життя кардинально змінилися в останнє десятиліття. Необхідність розв'язати життєво важливі проблеми, залишені нам у спадок від радянсько-комуністичного режиму, входження України в коло цивілізованих держав вимагають від кожного юнака і дівчини рішуче змінити своє ставлення до світу, до гальмуючих наш національний, політичний, духовний поступ факторів.

Історична потреба боротьби за утвердження нашої державності, необхідність подолання зовнішньополітичних і внутрішніх сил антиукраїнського спрямування вимагають нарощенню кожної особистістю своїх психофізичних і духовних сил, власної енергії. Козацько-лицарські традиції сприяють пробудженню і формуванню потужних емоційно-почуттєвих, інтелектуально-духовних сил патріотичного спрямування з метою кардинального впливу на дійсність і зміни її в інтересах усіх громадян України, зміцнення її державності.

Історія не лише нашого, а й інших народів переконливо свідчить про те, що національна свідомість, енергія діяння, героїчного чину стають глибокими і всеохоплюючими, могутніми і непереможними тоді, коли вони мають міцні культурно-історичні, ідейно-моральні корені, коли витоки, шляхи і механізми формування їх зрозумілі для найширших верств народу. Такими могутніми традиціями нашого народу є ідейні, політичні, економічні, духовні, державницькі традиції Українського козацтва, запорозького лицарства.

Оволодіваючи козацько-лицарськими традиціями, духовністю, молодь опановує на сучасному рівні і козацько-лицарський стиль, спосіб життя, діяльності і поведінки. Характерно, що такій молоді притаманні активно-дійова, наступальна позиція у боротьбі з усім лихим, потворним, шкідливим для незалежності України, підвищення добробуту її громадян. Така молодь сповнена ентузіазму й наполегливості у змаганнях із труднощами, жадає вийти переможцем у життєвій боротьбі. Козацько-лицарському способу життя сучасної молоді властиві мужність, відвага і героїзм трудових буднів, ратних справ в ім'я свободи народу, зміцнення нашої державності.

Козацький тип людини (С.Кульчицький, В.Цимбалістий, М.Шлемкевич) як втілення найвищих лицарських чеснот, якостей українського національного характеру і світогляду є центральною постаттю нашого фольклору, красного письменства, ідеалом творчості геніального Великого Кобзаря України Т.Шевченка.

Постійно рівняючись на високий взірець козака-лицаря, українська молодь оволодівала козацькою ідеологією, філософією, лицарською мораллю, шляхетністю духу і жадала стати господарем на українській землі, носієм національної свідомості і самосвідомості, культури, захисником материзни і дідизни, оборонцем рідної Вітчизни.

Найвищі ідеали української молоді, яка прагне творчо продовжувати козацько-лицарські традиції, є незалежна демократична і правова, гуманістична і цивілізована Україна, соборна і міцна українська нація, глибока духовність і високий добробут рідного народу, консолідація представників усіх національностей, які складають українське суспільство.

Вишневецький і Наливайко, Сагайдачний і Сірко, Хмельницький і Мазепа, Нечай і Кривоніс, Богун і Виговський, Дорошенко і Морозенко, Полуботок і Головатий, Гонта і Залізняк, Орлик і Калнишевський та багато інших козацьких гетьманів, кошових отаманів, полководців є високим взірцем Людини-Лицаря, ідеалом вірного служіння неньці Україні, національному державотворенню.

Глибоко усвідомлюючи негативні нашарування на національному характері багатьох українців, педагоги сучасної школи, виховники, батьки мають вести систематичну роботу, спрямовану на творчий розвиток у сучасних умовах автентичного українського, зокрема козацько-лицарського характеру і світогляду.

Формування в молоді національно-патріотичної цілеспрямованості, організованості, вольовитості, мужності, дисциплінованості допоможе багатьом позбутися відчуття національної меншовартості, невіри в свої сили і можливості.

Чим ширші кола батьків, педагогів, громадськості будуть залучатися до виконання цієї Програми, виховної роботи з молоддю січовиками, тим швидше буде знижуватися в нашому суспільстві байдужість до долі України.

Творчо, на сучасному рівні продовження козацьких подвижницьких традицій, наповнення їх змістом лицарської духовності, патріотично-державницькими справами, шляхетною поведінкою спрямовує підрастаючі покоління на вірне служіння рідному народу.

УКРАЇНСЬКА КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА. КОНЦЕПЦІЯ

(Концепцію розробила творча група при Міністерстві освіти України у складі: науковців Ю.Д.Руденка, М.Г.Стельмаховича, Г.В.Біленької, О.Т.Губка, П.Р.Ігнатенка, В.Г.Кузя, М.І.Кравчука, Є.І.Сявавко, Д.Т.Федоренка, педагогів-практиків, методистів Л.К.Білецької, О.В.Вронської, В.М.Гамажана, В.І.Каюкова, О.В.Ковальчука, Д.М.Погребенник).

Козацтво як культурно-історичний феномен.

Національна ідея є провідною, об'єднуючою в історичному бутті кожного народу, нації (етносу). Українська національна ідея проходить через всю педагогічну спадщину минулих епох. Вона надихала цілі покоління освітніх діячів, педагогів на вірне служіння рідному народу. Дослідження витоків, становлення і розвитку національної системи виховання, вітчизняної педагогіки є першорядною проблемою, від розв'язання якої залежить вихід незалежної Української держави на сучасний рівень світових стандартів у галузі освіти і виховання.

Творчий підхід до історико-педагогічної спадщини нашого народу дозволяє стверджувати, що чільне місце в ній належить могутньому освітньо-виховному потенціалу, який найдоцільніше назвати українською козацькою педагогікою. Щоб розкрити її основні ознаки, необхідно насамперед з'ясувати, що таке українське козацтво як культурно-історичний феномен.

Козацький рух України був однією з найяскравіших сторінок літопису боротьби народу за політичну і державну незалежність. У тому, що ми, українці, сьогодні є народом, нацією, провідна роль належала козацтву, яке із століття в століття було єдиним і могутнім форпостом, що пильно стояв на сторожі свободи, гідності і честі України як незалежної держави. Недарма іноземці часто називали Україну «Козацькою республікою», «країною козаків», а українців – «козацькою нацією».

Вільнолюбне українське козацтво виникло на славній Запорозькій Січі, на легендарному острові Хортиця, за порогами Дніпра-Славути. У національній свідомості українців поняття Запорозької Січі зливається в єдиний духовний комплекс, подвижництво минулих поколінь. Запорозьке козацтво – гордість української нації, найвищий її зліт у своєму віковичному розвитку. Його ідейно-моральний потенціал – це ядро козацької духовності, яка є невичерпною скарбницею громадянського загартування підрастаючих поколінь.

Про українське козацтво значна частина сучасної молоді має поверхове і спрощене уявлення. Насправді воно було не тільки військовим, а й соціальним, політичним, державним, педагогічним, культурно-історичним явищем. Багатогранною була діяльність козаків як звитязних воїнів, захисників сплюндрованих прав народу, волелюбних громадян, політичних і державних діячів, як дбайливих господарів землі, досвідчених хліборобів, творців високого мистецтва, турботливих членів сім'ї, мудрих вихователів дітей. Багато козацьких діячів стали провідними політичними і державними постатями в історії рідного народу.

Сила, велич і могутність козацтва були настільки впливовими, що борючись у ті часи проти феодалного закріпачення, гніту особистості, які приносили із собою різні загарбники, кожен українець прагнув стати козаком. Весь народ покозачувався, що свідчило про новий, вищий рівень його духовності. І лише агресивні підступи чужоземців час від часу гальмували, переривали, руйнували цей прогресивний історичний процес, який свідчив про соборність українського народу, його згуртованість у боротьбі з ворогами.

Епоха козацтва створила багатогранну, глибоку духовність, що стала гордістю і окрасою, вершиною української національної культури. Її освітньо-виховний, емоційно-естетичний потенціал ліг в основу не лише козацької, а й усієї української національної системи виховання. Козацтво було, в кращому розумінні цих понять, аристократією національного духу, високоморальною елітою своєї нації. Палкий український патріотизм козаків був могутнім стимулом до державотворчого, вільного і незалежного життя.

Творче відродження культурно-освітніх і виховних козацьких традицій – одна з необхідних і найважливіших граней зміцнення незалежності України.

Сутність і особливість козацької педагогіки.

Багатовіковий визвольний козацький рух покликав до життя унікальне явище не лише східнослов'янської, а й світової культури – козацьку педагогіку. Вона найтісніше пов'язана з матеріальною і духовною сферами, творцями яких було українське козацтво.

Козацька педагогіка – це частина народної педагогіки у вершинному її вияві, яка формувала в підростаючих поколіннях українців синівську вірність рідній землі, Батьківщині – незалежній Україні. Це народна виховна мудрість, що своєю головною метою ставила формування в сім'ї, школі і громадському житті козака-лицаря, мужнього громадянина з яскраво вираженою українською національною свідомістю і самосвідомістю.

Створена козаками педагогіка ввібрала в себе ідейно-моральний, емоційно-естетичний, психолого-педагогічний зміст богатирської епохи в житті наших пращурів, періоду славнозвісної Київської Русі.

Зміст, ідейно-моральний і емоційно-естетичний потенціал козацької виховної мудрості втілюють у собі національну психологію, характер, світогляд, правосвідомість, мораль та інші компоненти національної свідомості, духовності народу.

Провідні ідеї козацького руху (свобода і незалежність України, непорушність прав людини і народу, суверенність особистості, народовладдя та ін.) були найважливішими в національній системі освіти і виховання. Педагогічна мудрість козаків сприяла зміцненню української системи виховання, яка в той час досягла апогею свого розвитку. Виникали перші українські академії (Острозька – в 1576 р., Києво-Могилянська – в 1615 р.), що стали визначними центрами розвитку вищої освіти, науки і культури України, усіх східнослов'янських земель. Чимало козацьких лідерів (гетьманів, полковників, сотників, кошових отаманів та ін.) мали вищу освіту, вивчали українську народну і світову філософію, логіку, психологію, історію, риторику, поезику, оволодівали латинською, грецькою, староєврейською, польською, німецькою та іншими мовами.

Під могутнім захистом козацьких збройних сил в Україні існували різні типи навчальних закладів. Поряд з академіями, братськими, дяківськими, церковними, монастирськими школами, колегіумами, народними професійними школами мистецтв і ремесел (кобзарства, гончарства, бортництва та ін.) працювали й козацькі, січові школи на території Січі, земель Війська Запорозького, на Гетьманщині. Основу вітчизняної системи виховання склали козацькі виховні ідеї, які були відомі далеко за межами України.

У цих навчально-виховних закладах панував волелюбний дух козацтва. Чільне місце відводилося ідеям і засобам народної педагогіки, українознавства. Всі вихованці разом із батьками, педагогами брали активну участь у впровадженні в життя народних традицій, звичаїв і обрядів.

Як окремий напрям розвивалося фольклорне виховання, серцевиною якого були пісні, думи, легенди, перекази, балади, прислів'я, приказки про козаків, їхню героїчну боротьбу проти чужоземних загарбників – татар, турків, польської шляхти і російського самодержавства. Великий виховний вплив на дітей мали різноманітні види народного мистецтва (декоративно-вжиткове, музичне, танцювальне, вишивання тощо), що були пройняті вільнолюбним козацьким духом пізнавально-виховним потенціалом національної символіки. У навчально-виховних закладах України того часу, як і сусідньої Білорусії, зароджувалася і утверджувалася вперше в світі класно-урочна система навчання, яка за своєю якістю випереджала системи навчання багатьох країн.

Українська козацька система виховання – глибоко самобутнє явище, аналогів якій не було в усьому світі. Вона мала кілька ступенів. Передусім – дошкільне родинне виховання, яке утверджувало високий статус батьківської і материнської народної козацької педагогіки. Вже в цей період специфічною була роль батька: він цілеспрямовано займався загартуванням своїх дітей, формував у них лицарську честь і гідність, готував їх до подолання життєвих труднощів, до захисту рідної землі, вільного життя.

Другий ступінь козацького виховання найдоцільніше назвати родинно-шкільним. У козацьких, братських та інших типах шкіл найвищий статус мали родинні національні духовні і матеріальні цінності, які переростали в загальнонаціональні (заповіді волелюбних батьків і дідів, традиції, звичаї і обряди тощо) і включали в себе релігійно-моральні цінності. Потім молодь, яка прагнула знань, училася у вітчизняних колегіумах і академіях, у відомих університетах Європи, отримувала підвищену і вищу освіту. Такі молоді люди, освічені і виховані на європейському рівні, часто очолювали, як правило, національно-визвольний рух, брали активну участь у розбудові освіти, науки і культури України та інших, зокрема, слов'янських держав. У січових і козацьких школах, школах джур, а також по закінченні вищих навчальних закладів юнацтво одержувало систематичне фізичне, психофізичне, моральне, естетичне і трудове загартування, національно-патріотичну підготовку, спортивно-військовий вишкіл.

Характерною особливістю козацького родинного виховання був його високий рівень, який забезпечував ідеї та засоби козацької духовності, народної педагогіки, багатющі національні традиції, звичаї та обряди, здобутки християнської моралі. У козацьких сім'ях панував культ Батька і Матері, Бабусі і Дідуся, Роду і Народу.

Козацька педагогіка дає самобутнє трактування статусу і ролі насамперед батька в навчанні і вихованні дітей. Батько – це захисник сім'ї, роду, творець історії, державності. У козацькому фольклорі, педагогіці він символізує для дитини високий і незаперечний взірць стійкості, мужності і відваги, непорушний авторитет у ставленні до родини, громадських справ, потреб народу.

В часи національно-визвольних змагань слово і позиція батька – це поклик століть, голос совісті предків, від яких естафета вільного життя передається його синам і онукам. Козацька сімейна педагогіка так виховує дітей, що вони в словах, справах і вчинках батька відчують і сприймають як святу «золоту нитку історії», переривати яку – найтяжчий злочин, гріх. Численні засоби козацької педагогіки, що відображають історичні факти і згустки духовності народу, настільки розвивають ідеальну сферу особистості (відчуття, сприймання, уяву, інтуїцію, підсвідомість та інші резерви пізнавального апарату людини), що вона завжди відчуває, бачить перед собою образ Батька як символ предків, як символ свого життя і совісті. Така специфічна особливість духовного життя козаків зафіксована в історичних фактах, народній мудрості, художній літературі.

Батько формував у сина твердість, витривалість, вміння долати будь-які життєві труднощі, незламність, цілеспрямовано загартовував його тіло, виховував мужній характер, лицарські якості.

Козацька сім'я відзначалася глибоким демократизмом, рівноправністю чоловіка і жінки, духовними традиціями. Керуючись лицарськими чеснотами, чоловік, як правило, робив поступки дружині в розв'язанні багатьох сімейно-побутових питань, створював їй психологічний комфорт. Це благотворно впливало на виховання дітей, хлопчиків і дівчаток. Усвідомлення матір'ю необхідності захисту України від чужоземних загарбників, виживання в тяжких, нерідко екстремальних умовах (під час визвольної війни, повстання, проживання в прикордонній смузі та ін.) обумовлювало те, що вона виробляла у своїх синів мужність, твердість і рішучість, інші вольові якості характеру. Виховуючи на козацькому фольклорі, вона не лише співала відомі пісні про козаків, їхні бойові походи, а й творила нові, якими переливала в душі дітей глибину своїх почуттів, мук і страждань, віру і надію на щасливе життя.

Січові школи реалізували право особистості на навчання, задовольняли як культурні, духовні, так і військово-оборонні потреби козацтва. Тут вихованці оволодівали читанням, письмом, хоромим співом та музикою. Їх привчали до національного способу життя і поведінки, оборонно-військової справи.

По закінченні січової школи най здібніші хлопці вступали, як правило, до Києво-Могилянської академії. Частина випускників працювала церковнослужителями і вчителями в козацьких школах. Ще інші залишалися у своїх куренях, продовжували вдосконалювати бойове мистецтво. З них виростали загартовані й мужні воїни.

Козацькі школи діяли у полкових ті сотенних містах і містечках України. Вони мали загальноосвітній характер. Юні козачата оволодівали знаннями про отчий край, героїчну минувшину, події політичного і державного життя України. Тут здійснювалися розумове,

моральне, естетичне, військово-спортивне та інші види виховання. Учні успішно опанували різними галузями народних знань – медициною, астрономією, метеорологією та ін.

Відомий історик О.М.Апанович твердить, що після козацької Ради 1736 року і до кінця існування Запорозької Січі «в межах Вольностей Війська Запорозького нараховувалося 44 церкви, 13 каплиць, 2 скити... у 53 поселеннях та урочищах». Характерно, що при «кожному з цих поселень існували козацькі школи». Історик І.Ф.Павловський у праці «Походження школи в старій Малоросії і причини їх знищення» зазначав, що в 1740-1746 роках у семи полках Лівобережної України, де було 35 міст і містечок, 998 сіл і слобод, діяло 886 шкіл. Знаменний історичний факт: на землях Вольностей Війська Запорозького церкви, школи і шпитали існували майже в кожному населеному пункті і виникали одночасно з їхнім заснуванням. Це свідчить про високий освітній і культурний рівень козацтва.

Факти свідчать про активну підтримку з боку Української держави, її управлінських структур, козацької старшини, діяльності козацьких шкіл, і про їхній високий статус у тогочасному суспільстві. Так, у ХУІ столітті Лубенський полковник І.Кулябка розробив проект розвитку козацьких шкіл України. Цей проект був схвалений гетьманом і рекомендований іншим полковникам, щоб такому «прикладу слідували і чекали за це підвищення від вищого уряду... похвали і нагород».

Козацькій педагогіці було притаманне родинно-шкільне виховання як вияв глибокої єдності впливу на особистість найважливіших соціально-педагогічних факторів – сім'ї і школи при збереженні пріоритетності у вихованні батьків, родинного оточення. Це, у свою чергу, сприяло зміцненню сім'ї, підвищенню відповідальності батьків перед громадою, державою за виховання своїх дітей і авторитету серед учнів, представників громадськості і державних органів.

Козацькою педагогікою послуговувалися не лише в родинному вихованні і навчально-виховних закладах. Її принципи, ідеї впливали на формування громадської думки, характеру всього народу. В цьому зв'язку можна говорити про соціальну козацьку педагогіку: формування особистості здійснювалося під впливом багатьох соціальних факторів (культурних, економічних, етнографічних, моральних, естетичних тощо). У козацькі часи нашому народові був притаманний високий рівень моральності, духовності, народних знань, національних традицій і звичаїв. Це дає підстави стверджувати, що культурність, вихованість і значною мірою освіченість були невід'ємними складниками національного способу життя. Адже до критеріїв культурності і моральності, вихованості й освіченості належить не лише наявність навчально-виховних закладів, а й високий рівень народних знань (народної астрономії, медицини, агрономії, метеорології, кулінарії тощо), народної естетики, мистецтва, моралі.

Різноманітні знання, в тому числі й педагогічні, поширювали також мандрівні дяки – вчителі, філософи, артисти, кобзарі, лірники, майстри козацьких видів єдиноборств та забав.

Виховні функції козацької педагогіки реалізувалися в процесі формування чисельних козацьких об'єднань – побратимств, братств, товариств, гуртів та інших громад. Такі об'єднання відображали і захищали потреби, інтереси, права як окремої особистості, так і групи людей, усього народу. Багатообіцяючими для сучасної теорії і практики виховання є пізнання «секретів» формування вірності і відданості, аж до самозабуття і самопожертви козаків, що браталися між собою. Ризикуючи власним життям, козаки часто визволяли своїх рідних, побратимів, друзів із турецько-татарської неволі, ішли один за одного на муки, тортури. В іноземців викликали подив незламна дружба козаків, нехтування ними небезпекою, готовність здобути волю іншим людям за рахунок власного життя. Пізнання сучасними педагогами психологічних, моральних, світоглядних механізмів героїчних вчинків козаків допоможе творчо відроджувати лицарську педагогіку.

Козацька педагогіка була найтісніше зв'язана з гуманістичними традиціями, ідеями самоврядування і виборності, будівництва самостійної Української держави. Тільки країна з великим історичним досвідом розвитку освіти і виховання, захисту прав і свобод особистості, всього народу могла породити таке незвичайне явище, як Конституція Пилипа Орлика (1710 рік). Вона – унікальний феномен європейської і світової політичної, державної і правозахисної думки.

У центрі козацької педагогіки – ідеал вільної і незламної в своїх прагненнях до свободи людини, яка на вітчизняних традиціях громадського, політичного життя розвиває рідну

культуру й економіку, будує незалежну державу. Козацька виховна мудрість плекає обумовлений конкретно-історичними обставинами тип українця, який свято береже традиційні родинні і загальнонаціональні цінності. У багатогранній народній творчості опоетизовано ідеал козака-хлібороба, власника землі, її дбайливого господаря. У часи чужоземної загрози народ творив ідеал козака-воїна, витязя нескореного духу, честі і звитяги: легендарного козака Мамаю, портрети якого в ті часи були чи не в кожній українській хаті, першого прославленого керівника запорожців Дмитра Вишневецького (Байду), оспіваного в піснях Морозенка та інших. Беручи з них приклад, юнаки виростали стійкими патріотами, подвижниками. Велике виховне значення має матеріал про історичні постаті козаків, їхнє життя і боротьбу за свободу народу, незалежність України, а також про цілі козацькі династії, роди – Дорошенків, Наливайків, Тупталів та ін.

Ідеї і засоби козацької педагогіки найтісніше пов'язані з системами освіти і виховання європейських народів.

Формування в молоді козацької духовності.

Козацтво утверджувало новий, вдосконалений суспільний устрій, який поглиблював ім. збагачував традиційний спосіб життя українського народу. Керуючись віковичною народною мудрістю, козаки розуміли, що чисті і незамулені національні джерела знань – це могутня і непоборна сила в боротьбі за права і вольності. Ідея волі була найулюбленішою і найпоширенішою серед них. Відстоювання своєї волі, свободи народу потребували знань як найважливішого засобу вистояти в нерівній боротьбі. Г.Боплан так характеризував козаків: «Вони кмітливі і проникливі, дотепні й надзвичайно щедрі, не побиваються за великим багатством, зате дуже люблять свободу, без якої не уявляють собі життя».

Під захистом козацьких збройних сил виникали численні національні організації, громади та інші осередки, зокрема братства, які в процесі захисту самобутнього інтелектуального життя України перетворювалися в освітньо-духовні форпости, центри розвитку науки і культури.

Бурхливо розвивалася багатогранна народна творчість. Відкривалися друкарні, які започаткували могутню традицію книгодрукування рідною мовою. Козацька доба в розвитку національної системи виховання дала світові блискучу плеяду вчених, культурних діячів, педагогів, авторів перших вітчизняних підручників: С.Оріховського, І.Гізеля (Кисіль), Герасима і Мелетія Смотрицьких, Ф.Прокоповича, Л.Зизанія, С.Яворського, Г.Сковороду та ін.

Козацька духовність розвивалася на основі багатогранних національних традицій, християнської віри, яку козаки шанували і використовували її об'єднуючі й миротворчі засади в інтересах самостійності, соборності України. Бог у їхній свідомості оберігав незалежну Україну, надавав їм духовних сил у боротьбі з численними ворогами. Як і весь український народ, козацтво збагачувало християнську мораль своїми глибоко гуманними традиціями, звичаями і обрядами, що мали високий статус писаних і неписаних законів. Об'єднані національно-визвольними ідеями, високими народними цілями та ідеалами, вони постійно зміцнювали козацькі ряди. Козацькі об'єднання вражали багатьох іноземців згуртованістю, здруженістю, одностайною волею до перемоги, бойовою звитягою, а в разі необхідності задля свободи України і життя своїх побратимів – жертвністю.

Будучи найтипівішими представниками українського народу, козаки виробили власну духовність, яка стала гордістю національного менталітету, його найвищою вершиною. Такими компонентами духовності є козацька ідеологія, козацька філософія, козацька мораль і етика, козацький світогляд, козацький характер та ін.

Оволодіваючи козацькою духовністю, підрастаючі покоління української молоді заперечували рабську психологію, втрату людиною самостійності й гідності, слабодухість, пасивність, невіру в свої сили, політичне прислужництво. В духовному житті молоді козацька педагогіка відводила особливу роль лицарській честі і лицарській звитязі – своєрідним кодексам якостей високо благородної особистості. Кожен молодий козак прагнув розвивати в собі ці шляхетні якості, які понині не втрачають значного виховного потенціалу.

Неписані закони кодексу лицарської честі передбачали:

- любов до батьків, рідної мови, вірність у коханні, дружбі, побратимстві, ставленні до Батьківщини – України;

- готовність захищати слабших, турбуватися про молодших, зокрема дітей;
  - шляхетне ставлення до дівчини, жінки, бабусі;
  - непохитна вірність ідеям, принципам народної моралі, духовності (правдивість і справедливість, працьовитість і скромність тощо);
  - відстоювання повної свободи і незалежності особистості, народу, держави;
  - турбота про розвиток національних традицій, звичаїв і обрядів, бережливе ставлення до рідної природи, землі;
  - прагнення робити пожертвування на будівництво храмів, навчально-виховних і культурних закладів;
  - цілеспрямований розвиток власних фізичних і духовних сил, волі, можливостей свого організму;
  - уміння скрізь і всюди поступати благородно, шляхетно, виявляти інші чесноти.
- Крім того, із століття в століття козацька педагогіка формувала в молоді й такі героїчні якості, що склали кодекс лицарської звитяги:
- готовність боротися до загину за волю, віру, честь і славу України;
  - нехтувати небезпекою, коли справа торкається життя друзів, побратимів, Матері-України;
  - ненависть до ворогів, прагнення звільнити рідний край від чужих зайд-завойовників;
  - героїзм, подвижництво у праці і в бою тощо.
- Водночас козаки були глибоко милосердними. Вони чуйно ставилися до інших людей, ділили з ними радість і горе.

Виховання фізичної і психофізичної культури.

Козацьке загартування тіла і духу своїми коренями сягає часів праукраїнської історії. Цілісна система козацького тіло виховання викристалізувалася і досягла найвищого ступеня розвитку саме в запорозьких козаків.

Свій етногенез козаки вели від предків, яких представники зарубіжної історіографії називали по-різному (анти, скіфи, руси та ін.). Як писав історик Прокопій Кесарійський про анти, «усі ці люди високі на зріст і надзвичайно сильні». Ведучи свій родовід від пращурів-богатирів, козаки прагнули розвинути в собі богатирську силу і дух, у чому домагалися вражаючих успіхів.

Козаки та їх предки проявляли міцний фізичний гарт, високу техніку самооборони в таких ризикованих, сповнених відвагою і мужністю видах діяльності, як лови. Вони сміливо йшли із списом чи рогатиною на ведмедя, ставали на «прю» в лісових пушах з буй-турами, приборкували диких коней тощо.

В умовах незгасаючих воєн, збереження власного етносу, виживання в надзвичайно складних життєвих обставинах, у змаганнях із стихійними силами природи гартувалися дух і тіло козаків. Суворий час вимагав і суворої, нерідко залізної дисципліни в процесі бойової підготовки молоді, формування в неї готовності захищати рідну землю. Відтак складалася спеціальна система фізичного і психофізичного загартування підлітків та юнаків, що поступово набирали рельєфних і чітких форм.

Ще в епоху Київської Русі дітей з семи років навчали стрільбі з лука, володіння списом і арканом, їзді верхи, а з 12 років – справжнім «військовим хитрощам», тобто мистецтву бою.

Традиції фізичного та психофізичного загартування підростаючих поколінь продовжувалися в козацьку епоху. Загартовуючи себе і готуючи свій організм до складних випробувань долі, козаки влітку спали проти зоряного неба, уявою і думкою ширяли в невідомі світи, прагнули проникнути в таємниці Космосу. Вони ґрунтовно знали народну медицину, її рецепти, які забезпечували міцне здоров'я, повноцінне довголіття. Г.Боплан писав: «маючи міцне здоров'я, козаки майже не знають хвороб».

Відомо, що в січових і козацьких школах перехід з одного класу в інший, від букваря до часослова, потім – до псалтиря і т. д. супроводжувався народними дитячими забавами, іграми, різноманітними фізичними вправами. Дослідник С.Сірополко пише, що в цих школах хлопчиків учили «Богу добре молитися, на коні реп'яхом сидіти, шаблею рубати і відбиватися, з рушніці гострозоро стріляти й списом добре колотися». Важливе місце відводилося також формуванню в учнів умінь плавати, веслувати, керувати човном, переховуватися від ворога під

водою (за допомогою очеретини) та ін. Все це підносило дух учнів, наснажувало їх оптимізмом, вірою у свої сили, можливості.

Як і бувале козацтво, молодь на свята народного календаря, у процесі народних ігор змагалися на силу, спритність і прудкість, винахідливість, точність попадання в ціль тощо. Традиційними були змагання на конях (скачки, перегони та ін.). Козаки любили своїх витривалих і прудконогих коней, це закріплено у теплих зверненнях до своїх чотириногих друзів («брате мій», «товаришу мій»), у прислів'ях («козак без коня – не козак» тощо).

Козацька молодь систематично розвивала свої природні задатки, вдосконалювала тіло й душу в іграх, танках, хороводах, різних видах змагань і боротьби. Підлітки і юнаки охоче брали приклад з дорослих, які відчували психологічний комфорт завдяки тому, що однаковою мірою турбувалися про свій інтелектуальний, моральний, духовний і фізичний розвиток. Це створювало в них настрій внутрішнього задоволення, хорошого самопочуття, сприяло єдності слова і діла, думки і вчинку, гармонії душі й тіла.

Існувала ціла система відбору і вишколу молодих людей для козацької служби. Досвідчені козаки, козацька старшина уважно і прискіпливо, з відповідальністю перевіряли загартованість і витривалість новобранців на спеку й холод, дощ і сніг, брак одягу, їжі тощо. Для тих, хто хотів бути козаком, ставилися вимоги – бути сильною, вольовою, вільною і мужньою людиною, володіти українською мовою, присягнути на вірність Україні, сповідати християнську віру. Є наукові відомості, що новобранців-козаків піддавали певним випробуванням.

Козаки створили спеціальні фізичні і психофізичні вправи, що становили цілу систему, спрямовану на самопізнання і саморозвиток, своє тілесне, психофізичне і моральне вдосконалення.

Всебічно фізично розвинені, козаки блискуче володіли в бою не лише різними видами зброї (рушницею, мушкетом, шаблею, списом, арканом та ін.), а й своїм тілом. Так, вінницький полковник Іван Богун заслужено вважався кращим фехтувальником Європи: він по-лицарськи бився двома шаблями в руках, перемагаючи в боях одразу кількох нападників.

У багатьох країнах Європи й Азії славилася високе мистецтво козаків вести наступальні й оборонні бої, створювати неприступні для ворога табори, споруди з дерева і землі, каміння, рити шанці та ін. Козаки мистецьки володіли всіма видами зброї, вогнепальної і холодної. Іноземці свідчили, що під час тренувань із стрільби козаки «кулею гасять свічку». На території Хортиці, Запорозьких Січей (їх було 8), у козацьких таборах та інших місцях постійно діяли справжні козацькі школи по навчанню молодих бійців, селян з метою захистити себе, рідну землю від чужоземних загарбників.

Велике пізнавальне й виховне значення, зокрема для сучасної молоді, має опанування нею мистецтвом єдиноборств, яких було кілька систем. Найвідоміша лягла в основу козацького танцю гопак. У запальному і пристрасному, завихреному і відчайдушному із складними фізичними, навіть карколомними прийомами в гопаку і сьогодні помітна першооснова – бойовитість духу, віра у власні сили, порив до життя, напруження своїх духовних і фізичних сил, наступальність і оборонний характер дій та торжество перемоги. Психофізичний та історико-етнографічний «розріз», аналіз гопака переконує в тому, що всі збережені на сьогодні його елементи – складні акробатичні вправи, багато ударів ногами і руками – були складовими самозахисту наших предків у боротьбі з ворогами.

У сучасному вигляді гопак втілює в собі численні специфічні прийоми, наприклад, «повзунці», «голубці», «тинки», «пістоль», «розніжка», «шулик» тощо, реалізація яких вимагає гнучкості всіх частин тіла, блискавичної реакції.

Цілі покоління нашого народу оволоділи й іншою системою козацької боротьби – гой док. Вона була призначена в основному для розвідників – пластунів. За цією системою боєць «приклеювався» до суперника», повторював всі його рухи, а в разі помилки (через розгубленість, необачність, страх, відчай тощо) нападав на нього, брав у полон чи знешкоджував. Цікаво, що арсенал прийомів цього виду єдиноборств дозволяв козакові битися вночі з кількома своїми противниками.

Ще дуже мало ми знаємо про козацьку систему боротьби «спас». Вона мала не атакуючий, а суто оборонний характер. Для неї характерне філігранне, скрупульозне відпрацювання блокування дій супротивника.

Козаки боролися також навкулачки, «на ременях», «навхрест», «на палицях» тощо. Оволодіння технікою цих видів боротьби і моральними принципами під час тренувань і змагань було злито в одне ціле, що забезпечувало комплексний вплив на особистість.

Значний виховний, пізнавальний потенціал мав цілий пласт культури наших предків, який дістав назву козацьке характерництво. Боротьба характерників із ворогом вважалася вершиною козацьких бойових мистецтв (вона ще відома під назвою «володар ночі»). У народній пам'яті цей вид боротьби овіяний нев'янучою славою, ореолом легендарності. Деякі козаки настільки розвивали свої внутрішні сили, можливості, досягали незвичайних успіхів у розвитку своїх здібностей, що багато сучасників були переконані в тому, що в них «вселюлися» якісь надприродні сили. Таку свою силу й енергію козаки застосували в разі потреби у боротьбі з ворогами. Вони володіли уміннями, які в наш час демонструють, наприклад, екстрасенси. Були чаклуни, які, знайшовши певні прийоми розвитку своєї ідеальної сфери впливу на психіку ворога, «задаровували», «заворожували» його, вивідували в нього військові таємниці тощо.

Характерники вміли залякати ворога, навіювали йому інформацію про свою силу і непереможність, про те, що їх не бере ні куля, ні шабля, ні вогонь, ні вода. Вороги нерідко вірили, що козаки могли брати голими руками розпечені ядра, обминати кулі тощо. Такі козаки могли проникати непоміченими у ворожій табір, наробити там лиха і живісінькими та неушкодженими повернутися до своїх.

Появилася також інформація про те, що козаки спеціальними вправами досягали неймовірного ефекту, коли «тіло грає» (в такому разі больові удари супротивника не відчувалися). Такі козаки миттєво концентрували внутрішню енергію в ту частину свого тіла, куди спрямовувався удар нападника. Подібні явища притаманні і східним системам боротьби, наприклад, мистецтву тибетських ченців катеда і «школи залізної сорочки» в кунг-фу та карате. Ці дивовижні факти визнає сучасна наука, хоч переконливе їхнє пояснення і обґрунтування належить майбутньому.

Постійно займаючись самовдосконаленням, козаки, зокрема, оволодівали специфічними дихальними вправами, доводячи, подібно до йогів, справді невичерпні можливості людського організму. Академік Д.І.Яворницький писав, що серед козаків були справжні велети тілом і духом і що «серед інших богатирів жив Васюринський козарлюга», який «тільки дихне, як від того подиху людина падала з ніг, а коли руйнували Січ, то там був такий силач, що одним подихом міг убити людину». Таке явище дослідники підтверджують у китайських циган, японських кіко, секрет сили яких у «роботі з внутрішньою енергією через дихальні вправи».

Підкреслимо, що всі види козацької боротьби у процесі тренувань, оволодіння майстерністю єдиноборств ґрунтувалися на правилах і принципах народної моралі, етики. Порушення їх вважалося неприпустимим і мало тяжкі наслідки для тих, хто нехтував козацькими законами життя, їхніми традиціями і звичаями.

Тілесне і психофізичне загартування козаків було складовою частиною комплексної і цілісної системи ідейно-морального, емоційно-естетичного і військово-спортивного виховання. Чимало компонентів цієї системи на сьогодні забуто, невідомо. Вчених народознавчих і людинознавчих наук, практиків-ентузіастів чекає важливе завдання – за кодом, закладеним у відомих нам козацьких комплексах вправ, тренувань, змагань, видах боротьби, відтворити всю козацьку гімнастику, динаміку форм, структуру рухів, а також інші невідомі сьогодні компоненти цілісної системи вдосконалення і самовдосконалення.

Висока ефективність дії козацької педагогіки, втілення нею найвищих досягнень національної педагогічної спадщини забезпечує глибоку і всебічну етнізацію підростаючого покоління. Пізнавально-виховний потенціал козацької педагогіки сприяє створенню таких соціальних ситуацій, умов, які найбільше відповідають сутності генофонду української нації.

Шляхи впровадження козацької педагогіки.

Сьогодні в багатьох регіонах України почалося активне відродження козацьких виховних традицій. Знаменно, що водночас із цим, у 1991 році, з'явилася ідея створення всеукраїнських дитячих і юнацьких організацій, які б розгортали свою діяльність на багатогранних козацьких традиціях. Вони (гурти, загони та інші об'єднання) вже діють у ряді шкіл, і це відроджене явище розгортається вшир і вглиб. У своїй діяльності молодіжні козацькі

осередки керуються національною ідеологією, філософією, світоглядом та іншими складовими духовності.

Одним з найперших кроків у справі реалізації ідей і засобів козацької педагогіки має бути поширення знань серед учнів про козацький національно-визвольний рух, про заслуги козаків у боротьбі з чужоземними загарбниками. У цій справі допоможуть фольклорні джерела, історичні документи, зокрема козацькі літописи, наукові праці про героїку козаччини М.Костомарова, В.Антоновича, М.Грушевського, М.Аркаса, Д.Яворницького, Д.Дорошенка, І.Огієнка, І.Крип'якевича, О.Апанович, художні твори Т.Шевченка, П.Куліша, Б.Грінченка, А.Чайковського, О.Олеся, Б.Лепкого, поетів В.Симоненка, Л.Костенко, І.Драча, Д.Павличка та ін.

Фундаментальний напрямок роботи – дослідження кожним юним козаком, гуртами, загонами славної Істрії українського козацтва – від його зародження до зміцнення в епоху П.Сагайдачного, Б.Хмельницького, І.Мазепи. Величезний виховний потенціал має вивчення героїчного життя, подвижницької діяльності, високого військового мистецтва гетьманів, кошових отаманів, керівників повстань – С.Наливайка, І.Сірка, Т.Федорович, І.Богун, М.Кривоноса, І.Мазепи, П.Калнишевського, І.Гонти, М.Залізняка та ін. У кожному регіоні України, в кожній школі доцільно скласти свої конкретні програми вивчення козацького визвольного руху, козацького краєзнавства.

Як свідчить перший досвід, учні залюбки вивчають історію Запорозької Січі. Значний інтерес викликають відомості про те, що в межах сучасних запорізької, Дніпропетровської і Херсонської областей було вісім Січей, що відносяться до ХУІ-ХУІІ ст. На сьогодні збереглися місця розташування Запорозької, Кам'янської і Олешківської Січей, а інші п'ять (Базавлуцька, Микитинська, Покровська, Томаківська і Чортомлицька) опинилися в роки тоталітаризму на дні Каховського моря.

Відроджуючи козацькі традиції і звичаї, важливо, щоб учні передусім успішно оволодівали історією народовладдя, становлення і розвитку республіканських структур влади, адміністративно-військового ладу, на диво демократичного і гуманістичного управління, законодавства, тобто української козацької державності.

У процесі такої роботи в підлітків і юнаків формується національна свідомість і самосвідомість, вони оволодівають поняттями українознавства, народознавства, людинознавства, козакознавства, козацькими науками і мистецтвом, характерництвом, козацькою психологією тощо. Зміст цих понять, що відображає забуті материки національної духовності, сприяє тому, що в кожного учня глибшає душа, ширшає виднокіл, відступає далі обрій незвіданого, підвищується морально-етичний рівень, формується палкий патріотизм, світогляд громадянина незалежної України.

Один із головних напрямів втілення в життя козацької педагогіки – дослідження і практичне відродження військово-спортивного мистецтва наших предків.

Сучасних учнів захоплює військова стратегія і тактика козаків. Їхнє озброєння, майстерність у будівництві фортець, стаціонарних і рухомих (пересувних) військових таборів тощо. Доцільно, щоб вони практично вивчали й опановували козацькими військово-патріотичними видами спорту: верховою їздою, стрільбою з лука, володінням списом, шаблею та іншими видами козацької зброї, плаванням, подоланням природних перешкод, керуванням човном, різними видами боротьби. При цьому, звичайно, необхідно максимально дотримуватися вимог і норм безпеки. Відродження традицій фізичного загартування козаків забезпечить зміцнення здоров'я дітей, значною мірою підірване трагічними наслідками чорнобильської катастрофи, екологічною кризою.

На високий теоретичний і практичний рівень треба поставити пізнання і відродження традицій козаків як мудрих хліборобів, умілих орачів, господарів землі, зберігачів і примножувачів рукотворних скарбів рідного краю, його природних багатств.

Учні середніх і старших класів, випускники шкіл разом із батьками, родичами, односельцями, краєзнавцями можуть прилучатися до організації і ведення фермерських господарств. Оволодіння господарською винахідливістю, кмітливістю, творчою ініціативою, підприємливістю, діловитістю козаків. Необхідно всіляко стимулювати самостійну, чесну

трудова діяльність учнів у таких господарствах, створення ними госпрозрахункових трудових об'єднань, майстерень, кооперативів, асоціацій, організацію взірцевих молодіжно-козацьких господарств різного профілю. Не варто забувати, що козаки були чудовими городниками і садівниками, скотарями і пасічниками, займалися рибальством і мисливством, розводили породистих свійських тварин – овець, коней.

Потребують практичного відродження козацькі мистецькі традиції кобзарства, лірництва, гуртового співу, танцю, дотепного влучного слова, різьбярства, іконопису, а також ремесел і промислів - бондарства, гончарства, ковальства, лимарства, чинбарства, стельмахування тощо.

З цією метою доцільно організувати різноманітні мистецько-трудова об'єднання, майстерні, залучати на допомогу учням народних майстрів, спеціалістів. При цьому важливо, щоб кожен юний козак сам міг виготовити екіпіровку - козацький одяг, прапор, хоругви, іншу символіку та відзнаки (булаву, пернач, сувенірні шаблі).

На особливу увагу заслуговують вивчення і застосування на практиці козацьких знань - народної медицини, астрономії, агрономії, метеорології, кулінарії, а також пізнання ними сутності й особливостей козацької ідеології, філософії, світогляду, моралі, етики, характеру, правосвідомості як вищих виявів українського національного духу.

Козацька педагогіка передбачає проведення індивідуальної, групової і масової культурно-просвітньої роботи, спрямованої на те, щоб кожен учень - член козацького осередку систематично займався самопізнанням і саморегулюванням, розвивав свої здібності й можливості на радість і користь собі, людям, Україні.

Поряд із відродженням таких організацій, як «Пласт», «Сокіл», «Січ» народжуються і міцніють дитячі та юнацькі об'єднання суто козацького характеру, зокрема «Джура». Педагогі-ентузіасты створили як зразки - орієнтири програму і статут цієї організації. В них викладені основні напрями і форми діяльності, організаційні засади, права й обов'язки її членів. Ті, хто прагне відродити дитячий рух на козацьких традиціях, можуть взяти ці матеріали за основу своєї діяльності.

Уже в ряді шкіл (Київські №№ 127, 191 імені П.Г.Тичини, 227, Кіровоградська № 21, Адамівська Білгород-Дністровського району на Одещині та ін.) набуто першого досвіду роботи в цьому напрямі. Тут проводяться посвята учнів у козачата, фестивалі козацької пісні і танцю, змагання з козацьких видів спорту, ігри і забави, створюються підліткові та юнацькі гурти, загони, товариства.

Так, у згаданій 127-й школі діє ґрунтовна програма «Народознавство», що передбачає також впровадження в навчально-виховний процес школи та родини ідей і засобів козацької педагогіки. У школі оформлений кабінет народної педагогіки, матеріали якого відображають зміст, структуру і спрямованість козацьких виховних традицій і звичаїв. Із 1990 року в школі викладається інтегрований курс «Запорозьке козацтво», введений за рахунок годин шкільного компоненту.

Улюбленим осередком учнів став шкільний музей Києво-Могилянської академії. На його базі вивчається факультативний курс «Києво-Могилянська академія». Учні дізнаються, що волелюбна козацька духовність визначала ідейно-моральну спрямованість багатогранної діяльності цього першого прославленого вузу на території східних слов'ян. Працюють також «Кобзарська школа» та етнографічно-фольклорний ансамбль «Мальви».

Учні 21-ї школи м. Кіровограда об'єдналися в товариство, яке називається Старобалашівською паланкою. У класах діють гурти, братства юних козаків. Вони систематично вивчають багатогранне життя та діяльність лицарів духу. Тут уперше в Україні народився ритуал посвяти учнів у козачата. Цей ритуал в емоційному ключі проводиться в залі козацької слави. Юні козаки-дев'ятикласники ознайомлюються з курсом української етнопедагогіки, а випускники одинадцятого класу вивчають козацьку педагогіку. Традиційними стали вечори козацьких забав, веселі старты, зустрічі з козаками місцевої Бугогардівської паланки та ін. Школа стала місцем проведення першого на Кіровоградщині зльоту пошукових загонів, які включилися в експедицію «Козацькими шляхами».

Творчо продовжуючи в сучасних умовах козацькі традиції і звичаї, молодь України виростатиме фізично здоровою, морально чистою і духовно багатою, відданою національним інтересам і загальнолюдським цінностям.

Народна мудрість говорить: якщо хочеш оставити про себе пам'ять на п'ятьдесят років – сажай сад, на сто – будуй будинок, на тисячу – виховуй сина. Народ, що бажає зберегти себе в історії, повинен піклуватися про виховання своїх синів.

В системі освіти виховання відіграє провідну роль, а навчання являється тільки засобом виховання, і на зміну людині розумній повинна прийти людина вихована і розумна.

Але сучасний стан виховання загрозливий. Цей стан взагалі погіршується, бо практично не зроблено спроби змінити в країні ситуацію з мораллю на кращу і школа залишається єдиним гарантом виховання дитини порядною людиною, патріотом України. Але ж оточення її в буденному житті не завжди співпадає з тим, чому вчать в школі.

Далекоглядні педагоги – керівники розуміють необхідність відновлення чіткої організації (системи) виховної роботи в школі, і, незважаючи на сьогоднішні політичні та економічні труднощі, школа переживає процес реформування. Триває інтенсивне переосмислення цінностей. Долаються консерватизм та стереотипи педагогічного мислення і ми бачимо, яке з'являється розмаїття цілей та завдань, елементів змісту та видів форм - неоднозначність прояву закономірностей виховного процесу в залежності від індивідуальних особливостей шкільного колективу.

У розвинених демократичних суспільствах вихованню громадських патріотичних якостей дітей приділяють велику увагу. У кожній державі своя національна система виховання. У нас своє – козацтво. Це спосіб життя вільної людини, яка зі зброєю в руках захищала Богом дані їй вільності і права.

Виконання заходів, що пропонують накази Міністерства освіти України, покликане дати учням додаткову сучасну козацько-лицарську освіту, забезпечити надійний духовний зв'язок з предками, розвинути стосунки з сучасниками і зорієнтувати їх на інтереси нащадків. Козацька педагогіка має забезпечити виховання мужніх і сильних духом громадян України.

У школі сучасності треба мати, розвивати й зміцнювати дитячу організацію в школі, вона – підмурівок колективної виховної роботи, бо наш педагогічний корабель накренило у бік індивідуалізації навчання та виховання. Цей крен призвів до того, що багато школярів відмовляються від шкільної «індивідуальності» на користь неформальних, а іноді й злочинних угруповань, та об'єднань. У багатьох з них панують міцний груповий тиск, жорстка система підлеглості, свавілля лідерів, але здебільшого підлітки не покидають їх, а, навпаки, цінують досить високо.

Виховна система (козацька педагогіка) спирається на владу спільності: взаємодопомога, відчуття іншого, підкорення спільно обраним законам. Ніхто не має права образити іншого, бо дістане відсіч від усього дитячого гурту. Ніхто не може порушити закони життя класу, школи – цього йому не дозволять. Стриманість, ввічливість, повага до старших, міра в одязі, відповідальність за виконання своїх обов'язків упевнено увійшли в життя Молодої Січі – братства козачат.

У сучасному суперечливому світі «виживуть» збережуть себе ті, хто зуміє відстояти у глобальному змаганні свою культуру, мову, фольклор – усе те, з чого складаються сутність та особливості національного характеру.

Саме з цих мотивів для педагогічних колективів національне виховання є обов'язковою складовою системою формування всебічно розвиненої особистості.

Відомо, що формування майбутніх громадських діячів починається з їхньої участі в дитячих і юнацьких громадських організаціях.

НАПРЯМИ, ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКОГО ВИХОВАННЯ

А. НАПРЯМКИ

Цілісну особистість сучасного козака-лицаря ми формуємо в результаті багатогранної навчально-виховної роботи, насамперед таких напрямків діяльності батьків, учителів, вихователів, представників громадських організацій (зокрема, Українського козацтва):

Блок I. Культура тіловиховання.

1. Від козацьких секретів здоров'я, тіловиховання – до олімпійських вершин. Працюючи в цьому напрямку, ми плекаємо у кожного юного козака міцне здоров'я, загартовуємо тіло і дух, формуємо уміння досягати перемог на спортивних іграх.

2. Рідну Україну захищай по-лицарському, до загину. Тут формуємо уміння захищати рідну мову, культуру, землю, готовність спростовувати теоретичні ідеї, фальшивки всіляких недоброзичливців, людей по-ворожему настроєних до нашої незалежності.

Досліджуємо і практично відроджуємо військово-спортивне мистецтво наших пращурів: верхової їзди, стрільби з лука, володіння списом, шаблею, іншими видами козацької зброї, подолання природних перешкод, кермування човном під веслами та вітрилами, різних видів боротьби та протиборств, в т.ч. бойового гопака, козацького багатоборства.

Блок II. Духовна культура.

3. Козацькому роду – нема переводу. В процесі реалізації завдань цього напрямку роботи виховуємо в юних козаків родинні цінності, повагу до свого роду, бажання примножувати його славу Добром, Правдою, Красою.

Організовуємо дослідження кожним юним та молодим козаком, класними загонами славної історії українського козацтва – від його зародження до зміцнення в епоху П.Сагайдачного, Б.Хмельницького, І.Мазепи.

Організовуємо вивчення героїчного життя, подвижницької діяльності, високого військового мистецтва керівників повстань отаманів С.Наливайко, І.Сірка, Т.Федоровича, І.Богуна, М.Кривоноса, І.Мазепи, П.Орлика, П.Полуботка, П.Калнишевського, І.Гонти, М.Залізняка. Допомогаємо козачатам виконувати конкретну програму вивчення козацького визвольного руху, козацького краєзнавства, туризму та екскурсій козацькими шляхами, пошук козацьких могил та цвинтарів, їх упорядкування, встановлення пам'ятних знаків, вивчення молоддю козацьких родоводів під гаслом „Шукай, козак, свій родовід!”

4. Любіть Україну, як сонце любіть. Продовжуючи патріотичні традиції, звичаї наших пращурів-язичників, які були сонцепоклонниками, і віруючих козаків, ми навчаємо кожного молодого козака і козачку палко і ніжно, самовіддано любити свою калинову, вишневу країну, по-синівському служити їй корисними справами.

5. Козацькими шляхами – до висот української духовності. Тут на міцному науковому ґрунті, культурно-історичних традиціях козацтва формуємо високу мораль, силу волі і силу духу підлітків і юнаків. Допомогаємо їм оволодіти основами української козацької філософії, ідеології, психології, національного характеру і світогляду.

Допомогаємо відроджувати козацькі мистецькі традиції кобзарства, лірництва, гуртового співу, танцю, дотепного влучного слова, різьбярства, художнього розпису, художньої вишивки, іконопису. Допомогаємо вивчати і застосувати на практиці козацькі знання: народної медицини, астрономії, агрономії, метеорології, кулінарії.

Проводимо індивідуальну, групову, масову культурно-просвітницьку роботу, спрямовану на те, щоб кожен учень – член козацького осередку займався самопізнанням і саморегулюванням, самовдосконаленням, розвивав свої інтелектуальні здібності і фізичні можливості, пізнавав сутність й особливості козацької ідеології (філософії, світогляду, моралі, етики, естетики, характеру, правосвідомості). Проводимо кваліфікаційні конкурси, олімпіади, змагання з різних напрямків розвитку здібностей учнів.

Розбудова незалежної України, досягнення нею в майбутньому в багатьох галузях життя світового рівня розвитку неможливо без пізнання і творчого відродження національно-духовних пластів минулого (зокрема, козацької духовності). Пізнання її ідейно-морального, виховного потенціалу має вирішальне значення у формуванні вільної, з стійкими морально-вольовими якостями, силою духу особистості.

Українська козацька духовність – це історично сформована система духовних багатств лицарської верстви рідного народу, яка виробила і в своєму бутті, способі життя відобразила найвищі цінності цього національної душі, філософії, світогляду, характеру, моралі, естетики, правосвідомості, ідеології, - у цьому понятті українець розкривається як активний діяч історії свого народу, господар рідної землі і держави, володар, охоронець, примножувач національних матеріальних і духовних багатств.

Нині нам потрібен у громадському, шкільному і родинному житті культ лицарства, духовних багатств козацтва. Лицарський дух не дасть нудити багатьом людям у духовній нищоті, історичному безпам'ятстві.

У діяльності козачат їм прищеплюється козацько-лицарська духовність, зміст якої складають:

а). Духовне життя козаків – синівська любов до Матері-України, землі-годувальниці, рідного краю, заповітів батьків і дідів, материнської мови, рідної культури, історії та ненависть до всього чужого, ворожого, що заважало жити на своїй землі і було спрямовано на гальмування і нищення людського в людині (гармонія любові і ненависті);

права, “вольності” козаків, право власності (на землю, скот, реманент), ідеї власності, здобутої своїми руками, кмітливостю і підприємницькою думкою; ідея Бога як захисника народу, України; лицарі свято берегли віру батьків і дідів, духовні здобутки предків.

б). Козацька філософія – козаки обґрунтували волю людини як головний дар життя, її природне право на свободу і незалежність, найвищими цінностями вважали людину, народ, національну державу;

кожна людина – складова частина народу, нації;

стійкість і цілісність, соборність нації залежить від того, чи усвідомлює кожен її представник необхідність згуртованості в міцну духовну спільноту.

в). Козацький світогляд – провідними були ідеї Бога, України-Батьківщини, свободи особистості і волі народу, збереження спадщини предків, їхньої духовності, переконання в торжестві народної правди, перемоги добра над злом, ідеали незалежності України;

уявлення, погляди на підступництво і зраду, на міщанське животіння, на пасивне очікування добра, коли зло саме зникне, на байдужість до долі України як на гріхи людей; зраду вважали найтяжчим злочином перед товариством, народом, своєю державою, Богом;

козаки плекали, культували ідеали братства, побратимства, згуртованості і єдності людей для досягнення шляхетних цілей

г). Козацький характер – почуття багатства, емоційна наснага, внутрішня невичерпна енергія;

висока шляхетність і порядність, кмітливостю і дотепність, підприємливість і практичність, стійкість і незламність у боротьбі з ворогами, безкомпромісність і твердість у відстоюванні правди і справедливості;

ніжність у ставленні до добрих людей, братерська любов до друзів і товариства, глибока пошана до громади, вірність своєму обов'язку захищати рідну землю, співчуття до всіх знедолених, милосердя до тих, хто його потребує;

постійна готовність до боротьби за волю рідного краю, за свою незалежну державу, устремління до високих ідеалів, жадання будувати демократичний державний устрій, давати лад у громадському житті, утверджувати гуманні стосунки між людьми.

д). Козацька мораль – шляхетне ставлення до людини;

батьківська турбота про підростаюче покоління, глибока пошана до літніх і старших людей, палка і всепереможна любов до рідної землі, героїзм у захисті інтересів рідного народу, надання допомоги усім слабим, скривдженими і знедоленим, нетерпиме ставлення до зла і

несправедливості в будь-якій формі, надзвичайна скромність, висока краса вчинків і миротворча місія в житті;

глибока людяність, діяльна доброта, милосердя;

жертвність як здатність поступитися власним добробутом, навіть віддати життя в ім'я перемоги добра над злом, торжества козацької правди.

е). Козацька естетика – культ краси людини, її фізичної і духовної досконалості.

ж). Козацька правосвідомість – виборність органів козацького самоврядування, утвердження демократичних основ української держави, гуманістичні засади громадського життя;

з). Козацька ідеологія – захист демократичного ладу, політичного устрою України, її самостійності і державності, органів самоврядування, інтересів козацького стану, всього народу;

захист прав, привілеїв, здобутих козаками в боротьбі з ворогами;

будівництво правової держави, звільнення своєї землі від будь-яких агресорів, чужоземних зайд;

вищість інтересів народу, нації, Вітчизни, що перебуває в смертельній небезпеці, над інтересами окремої особистості;

цілісність нації, власної держави, їх верховенство, пріоритетність перед вузькогосподарськими потребами людини чи групи людей;

необхідність боротьби з порушниками української законності, політичними течіями та лжетеоріями, ворожими рідному народу, його державності.

Блок III. Культура предметної діяльності.

6. Плекати український храм природи. Основними завданнями цього напрямку роботи з юними козаками ми вважаємо формування в них любові до рідної природи, готовності і уміння берегти і примножувати її багатства, красу.

Разом з козачатами вивчаємо екологічне становище в регіоні та беремо участь у заходах з метою його покращання.

7. Всеукраїнська толока, особиста праця – тобі, Державна Україна. Тут засобами козацької педагогіки ми формуємо якості господаря рідної землі, державну позицію та інтереси українського власника, який чесно і самовідданою працею нарощуватиме матеріальні блага, духовні цінності рідного народу, гармонійно поєднуватиме особисті і загальнонаціональні потреби.

Допомагаємо пізнавати і досліджувати, а також відроджувати традиції козаків як мудрих хліборобів, умілих орачів, господарів землі: прилучаємо козачат до організації і ведення фермерських господарств, створення госпрозрахункових трудових об'єднань, майстерень, малих підприємств, асоціацій, організації вірцевих молодіжно-козацьких господарств різного профілю.

Допомагаємо відроджувати ремесла і промисли: бондарство, гончарство, бджільництво, ковальство, лимарство, чинбарство, стельмахування.

8. Науку і техніку – на службу нації, Україні. Роботу тут спрямовуємо на пізнання вихованцями законів розвитку науки і техніки, формування любові до науково-пізнавальних процесів, уміння власними зусиллями свого мозку і рук рухати вперед ці фундаментальні галузі суспільного життя.

Допомагаємо козачатам вивчати сучасні види техніки, інформаційної та електронної обчислювальної машинної технології і організації особистої та спільної творчої діяльності, зокрема: радіозв'язок, теле-радіоконструювання, теле-радіомоделізм, системи електронної автоматики, судномоделізм, морська справа, авіамоделізм, автомобільна та тракторна справа, радіо моделювання.

Блок IV. Соціальна культура.

9. В душі і серці кожного із нас – Соборна Україна. Зміст і методику роботи в цьому напрямку спрямовуємо на вироблення в юних козачат державотворчих і націотворчих якостей.

Працюємо над тим, щоб зміцнення національної держави, поглиблення згуртованості нації стало смыслом життя кожного громадянина України.

10. Козацька наша слава не вмре, не поляже. Разом з нашими вихованцями – молодими козаками – глибоко пізнаємо історію українського козацтва, досягнуті ним національні пріоритети – ідейні, політичні, наукові, культурні і державотворчі.

Поширюємо серед учнів та молоді знання про козацький національний визвольний рух, про заслуги козаків у боротьбі з чужоземними загарбниками.

Вивчаємо матеріали: історичні документи (козацькі літописи);

історичні праці про героїку козащини М.Костомарова, В.Антоновича, М.Аркаса, Д.Яворницького, Д.Дорошенка, І.Огієнка, В.Крип'якевича, А.Опановича;

художні твори Т.Шевченка, П.Куліша, Б.Грінченка, А.Чайковського, О.Олеся, Б.Лепського, поетів В.Симоненка, Л.Костенка, І.Драча, Д.Павличка.

Б. ФОРМИ

У роботі з козацько-лицарського виховання ми використовуємо такі основні форми роботи:

1. Робота в школі:

а). Класна,

б). Позакласна.

2. Позашкільна робота.

Класна робота з козацько-лицарського виховання проводиться нами за рахунок варіативної частини навчального плану з основних дисциплін козацько-лицарського виховання.

Позакласна робота з козацько-лицарського виховання проводиться нами за рахунок годин гуртків, у формі Козацької республіки (одна з форм самоврядування учнівського колективу) і класних козацьких загонів.

Позашкільна робота з козацько-лицарського виховання проводиться нами у формі діяльності дитячо-юнацької організації „Молода Січ” під патронатом паланкового та місцевого осередків Українського козацтва.

В. МЕТОДИ, ПРИЙОМИ

І. Родинно-дошкільне виховання козаченяти та леліяти (дошкільнята).

Родинно-дошкільне виховання здійснюємо через роботу з батьками дошкільнят та введенням спеціальних курсів до програм дитячого садка:

а) застосовуємо ідеї, методи і прийоми народної педагогіки. Мати і батько, всі рідні в родинному вихованні застосовують милозвучну і мелодійну, співучу рідну мову, фольклор. Рідне довкілля, зміст, форми і методи виховання створюють етнічне середовище, яке сприяє пробудженню природних задатків дітей. В таких умовах починає формуватися український характер і світогляд особистості;

б) виховуємо народними засобами глибокі родинні почуття, цінності, любов до Матері і Батька, Бабусі і Дідуся, Роду і Народу, України-Батьківщини;

в) пробуджуємо і виховуємо глибоку радість, впевненість дитини в найбільшій радості життя: „Мамо, тато і я – це моя сім'я”;

г) розповідаємо дітям міфи про походження землі, життя на ній, українців, України, столяного граду Києва, козаків. Розповідаємо міфи і легенди про Око, Першоптаха, Першого Бога Сокола, Дуба-Стародуба, Сварога, Дажбога, перуна;

д) створюємо в уяві дітей привабливі образи героїв казок і легенд, пісень, колядок і щедрівок – образи богатирів, витязів, лицарів. У спілкуванні з матір'ю, батьком, працівниками дитячого садка, в ігровій діяльності діти захоплюються мужністю і відвагою, силою і розумом козаків – борців за свободу людини, волю України;

е) допомагаємо дітям у процесі бесід, ігор, вертепних дійств, драматизації, участі в дотриманні традицій і звичаїв народного календаря під керівництвом батьків, вихователів засвоїти зміст і дух козацько-лицарського життя. Під час художніх занять, вивчення віршів,

розучування пісень, загадок, колядок і щедрівок, народних дитячих танців діти пізнають елементи історії, культури, художнього і військового мистецтва українських козаків;

є) розкриваємо в процесі відзначення дат, урочистостей, свят народного календаря, любов козаків до рідної землі, Матері-України;

ж) ознайомлюємо дітей з українськими етнічними, національними символами – білою хатою, калиною, вербою, тополею, лелекою, соняшником;

з) здійснюємо посвяту бажаних дітей у козаченята. Здійснюємо виховання козаченят шляхом пробудження і утвердження в серці і душі радості і задоволення, сміху і веселощів, відчуття і розуміння краси і добра, порядку і дисципліни, ладу в усьому;

і) проводимо бесіди, розповіді на теми „Ми малята – козаченята”, „Зростаємо здоровими і дужими”, „Козацькому роду нема переводу”, „Козаки-вояки, оборонці України”. Проводимо ігри з ходьбою, бігом, рівновагою, козацькі забави на теми „Біжіть до жовто-блакитного прапора”, „Знайди кольори прапора України”, „Знайди свій будинок”, „Вгадай, де був козак”, „Де тут козак, а де злі люди, недруги козаків”. Застосовуємо сюжетно-рольові, конструктивно-будівельні ігри, ігри-інсценівки, драматизацію і театралізацію;

й) пробуджуємо і виховуємо у козаченят бажання у чомусь хорошому бути першими, лідерами. Виховуємо в кожного з них почуття власної гідності, віри в свої сили, можливості;

к) сприяємо засвоєнню козаченятами елементів народної астрономії, біології, медицини, кулінарії;

л) виховуємо у кожного козаченяти бажання, уміння і навичок дотримуватися в житті і поведінці лицарських правил:

- старайся бути добрим і чесним, справедливим і правдивим, красивим;

- прагни бути першим у хорошій поведінці, добрих справах, праці;

-будь сміливим і розважливим, дисциплінованим і організованим, мужнім, долай труднощі на шляху до Добра, Правди, Краси;

-не заважай іншим дітям, не завдавай їм прикрощів, шкоди і болі;

- люби рідну землю, батьківську хату, материнську мову і пісню, калинову Україну.

II. Родинно-шкільне виховання козачати та лелі (учні молодших класів).

У роботі з козацько-лицарського виховання з козачатами і лелями ми:

а) форми, методи і прийоми спрямовуємо на пробудження в дітей елементів національної свідомості і самосвідомості. Проводимо бесіди і розповіді дітям, читаємо книжки про Запорозьку Січ, героїчні подвиги лицарів України, зустрічі з представниками Українського козацтва, збагачуємо їх знання про історію козаків, їхню героїчну боротьбу за свободу і незалежність України;

б) формуємо історичну пам'ять культурно-історичних основ духовності козачат при сприянні міфів про праукраїнців-предків козаків, їхні вірування і звичаї, сонцепоклонництво. Ознайомлюємо дітей із міфами про Білобога і Чорнобога, Коляду і Мару, Лада і Ладу, Велеса і Перуна. Розкриваємо в міфології, фольклорі, глибокі гуманістичні якості наших пращурів – любов до людини, доброта, правдивість, працелюбність, пошана до історії і культури рідного народу, зневага до всього потворного в житті, ненависть до ворогів-загарбників;

в) впроваджуємо в повсякденне життя і навчання козачат ідеї, правила, національні традиції родинності. Застосовуємо в процесі вивчення навчального матеріалу, в позакласній і позашкільній роботі козацьких ігор, в яких розкривається родинні цінності, ідеї української національної школи-родини;

г) пробуджуємо інтерес до історії українського козацтва, Запорозької Січі, Гетьманської України як форми національної державності шляхом участі козачат у дослідно-пошуковій роботі на теми „Жили собі запорожці та й на Запорожжі”, „Гей ви, хлопці, славні Запорожці”, „Запорозькі козаки-характерники”, „В похід сурмлять козацькі сурми”;

д) розкриваємо єдність змісту і форми, національної ідейності і художньої образності, символічності і духовності в процесі вивчення козацьких пісень і дум, легенд і історичних оповідей і виховуємо в кожного козачати почуття господаря на українській землі, володаря в рідному краї;

е) організуємо і проводимо бесіди, ранки, вікторини, конкурси, заочні мандрівки на теми „Українські національні кольори”, „Українські образи і символи”, „Самобутність рідного мистецтва”, „Чари писанкарства і рушникарства” тощо з метою розвитку емоційної сфери, почуття краси.

III. Родинно-шкільне виховання джури та дані (учні 5-8 класів).

У роботі з козацько-лицарського виховання з джурами та данами ми:

а) використовуємо методи фізичного загартування джур та дан. Організуємо на запорозьких – козацько-лицарських традиціях тіло виховання кожних джури та дані (засобами природи – води, сонця, снігу, системи вправ, видів козацької боротьби). Допомагаємо оволодіти народними методами лікування кашлю, нежиті, кровотечі, укусу змій, легкої рани;

б) спрямовуємо методики козацько-лицарського виховання джур та дан на створення умов, забезпечення активної участі кожного з них в крає-, народо-, українознавчій діяльності. Допомагаємо проводити практичні заняття в умовах сім'ї, школи, позашкільної роботи народною вишивкою, писанкарством, рушникарством, декоративно-ужитковим мистецтвом;

в) організуємо творчі пошуки, збирання в рідній місцевості, інших регіонах України і вивчення ідейно-духовного багатства пісень, дум, легенд, історичних розповідей та інших матеріалів про козаків. Застосовуємо проблемність, дискусійність, творчий обмін враженнями, думками в процесі вивчення ідей українських державотворців П.Сагайдачного, Б.Хмельницького, І.Виговського, І.Мазепи, керівників визвольних змагань нашого народу ХХ століття – М.Грушевського, В.Винниченка, С.Петлюри, С.Бандери, А.Мельника, Є.Коновальця, Р.Шухевича;

г) проводимо бесіди, збираємо матеріал для художніх і наукових робіт на теми „Хто ми? Яких предків діти?” „Трипільська культура і наші пращури”, „Оріана, Оранта, Русь-Україна і Козацька держава”, „За що ми різалися з ордами?” Проводимо диспути і дискусії, вільний обмін думками про співвідношення козацького минулого і сучасного, про сучасну козацько-лицарську духовність;

д) допомагаємо пізнавати культуру, мистецтво, освіту козаків в процесі проведення бесід, творчих діалогів, написання художніх творів і рефератів на теми „Козацька маршова музика”, „Закличні звуки козацьких сурм”, „Тужливий біль і переможний дзвін бандур козацьких”, „Серце й душу звеселяє козацьке мистецтво”, „Лицарський дух у кольорах і звуках”;

е) впроваджуємо в повсякденне життя джур та дан діяльність їхніх гуртків, куренів, кошів, паланок різноманітних елементів, засобів романтики і символіки, піднесеності й урочистості. Застосовуємо історичний підхід, методи порівняння, зіставлення культурно-історичних фактів під час вивчення символічного змісту тризуба – Малого Державного Гербу України, Державного Прапора України, козацьких прапорів, інших символів (булави, бунчука).

IV. Громадсько-родинне виховання козака та берегині (учні 9-11 класів).

У громадсько-родинному вихованні козака та берегині ми:

а) використовуємо методики, технології козацького навчання і виховання, які спрямовуються на пробудження і поглиблення життєстверджуючого, комфортного самопочуття молодих козаків у процесі занять, роботи. Надаємо психологічну, методичну допомогу козакові в опрацюванні і організації власної системи зміцнення і охорони свого здоров'я, а також пробудження в нього турбот про здоров'я інших людей;

б) створюємо організаційні, психологічні і педагогічні умови з метою утвердження гідності особистості козака та берегині, постійно зростаючої самостійності їх у навчально-пізнавальній, дослідно-науковій, виробничій діяльності, житті;

в) застосовуємо новітні педагогічні та інформаційні технології українознавчої роботи (педагогіки народного календаря, розвитку історичної пам'яті, формування національної свідомості і самосвідомості). Проводимо диспути і дискусії, проблемні обговорення, творчі зустрічі на теми „Світогляд українців: умови і шляхи формування, основні ідеї”, „Історія українського народу і його національний характер”, „Національний характер і мистецтво”;

г) ознайомлюємо молодь з архівними матеріалами, допомагаємо вивчати стародруки, писати реферати про культурні здобутки, духовні цінності рідного та інших народів, оволодівати знаннями з народної математики, етнопедагогіки, медицини. Організуємо самостійні дослідницькі пошуки козаків та берегинь, вивчення ними європейських традицій в українській культурі, зв'язків України з Заходом і Сходом, Північчю і Півднем. Організуємо „круглі столи”, молодіжні наукові і науково-практичні конференції як фактор формування лицарської духовності;

д) забезпечуємо участь козаків і берегинь у заняттях в клубах „Моя Батьківщина – Україна”, „Планета”, „Політика”, „Держава та коріння нації”, „Людина та ідейні цінності” з метою вивчення української національної ідеології, її квінтесенції – ідеології державотворення як державної ідеології України, а також внутрішньої і зовнішньої політики Української держави;

е) формуємо готовність молодих козаків до служби в Збройних Силах України шляхами теоретичної і практичної підготовки, осмислення проблем „Покликання Збройних Сил України – захист миру, незалежності нашої держави”, „Слава козацькій зброї”, „Військові козацькі традиції і сучасність”, „Непорушність присяги воїна на вірність Україні”;

є) надаємо наукову і методичну допомогу козаку та берегині в справі організації самонавчання, самоосвіти, самовиховання, у формуванні власних поглядів, переконань та ідеалів громадянина України.

ОСНОВИ ПРОВІДНИЦТВА. ЧОМУ НАМ НАЙПЕРШЕ ТРЕБА ПЛЕКАТИ ПРОВІДНИКІВ. САМОВИХОВАННЯ.

...Лише виховуючи українця, можна виховати українця...

Історія вчить, що ефективне те, що утверджує своє. А своє у нас – козацтво – спосіб життя вільної людини, яка із зброєю в руках захищала Богом дані їй вольності й права.

Концепція виховання (самовиховання) козака та берегині звертає увагу на виховний потенціал Кодексу буття Українського козацтва, куди входять Кодекс лицарської честі, Кодекс лицарської духовності та Заповіді милосердя. Впровадження в виховну роботу вимог Кодексів забезпечує формування та виховання такого духовного стану молоді – молодих громадян України, козаків, яке в народі збереглося як розуміння козацького духу, того особливого соціального положення українського козацтва в суспільстві, яке слугувало опорою народу і державі протягом віків.

У вихованні (самовихованні) національно свідомих козаків та берегинь є три ступеня:

1. Родинно-дошкільне виховання козачат.
2. Родинно-шкільне виховання козачат, джур та молодих козаків.
3. Громадсько-родинне виховання козака.

Родинно-дошкільне виховання козачат здійснюється через роботу з батьками дошкільнят та введенням спеціальних курсів до програм дитячого садка.

Родинно-шкільне виховання козачат, джур та молодих козаків проводиться у формі школи козацько-лицарського виховання:

А/ класна робота за рахунок варіативної частини навчального плану з основних дисциплін козацько-лицарського виховання,

Б/ позакласна робота за рахунок годин гуртків, у формі Козацької республіки (одна з форм самоврядування учнівського колективу) та класних козацьких загонів,

В/ позашкільна робота у формі діяльності дитячо-юнацької організації „Молода Січ” Українського козацтва.

Громадсько-родинне виховання (самовиховання) козака (молодь з 14 років) здійснюється через діяльність куренів Українського козацтва, клубів та ін. козацького спрямування.

Практика роботи громадських організацій козацького спрямування переконливо свідчить, що поглиблення і примноження козацько-лицарських традицій в сучасних умовах сприяє нарощенню зусиль державотворчого спрямування, піднесенню духовності як кожної особистості зокрема, так і всієї громади, суспільства в цілому...

Козацький громадський рух – система громадського навчально-виховного впливу нового типу, що покликана дати молоді додаткову козацько-лицарську освіту, забезпечити її надійний духовний зв'язок з предками, розвинути стосунки з сучасниками і зорієнтувати на інтереси нащадків, бо творче відродження в житті ідей і засобів козацької педагогіки має забезпечити виховання фізично здорових, морально чистих і по-лицарські мужніх та сильних духом громадян незалежної України.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

„Козацтво стало найдосконалішою формою вияву генетично закодованих здібностей і можливостей нашого народу. Реалізація ж науково обґрунтованих і випробуваних історією козацько-лицарських виховних традицій – один із найефективніших українознавчих підходів у навчально-виховній роботі.”

Б.Сушинський.

В жодній країні світу немає виховання „взагалі”. Воно завжди має конкретно-історичну національно-державну форму вираження і спрямоване на формування громадянина конкретної держави, яка не може бути безнаціональною.

В Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася своя система виховання, яка максимально враховує національні риси і самобутність українського народу. Це – українська козацька педагогіка.

Відомо, що український козацький визвольний рух – одна з найяскравіших сторінок боротьби нашого народу за політичну і державну незалежність. Багатогранною була діяльність козаків – як звитязних воїнів, вільнолюбивих громадян, політичних і державних діячів, умілих господарів землі, досвідчених хліборобів, творців мистецтва, мудрих вихователів дітей. Козацтво у більшості своїй було аристократією національного духу, високоідейною і високоморальною елітою своєї нації.

Народ – нація – це самовідновлювана система.

Вона може втратити певні функції (державницькі), але допоки жива – спроможна сягати ще вищих рівнів свого розвитку. Потрібні лише внутрішня воля і сила.

Втіленням волі і сили, феноменом відродження свідомо і послідовно стало козацтво. Славетний Байда Вишневецький не тільки побороює військову потугу татар і турків, а й гордо відкидає компроміс (навіть в ім'я життя) з поневолювачами народу (віра твоя, кидає він у вічі султанові, погана, – тож волю умерти, але не бути в спілці з тобою). В ім'я розквіту народу П. Конашевич-Сагайдачний з усім своїм кошем вступає до Київського освітнього братства. Б. Хмельницький сприяє розвитку Києво-Могилянської академії, багато полковників здобуває освіту в зарубіжних університетах. Гетьман І. Мазепа будує освітні заклади та храми, П. Орлик творить найдемократичнішу та найгуманістичнішу в Європі Конституцію, а Кирило Розумовський докладає максимальних зусиль для створення в Батурині університету й 52 роки очолює російську академію наук і здобуває все європейське визнання...

Уся козацька Україна була поділена на „полки”, і в усіх полках та у володіннях Січі функціонували різного роду школи. Ті школи давали світську, релігійну і військову освіту, а головне – готували до життя: як приватного, так і державного. Україна вся була всіяна навчально-виховними закладами і закономірно була визнана Європою як найосвіченіша країна-нація...

Історія вчить: поки козацтво було могутньою суспільною культуротворчою, морально-духовною, національно-патріотичною потугою, доти Україна зберігала свою незалежність чи автономність.

Загальновідомо: козацтво – надзвичайно високого, елітного рівня військова організація, але самою історією їй судилося відіграти роль вирішальної сили у відродженні нації-держави, захисті демократії і свободи, гуманізму, найвищого рівня – конституційної, правової культури.

Дика і темна, свавільна, гультяйська сила, як атестували козацтво недруги України, цієї місії виконати не могла.

Нагадаймо свідчення Д. Яворницького: на Січ приймали лише тих, хто визнав православну віру, спілкувався українською мовою, брав присягу захищати до останнього подиху людину, родину, військове товариство й Україну та за них бути готовим віддати й життя. Іноземці відзначали: козацтво породило найвидатніший феномен лицарства, патріотизму, честі – духовне побратимство, їм не вдалося зафіксувати жодного випадку зради цього типу єдності!

І цілком зрозуміло, що такий тип людей не міг з'явитися сам собою, з нічого.

Вирішальну роль у кристалізації українського характеру відіграла козацька освіта – педагогіка самопізнання та самореалізації, особової й національно-релігійної самосвідомості, філософії жити по-людськи: чесно і совісно, патріотично й професійно, на засадах демократії і свободи, красиво і просто.

Козацька педагогіка – це частина української народної педагогіки, яка формувала у підростаючих поколіннях синівську любов до рідної землі, готовність її захищати від чужоземних загарбників, високу національну свідомість і самосвідомість, глибoku духовність.

Головна мета козацької педагогіки – виховати вільнолюбиву і незалежну особистість, козака-лицаря, мужнього громадянина. Провідні завдання – виховувати в підростаючих поколіннях національну свідомість і самосвідомість, український характер і світогляд, формувати національну і загальнолюдську духовність, готувати фізично загартованих і мужніх воїнів-захисників рідного народу, виховувати громадян, які розвивали б культуру, економіку та інші сфери життєдіяльності народу.

Закономірно, що народ в історичних піснях і думках підніс козацтво на висоту ідеалу. Г. Сковорода не тільки розвинув філософсько-етичний принцип самопізнання, само творення, самореалізації, а й уславив як образ-взірець „отця вольності Богдана”.

І.Котляревський як найвищий ідеал підніс не лише Низа та Евріала (захисників Вітчизни), а й Наталку та її матір, побратимство Миколи та Петра.

Т.Шевченко, написавши не тільки „Кобзаря”, а й „Букваря”, еталонами людини оспівав носіїв козацької філософії, етики і моралі, гідності й честі, політичної активності та державницької мудрості. До речі, Великий Кобзар був курінним отаманом Петербургського козацького Кошу.

Тож природно, що форми козацької етнопедагогіки жили в творах П.Куліша і М.Костомарова, П.Мирного, І.Франка і Л.Українки, Карпенка-Карого, у працях видатних педагогів Г.Ващенка і Яніва, Шлемкевича, Сухомлинського і Стельмаховича, а нині повертається до системи сучасної освіти як незнищений Дух нації.

Система виховання у козаків мала різнобічний характер. Козаки надавали важливого значення як психофізичному вихованню, так і моральному, релігійному, естетичному, що сприяло гармонійному розвитку кожної особистості. Висококультурна еліта нації, враховуючи здобутки народної педагогіки, по філософськи підходила до їх застосування, створювала власні звичаєві правила, яких дотримувалися усі козаки.

Народна педагогіка високо підносить гідність дитини. Повага до дитини ставала основною передумовою у спілкуванні дорослих із вихованцями, що, безперечно, позначалось не лише на стосунках, а й способі життя, моральному становленню молоді.

За народними переконаннями, почуття власної гідності людина має пронести до останніх днів свого життя, це своєрідний показник моральності та чесності з оточуючими та з самим собою.

Одним із найперших чинників впливу на особистість українська етнопедагогіка називає середовище – стосунки в сім'ї, режим дня, побут, звичаї, традиції, житлові умови тощо. Про

позитивну роль родини можна говорити тоді, коли в ній панує здоровий дух єдності між усіма її членами, незалежно від їхнього віку, життєвого досвіду. Відчуваючи підтримку і турботу дорослих, діти підсвідомо скеровують свої дії та вчинки на те, щоб виправдати довір'я та сподівання батьків, дорослих. Почуття обов'язку перед старшими організовує дітей, і повага – обопільна.

Ідея домінуючої ролі родини у формуванні особистості знайшла своє вираження та підтримку і на інших рівнях виховання (братські, релігійні школи тощо), у тому числі й на Запорозькій Січі, де за основу виховання взяли народні принципи родинного впливу. Думка про залежність вдачі людини від оточення, стосунків, умов, способу життя трансформувалася у козаків в конкретну вимогу – підготувати міцного й витривалого воїна, захисника рідної землі. Виховання такої особистості становило суспільно-політичну необхідність, викликану обставинами життя і спрямовану в майбутнє. Це одна з передумов суверенності країни, та врешті-решт, такий зміст навчання цілком відповідав вільнолюбивій вдачі козака.

Джурам у свої юнацькі роки доводилося зазнавати багато пригод та небезпек. Але все це було їм на користь, бо, подорослішав, вони ставали найзавзятішими козаками.

На Січ приходили всі, хто прагнув оберігати Україну від ворога, здобути волю, стати сильним і мужнім. Козацьке середовище було для джур школою життя, відважності та гарту. Послідовність та системність виховного процесу досягалися завдяки батьківському піклуванню досвідчених козаків, товариській підтримки молодих лицарів, постійному контролю і нагляду. Будучи для юнаків родиною (певне коло осіб було постійно біля них), Січ водночас виконувала функції і громадськості.

Народна мудрість влучно зауважує: „З ким поведешся, від того й наберешся”. Йдучи за народними вимогами та правилами, наставником джури обирали мудрого козака, який би стати зразком і порадиником для хлопця. Маючи життєвий та військовий досвід, статечний козак ставав авторитетом, прикладом, зразком для хлопця, як у родині батько, навчав хоробрості, чесності, дотримуючись пропагованого народом принципу рівноправності у стосунках.

Інститут батьківства (наставництва) в Запорізькій Січі, ґрунтуючись на народно-християнських принципах любові, взаємоповаги, демократизму, дружби, намагався виховувати молодь гідною традицій минулого, маючи для цього всі підстави.

Морально-етичні чесноти подібного змісту для підростаючого покоління склалися у закони життя. Джури цінували батьківську турботу, що виявлялась у толерантному, поважливому ставленні до названих батьків. Дружні стосунки батьків та дітей, щира бесіда, заспокійлива пора створювали особливий духовний світ. Мудра народна педагогіка знала чимало секретів впливу на особистість, уникаючи обмеження її свободи, часто діючи так, що дитина навіть не підозрювала, що її виховують.

Скажімо, невелика бувальщина з уст батьків про ледачого сина застерігала дитину бути такою, казка про мудру дівчину скеровувала діяльність вихованців у відповідне русло, а розповідь про відважних воїнів-козаків заохочувала юнаків до гартування тіла. Такі методи виховання впливали з природних потреб хлопчиків та дівчаток. Юна душа не чинила опору такому вихованню, оскільки все діялось із урахуванням бажань, інтересів, прагнень, сподівань, мрій дітей.

Навчання у школі джур мало свої стани. Ця особливість козацького виховання своєю основою базується на народно-педагогічній віковій періодизації виховання і навчання, складеній з урахуванням споконвічних емпіричних знань. За народними традиціями зміст виховання кожної вікової групи мав певну відмінність, котра акумулювалася у системі вимог. Подібне спостерігається і на Січі. Перехід від одних обов'язків до інших має відбуватися не лише за досягненням певного віку, а й за умови вивчення основ козацького військового мистецтва, узгоджуючи свої дії з морально-етичним кодексом лицарської честі.

Серед різноманітних народно-педагогічних методів виховання велике значення мають профілактичні та практично-дійові. Режим праці та відпочинку, гра у родині забезпечували організованість дітей, сприяли всебічному розвитку фізичних та духовних потреб. Відпочинок спрямовував дітей на поповнення їх життєвого досвіду, стимулював позитивні і корисні звички і водночас служив „розрядкою” для фізичного та емоційного стану. Але й в таких випадках контроль над дітьми не виключався. Названа група узвичаєних народно-педагогічних методів виховання широко застосовувалась і у козаків.

Навчання у школі джур мало розгалужений характер. Як зазначав С.Сірополко, „молодиків у школі й поза школою вчили: Богу добре молитись, на коні рип'яхом сидіти, шаблею рубати й відбиватись, з рушниці гострозоро стріляти й списом гостро колоти”.

В цілому навчання тут здійснювалося у релігійному напрямку, адже християнські засади народних виховних традицій – домінуюча ланка у козацькому житті.

Релігійне життя козаків позитивно впливало на світорозуміння молоді. Глибоко духовні звичаї запорожців мають релігійне підґрунтя, і це природно, оскільки козацька духовність, воля, майбутнє були невіддільні від ідеї Бога. Вирушаючи в похід, за звичаєм, треба було поклонитись січовій Покрові і св. Миколі. Та й у будні воїни віддавали шану своїй заступниці: перед обідом читали Святе письмо і молились св. Покрові.

Культ землі був головним у традиційно-звичаєвій системі та навчально-виховному процесі українців, у тому числі й козаків. У запорожців існувала клятва святою землею. Вірячи, що земля чує прохання і бачить людські гріхи, козаки знаходили можливість поговорити з нею, щиро висповідуючись, опустившись на коліна. Тому видається закономірним, що культ землі зайняв почесне місце у виховній ланці запорожців, який би характер вона не мала – релігійний, патріотичний, естетичний, морально-трудоий, розумовий тощо і був консолідуючою силою. За народними переказами, земля мала і магічну силу, у скрутну й вирішальну хвилину відводить очі неприятеля.

Гармонійні відносини природи і людини становили основу буття українців, що позначалось і на виховному процесі. Спосіб життя українців був складений так, що дитина перебувала у центрі природи; трудові навички, естетичні смаки, моральні чесноти формувалися на лоні природи і з допомогою природи.

Простота, добродушність, безпосередність юнаків імпонувала гармонійному багатому світу природи, який сам підказував, як жити, що чинити у тій чи іншій ситуації.

Навколишнє середовище, умови життя вимагали від козаків різного віку витривалості, адже тільки мужні і фізично загартовані воїни могли захистити свої права і країну.

Використовуючи народно-педагогічні традиції, козаки надавали виховному процесові конкретної спрямованості: виховати перш за все воїна-захисника. Це стосується і джур. При цьому ідея суверенної особистості була домінуючою у їхній системі навчання та виховання, що сприяло підвищенню національної свідомості мас.

Загальновідомо, що національні, зокрема, козацькі виховні традиції і звичаї є нині порятунком для „зголоднілої” на душевність і духовність сучасної молоді людини.

Ніщо не повертається в традиційних формах, час диктує свої. Не всі форми відповідають сучасності і в козацькій педагогіці: нині інший тип виробничих відносин, побуту, потреб та свідомості. Але дух не втрачає сили, енергії, цілеспрямованості до мети. Тому не можуть не використовуватися такі принципи козацької педагогіки, як любов до сім'ї, роду і нації; до рідної природи, оселі, землі; дух лицарства (побутового, військового і державницького) і волелюбності, життєносний дух побратимства; дух особової, соціальної і національної самосвідомості, гідності та честі...

Історія козацтва останнього десятиліття ХХ століття – першого десятиліття ХХІ століття дають нам великий історичний урок громадянського почину. Він полягає в тому, що козацько-лицарські традиції, цінності, їхній могутній духовний потенціал цілеспрямовано, творчо відроджують козацькі організації і навчальні заклади на громадському і державному рівнях.

Завдання, які ставлять перед собою керівники наших Січей, куренів, кошів, інших козацьких осередків – нести в маси наукову українознавчу інформацію, підвищувати рівень політичної освіти, утверджувати демократичні засади життя, дисципліну і порядок, правові і моральні норми, культуру поведінки, боротися з алкоголізмом, наркоманією, злочинністю, іншими суспільними хворобами; ці керівники вважають, що сучасні козацькі, січові осередки покликані пробуджувати енергію, ініціативу народу, залучати його найширші кола до активного громадського життя, культурно-мистецької, політичної, економічної діяльності в інтересах усього народу; глибоко розвивати моральний, ідейний, естетичний, духовний потенціал ідеалів людини-козака, лицаря. Такі ідеали в наші часи мають наснажуватися якостями державного, політичного і громадського діяча, відданого інтересам народу, України-Батьківщини і загалом, виховання на засадах козацької педагогіки має три аспекти, що

передбачають формування високих моральних якостей, фізичний розвиток та культурологічне виховання дітей і молоді.

У період моральної кризи, дегероїзації і деморалізації значної частини нашого суспільства козацько-лицарські традиції, козацька сімейна, шкільна і соціальна педагогіка (як невід'ємна складова української педагогіки), високо тримають стяг вершинних національних і загальнолюдських цінностей, здобутків елітних прошарків рідного народу, лицарської духовності.

Методичні рекомендації педагогічним колективам закладів освіти України
по відродженню історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва
(Інформаційний збірник Міністерства освіти України, 1995, № 11, червень)

Початок національного виховання в суверенній Україні активізував процес цілеспрямованого і систематичного виховання підростаючого покоління на історико-культурних та господарських традицій рідного народу. Надаючи великого значення цьому питанню, Президент України Л.Кучма 4 січня 1995 року видав Указ «Про відродження історико-культурних та господарських традицій українського козацтва», де передбачається цілий комплекс заходів, в яких задіяні міністерства та інші центральні органи державної виконавчої влади України, Уряд Автономної Республіки Крим, виконкоми обласних, міських та районних Рад народних депутатів.

Для педагогічних колективів закладів освіти України цей Указ Президента України є настановою і програмою оновлення змісту виховної роботи з учнівською та студентською молоддю в процесі викладання основ наук та в позакласній виховній роботі. Кожен викладач, учитель, класний керівник, вихователь, керівник гуртка, клубу чи секції, тренер має внести до своїх планів навчальної та виховної роботи відповідні зміни та доповнення. Перш за все, це стосується викладачів, вчителів історії України, географії України, етнографії і фольклору, української літератури, музики, образотворчого мистецтва, фізичного виховання, допризовної підготовки, а також класних керівників, керівників гуртків і клубів історико-краєзнавчого спрямування.

Первинність історико-культурних та господарських традицій народу, а водночас і українського козацтва, їх діалектична єдність із загальнолюдською культурою є вихідним принципом при визначенні змісту освіти і виховної діяльності навчально-виховного закладу. Заклади освіти України є провідним фактором прилучення молоді до національної культури і традицій.

Запорозьке козацтво - гордість української нації. Його ідейно-моральний потенціал - це ядро козацької духовності, яке є невичерпною скарбницею громадянського загартування підростаючих поколінь. Значна частина сучасної молоді має про нього поверхове і спрощене уявлення. Насправді воно є не тільки військовим, а й соціальним, політичним, педагогічним, культурно-історичним, державним явищем. У своїй діяльності молодіжні козацькі осередки керуються національною ідеологією, філософією, світоглядом та іншими складовими духовності. У цій справі допоможуть фольклорні джерела, історичні документи, зокрема, козацькі літописи, наукові праці про героїку козаччини М.Костомарова, В.Антоновича, М.Грушевського, М.Аркаса, Д.Яворницького, Д.Дорошенка, І.Огієнка, І.Крип'якевича, О.Апанович, художні твори Т.Шевченка, П.Куліша, Б.Грінченка, А.Чайковського, О.Олеся, Б.Лепкого, поетів В.Симоненка, Л.Костенко, І.Драча, Д.Павличка та ін.

Фундаментальний напрямок роботи - дослідження кожним юним козаком, гуртами, загонами славної історії українського козацтва, від його зародження до зміцнення в епоху П.Сагайдачного, Б.Хмельницького, І.Мазепи. Величезний виховний потенціал має вивчення героїчного життя, подвижницької діяльності, високого військового мистецтва гетьманів, кошових отаманів, керівників повстань - С.Наливайка, І.Сірка, Т.Федоровича, І.Богуна, М.Кривоноса, І.Мазепи, П.Орлика, П.Полуботка, П.Калнишевського, І.Гонти, М.Залізняка та ін. У кожному регіоні України, в кожному освітньому закладі доцільно скласти конкретні програми вивчення козацького визвольного руху, козацького краєзнавства.

Викладачам, вчителям історії України слід пам'ятати, що відроджуючи козацькі традиції та звичаї важливо, щоб учні, студенти передусім успішно оволодівали історією народовладдя,

становлення і розвитку республіканських структур влади, адміністративно-військового ладу, демократичного і гуманістичного управління, законодавства, тобто української козацької державності.

Викладачам та вчителям допризовної військової підготовки, фізичної культури, тренерам, керівникам туристсько-спортивних гуртків і секцій необхідно врахувати, що одним із основних напрямів втілення в життя козацької педагогіки є дослідження і практичне відродження військово-спортивного мистецтва наших предків. Сучасну молодь захоплює військова стратегія і тактика козаків, їхнє озброєння, майстерність у будівництві фортець, стаціонарних і рухомих (пересувних) військових таборів тощо. Доцільно, щоб вони практично вивчали й опановували козацькі військово-прикладні види спорту: стрільбу з лука, володіння списом, шаблею, іншими видами козацької зброї, верхову їзду, різні види боротьби, плавання, подолання природних перешкод, кермування човном. При цьому, необхідно максимально дотримуватись вимог і правил техніки безпеки. Відродження традицій фізичного загартування козаків забезпечить зміцнення здоров'я молоді, значною мірою підірване наслідками Чорнобильської аварії на ЧАЕС, екологічною кризою.

Викладачам, вчителям біології і праці, керівникам гуртків і клубів натуралістичного спрямування, класним керівникам і батьківській громадськості на високий теоретичний і практичний рівень слід поставити пізнання і відродження традицій козаків як мудрих хліборобів, умілих орачів, господарів землі, обере гачів і примножувачів рукотворних скарбів рідного краю, його природних багатств. Учні сільських профтехучилищ, середніх і старших класів шкіл, випускники разом із батьками, родичами, односельчанами, краянами можуть прилучатися до організації ведення фермерських господарств, оволодіння господарською винахідливістю, кмітливістю, творчою ініціативою, підприємливістю, діловитістю козаків. Необхідно всіляко стимулювати самостійну, чесну трудову діяльність учнів та студентів у таких господарствах, створення ними госпрозрахункових трудових об'єднань, майстерень, асоціацій, організацію молодіжно-козацьких господарств різного профілю. Не варто забувати, що козаки були чудовими городниками і садівниками, скотарями і пасічниками, займалися рибальством і мисливством, розводили свійських тварин.

Викладачі і вчителі української мови та літератури, музики, образотворчого мистецтва, художньої праці, хореографії, керівники гуртків та клубів естетичного спрямування мають направляти свою діяльність на відродження козацьких мистецьких традицій, зокрема, потребують практичного відродження козацькі мистецькі традиції кобзарства, лірництва, гуртового співу, танцю, дотепного влучного слова, а також ремесел і промислів – бондарства, гончарства, ковальства, лимарства, чинбарства, різб'ярства тощо. З цією метою доцільно організувати різноманітні мистецько-трудова об'єднання, майстерні, залучати до цієї роботи народних майстрів, спеціалістів.

Особливої уваги заслуговує вивчення і застосування на практиці козацьких знань народної медицини, астрономії, агрономії, метеорології, кулінарії, а також пізнання козацької ідеології, філософії, світогляду, моралі, етики, характеру, правосвідомості як вищих проявів українського національного духу.

Міністерство освіти України рекомендує всім педагогічним колективам закладів освіти України спланувати з урахуванням регіональних особливостей, традицій освітніх закладів, роботу на виконання Указу Президента України від 4.01.1995 року «Про відродження історико-культурних та господарських традицій українського козацтва» та обговорити це питання на науково-методичних радах, комісіях, засіданнях методичних об'єднань вчителів, учнівських та батьківських зборах.

У процесі роботи по відродженню історико-культурних та господарських традицій українського козацтва науково-педагогічним колективам навчальних закладів, педколективам необхідно поєднати досягнення сучасної педагогічної науки та традицій українського козацтва.

Заступник міністра
В.П.АНДРУЩЕНКО

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОBOB'ЯЗКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ЦАРИНІ КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКОГО ВИХОВАННЯ

Директор навчального закладу:

- здійснює загальне керівництво козацько-лицарським вихованням, підбір та розподіл кадрів;
- заохочує педагогічний колектив до створення і творчого використання можливостей Січі;
- аналізує стан козацько-лицарського виховання, планування, узгодження планів з Січчю, базовими організаціями і підприємствами;
- відпрацьовує ініціативи, пропозиції та рішення щодо вдосконалення козацько-лицарського виховання, педагогічної майстерності учителів;
- здійснює облік і контроль за розвитком козацько-лицарського виховання, створення необхідних умов для організації козацько-лицарського виховання, допомоги Січі і учнівському самоврядуванню, зокрема Козацькій республіці, організація їх співробітництва з педколективом.

Заступник директора з навчально-виховної роботи:

- виявляє можливості навчальних програм для вирішення завдань козацько-лицарського виховання, використовує їх в навчально-виховному процесі (графік навчального процесу, розклад уроків і позакласних заходів, графіки контрольних і лабораторних робіт, екскурсій, походів та ін.);
- заохочує педагогічний колектив до створення і творчого використання можливостей Січі;
- керує створенням в школі і організацією роботи світлиці героїчної визвольної боротьби Українського козацтва та історії духовного відродження України;
- забезпечує єдність і взаємозв'язок класної і позакласної роботи з метою підготовки молоді до захисту України;
- піклується щодо своєчасного та високопрофесійного методичного забезпечення козацько-лицарської спрямованості навчально-виховного процесу (організація самоосвіти та самовдосконалення учителів, контроль виконання планів підвищення їх фахового рівня, керівництво роботою методичної ради і методоб'єднаннями учителів, класних керівників, проведення шкільних методичних конференцій козацько-лицарської тематики і спрямованості, робота щодо виявлення, вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду козацько-лицарського виховання дітей і молоді).

Організатор позакласної та позашкільної виховної роботи:

- заохочує дитячий та молодіжний колективи до створення Січі та творчого використання її можливостей;
- керує роботою з козацько-лицарського виховання після уроків, а також в районах проживання дітей та молоді;
- надає методичну допомогу Січі в проведенні масової патріотичної роботи, залучення до неї козаків Українського козацтва, військовослужбовців, робітників та службовців базових підприємств, активу батьків та Січі;
- організує роботу Січі та координує її взаємодію з осередками Українського козацтва, спільно з ними проводить педагогічний аналіз процесу та результатів спільної роботи, вносить пропозиції щодо її вдосконалення;
- бере участь в організації роботи учнівського активу Січі, козацької республіки, формує актив Січі за різними напрямками козацько-лицарського виховання;
- керує роботою ради консультантів щодо підготовки та проведенню козацько-лицарських змагань, ігор та дитячих і молодіжних козацько-лицарських заходів Січі та Українського козацтва;
- контролює планування роботи з козацько-лицарського виховання класними керівниками і аналізує її, забезпечує єдність, цілеспрямованість, послідовність і спадкоємність в їх роботі,

співпрацю з Січчю, учнівським самоврядуванням, Козацькою республікою, Українським козацтвом;

- надає методичну допомогу класним керівникам в організації роботи з козацько-лицарського виховання;
- координує спільну роботу з козацько-лицарського виховання школи та позашкільних органів державного управління, контролює позакласну роботу, проводить педагогічний аналіз її процесу та результатів, вносить пропозиції щодо її вдосконалення.

Класний керівник:

- заохочує дитячий та молодіжний колективи до створення і творчого використання можливостей Січі;
- керує цілеспрямованою діяльністю класного колективу з козацько-лицарського виховання;
- планує і координує роботу з козацько-лицарського виховання учителів, що працюють з цим класом;
- планує і координує роботу з козацько-лицарського виховання учнівського самоврядування - Козацької республіки, Січі, Українського козацтва, батьків, позашкільних громадських організацій і органів державного управління з метою формування в учнів готовності до захисту України;
- веде систематичні психолого-педагогічні спостереження за розвитком козацько-лицарської свідомості учнів, формування умінь, навичок та якостей, необхідних майбутнім захисникам України;
- керує процесом козацько-лицарського виховання в класі, проводить роз'яснювальну роботу щодо державної важливості цього напрямку формування національної свідомості, розширює коло співпраці з Українським козацтвом.

Учитель:

- забезпечує козацько-лицарську спрямованість навчального процесу, формування засобами свого навчального предмету особистості майбутнього захисника Матері-України;
- систематично вносить козацько-лицарські аспекти в виховні цілі уроку, підбирає відповідний фактичний матеріал, а також знаходить активні методи його викладання;
- надає педагогічну допомогу Січі та Українському козацтву, структурам учнівського самоврядування – Січі та Козацькій республіці в класі і школі, приймає участь в підготовці і вихованні профільного активу в царині козацько-лицарського виховання;
- забезпечує педагогічне керівництво первинними осередками дітей та молоді в Січі по напрямкам, формам і методам їх діяльності в складі Січі;
- використовує в Січі гурткові форми роботи для козацько-лицарського виховання дітей та молоді.

Військовий керівник:

- заохочує педагогічний колектив, дітей та молодь до створення і творчого використання можливостей Січі;
- спільно з організатором позакласної та позашкільної виховної роботи приймає участь в плануванні заходів щодо козацько-лицарського виховання дітей та молоді, надає методичну і практичну допомогу класним керівникам, Січі, Українському козацтву в підготовці молоді до захисту України;
- викладає початкову військову підготовку впродовж класних уроків і проводить факультативне навчання в позакласні часи, створює за допомогою директора школи, профорганізації необхідну для цього матеріальну базу;
- забезпечує міжпредметні зв'язки початкової військової підготовки з загальноосвітніми дисциплінами;
- керує підготовкою профільного активу козацько-лицарського виховання Січі;
- надає методичну допомогу спортивному та технічному напрямку роботи Січі і формуванні та роботі її структур, зокрема в підготовці та проведенні військово-спортивних ігор «Козацькі забави», «Джура»;

- керує підготовкою та проведенням спільно з Січчю та Українським козацтвом військово-спортивних свят, змагань молодих козаків по військово-технічним та військово-спортивним іграм Українського козацтва, залучає до організації цієї роботи старшокласників, учителів, батьків, членів колективних базових підприємств, військовослужбовців;
- особисто проводить заняття з учнями старших класів в стрілецькому та військово-технічному оборонних гуртках;
- створює шкільну світлицю історії Українського козацтва, його героїчних подвигів і військового та морського мистецтва;
- спільно з учителем фізичної культури і Радою Січі готує учнів до здачі спортивних норм «Козацького гарту»;
- приймає участь у створенні Січі, входить до її керівного складу наставників, надає допомогу Січі та первинному осередку Українського козацтва в школі;
- підтримує постійні ділові контакти з військкоматом, місцевим штабом цивільної оборони України, Українським козацтвом, військовими училищами, військовими частинами і підрозділами;
- очолює фахово-орієнтаційну роботу військового спрямування, заохочує розвиток схильності до військової служби, допомагає молоді готуватись до вступу в військові навчальні заклади;
- використовує допомогу Українського козацтва, підприємств-шефів, військових частин з метою підвищення якості козацько-лицарського виховання дітей та молоді.

**ГРА «СОКІЛ» («ДЖУРА»):
ІСТОРІЯ, МЕТА, ЗАВДАННЯ, ОСНОВНІ НАПРЯМКИ,
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. ІДЕЙНІ ОСНОВИ ГРИ.
ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ ГРИ**

Українці – єдина у світі козацька нація. Козацтво є дисциплінованою організацією українського народу, споконвічною формою його самоорганізації і самозахисту в лихоліття на засадах стародавнього Звичаю – Волі як відкрystalізованого етнічного розуму.

Після зруйнування Запорізької Січі в 1775 році, не дивлячись на тривалий процес розкозачення і денационалізації українців Московською імперією, живий ланцюг спадковості Українського козацтва ніколи не переривався: 1775 - 1828 рр. - Задунайська Січ; 1783 - 1868 рр. - Українські козацькі війська і формування у складі імперського війська; 1783 - 1917 рр. - в Україні зберігався козацький стан; 1904 - 1914 рр. - січовий рух в Галичині, створення Легіону українських січових стрільців; 1917 - 1922 рр. - бурхливий підйом відновлення козацтва, його боротьба за відновлення самостійної і соборної України; 1918 - 1933 рр. - існування в Україні Українського Вільного Козацтва, а до 1990 року - збереження духовності і традицій Українського козацтва у ментальності і моралі національно-патріотичної верстви етнічних українців на Батьківщині і в українській діаспорі.

Сучасне Українське козацтво відновилося в Україні в 1990 році і має своєю метою історичну місію - шляхом боротьби за незалежність і соборність України, відновленням у етнічній пам'яті українців глибоких національно-патріотичних переконань, традицій і безмежної любові до своєї Батьківщини - втілити в життя українського народу і спонукати на вічність Українську Національну Ідею.

Виховувати в людині патріота своєї Батьківщини, любов до рідного краю, любов до своєї України варто починати з раннього дитинства.

Вільною "КОЗАЦЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ" називали іноземці нашу Батьківщину - неньку Україну, з глибокою повагою відзивались про її відчайдушних захисників - запорізьких козаків. Хто вони? Якими були, чим захоплювались, звідки черпали сили для своєї нескореної вдачі? На ці й цілий ряд питань має відповісти орієнтовна об'єднана програма для діяльності молодших школярів - КОЗАЧАТ (дітей віком 6 - 10 років), школярів середнього віку - ДЖУР КОЗАЦЬКИХ (вік 10 - 15 років) та старшокласників - МОЛОДИХ КОЗАКІВ (віком 15 - 18 років).

Запорізьке козацтво - гордість української нації і програма має виховати в дітях саме цю гордість за своїх предків, синівську вірність, навчити їх бути сильними, дужими, готовими

віддати своє життя, якщо вирішується доля рідної Вітчизни, як це робили славні козаки-запорожці.

У процесі тривалого історичного розвитку передовою силою і формою духовного об'єднання суспільства в Україні було козацтво. Епоха козацтва створила глибоку багатогранну духовність, що стала вершиною української національної культури.

У козацькі часи нашому народові були приманними високий рівень шляхетності, моральності, духовності, доблесті і звитяги, знання і бездоганне дотримання національних традицій і звичаїв. У козацькій державі не було такого ганебного явища як бездомні діти. Дітьми опікувалося все суспільство. Ці якості потрібні українському народові і сьогодні - в період відновлення своєї державності і особливо завтра, в процесі розбудови і зміцнення могутності нашої Батьківщини, в процесі практичних дій щодо відновлення і збагачення СЛАВИ УКРАЇНИ.

Отже, сьогодні в школярів необхідно виховувати глибокі почуття патріотизму та національної гідності, якостей захисника Батьківщини, високий рівень загальної культури та народних знань (народної астрономії, медицини, агрономії, метеорології) народної естетики, моралі, мистецтв.

Виконанню цих завдань і повинне сприяти Положення про дитячо-юнацьку, військово-спортивну патріотичну гру "ДЖУРА", яка за напрямками, формою і змістом розрахована на шкільну молодь, а також на допризовну і призовну молодь за місцем проживання за умов умілого, грамотного, ініціативного і активного керівництва дорослих козаків - патріотів, старших товаришів, зокрема педагогів - організаторів дитячих колективів, вчителів історії, української мови та літератури, професійних військових, вчителів фізичної культури та тренерів спорту, керівників вокальних та танцювальних колективів, які забезпечать позитивний результат заходів навчально-виховного процесу.

Пропозиції Положення щодо напрямків і змісту виховання молоді реалізуються шляхом організації цілеспрямованого системного напрямку в навчально-виховному процесі в учнівських класах, в загонах, гуртках, секціях та ланках за інтересами, в процесі військово-спортивної патріотичної козацької гри "ДЖУРА" в позаурочний час в навчальних та позашкільних закладах освіти, за місцем проживання, під час табірної збори допризовної та призовної молоді.

Відповідна діяльність має охопити майже всі сфери учнівського життя, при цьому треба зважити на ту особливість, що козаками на СІЧІ були лише чоловіки, отже для дівчаток відповідного віку, там, де програмні питання за змістом не можуть бути однаковими, варто паралельно створити свій гурт, де було б передбачено підготовку їх до майбутнього подружнього життя. Жінка в минулому - вірна супутниця козака, вона - берегиня свого роду, отчого дому, але при цьому в кожен важку годину й жінка - воїн, яка може відстояти свою землю від ворога, тобто заступити свого чоловіка-козака, якщо це необхідно. Жінка-мати виховувала у своїх дітей (і в першу чергу у хлопців) мужність, сміливість, твердість і рішучість, інші вольові, необхідні захиснику Батьківщини риси козацького характеру.

Всі ці концептуальні і програмні питання виховання молоді відображені в Положенні, яке має два розділи: перший - напрямки і зміст національно-духовного і військово-патріотичного виховання і другий - організація і зміст військово-спортивної, патріотичної гри "ДЖУРА".

За змістом Положення потребує від керівного складу гри певних духовних і фізичних зусиль щодо організації цікавої і ефективної гри, але це не повинно бути стримуючим фактором в навчально-виховному процесі. Сьогодні щось із-за своєї складності не буде повністю виконано, не буде досягнуто... Нічого... Але завтра, з часом поставлена мета буде досягнута.

Дорогу долає той, хто йде. "Щоб дійти до мети, треба перш за все йти".

НАША МЕТА - шляхом свідомого опанування героїським, лицарським, гуманним і демократичним славного минулого наших предків - Українського козацтва, його традицій, культури, науки, військового мистецтва та господарювання - **ДУХОВНО І МОРАЛЬНО ПІДНЯТИСЯ ДО РІВНЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ І ЗАБЕЗПЕЧИТИ ЇЇ ЖИТТЄДАЙНІСТЬ НА ВІЧНІСТЬ.**

Дитячо-юнацька військово-спортивна патріотична гра "ДЖУРА" Українського козацтва є базовою і основною позакласною формою оборонно-масової і спортивно-оздоровчої роботи, початкової військової та фізичної підготовки, ідейно-політичного, морально-психологічного та національно-духовного виховання учнівської молоді в позаурочний час, а також допризовної та призовної молоді за місцем проживання.

Організаційною основою гри "ДЖУРА" є первинні осередки, які створюються в навчально-виховних закладах та за місцем проживання і в своїй діяльності під керівництвом відповідних штабів гри об'єднуються в місцеві (сільські, селищні, міські), територіальні (районні сільські і районні міст) та крайові (обласні і міські з районним поділом) товариства, а крайові - у Всеукраїнське товариство національно-духовного відродження та військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" Українського козацтва.

Метою гри "ДЖУРА" є:

- виховання у юнаків та дівчат глибоких і твердих національно-патріотичних переконань, підготовка молоді до творчої праці, до військової служби та захисту своєї Батьківщини України шляхом залучення молоді до оборонно-масової та військово-спортивної патріотичної роботи;
- формування і виховання у молоді високих морально-психологічних та морально-бойових якостей; мужності, сміливості, рішучості, відваги, стійкості, наполегливості, дисциплінованості і ініціативності на теренах відновлених національних козацьких педагогічних традицій;
- виховання духовно та фізично розвиненого юного покоління суверенної України на історично сформованих засадах козацького світогляду та здорового способу життя, у душі відданості Батьківщині та її народу на основі відродження національних і загальнолюдських духовних і моральних цінностей.

Передумови організації козацької гри "ДЖУРА":

- наявність кваліфікованого, ініціативного вихователя, що заявить про своє бажання згуртувати допризовну і призовну молодь та дітей і вести з ними виховну роботу за визначеною метою за місцем проживання;
- ініціативна та цілеспрямована на військово-патріотичне виховання учнівської молоді на традиціях Українського козацтва робота викладацько-вчительського колективу навчально-виховних закладів;
- ініціативна та цілеспрямована на військово-патріотичне виховання козацької молоді і підготовку її до військової служби та захисту Батьківщини діяльність старшини первинних осередків та районних товариств Українського козацтва у співпраці з місцевими структурами державної виконавчої влади.

Завданнями гри "ДЖУРА" є:

- виховання у дітей та юнацтва активної громадянської позиції, національної гідності і самосвідомості, любові до своєї Батьківщини - України, готовності захищати свій рідний край;
- опанування козацької культурної спадщини, гри на козацьких музичних інструментах, козацького танцю, козацьких пісень і дум, вивчення козацького живопису, розпису й опорядження козацьких церков і житла, звичаїв і ритуалів, традицій, свят;
- оволодіння художніми промислами, козацькими способами життя і господарювання на землі (в полі, огороді, саду), на пасіці, традиційними видами тваринництва тощо;
- переймання козацьких забав та військових ігор, традиційних козацьких видів фізичної культури, спорту та військових умінь, зокрема різних видів єдиноборства, верхової їзди та кінного спорту, бойового танцю "Гопак" та інших національних військово-спортивних традицій з метою гартування козацького духу й тіла;
- осягання секретів козацької кухні, здорового способу життя, козацької медицини, знахарства;
- зміцнення та розвиток дружби між дітьми та юнацтвом різних регіонів України.

Для виконання своїх завдань гра "ДЖУРА" створює осередки, де:

- навчає і гартує своїх членів під час занять у навчально-виховних закладах освіти, за місцем проживання, у літніх козацьких таборах і на зльотах;

- щорічно проводить огляд (шляхом проведення змагань) якості вишколу Захисників Батьківщини, козацького військово-патріотичного виховання, вишколу козачат, джур козацьких і молодих козаків (за окремим положенням);
- проводить козацькі походи, краєзнавчі, фольклорно-етнографічні експедиції тощо;
- організовує і бере участь у екологічних акціях та акціях милосердя, культурно-просвітницьких заходах;
- співпрацює з дитячими й молодіжними організаціями України й закордону, з "Пластом", "Соколом", "Січчю" та ін.

Огляд якості вишколу Захисників Батьківщини, військово-патріотичного виховання козачат, джур козацьких, молодих і дійсних козаків у навчально-виховних закладах, за місцем проживання, в районах, областях і на державному рівні організується і проводиться відповідно районними, обласними і Всеукраїнським (Головним) штабами гри "Джура".

Ідейні принципи виходять із лицарського покликання «Служіння Богові, Батьківщині, ближнім»:

Бог і Україна.

Добре діло – найкращий дар один одному.

Здоровий спосіб життя та розвиток туристсько-спортивних навичок – основа успішного виховання майбутнього покоління громадян України.

Виховний ідеал гри – формування козацько-лицарського типу сучасної молоді людини.

Козацько-лицарський тип людини – це шевченківський тип людини, який міцно укоренився в духовності і бутті українців. Домінантна ідея такої людини «Борітеся – поборете! Вам Бог помагає!» (Т.Шевченко). Така людина завжди прагне стати володарем становища, господарем землі, невпинно боротися до перемоги з лжетеоріями, ідеями, які послаблюють процеси національного відродження, державотворення. Така людина всіма шляхами і засобами в ідеологічній, духовній сфері та конкретними і щоденними справами наближає «апостолів правди і науки», національних законодавців «з новим і праведним законом» (Т.Шевченко). Козак – людина шевченківського типу відкидає «пристосування до чужої сили в Україні» (М.Шлемкевич) і утверджує себе як «господар домовитий по своїй хаті і по своїм полі» (І.Франко).

Лицарський тип людини - один із найвищих ідеалів українського народу, який утверджений в нашій національній свідомості і самосвідомості талантами, працею рук і зусиллям мозку Т.Шевченка і І.Франка, Лесі Українки, М.Гоголя, П.Куліша, Б.Грінченка і Б.Лепкого, Є.Маланюка, О.Ольжича і Олени Теліги, В.Симоненка і В.Стуса, Д.Павличка і Ліни Костенко та ін. Такий ідеал українця, громадянина нашої держави вчені і митці, політичні, державні і громадські діячі, психологи і педагоги, батьки мають наповнювати сучасним духовним змістом, конкретними державотворчими справами.

Сучасний козацько-лицарський спосіб життя враховує, що боротьба з площини «вогнем і мечем» все більшою мірою переходить у площину боротьби ідей – наукових, політичних, теорій, концепцій, духовних цінностей, інформаційних технологій та практичних справ, конкретної дії, поведінки. Козацько-лицарська духовність спрямовує практичну діяльність на підвищення добробуту українського народу, розвиток його культури, інших сфер життя, державотворення.

Козацька ідеологія кваліфікує забуття рідної мови, культури свого народу, Батьківщини як найтяжчий злочин. У військовий час, коли над Україною нависало чужоземне поневолення, зрадників знищували. Цим самим спрацьовували інстинкт самозбереження народу, ідея захисту його від переродженців, віровідступників, батькопродавців, яничарів. Нині їх «винищують» морально.

ГРА «СОКІЛ» («ДЖУРА») – СУТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Виховувати в людині патріота своєї Батьківщини, любов до рідного краю, любов до своєї України варто починати з раннього дитинства.

Вільною "КОЗАЦЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ" називали іноземці нашу Батьківщину – неньку Україну, з глибокою повагою відзивались про її відчайдушних захисників – запорізьких козаків. Хто вони? Якими були, чим захоплювались, звідки черпали сили для своєї нескореної вдачі? На ці й цілий ряд питань має відповісти орієнтовна об'єднана програма для діяльності молодших школярів – КОЗАЧАТ (дітей 1-4 класів), школярів середнього віку – ДЖУР КОЗАЦЬКИХ (5-8 класів) та старшокласників – МОЛОДИХ КОЗАКІВ (9-12 класів).

2. У козацькі часи нашому народові були приманними високий рівень шляхетності, моральності, духовності, доблесті і звитяги, знання і бездоганне дотримання національних традицій і звичаїв. У козацькій державі не було такого ганебного явища як бездомні діти. Дітьми опікувалося все суспільство. Ці якості потрібні українському народові і сьогодні – в період відновлення своєї державності і особливо завтра, в процесі розбудови і зміцнення могутності нашої Батьківщини, в процесі практичних дій щодо відновлення і збагачення СЛАВИ УКРАЇНИ.

Отже, сьогодні в школярів необхідно виховувати глибокі почуття патріотизму та національної гідності, якостей захисника Батьківщини, високий рівень загальної культури та народних знань (народної астрономії, медицини, агрономії, метеорології) народної естетики, моралі, мистецтв.

Виконання цих завдань і повинне сприяти Положення про дитячо-юнацьку, військово-спортивну патріотичну гру "ДЖУРА", яка за напрямками, формою і змістом розрахована на шкільну молодь, а також на допризовну і призовну молодь за місцем проживання за умов умілого, грамотного, ініціативного і активного керівництва дорослих козаків – патріотів, старших товаришів, зокрема педагогів – організаторів дитячих колективів, вчителів історії, української мови та літератури, професійних військових, вчителів фізичної культури та тренерів спорту, керівників вокальних та танцювальних колективів, які забезпечать позитивний результат заходів навчально-виховного процесу.

3. Відповідна діяльність має охопити майже всі сфери учнівського життя, при цьому треба зважити на ту особливість, що козаками на СІЧІ були лише чоловіки, отже для дівчаток відповідного віку, там, де програмні питання за змістом не можуть бути однаковими, варто паралельно створити свій гурт, де було б передбачено підготовку їх до майбутнього подружнього життя. Жінка в минулому - вірна супутниця козака, вона – берегиня свого роду, отчого дому, але при цьому в кожен важку годину й жінка-воїн, яка може відстояти свою землю від ворога, тобто заступити свого чоловіка-козака, якщо це необхідно. Жінка-мати виховувала у своїх дітей (і в першу чергу у хлопців) мужність, сміливість, твердість і рішучість, інші вольові, необхідні захиснику Батьківщини риси козацького характеру.

За змістом Положення потребує від керівного складу гри певних духовних і фізичних зусиль щодо організації цікавої і ефективної гри, але це не повинно бути стримуючим фактором в навчально-виховному процесі. Сьогодні щось із-за своєї складності не буде повністю виконано, не буде досягнуто... Нічого... Але завтра, з часом поставлена мета буде досягнута.

4. Дорогу долає той, хто йде. "Щоб дійти до мети, треба перш за все йти".

НАША МЕТА – шляхом свідомого опанування героїським, лицарським, гуманним і демократичним славного минулого наших предків – Українського козацтва, його традицій, культури, науки, військового мистецтва та господарювання – **ДУХОВНО І МОРАЛЬНО ПІДНЯТИСЯ ДО РІВНЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ І ЗАБЕЗПЕЧИТИ ЇЇ ЖИТТЄДАЙНІСТЬ НА ВІЧНІСТЬ.**

Дитячо-юнацька військово-спортивна патріотична гра "ДЖУРА" Українського козацтва є базовою і основною позакласною формою оборонно-масової і спортивно-оздоровчої роботи, початкової військової та фізичної підготовки, ідейно-політичного, морально-психологічного та

національно-духовного виховання учнівської молоді в позаурочний час, а також допризовної та призовної молоді за місцем проживання.

Організаційною основою гри "ДЖУРА" є первинні осередки, які створюються в навчально-виховних закладах та за місцем проживання і в своїй діяльності під керівництвом відповідних штабів гри об'єднуються в місцеві (сільські, селищні, міські), територіальні (районні сільські і районні міст) та крайові (обласні і міські з районним поділом) товариства, а крайові – у Всеукраїнське товариство національно-духовного відродження та військово-спортивної патріотичної гри "ДЖУРА" Українського козацтва.

Метою гри "ДЖУРА" є:

- виховання у юнаків та дівчат глибоких і твердих національно-патріотичних переконань, підготовка молоді до творчої праці, до військової служби та захисту своєї Батьківщини України шляхом залучення молоді до оборонно-масової та військово-спортивної патріотичної роботи;
- формування і виховання у молоді високих морально-психологічних та морально-бойових якостей; мужності, сміливості, рішучості, відваги, стійкості, наполегливості, дисциплінованості і ініціативності на теренах відновлених національних козацьких педагогічних традицій;
- виховання духовно та фізично розвиненого юного покоління суверенної України на історично сформованих засадах козацького світогляду та здорового способу життя, у душі відданості Батьківщині та її народу на основі відродження національних і загальнолюдських духовних і моральних цінностей.

Передумови організації козацької гри "ДЖУРА":

- наявність кваліфікованого, ініціативного вихователя, що заявить про своє бажання згуртувати допризовну і призовну молодь та дітей і вести з ними виховну роботу за визначеною метою за місцем проживання;
- ініціативна та цілеспрямована на військово-патріотичне виховання учнівської молоді на традиціях Українського козацтва робота викладацько-вчительського колективу навчально-виховних закладів;
- ініціативна та цілеспрямована на військово-патріотичне виховання козацької молоді і підготовку її до військової служби та захисту Батьківщини діяльність старшини первинних осередків та районних товариств Українського козацтва у співпраці з місцевими структурами державної виконавчої влади.

Завданнями гри "ДЖУРА" є:

- виховання у дітей та юнацтва активної громадянської позиції, національної гідності і самосвідомості, любові до своєї Батьківщини - України, готовності захищати свій рідний край;
- опанування козацької культурної спадщини, гри на козацьких музичних інструментах, козацького танцю, козацьких пісень і дум, вивчення козацького живопису, розпису й опорядження козацьких церков і житла, звичаїв і ритуалів, традицій, свят;
- оволодіння художніми промислами, козацькими способами життя і господарювання на землі (в полі, огороді, саду), на пасіці, традиційними видами тваринництва тощо;
- переймання козацьких забав та військових ігор, традиційних козацьких видів фізичної культури, спорту та військових умінь, зокрема різних видів єдиноборства, верхової їзди та кінного спорту, бойового танцю "Гопак" та інших національних військово-спортивних традицій з метою гартування козацького духу й тіла;
- осягання секретів козацької кухні, здорового способу життя, козацької медицини, знахарства;
- зміцнення та розвиток дружби між дітьми та юнацтвом різних регіонів України.

Для виконання своїх завдань гра "ДЖУРА" створює осередки, де:

- навчає і гартує своїх членів під час занять у навчально-виховних закладах освіти, за місцем проживання, у літніх козацьких таборах і на зльотах;
- щорічно проводить огляд (шляхом проведення змагань) якості вишколу Захисників Батьківщини, козацького військово-патріотичного виховання, вишколу козачат, джур козацьких і молодих козаків (за окремим положенням);

- проводить козацькі походи, краєзнавчі, фольклорно-етнографічні експедиції тощо;
- організовує і бере участь у екологічних акціях та акціях милосердя, культурно-просвітницьких заходах;
- співпрацює з дитячими й молодіжними організаціями України й закордону, з "Пластом", "Соколом", "Січчю" та ін.

Огляд якості вишколу Захисників Батьківщини, військово-патріотичного виховання козачат, джур козацьких, молодих і дійсних козаків у навчально-виховних закладах, за місцем проживання, в районах, областях і на державному рівні організується і проводиться відповідно районними, обласними і Всеукраїнським (Головним) штабами гри "Джура".

Ідейні принципи виходять із лицарського покликання «Служіння Богові, Батьківщині, ближнім»:

Бог і Україна.

Добре діло – найкращий дар один одному.

Здоровий спосіб життя та розвиток туристсько-спортивних навичок – основа успішного виховання майбутнього покоління громадян України.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ГРИ «СОКІЛ» («ДЖУРА»)

Організація гри „Сокіл” („Джура”) в навчальних закладах здійснюється на основі Положення, інструктивно-методичних та інших нормативних документів.

Структурно учасники гри добровільно організовуються в:

- рої (найменша ланка);
- чоту (клас);
- сотню (паралель класів: молодші, середні, старші);
- курінь (навчальний заклад);
- полк (районне об’єднання навчальних закладів);
- паланка (обласне об’єднання навчальних закладів);
- кіш (всеукраїнське об’єднання навчальних закладів).

Систему обов’язкових взаємопов’язаних форм організації гри в навчальному закладі складають заходи, що проводяться протягом навчального року.

В організації дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”) бере участь весь педагогічний колектив навчального закладу, учні, студенти, молодь, громадські організації, об’єднання, клуби, що працюють на базі навчального закладу тощо.

Керівник навчального закладу несе відповідальність за організацію дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри „Сокіл” („Джура”), забезпечує необхідні умови для її проведення; здійснює контроль за виконанням вимог нормативних документів з організації гри.

Заступник з навчально-виховної роботи несе відповідальність за дотримання ідейних принципів козацької педагогіки в організації навчально-виховного процесу в навчальному закладі; організовує семінари, педагогічні ради, засідання методичних об’єднань, де розглядаються питання козацької та народної сімейної педагогіки, контролює наявність матеріалів національно-патріотичного змісту в навчальних кабінетах, світлицях, музеях навчального закладу та їх використання в навчальному процесі.

Організатор позакласної та позашкільної роботи (педагог-організатор) несе відповідальність за проведення заходів з організації дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри „Сокіл” („Джура”) в позаурочний та канікулярний час; контролює роботу дитячих об’єднань, секцій, клубів тощо; організовує заняття з учителями, класними керівниками, педагогічними та іншими працівниками для підготовки їх до керівництва грою, залучаючи з цією метою членів штабів проведення гри усіх рівнів, працівників Центрів туризму

та краєзнавства (Станцій юних туристів), Будинків дитячої творчості тощо; залучає шефів, спонсорів, батьків, громадські організації до проведення дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри як у навчальному закладі, так і за місцем проживання; організовує пропаганду здорового способу життя та козацькі принципи і ідеали серед учнівської та студентської молоді, педагогічного колективу, батьків, громадськості.

Відповідальний за проведення дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”) (призначається наказом керівника навчального закладу із числа педагогічних працівників за їх згодою) – разом з адміністрацією, педагогічним колективом, громадським активом навчального закладу складає план заходів щодо проведення гри, допомагає визначати завдання на навчальний рік та перспективу, проводить заняття з педагогами, вчителями, класними керівниками, вихователями груп продовженого дня, а також з активом з підготовки їх до проведення гри; забезпечує подання відповідних документів до управлінь освіти і науки та штаби; організовує проведення операцій та масових заходів у рамках гри; допомагає в організації походів, експедицій, екскурсій, змагань, зльотів, вікторин, конференцій, вечорів; проводить інструктажі з техніки безпеки; веде облік роботи, здійснює реєстрацію іменних заявок, інших необхідних документів щодо організації та проведення гри; здійснює безпосереднє керівництво проведенням фіналу гри у навчальному закладі.

Учитель (викладач) фізичної культури організовує фізичну підготовку та контроль фізичного стану учасників гри; слідкує за наявністю в навчальному закладі необхідного спорядження та інвентарю, його поповненням та зберіганням; організовує змагання, бере участь у підготовці та проведенні фіналу гри у навчальному закладі.

Учитель (викладач) початкової військової підготовки (навчального предмету «Захист Вітчизни») організовує стройовий вишкіл, вогневу підготовку (обладнання тирів та стрільби із різних видів зброї), практичні заняття у військових частинах, частинах внутрішніх військ, МВД, частинах річкового та морського флотів, прикордонних військ тощо; організовує та проводить польове таборування, навчає практичним навичкам застосування засобів індивідуального захисту, способу виживання у несприятливих умовах, топографії, геодезії та картографії; тактики ведення бою інше, слідкує за наявністю в навчальному закладі необхідного спорядження та інвентарю, його поповненням та зберіганням; організовує змагання, бере участь у підготовці та проведенні фіналу гри у навчальному закладі.

Учитель (викладач) впроваджує ідейні принципи козацької педагогіки в навчально-виховний процес, викладає предмет з урахуванням національно-патріотичних інтересів держави, є консультантом одного із напрямів роботи в організації та проведенні гри; організовує та бере участь у проведенні заходів, передбачених планом роботи з організації та проведення гри у навчальному закладі.

Медичний працівник здійснює медичний контроль за станом здоров'я, обслуговує масові заходи; проводить інструктаж відповідальних за санітарно-гігієнічну роботу, навчає їх надавати першу долікарську допомогу; допомагає у комплектуванні аптечки.

Бібліотекар навчального закладу комплектує у бібліотеці тематичний розділ літератури національно - патріотичного спрямування, методичних матеріалів; організовує виставки, зустрічі з письменниками, вченими-краєзнавцями, істориками, спортсменами, працівниками музеїв, активістами національно-патріотичних організацій та об'єднань, ветеранами, сучасними козаками тощо.

На чолі кожної структурної козацької одиниці стоїть виборна козацька старшина: у рої – ройовий; у чоті – чотовий; у сотні – сотник, писар, осавул, хорунжий; у курені – курінний отаман, писар, обозний, осавул, хорунжий, бунчужний, скарбник, суддя, довбуш, товмач.

Функціональні обов'язки козацької старшини.

Згідно структури гри керівник структурної козацької одиниці (скорочено отаман) має такі назви у відповідному підрозділі:

- рій – отаман рою;
- чота – чотовий отаман;
- сотня – сотенний отаман;
- курінь – курінний отаман;

- полк – полковник;
- паланка – паланковий полковник;
- кіш – кошовий отаман.

Отаман – здійснює загальне керівництво козацьким підрозділом гри, має право підпису на вихідних документах. Отаман обирається на козацькій раді підрозділу.

Отаману підпорядкована вся старшина і козаки підрозділу, він самостійно своїм наказом призначає на посади і звільняє всю старшину, крім духівника, судді, голови ради старійшин і інспектора, яких обирає козацька рада.

Духівник запрошується з місцевого храму для благословення і освячення козаків, які прийняли козацьку присягу, та на інші заходи осередку.

Суддя – очолює суд козацької честі. Цей суд розглядає суперечні питання, проступки старшини та козаків підрозділів, неправильні дії козацьких підрозділів і окремих представників старшини включно з отаманом. Суд честі не залежить ні від кого і керується лише принципами лицарського кодексу козаків.

Голова ради консультантів навчального закладу – здійснює методичне і педагогічне керівництво грою „Сокіл” („Джура”) через отамана козацького куреня.

Писар – веде канцелярію (діловодство), козацький реєстр підрозділу; готує списки козаків для прийняття козацької присяги, отримання посвідчень, подання на присвоєння козацьких звань і разом з отаманом здійснює заходи статутної діяльності осередку.

Скарбник – відає фінансами, виконує обов’язки головного бухгалтера козацького підрозділу.

Осавул – відає питаннями поведінки старшини та козаків підрозділу, організованого виконання військово-патріотичних заходів та вишколом козаків, питанням традиційних кіл і підготовки приведення до козацької присяги козаків, що прийняття до підрозділу, забезпечує порядок при проведенні козацької ради та інших заходів.

Обозний – відає господарством та природозахисною діяльністю підрозділу, забезпечує заходи, які проводить підрозділ, матеріальними засобами, транспортом, приміщенням, провіантом та ін.

Бунчужний – завідує козацькими клейнодами – булавою, пірначами, бунчуками, військовими литаврами. Відповідає за організацію культурно-мистецьких заходів та дозвілля козацького підрозділу.

Хорунжий – головний прапороносець, відає козацькими стягами, хоругвами, символікою осередку, крім того відповідає за організацію заходів фізичного виховання молодих козаків.

Довбуш – завідує військовими литаврами, барабаном, трубою, якими скликає товариство на Раду, збори. Довбушу підпорядкований Сурмач.

Товмач – перекладач, знає іноземні мови.

Шафар – під час походів заготовляє провіант. Він – ключник, економіст, домоправитель.

Козацька старшина обирається терміном на один рік на звітно-виборних (Великих) Радах у вересні поточного року і здійснює керівництво товариством у період між радами.

Рада є найвищим органом козацького самоврядування і скликається: Курінна - на початку кожної навчальної чверті; сотенні і загонові - не рідше як один раз на місяць.

Курінна старшина розробляє і узгоджує з керівництвом навчально-виховного закладу Регламент і Типовий план-графік діяльності куреня на рік.

Дитячо-юнацька військово-спортивна патріотична гра Українського козацтва „Сокіл” („Джура”) проводиться під батьківською опікою дорослих козаків. Серед них є особи, які безпосередньо проводять виховну роботу серед козачат, джур козацьких та молодих козаків. Вони називаються козаками-наставниками. Їх призначає місцеве або районне товариство Українського козацтва, або їх запрошують до праці самі джури козацькі та молоді козаки.

Козаки-наставники і почесні козаки входять до складу старшини Куреня як радники, беруть участь у всіх видах його роботи, але мають лише дорадчий голос і не голосують. Вони

мають право первинного вето, накладати попередньо заборону на рішення Ради. Але якщо через деякий час Рада повторно ухвалить те ж саме рішення, воно набуває чинності.

КЕРІВНИЦТВО ГРОЮ «СОКІЛ» («ДЖУРА»)

Організатором дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл" („Джура") є Міністерство освіти і науки України спільно із зацікавленими у національно-духовному та військово-патріотичному вихованні молоді міністерствами і відомствами України у відповідності до Концепції національно-патріотичного виховання молоді.

На кожному адміністративному рівні керівництво процесом національно-духовного відродження і методичне керівництво військово-спортивною патріотичною грою „Сокіл" („Джура") здійснюють відповідні органи управління освітою і наукою з активною і узгодженою участю відповідних органів управління фізкультурою, спортом та туризмом, військовими резервами та їх медичним забезпеченням, Українським козацтвом та іншими .

Загальне керівництво проведенням гри «Сокіл» («Джура») здійснює відділ позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини Міністерства освіти і науки України.

Безпосереднє керівництво організацією та проведенням гри та організаційно-методичне забезпечення здійснює Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді.

Практичне керівництво грою здійснюють штаби гри:

- на всеукраїнському рівні – Головний штаб;
- на республіканському рівні в АР Крим – Республіканський штаб;
- на обласному рівні – Обласні штаби;
- в містах Києві та Севастополі – Міські штаби;
- в областях і в містах – Районні штаби.

До складу штабів гри залучаються (за згодою) представники міністерств і відомств зацікавлених в організації гри.

Місцеві штаби:

- здійснюють організаційне і методичне керівництво грою;
- розробляють пропозиції щодо організації гри і вишколу козаків;
- проводять навчання консультантів, курінних та сотенних отаманів;
- проводять огляди, операції, змагання, фінали;
- проводять підсумки, узагальнюють і пропагують кращий досвід роботи через пресу, радіо, телебачення, здійснюють контроль за ходом гри, вишколом козаків і виконанням наказів Головного штабу, вимог положень і програм.

ОБЛАСНІ ТА РАЙОННІ ЕТАПИ ГРИ «СОКІЛ» («ДЖУРА»)

ОБЛАСНИЙ ЕТАП ГРИ

Заходи щодо організації Обласного етапу гри здійснюються Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій спільно з Обласними штабами, які очолюють заступники голів цих адміністрацій.

До складу Обласного штабу входять: представники організаторів гри "Сокіл" ("Джура"), управління освіти і науки обласної державної адміністрації, управління у справах сім'ї, молоді та спорту обласної державної адміністрації, сектору мобілізаційної роботи апарату обласної державної адміністрації, сектору взаємодії з правоохоронними органами та оборонної роботи

апарату обласної державної адміністрації, обласного військового комісаріату за участю інших органів виконавчої влади, виконавчої дирекції обласного відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, обласної ради Українського козацтва, молодіжних патріотичних організацій та інших громадських організацій військово-патріотичного спрямування.

Склад Обласного штабу затверджується розпорядженнями відповідних голів адміністрацій.

Заходи, передбачені Обласним етапом гри, здійснюються поетапно:

1-й етап: відбірний:

- інформування учнів шкіл про гру "Сокіл" ("Джура");
- виконання командами попередніх завдань для участі

у змаганнях;

- розгляд заявок на участь команд у грі;
- зарахування 16-ти кращих команд до участі в обласному етапі.

Організаційною основою гри є добровільне об'єднання юнаків і дівчат у команди, що створюються в школах області під керівництвом Обласних штабів гри.

Для участі у відбірному турі команди повинні виконати певні завдання:

Перше завдання.

1. Придумати атрибутику команди:

назва, відзначка, ройовий клич-девiз, ройове гасло-позивний, прапорець встановленої форми із своїми барвами, типова форма-однострій.

Друге завдання.

Відповідно до ідейних принципів лицарства «служити Богові, Батьківщині, ближнім».

Бог і Україна – провести патріотичний чи духовно-релігійний захід на рівні своєї школи, мікрорайону, села тощо.

Третє завдання.

Добре діло – виконати ройове *Добре діло* із організацією, що реалізовує благодійні проекти, кампанії із залученням волонтерів.

Письмові звіти про виконання зазначених завдань із фотографіями, додатками на електронних носіях подаються в Обласну суддівську колегію гри разом з іменною заявкою.

2-й етап: Обласний.

Тривалість змагань 2-дні. Змагання проводяться згідно з Програмою гри.

Склад команди (рою) – 8 осіб (6 хлопців, 2 дівчини). У кожному рою визначається провідник – Ройовий. Вік учасників 15-16 років (орієнтовно – 10 клас загальноосвітньої школи). Керівники команди призначаються наказом Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, обласних та районних у місті Києві управлінь освіти і науки держадміністрацій, на яких покладається відповідальність за збереження життя та здоров'я учасників команди. Один представник – виховник команди, другий – фахівець певного виду, що включений до Програми гри, який може залучатися до суддівства та роботи секретаріату гри за рішенням Обласної суддівської колегії.

Змагання полягають у проведенні комплексних командних ігор військово-спортивного, культурно-інтелектуального та патріотичного спрямування, під час яких відбуваються відбір кращих команд та визначення переможців.

Ідейні принципи змагань виходять із лицарського покликання «Служіння Богові, Батьківщині, ближнім»:

Бог і Україна.

Добре діло – найкращий дар один одному.

Здоровий спосіб життя, духовне здоров'я підростаючого покоління, плекання основ патріотичного духу, успішне навчання, розвиток туристсько-спортивних та військово-спортивних навичок – запорука успішного виховання майбутніх громадян України.

По завершенню заходів, передбачених Обласним етапом гри, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій подають Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді підсумкові протоколи та узагальнену інформацію про підсумки проведення Обласного етапу та здійснюють організаційні заходи щодо підготовки та направлення одної кращої команди від області для участі у Всеукраїнському етапі гри „Сокіл” („Джура”).

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВПРОВАДЖЕННІ ГРИ У НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

Громадські структури в областях:

- козацькі ради, які діють при місцевих органах влади;
- козацькі організації та інші патріотичні громадські організації.

Питання співпраці (допомога громадськості):

1. Представники козацьких і громадських організацій залучаються до роботи місцевих штабів (входять до їхнього складу).
2. Надають матеріали для розробки «Методичних рекомендацій щодо змісту та форм організації гри «Сокіл» («Джура»).
3. Проводять у навчальних закладах інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо впровадження гри.
4. Надають допомогу у створенні в навчальних закладах осередків дитячих і молодіжних козацьких організацій.
5. Надають допомогу у формуванні в навчальному закладі структури гри:
  - рій (найменша ланка);
  - чота (клас);
  - сотню (паралель класів: молодші, середні, старші);
  - курінь (навчальний заклад).
6. Здійснюють шефство над навчальним закладом і надають шефську допомогу.
7. Допомагають місцевим штабам гри та навчальним закладам в організації та проведенні фінальних етапів (шкільного, районного, обласного, всеукраїнського).
8. Спільно з шкільними вихователями та вчителями проводять таборування школярів.
9. Спільно з шкільними вихователями та вчителями проводять туристичні та краєзнавчі походи школярів.
10. Надають допомогу в організації та беруть участь у екскурсійних поїздках школярів.
11. Проводять секційну роботу (козацьке бойове мистецтва, історичні та ін.) в навчальних закладах.

ЯК СТВОРИТИ ТА ОРГАНІЗУВАТИ ДІЯЛЬНІСТЬ КУРЕНЯ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Положення про шкільний козацький курінь.

Положення про класний козацький загін.

Козацька шкільна організація – масова самодіяльна козацька організація дітей, підлітків та юні України, зміна й резерв Українського козацтва.

За дорученням Українського козацтва повсякденною діяльністю козацької шкільної організації керує представник Українського козацтва в особі керівника школи.

Козацько-лицарське виховання козацька шкільна організація здійснює в тісній єдності зі школою, у співдружності з сім'єю, разом з профспілковими, творчими, спортивними, оборонними та іншими громадськими організаціями й державними установами.

Головні завдання козацької шкільної організації – формування в родині, школі і громадському житті козака-лицаря, палкого патріота, мужнього громадянина Української держави, захисника рідної землі з яскраво вираженою українською національною свідомістю і самосвідомістю, світоглядом і характером, високою мораллю і духовністю.

Козацька шкільна організація виховує в дітей любов до знань і відповідальне ставлення до навчання, прищеплює інтерес до науки й техніки, культури й мистецтва, сприяє їхньому всебічному розвитку. Козацька шкільна організація виховує в козачатах, джурах, молодих козаках громадську активність і колективізм, вирощує їх свідомими патріотами України, чесними, сміливими, здоровими й життєрадісними.

Діяльність козацької шкільної організації визначається такими головними принципами:

- суспільно-політичною спрямованістю у формі національно-свідомого ставлення до рідної Неньки-України, незалежної європейської держави;
- добровільністю вступу до організації й активною участю в її справах;
- самодіяльністю козачат, джур та молодих козаків у поєднанні з педагогічним керівництвом;
- врахуванням вікових та індивідуальних особливостей;
- романтикою, зацікавленістю, грою в козацькому житті;
- безперервністю й систематичністю в діяльності козацької шкільної організації.

Головні завдання організації, її вимоги до кожного козачати, джури та молодого козака відтворено в Девізі, Урочистій обіцянці та Законах шкільної козацької організації (Кодексу буття Українського козацтва).

Девіз, Урочиста обіцянка, Закони, символіка та ритуали.

Девіз козацької шкільної організації.

На заклик: «Слава Україні!» – козака, джура, молодий козак відповідає: «Слава козаку!»

Урочиста обіцянка кандидата до лав шкільної козацької організації.

«Я, (прізвище, ім'я), вступаючи до лав шкільної козацької організації, перед лицем своїх товаришів урочисто обіцяю: гаряче любити свою Батьківщину; жити, вчитись і боротись за процвітання Неньки-України; завжди виконувати Закони шкільної козацької організації (Кодексу буття Українського козацтва)».

Закони, за якими живе козацька шкільна організація.

Люби свою Батьківщину, материнську мову, неньку Україну. Шануй віру і звичаї свого народу.

Май свою національну і людську гідність, будь готовим захищати слабших, турбуватися про молодших.

Шляхетно стався до дівчинки, жінки, матері, бабусі; оберігай їх честь і гідність.

Слухай накази отамана, поважай старших та поради наставників.

Будь вірним українській національній ідеї, принципам української національної моралі і духовності.

Відстоюй повну свободу і незалежність особистості, народу, держави.

Кріпи свій характер і волю, будь терплячим і дисциплінованим.

Будь хоробрим і відважним, мужнім і невтомним.

Понад усе цілуй козацьку честь.

Будь лицарем до супротивника, зневажай жорстоких і лихих.

Будь ревним охоронцем рідної природи.

Бережи традиції Українського козацтва, охороняй пам'ятки історії і культури свого народу.

Символіка та ритуали.

Козацька шкільна організація має прапор кольору морської хвилі прямокутної форми розмірами 2:1 (на одній стороні полотнища - по центру - білий мальтійський хрест, оторочений помаранчевою стрічкою; на другій стороні - емблема козацької шкільної організації з девізом), загоони - такого ж кольору та характеру загонові прапорці.

Кожний козака, джура та молодий козак носить козацькі відзнаки – шеврон Українського козацтва, значок (нагрудний знак) козацької шкільної організації, молоді козаки – погони із відзнаками.

Рукоштовання та салют – дружнє козацьке вітання. Салютом вітають козаків, козацький та військовий стрій.

У дні святкування Дня Українського козацтва та в інші державні свята козацька шкільна організація виходить разом із дорослими на демонстрації, урочисто відзначають козацькими парадними й походами, лінійками й вогнищами, зборами й мітингами ці знаменні події.

Кожний загін та курінь борються за право носити ім'я уславленого козацького ватажка, гетьмана, кошового, чие життя – приклад для дітей.

Члени козацької шкільної організації мають єдину форму – китель та штани для хлопців (китель та юбку для дівчат) кольору морської хвилі із козацькими відзнаками (погонями для хлопців).

До козацької шкільної організації приймаються діти у віці від 10 років і можуть перебувати у ній до 15 років.

Питання про прийом до козацької шкільної організації вирішується на зборі загону в індивідуальному порядку відкритим голосуванням. Біля Державного Прапора України та Загонового прапора той, хто вступає, дає Урочисту обіцянку, старший джура вручає йому козацьку відзнаку – значок, шеврон, погони. Козацька шкільна організація заохочує членів, рої, загоони, курені за успіхи у навчанні, праці і громадській роботі – Почесними грамотами рад козацьких організацій, заносить до Книги пошани козацьких організацій.

До козачат, джур, молодих козаків, які порушили Закони, застосовують стягнення: обговорення на зборі рою, загону, куреню, зауваження, догану або попередження і, як крайній засіб, виключення з організації.

Структура козацької шкільної організації.

Всеукраїнська козацька шкільна організація об'єднує обласні, міські, районні козацькі шкільні організації.

До складу обласних, міських, районних козацьких шкільних організацій входять козацькі шкільні курені.

Шкільний курінь є основою шкільної козацької організації.

Курінь складається із класних загонів, загоони – з роїв.

Для організації різнобічної роботи з козачатами, джурами та молодими козаками курінь може створювати різноманітні козацькі об'єднання: клуби, козацькі штаби, пости, команди, застави, стани, дозори, гурти та ін.

Шкільний курінь.

Курені створюються в початкових, неповних середніх та середніх школах, дитячих будинках, спеціальних училищах і школах, школах-інтернатах.

У замських, міських, кооперативних, дворових, профільних дитячих таборах Українське козацтво створює тимчасові козацькі курені і загоони.

Найвищий орган куреню – козацьке коло. Вона вирішує і організовує найважливіші козацькі справи.

Курінне козацьке коло відкритим голосуванням обирає колективний орган козацького самоврядування – курінну козацьку раду, кількістю не менше трьох чоловік, на чолі з отаманом. До ради куреню можуть бути обрані дійсні козаки.

Рада куреню керує роботою козацьких шкільних загонів, козацьких застав, постійних і тимчасових об'єднань козачат, джур та молодих козаків за місцем проживання, секцій та клубів, організовує життя в зонах козацької дії, проводить вибори й навчання козацького активу, дає рекомендації для вступу до Українського козацтва; готує і проводить огляди й

змагання, загальні збори й лінійки, конкурси і рейди, зльоти і свята, мітинги, недільники, походи та екскурсії.

Класний загін (чота).

Козацький класний загін створюють в курені, який нараховує не менше як 20 козачат. Загін, як правило, об'єднує козачат, які навчаються в одному класі.

За рішенням ради куреню козацькі загони можуть створюватися за місцем проживання козачат. Ці загони входять до складу куреню, працюють під керівництвом ради куреню.

Загін домагається того, щоб кожен козака, джура, молодий козак завжди й скрізь був вірний Девізові, виконував Урочисту обіцянку та Закони, сумлінно вчився, брав активну участь у житті загону, а також клубу чи об'єднання за інтересами.

Найвищий орган загону – коло. На колі козачата, джури й молоді козаки колективно вирішують справи загону й роїв, обирають раду загону, приймають у козачата, рекомендують гідних до Українського козацтва.

Раду загону на чолі з отаманом обирають відкритим голосуванням на колі загону.

Рада загону – організатор життя загону, вона формує рої, планує роботу загону, створює редколегію загонової газети, дає і перевіряє козацькі доручення.

Рої формуються у складі 5-8 чоловік за принципом дружби, товаришування, спільних інтересів дітей.

У рої козачата оволодівають різноманітними вміннями й навичками, вчать самостійно проводити козацькі справи, колективно працювати і цікаво відпочивати. Рой обирає ройового.

Козачата.

Виховання козаченят є одним з найважливіших доручень Українського козацтва козацькій шкільній організації.

Козацький шкільний загін – колективний наставник козаченят, він направляє до козаченят виховників і організаторів роботи за інтересами.

Рада куреню створює штаб роботи з козаченятами.

Козацькі курені і класні загони створюють козаченятський стан в 1-4 класах для підготовки молодших школярів до вступу в козацьку організацію. Козачата допомагають козаченятам добре вчитися, жити в дружбі й працювати в колективі, привчають їх виконувати правила козаченят. Козаченятський стан поділяється на застави. В кожній заставі 5-6 козаченят. Стан та застава мають прапорці.

Правила козачат (Кодекс лицарської честі і звитяги).

Шануй і маму і тата, завжди працюй завзято. Люби рідну країну, що зветься Україна. Турбуйся про молодших, жіноцтво поважай. Будь сильним, справедливим, скромним і правдивим і рідну Батьківщину завжди захищай.

За волю, за віру, за честь України я буду невтомно стояти до загиби. Нехай небезпека чатує навколо, та друзів своїх я не зраджу ніколи. А недруги наші нехай пам'ятають – у чеснім бою козаки не втікають. Чи горе навколо, чи радість буває, козак добрим людям завжди помагає.

Керівництво шкільною козацькою організацією.

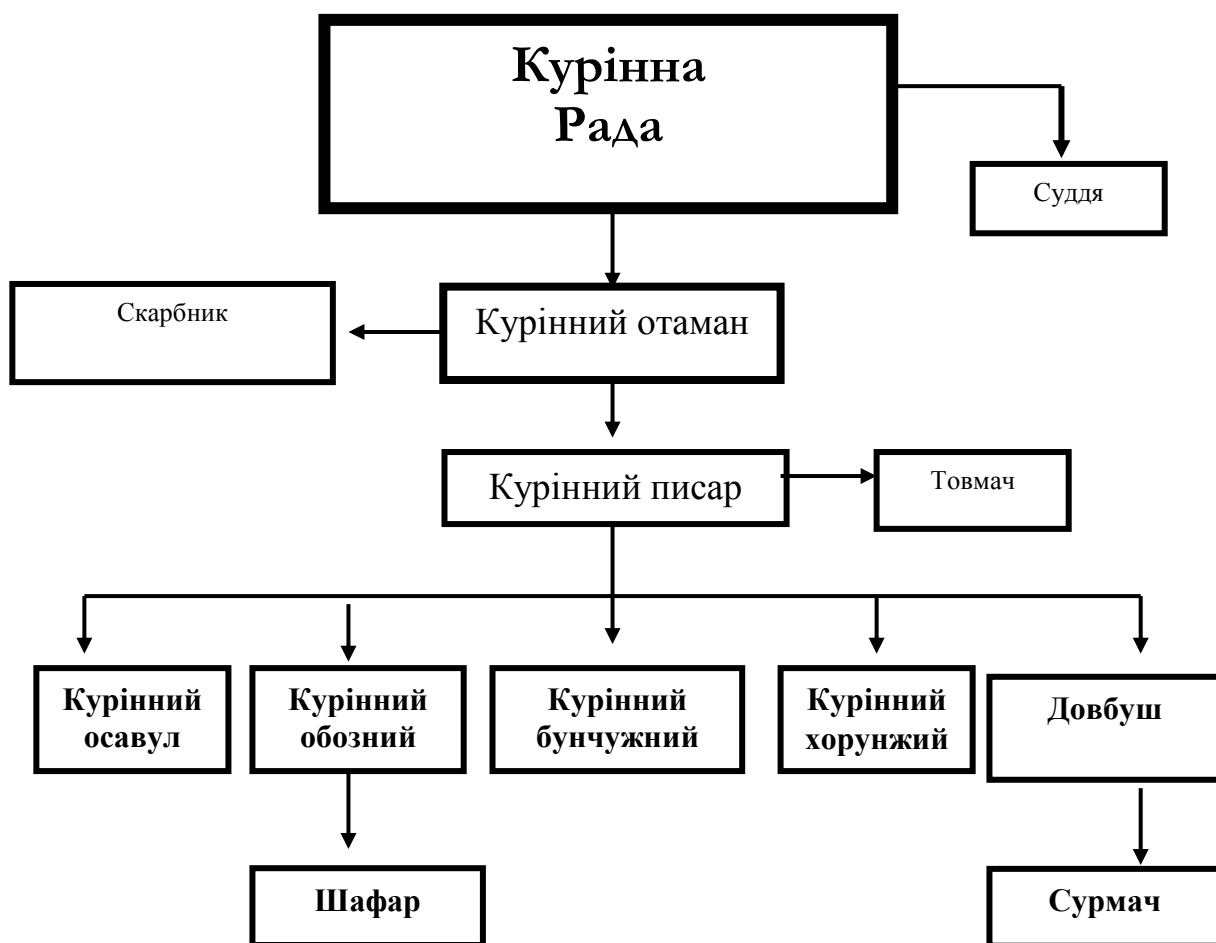
Для здійснення практичної діяльності Всеукраїнської шкільної козацької організації Українське козацтво створює Центральну раду шкільних козацьких організацій («Січ», «Молода Січ» «Пласт», «Сокіл» та ін.), яка керує діяльністю козацької шкільної організації.

Повсякденне керівництво козацькими шкільними організаціями, залучення й об'єднання зусиль широкої громадськості у вихованні козачат, джур та молодих козаків – відповідальний і почесний обов'язок Українського козацтва.

**Організаційна структура дитячо-юнацької
військово-спортивної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”)
у навчальному закладі**

Курінь

ІДЕОЛОГІЧНІ ТА НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ «МОЛОДОЇ СІЧІ»

Безідейні громадяни не виховуються в жодній країні світу. Наш народ, як і всі народи світу, споконвіку виховував підростаючі покоління на ідеях, вартостях етноідеології, яка в умовах незалежної України збагачуються кращими здобутками вітчизняної і зарубіжної науки.

Складовою частиною української національної ідеології є козацько-лицарська ідеологія, в якій найвищий статус мають ідеї любові до рідного народу, землі, Батьківщини, героїчної боротьби за її свободу і, в разі необхідності, жертвованої діяльності в ім'я визволення рідного краю, побудови національної держави.

Сучасний дитячий, юнацький і молодіжний рух все більшою мірою бере на своє озброєння, як дорогоцінну національну естафету, кращі козацько-лицарські ідеї, вартості, які плекалися і шліфувалися в безперервній, часто нерівній боротьбі з переважаючими політичними, військовими, агресивно-лженауковими силами ворогів незалежності України.

Козацько-лицарська ідеологія – це система філософських, політичних, правових, економічних, моральних, релігійних, естетичних ідей, принципів, ідеалів, інших вартостей, покликаних захищати демократичний лад, волелюбні традиції предків, політичний устрій України, її національну державність, органи самоврядування, правову систему, звичаєве право.

Козацько-лицарська ідеологія постійно формувала в підростаючих поколіннях стійкий характер, який не гнеться і не ламається в небезпечних для життя умовах. Козацька система ідей утверджувала в серцях і душах народу дух боротьби, ритми переможних військових походів, жагу вигнати ворога-загарбника, чужинців, щоб вони не ганьбили гідності і честі Матері-України.

Представники сучасного дитячого і молодіжного руху переконуються в тому, що козаки мислили масштабно, на високому рівні узагальнення відомих ім. знань, народних і наукових, про взаємовідношення особистості і народу, особистості і держави, права і обов'язки, свободи і необхідності.

Продовжуючи і розвиваючи українську етнософію, козаки-любомудри, лицарі-інтелектуали, представники козацької старшини використовували скарби народної мудрості з метою глибокого усвідомлення законів розвитку, становлення, розквіту і занепаду держав, народів. Вони осмислювали суперечності життя, полярність ідей та явищ, в яких відображалися, в конкретно-історичних умовах України, антитеза любові і ненависті, добра і зла, правди і кривди, краси і потворності, Бога і диявола.

Глибокі почуття вартості української традиційної родинності, заповіді наших предків, народної мудрості зберігали, як зіницю ока, міцну українську родину, синівську любов до матері і батька, пошану до бабусі і дідуся – ці ідеї займають високий статус в козацько-лицарській ідеології.

Національно свідомо молодь прагне жити, працювати і діяти, зміцнювати соборність нашого народу, застосувати ідеї високої моралі духовної еліти народу, перевірені на скрижалях історії ідеями Божих Заповідей.

Козацька ідеологія, науково-теоретичні положення, які сприяють формуванню лицарської духовності підростаючих поколінь, відображені в українському фольклорі, козацьких літописах, інших історичних пам'ятках, в працях філософів, вітчизняних мислителів Г.Сковороди, Т.Шевченка, М.Гоголя, П.Куліша, М.Грушевського, В.Липинського, Д.Донцова, В.Антоновича, В.Вернадського, Д.Чижевського та ін.

Вся історія нашого народу, його багатогранної культури, ідеології підтверджує, що ідеї Бога і України були вершинними в козацько-лицарській ідеології.

Як свідчать історичні факти, козацько-лицарська ідеологія розглядала народ, націю, Батьківщину-Україну як найбільшу спільноту, цілісність, а кожну людину – як складову і найменшу її частину. Цілісність, стійкість і соборність нації залежить від того, чи усвідомлює кожен її представник необхідність згуртованості в міцну духовну, ідейно-моральну спільноту.

Основу козацької ідеології складає багатогранний зміст таких фундаментальних понять, як Бог, Україна, любов, віра, народ, воля, братство, перемога, людина, природа, держава та ін.

Козацька ідеологія ввібрала в себе краще, що було в ідейній скарбниці наших предків-дайбожичів, народному житті, філософії, християнській релігії.

Національно свідома молодь схвалює той стан речей, що, згідно з козацькою ідеологією, в кожній людині має бути більше обов'язків, ніж прав. Ідеї вищості потреб, інтересів народу, нації, Батьківщини над потребами та інтересами окремої особи глибоко обґрунтовувалися козацькою ідеологією, свідомістю.

Козацько-лицарські вартості, ідеї постійно живуть в свідомості і самосвідомості нашого народу. Вони розкриваються в таких народних висловах, крилатих виразах:

- Козак – душа правдива, красива і справедлива.
- Від Українського козацтва – до козацької України.
- Козацько-лицарські ідеї – від серця до серця, від душі до душі.
- Козацтво – рятівний феномен в історії України.
- Козацько-лицарські ідеї – це ідеї глибокого патріотизму, високої громадянськості і українського державотворення.
- Наша висока честь і слава – міцна козацька держава.

Сучасна козацько-лицарська ідеологія утверджує пріоритетність загального громадського, загальнонаціонального, загальнодержавного в порівнянні з особистим, індивідуальним, приватним.

Багатогранна діяльність «Молодої Січі» ґрунтується на методологічних, науково-теоретичних засадах, що лежать в основі народної мудрості, народних знань про життя, закони його розвитку «Молода Січ» застосовує в своїй діяльності ідеї, положення, які складають вищі здобутки сучасної вітчизняної науки і культури. Широко використовуються також ідеї та положення зарубіжної науки, трансформовані на нашому культурному, духовному ґрунті.

Юні козаки пізнають обґрунтовані наукою ідеї родинності, соборності народу, згуртованості нації, закони розвитку особистості, формування її широкого культурного кругозору, глибокої духовності. В основу своєї поведінки, побуту і діяльності вони кладуть філософію волі, свободи і незалежності нації, держави, особи, любові до Матері-Природи, рідної землі.

Сучасні науково-теоретичні засади «Молодої Січі» включають у себе ідеї, положення, обґрунтовані в працях і діяльності видатних вітчизняних мислителів Я.Мудрого і В.Мономаха, Г.Сковороди і Т.Шевченка, М.Гоголя і П.Куліша, В.Антоновича і М.Драгоманова, М.Грушевського і С.Петлюри, С.Єфремова і В.Вернадського, Д.Яворницького і Д.Чижевського та ін. Такі науково-теоретичні засади допомагають кожному юному козакові ґрунтовно осмислювати багатющий життєвий досвід пращурів, розмаїте буття народу, його духовні скарби, глибоко замислюватися над проблемами життя і смерті, вічності і миттєвості, повноцінної активної діяльності, героїчного діяння в ім'я народу як антиподу тваринного животіння людей-манкуртів і яничарів інших відступників від гуманістичних, кришталево чистих і вічних традицій рідного народу.

Кожен член «Молодої Січі» у відповідності до вікових особливостей, оволодіває і реалізує в своїй діяльності, поведінці козацько-лицарську ідеологію, квінтесенцію якої складають ідеї глибокого патріотизму і українського державотворення, вищі здобутки вітчизняної і зарубіжної науки.

СЦЕНАРІЙ ЗАХОДІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

ПОСВЯТА В КОЗАЧАТА

Звучить "Запорозький марш".

Писар згукує козаків: «Агов, братове! Всі на Раду!»

Козаки збираються на козацьку раду.

Отаман: «А що, козаки! Дозвольте слово сказати! Чи не час до куреня козачат прийняти!»

Козаки: «Саме час! Саме час! В самий раз!»

Отаман: одержавши згоду ради, виголошує:

«Дітей козацького народу
У наше коло викликаю,
Їх перевірити жадаю!»

Звучить козацький марш і в залу входять школярі.

Отаман: «Здорові будьте, юні друзі!»

Діти: «Здрастуйте, батьку!»

Отаман: «Поведу таку я річ: що ви знаєте про Січ? І про нашу Україну?
Розкажи усім нам, сину».

1 учень: «Знаю, батьку, славна Січ ворогам ішла навстріч, рідну землю захищала і народ наш прославляла!»

Отаман: «Що говорить вам "козак"?»

2 учень: «Це крилате, горде слово?»

Отаман: «Чи завжди буває так, що світлішає від нього?»

Учні разом:

«Козаки – це вільні люди!
Козаки – безстрашні люди!
Козаки – борці за волю!»
Разом: «За народне щастя й долю!»

Писар: «Настав час розпочати випробування».

Козак: «Юні, друзі, дайте відповіді на наші запитання».

Отаман: «Як називався козацький човен?» (Чайка).

Писар: «Що було символом влади козаків?» (Булава).

Козак: «А як називаються козацькі штани?» (Шаровари).

Козак: «Як називалася зброя козаків?» (шабля, мушкети, пістолі).

Козак: «Де була розміщена Запорозька Січ?» (за Дніпровими порогами).

Козак: «Від кого захищали свій край козаки?» (від ворогів, які хотіли владарювати у нашому краї).

Козак: «Хто очолював козацьке запорозьке військо?» (Кошовий отаман).

Отаман: «Молодці, діти! Багато ви знаєте про козаків. А чи ж умієте співати нашої козацької?»

Діти співають козацьку пісню.

Отаман: «Та й гарно ж як!»

Козаки: «Так, батьку! Так! Твоя правда!»

Писар: «А чи ж такі ви сміливі та витривалі?»

Діти: «Так!»

Писар: «А ось зараз ми це перевіримо».

Писар та козаки проводять конкурси.

1 конкурс – влучити м'ячем у корзину (час – 1 хв., за кожне влучення – 1 бал).

2 конкурс – "Поїзд-сороконіжка". Команда присідає, і кожен попередній бере наступного за талію. Утворюється ланцюжок-"сороконіжка". Тепер потрібно пройти до кеглі, обійти її і повернутися назад, не розірвавши ланцюжок. Виграє той, хто затратить менше часу із найменшою кількістю штрафів.

3 конкурс – дві команди, стоячи на старті, намагаються якнайшвидше пройти дистанцію, підбиваючи ракеткою повітряну кульку. Хто швидше – той переміг.

4 конкурс – "Відтворити рик звіра". Командам дається завдання відтворити голос звіра, а команда-суперник відгадує назву тварини.

Писар: «Оце так зміна в нас росте! Розумні, сильні, кмітливі, голосисті!»

Дівчата співають пісню "Грицю, Грицю, до роботи".

Отаман: «Козацькому гурту ви, ми бачимо, раді. Скажіть, чи готові ви жити по правді?»

Діти:

«Готові! Так! І жити чесно будем,
І правил ми козацьких не забудем!»

Діти називають по черзі правила:

«Козак – чесна, смілива людина,
Найдорощча йому – Батьківщина!»

Козак – слабкому захисник,
Цінити побратимство звик!
Козак – усім народам друг,
І лицарський у нього дух!
Козак – це той, хто за освіту,
Хто прагне волі та блакиту!
Козак українську любить мову,
Він завжди здержить своє слово!»

Отаман: «То ж присягніть, що правил цих ви не забудете, що справжніми синами свого народу будете!»

Усі: «Щоб козацькому роду не було переводу,
Присягаєм на вірність Вітчизні й народу!»

Отаман: «Вручи ж бо, писарю, посвідчення орлятам
Вони ж бо від сьогодні козачата»

Писар (до козаків) «Допоможіть посвідчення вручити та знак козацький прикріпити!»

Звучить "Запорозька похідна", козаки вручають кожному з козачат посвідчення, у якому зазначається, що такий-то школяр козацькою радою школи прийнятий у козачата.

Отаман: «Присягайте, що Україну будете любити,
Що ввіллете в неї силу, щоб розвеселити!»

Козачата: «Присягаєм!»

Козачата співають пісню "Ой, на горі та й женці жнуть".

Члени козацької ради: «Козачат усіх щиро вітаємо,
Ім здоров'я і щастя бажаємо!»

Отаман: «Директорові школи права передаю,
Йому для привітання слово надаю!»

Директор школи. Вітальне слово директора школи.

Отаман: «На цьому козацьку раду скінчено
І славу народною ще раз увінчано!»

Під звуки "Маршу січових стрільців" козачата виходять із зали.

**СЦЕНАРІЙ КОЗАЦЬКОЇ ЗБІРКИ НА ЧЕСТЬ СВЯТА ПОКРОВИ.
ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА.
УРОЧИСТЕ ВІДКРИТТЯ ГРИ «СОКІЛ» («ДЖУРА»)
У НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ.**

(всі рої вишикувані на встановлених місцях і готові до початку збірки)

Отаман: «Курінь – ШИКУЙСЬ! Струнко! Ройовим до звіту – ВИСТУПИТИ!»

Ройові: «Рій – ШИКУЙСЬ! Струнко! До звіту отаману – ГЛЯНЬ!»

Ройові підходять до отамана, стають в одну лаву та за чергою звітують: «Пане Отамане рій (назва рою) у кількості 10 козачат (джур козацьких чи молодих козаків) до збірки готовий!»

Отаман: «Дякую! На місце ступи! Спочинь!»

Ройові підходять до своїх роїв та дають наказ роям: «Увага! Рій прямо глянь! Спочинь!»

Отаман: «Курінь, струнко! До звіту директору школи, глянь!»

Отаман підходить до директора школи і доповідає: «Пане Директору, Курінь (назва школи) у кількості 46 козачат (джур козацьких чи молодих козаків) до збірки готовий!»

Директор школи дякує отаману за його звіт і вітається з козаками.

Отаман повертається до Куреня та дає наказ: «Увага! Курінь прямо – ГЛЯНЬ! Спочинь!»

Отаман: «Прапорonosній групі приготуватися до виносу козацького прапору! На прапор – ГЛЯНЬ! Ходом – РУШ!»

Звучить козацький марш.

Прапорonosна група крокує вздовж лави козаків на встановлене місце.

Отаман: «До щогли з Державним прапором запрошуються (називає осіб, які визначені для підняття прапору). Державний прапор України – ПІДНЯТИ!»

Піднімається Державний прапор України!

Звучить Державний гімн. Присутні разом співають Державний гімн.

Отаман: «Спочинь!»

Ведучий: «Урочисту козацьку збірку на честь Дня Українського козацтва з нагоди відкриття дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри "Сокіл" ("Джура") Українського козацтва у поточному навчальному році оголошую розпочатою!». «Для благословення збірки запрошується.....»

Отаман: «Дозвольте представити козацьку старшину Куреня! Я (називає своє ім'я та прізвище) – Курінний отаман! Мої побратими:

Писар (всі кого називає Отаман виходить із лави, стають з двох боків від Отамана та називають своє ім'я та прізвище).

Скарбник.

Осавул.

Обозний.

Бунчужний.

Хорунжий».

Писар: «Запорозька славна Січ
Ворогам ішла навстріч,
Рідну землю захищала
І народ наш прославляла».

Скарбник: «Лиха ж отчий край зазнав
Людолов нас чатував,
Щоб позбавить свого дому».

Осавул: «Ворог землю та свободу
Відібрать хотів в народу!»

Обозний: «Але наш народ боровся,
І Хмельницький в нас знайшовся,
І Сірко, і Дорошенко,
Й Полуботко, й Морозенко».

Бунчужний: «Рабства каламутну ніч
Переборювала Січ.
Козаків боялись зайти
Бо була в них сила Правди!»

Хорунжий: «Козаки - це вільні люди! Козаки - безстрашні люди! Козаки - борці за волю, За народне щастя й долю!»

Всі стають в лаву на свої місця.

Ведучий: «Для привітання учасників збірки запрошується.....».

Виступаючі проголошують свої промови.

Виконання концертних і показових номерів (за окремою програмою).

По завершенню збірки Отаман повертається до Куреня та дає наказ: «Увага! Курінь – СТРУНКО! Прапорonosній групі приготуватися до винесення козацького прапору! На прапор – ГЛЯНЬ! Ходом – РУШ!»

Прапорonosна група виносить прапор у встановлене місце.

Ведучий: «Урочисту козацьку збірку оголошую завершеною!».

Отаман: ««Увага! Курінь – Струнко! На місці – РОЗХІД!»

Всі розвертаються кругом (через ліве плече) і виголошують: «СЛАВА!»

КОЗАЦЬКІ ТАБОРИ ЯК ФОРМА ДІЯЛЬНОСТІ КУРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Положення про козацьке таборування. (Розробила Н.П.Галицька)

Козацьке таборування проводиться як підсумок чергового етапу фізкультурно-спортивної роботи в школі з метою плекання у кожних юних козака та козачки міцного здоров'я, загартування тіла й духу, формування уміння перемагати на спортивних змаганнях.

Козацьке таборування проводиться чотири рази на рік: осіннє – до 14 жовтня, зимове – до 1 березня, весняне – до районного туристського зльоту – до 25 травня, літнє – у липні-серпні – до 15 серпня.

Проводиться таборування за такою програмою:

I. Осіннє:

1. Конкурс емблем та девізів, конкурс козацької пісні.
2. Спортивна частина:
  - естафета „Пластуни” (виконується у нитковому коридорі висотою 70 сантиметрів із дзвониками);
  - конкурс „Сильна рука” (змагання з армреслінгу);
  - конкурс „Перетягування канату” (змагаються команди почергово);
  - підтягування у висі та у висі лежачи (перемогу одержує команда з найбільшою сумарною кількістю підтягувань);
  - заключна „Велика естафета” (біг 5:60 метрів, заключний етап біжать отамани команд).
3. Конкурс „Козацький куліш” (враховується правильне обладнання вогнища, запалювання багаття на швидкість, оцінка за козацький обід).
4. Через 2-3 дні після таборування – конкурс козацьких листків.

II. Зимове:

1. На початку грудня – спортивно-інтелектуальний конкурс „А нумо, хлопці-козаки!” Гурти готують назви, девізи, емблеми. Змагання включає завдання історичного характеру – вікторина, козацькі кросворди, знання козацької лексики. Музикальний конкурс перевіряє знання та вміння виконувати козацькі пісні. Спортивні змагання: армреслінг, підтягування у висі, згинання та розгинання рук в упорі на підлозі, присідання з молодшими козачатами на плечах, стрибки зі скакалкою.
2. Грудень – лютий, як випаде достатній сніг – випускний клас будує і захищає снігове містечко, а вся школа – штурмує його. За снаряди слугують сніжки.
3. Через 2-3 дні після таборування – конкурс козацьких листків.

III. Весняне:

1. Конкурс емблем і девізів, конкурс козацької пісні.
2. Спортивна частина:
  - естафета „Пластуни”;
  - конкурс „Сильна рука”;
  - підтягування у висі та у висі лежачи;
  - біг 60 метрів;
  - розкладання та складання спортивного намету;
  - знання рослин свого краю;
  - медицина (перша допомога);

- розпалювання багаття на швидкість;
- складання рюкзака;
- „Велика естафета”.
- 3. „Козацький куліш”
- 4. Через 2-3 дні після таборування – конкурс козацьких листків.

IV. Літнє:

1. Таборування проходить як багатоденний велопохід. Група туристів проходить веломаршрутом на Курортне (містечко на березі Чорного моря в Білгород-Дністровському районі Одеської області) і там розбиває наметове містечко. Тут козачата живуть 3-4 доби: навчаються плавати, пірнати, вправляються в основних туристських навичках, вчать варити їжу та ін.

2. Кожен день проводяться конкурси:

- змагання з плавання та пірнання;
- змагання на знання козацької лексики та козацьких пісень і танців;
- змагання на знання козацьких оповідок, гуморесок та ін.;
- спортивні змагання: армреслінг, підтягування у висі, згинання та розгинання рук в упорі та ін.

3. Через 2-3 дні після таборування – конкурс козацьких листків.

У серпні-вересні підводяться підсумки таборування за рік і нагородження кращих козачат за цими підсумками.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО КОЗАЦЬКИЙ ТАБІР

(Положення розроблено з врахуванням досвіду,
набутого при проведенні Всеукраїнського таборування Джура-2010)

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Козацьке таборування здійснюється протягом року та буває зимове, весняне, літнє та осіннє. Навчально-виховні програми для кожного виду таборування розробляються окремо з врахуванням пори року та місця проведення таборування. Козацьке таборування здійснюється за такими сценаріями:

- **авнотомне таборування** – розміщення табору на місцевості з забезпеченням козацькою старшиною табору: централізованого приготування їжі та харчування учасників таборування, забезпечення учасників таборування питною водою, розміщення учасників таборування в наметах, обладнання санітарно-гігієнічних місць, охорони табору та майна учасників таборування, переміщення табору при здійсненні походу, виконання навчально-виховної програми власними силами;
- **комбіноване таборування** – розміщення учасників таборування в приміщеннях школи чи туристичної бази (розміщення наметів на території школи чи туристичної бази), організація харчування учасників таборування в стаціонарній їдальні, охорона табору та майна учасників таборування, здійснення радіальних походів без переміщення табору, виконання навчально-виховної програми з використанням стаціонарних умов.

2. МЕТА ТАБОРУВАННЯ

Метою таборування є:

- військово-патріотичне виховання козаків;
- проведення культурно-просвітницької, фізкультурно-спортивної та туристично-краєзнавчої роботи серед дітей та молоді;

3. ВИМОГИ ДО УЧАСНИКІВ ТАБОРУВАННЯ

Із козаків, які прибули для участі в таборуванні, формуються козацькі рої, чоти та сотні. Всі учасниками таборування повинні знати та дотримуватися встановлених норм і правил таборування. У заняттях і вишколах, які проводяться під час таборування, беруть участь усі вікові категорії учасників таборування.

Учасники таборування мають право:

- брати участь у всіх заходах, які проводяться в таборі;
- бути обраними на керівні посади отаманів козацьких загонів.

Учасники таборування зобов'язані:

- знати та виконувати правила внутрішнього розпорядку та санітарно-гігієнічні норми табору.

За порушення норм цього Положення чи невиконання рішень козацької старшини табору порушники несуть відповідальність аж до примусового припинення ними таборування і супроводження їх за межі табору.

4. КОЗАЦЬКА СТАРШИНА ТАБОРУ

До складу козацької старшини табору входять такі посадові особи:

- похідний отаман табору;
- осавул табору;
- бунчужний табору;
- обозний табору;
- хорунжий табору;
- писар табору;
- ройові, чотові та сотники.

Похідний отаман табору призначається наказом керівника козацької організації, яка організовує таборування, а козацька старшина табору призначається наказом похідного отамана табору. Наказом похідного отамана табору щоденно на наступну добу встановлюється «кличка», призначаються хорунжі та чергові козацькі загони. Накази оголошуються писарем табору щоденно на вечірній збірці (у день відкриття табору перший наказ зачитується на ранковій збірці).

Похідний отаман табору виконує такі завдання:

- організація таборування та загальне керівництво діяльністю табору;
- представлення табору у взаємодії з місцевими органами державної влади, правоохоронними органами, органами охорони здоров'я, представниками ЗМІ та іншими організаціями;
- розпорядження коштами табору;
- контроль за дотриманням учасниками таборування правил внутрішнього розпорядку, встановленого в таборі, та санітарно-гігієнічних норм;
- виконання інших поточних завдань, спрямованих на забезпечення якісного таборування.

Осавул табору виконує такі завдання:

- забезпечення якісного проведення урочистого дня (частини);
- керування козацькими загонами, які призначені на чергування;
- охорона табору (майна учасників таборування) та недопущення в межі табору сторонніх осіб;
- забезпечення пропускового режиму в таборі;
- проведення на контрольно-пропусковому пункті реєстрації осіб, які прибули на таборування, та ознайомлення їх з правилами внутрішнього розпорядку;
- контроль та забезпечення дотримання учасниками таборування правил внутрішнього розпорядку, встановленого в таборі;
- затримання у взаємодії з правоохоронними органами сторонніх осіб при здійсненні ними спроби проникнення в табір;
- виконання інших поточних завдань і доручень похідного отамана, спрямованих на забезпечення якісного таборування.

Бунчужний табору виконує такі завдання:

- здійснення загального шиккування всіх учасників таборування;
- проведення ранкової руханки;
- здійснення шиккування козацьких підрозділів на ранкову та вечірню збірки, прийом доповідей від сотників про наявність у сотні козаків, про стан їхнього здоров'я та про їхню готовність до виконання поточних завдань навчально-виховної програми таборування;
- доповідь похідному отаману на ранковій та вечірній збірках про готовність козацьких підрозділів до виконання поточних завдань навчально-виховної програми таборування;
- керування призначеними хорунжими, які піднімають та опускають державний і козацький прапори (на ранковій збірці здійснюється підняття прапорів з одночасним виконанням державного гімну, на вечірній – опускання прапорів з одночасним виконанням державного гімну);
- організація проведення ввідної та підсумкової частин таборування;
- доведення до учасників таборування сигналів загального оповіщення;
- подача сигналів загального оповіщення (гарматний постріл, сурма, посильний);
- забезпечення виконання учасниками таборування розпорядку дня;
- розміщення в таборі прапорів, плакатів (іншої наочної агітації);
- забезпечення якісного проведення занять на показовій (навчальній) території;
- виконання інших поточних завдань і доручень похідного отамана, спрямованих на забезпечення якісного таборування.

Обозний табору виконує такі завдання:

- розгортання табору;
- обладнання території табору у відповідності до їхнього призначення;
- прийом учасників таборування та розміщення їх на визначених місцях;
- забезпечення харчуванням учасників таборування;
- забезпечення учасників таборування питною водою;
- згортання табору та наведення порядку на місцевості;
- виконання інших поточних завдань і доручень похідного отамана, що спрямовані на забезпечення якісного таборування.

Хорунжий табору виконує такі завдання:

- забезпечення озвучення табору (трансляція патріотичних пісень та оголошення інформації);
- зустріч і супроводження гостей, які прибувають у табір;
- зустріч і робота з представниками ЗМІ;
- організація культурної програми та відпочинку для учасників таборування;
- виконання інших поточних завдань і доручень похідного отамана, спрямованих на забезпечення якісного таборування.

Писар табору виконує такі завдання:

- проведення на контрольно-пропускному пункті реєстрації осіб, які прибули на таборування;
- підготовка проектів щоденних наказів і оголошення їх на вечірніх збірках;
- виконання інших поточних завдань і доручень похідного отамана, спрямованих на забезпечення якісного таборування.

Козацька старшина табору розміщуються на адміністративній території табору.

5. РОЗПОРЯДОК ТАБОРУВАННЯ

Розпорядком таборування визначаються окремі дні (частини дня):

- **розгортання табору;**
- **ввідна частина** (для перевірки готовності козацької старшини та обладнання табору): проведення наради за участю організаторів таборування та всіх осіб, які складають адміністрацію табору;
- **урочистий** (для вшанування пам'яті видатних осіб чи важливих історичних подій): проведення парадів, мітингів, покладання вінків;
- **навчальний** (для проведення вишколу козаків і громадян, які не є козаками): проведення екскурсій, фізичних тренувань, походів (піших, кінних, велосипедних, морських, річкових та ін.), семінарів;
- **відпочинок** (спілкування, представлення учасників таборування, художня самодіяльність);
- **підсумкова частина** (для підведення підсумків таборування): проведення наради за участю організаторів таборування та всіх осіб, які складають адміністрацію табору;
- **згортання табору та наведення порядку на місцевості.**

У перший день таборування на ранковій збірці проводиться урочисте відкриття табору, а в останній день на вечірній збірці – урочисте закриття табору, підведення підсумків таборування та нагородження козаків, які відзначилися при таборуванні.

6. СХЕМА РОЗМІЩЕННЯ ТАБОРУ

У таборі окремо обладнуються:

- адміністративна територія;
- житлова територія;
- показова (навчальна) територія;
- медична частина;
- місце для харчування;
- санітарно-гігієнічна територія.

Обов'язковим є визначення меж табору, в яких діють правила та обмеження, встановлені цим Положенням.

РОЗПОРЯДОК ДНЯ (перший день таборування)

07.00	Побудка
07.15-08.00	Ранкова руханка
08.00-08.30	Ранкова гігієна, санітарний час
08.30-09.00	Ранкова збірка. Урочисте відкриття таборування
09.00-10.00	Сніданок
10.00-14.00	Робота згідно з навчально-виховною програмою
14.00-15.00	Обід
15.00-16.00	Вільний час
16.00-19.30	Робота згідно з навчально-виховною програмою
19.30-20.00	Вечірня збірка
20.00-21.00	Вечеря
21.00-22.30	Робота згідно з навчально-виховною програмою. Ватра «У колі друзів». Представлення козацьких делегацій
22.30-23.00	Вечірня гігієна
23.00	Нічна тиша

Похідний отаман

В П О Р Я Д

ранкова збірка першого дня таборування

1. Шикують рої.
2. Похідний отаман - «УВАГА, ТАБІР, СТРУНКО!»
Зачитує наказ про призначення козацької старшини табору. Покликує (представляє учасникам таборування) козацьку старшину.
3. Благословення священника.
4. Похідний отаман - «ДРУЖЕ БУНЧУЖНИЙ, ПРОШУ ПЕРЕБРАТИ КОМАНДУ НАД ЗБІРКОЮ! СПОЧИНЬ!»
5. Бунчужний – «УВАГА, ТАБІР, СТРУНКО! ХОРУНЖИМ ДО ПІДНЯТТЯ ДЕРЖАВНОГО ПРАПОРУ ВИСТУПИТИ! ПРАПОР УКРАЇНИ ПІДНЯТИ! НА ПРАПОР - ГЛЯНЬ! ДЕРЖАВНИЙ ГІМН!»
Хорунжі піднімають державний і козацький прапори. Всі учасники таборування виконують державний гімн України.
6. Бунчужний - «ТАБІР, ПРЯМО ГЛЯНЬ! СПОЧИНЬ!»
7. Бунчужний - «УВАГА! ТАБІР, СТРУНКО! РОЙОВИМ ДО ЗВІТУ ВИСТУПИТИ!»
8. Ройові звітують бунчужному.
9. Бунчужний – «ДЯКУЮ, НА МІСЦЕ СТУПИ!»
10. Ройові підходять до своїх роїв та дають наказ роям – «УВАГА, РІЙ, ПРЯМО ГЛЯНЬ! СПОЧИНЬ!»
11. Бунчужний – «УВАГА, ТАБІР, СТРУНКО! ДО ЗВІТУ ОТАМАНУ ГЛЯНЬ!» «ПАНЕ ОТАМАНЕ, ТАБІР ДО УРОЧИСТОГО ВІДКРИТТЯ ГОТОВИЙ»
12. Похідний отаман вітає учасників таборування з відкриттям табору та бажає успішного виконання всіх завдань.
13. Бунчужний - «ПИСАРЮ, ДО ВІДЧИТАННЯ РАНКОВОГО НАКАЗУ ВИСТУПИТИ»
14. Писар відчитує наказ.
15. Бунчужний - «ПИСАР, НА МІСЦЕ СТУПИ! СПОЧИНЬ!»
16. Похідний отаман – «СПОЧИНЬ!»
17. Похідний отаман – запрошує до слова.
Із привітальним словом до учасників таборування звертаються офіційні особи та гості таборування.
18. Бунчужний - «УВАГА, ТАБІР, СТРУНКО! НА МІСЦІ! РОЗХІД!»
19. Всі розвертаються кругом (через ліве плече) «СЛАВА!»

НАКАЗ № ____

1. Кличка на наступну добу – _____

---

2. На наступну добу хорунжими призначити:

- _____;

- _____;

- _____.

3. На наступну добу черговими роями призначити:

- _____;

- _____.

4. Офіційна мова спілкування на таборі – українська.

Похідний отаман _____

Писар табору _____

Гей, там, на горі, Січ іде (народна пісня)

Гей, там, на горі, Січ іде,
Гей, малиновий стяг несе,
Гей, малиновий... Наше славне товариство:
Гей, марширує, раз, два, три!

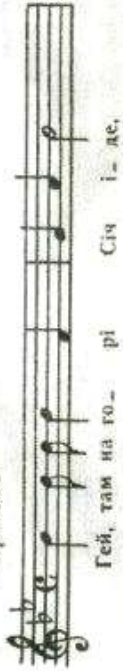
Гей, попереду кошовий,
Гей, як той орел... Наше славне товариство:
Гей, марширує, раз, два, три!

Гей, отамане, батьку наш,
Гей, веди, батьку, вперед нас,
Гей, веди, батьку... Наше славне товариство:
Гей, марширує, раз, два, три!

Гей, повій, вітре, із степів,
Гей, дай нам силу козаків,
Гей, дай нам силу... Наше славне товариство:
Гей, марширує, раз, два, три!

Гей, дай нам силу, відвагу,
Гей, Україні на славу,
Гей, Україні... Наше славне товариство:
Гей, марширує, раз, два, три!

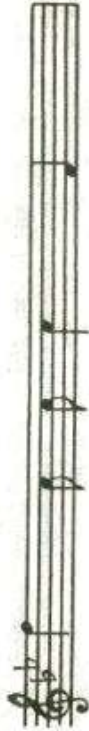
Маршово

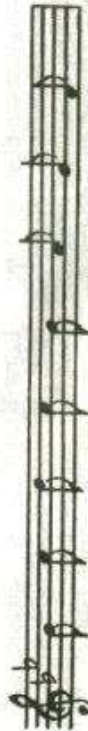
Гей, там на го_ рі Січ і_ де,

гей, ма_ ли_ но_ вий стяг не_ се.

Гей, ма_ ли_ но_ вий...

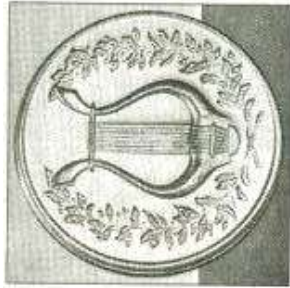

На_ ше сла_ в_ не то_ ва_ рис_ тво,

гей, мар_ ши_ ру_ є, раз, два, три!

ЗА УКРАЇНУ (О УКРАЇНО, О ЛЮБА НЕНЬКО)

Музика Я. Ярославенка
Слова М. Вороного

О Україно!
О люба ненько,
Тобі вірненько
Присягнем.
Серця кров
І любов -
Все тобі
Відамо у боротьбі
За Україну,
За її волю,
За честь, за славу,
За народ!

Ганебні пута
Ми вже пірвали
І зруйнували
Царський трон.
З-під ярем
Із тюрем,
Де був гніт,
Ми йдем на вільний світ!

За Україну,
За її волю,
За честь, за славу,
За народ!

За Україну!
З вогнем завзягтя
Рушаймо, браття,
Всі вперед!
Слушний час
Кличе нас -
Ну ж бо, враз
Сповнять святгий наказ!
За Україну,
За її долю,
За честь і волю,
За народ!

Вперед же, браття!
Наш прапор має,
І сонце сяє
Нам в очах!
Дружний тиск,
Зброї блиск,
В серці гнів
І з ним свобідний спів:
За Україну,
За її долю,
За честь і волю,
За народ!

Урочисто, безміло

Музична партитура з нотами та українськими ліричними текстами. Партитура складається з семи рядків нот, кожен з яких має відповідний текст під ним. Текст починається з "О у-країно!" і закінчується "За честь, за славу, за народ!".

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

I. Офіційні документи:

1. Про відродження історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва. Указ Президента України від 4 січня 1995 року № 14/1995.
2. Про день Українського козацтва. Указ Президента України від 7 серпня 1999 року № 966/1999.
3. Про Раду Українського козацтва. Указ Президента України від 4 червня 2005 року № 916/2005.
4. Про заходи з підтримки розвитку Українського козацтва. Указ Президента України від 4 травня 2007 року № 378/2007.
5. Концепція Державної цільової національно-культурної програми розвитку Українського козацтва на 2009-2011 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 року № 1237-р.
6. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. Наказ 4-х Міністерств: у справах сім'ї, молоді та спорту, оборони, культури і туризму, освіти і науки від 27 жовтня 2009 року № 3754/981/538/49.
7. Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру «Сокіл» («Джура») Українського козацтва. Наказ Міністра освіти і науки України від 25.12.2003 року № 855 та наказ від 05.11.2009 року № 1011 «Про внесення змін до наказу МОН від 25.12.2003 року № 855».
8. Доручення Секретаріату Президента України Голові Ради міністрів АР Крим, головам обласних, Київської та Севастопольської міської державних адміністрацій від 30 липня 2009 року № 03-02/64.
9. Доручення Секретаріату Президента України Міністру освіти і науки України від 30 липня 2009 року № 03-02/65.
10. Наказ Міністра освіти і науки України «Про проведення у 2009 році Всеукраїнського етапу дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри «Сокіл» («Джура») Українського козацтва» від 23 березня 2009 року № 267.
11. Наказ Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді «Про проведення у 2009 році Всеукраїнського етапу дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”)» від 14 квітня 2009 року № 39-А.

II. З історії козацької педагогіки:

12. Кононенко П. Українське козацтво: шляхи розвитку, традиції виховання молоді. Освіта, № 41, 21-28 серпня 2003.
13. Олійників О. Козацька читанка. Радянська школа. № 4, 1989.
14. Охрімівч А. Січовий рух в Галичині. Відродження козацько-лицарських традицій виховання молоді. Освіта, № 44, 15-22 серпня 2001.
15. Орієнтовний зміст виховання школярів. Рекомендації щодо організації системи виховної роботи загальноосвітньої школи. За ред. І.С.Мар'єнко. Київ. Радянська школа. 1982.
16. Руденко Ю. Історія козацької педагогіки. Програма для педагогічних вузів, факультетів. Освіта, № 44, 15-22 серпня 2001.
17. Сушинський Б. Лицарі Приморського степу. Одеса. 2000.
18. Ткачук В. Феномен козацької республіки. Рідна школа, № 6, 1995.
19. Цьось А. Бойовитість духу, порив до життя. Система фізичного і психофізичного виховання запорізьких козаків. Рідна школа, № 1, 1995.

III. Козацька педагогіка в системі сучасної освіти:

20. Александрова В. Наша цілісна система виховання. Досвід виховання учнів на ідеях козацької педагогіки СШ № 93 м. Києва. Освіта, № 41, 21-28 серпня 2002.

21. Алексюк А. Реабілітоване слово „лицар”. Освіта, № 34, 30 серпня 1995.
22. Біленька Г. Методичні матеріали до програми „Сучасне козацько-лицарське виховання дітей і юнацтва України”. Освіта, № 40, 18-25 серпня 1999.
23. Бурлака Я. Лицарська духовність. Освіта, № 50/51, 6 грудня 1995.
24. Галактіонова О. З Україною – в серці. Досвід виховання на козацько-лицарських традиціях у СШ № 21 м.Кіровограда. Освіта, № 44, 15-22 серпня 2001.
25. Губко О. Осередок однодумців. Козацькі клуби м.Києва. Освіта, № 21, 21-28.08.2002.
26. Губко О. Пропагувати козацькі ідеали. Освіта, № 44, 15-22 серпня 2001.
27. Денисенко О. І б'ють джерела у козацькій державі. Дитячо-юнацька асоціація в м.Ізмаїлі, Одеської області. Освіта, № 16, 2-9 квітня 2003.
28. Залізко В. Молоді – лицарську духовність. Виховання молоді на традиціях Українського козацтва. Освіта, № 44, 15-22 серпня 2001.
29. Каюков В. Животворящий дух козацького виховання. Освіта, № 23/24, 18-25.04.2001.
30. Кононенко П. Звернення до державних політичних діячів, працівників науки, культури, освіти, всієї громадськості України. Освіта, № 44, 15-22 серпня 2001.
31. Кононенко П. Козацька педагогіка в системі сучасної освіти. Директор школи, № 34, вересень, 2000.
32. Марченко Р. Дітям – історичну пам'ять, лицарську духовність. Козацько-лицарські традиції виховання у СТТТ № 9 м.Києва. Освіта, № 40, 18-25 серпня 1999.
33. Невгодовський А. Сучасна українська козацька педагогіка та українознавство. Директор школи, № 35, вересень, 2000.
34. Основи національного виховання. Концептуальні положення. Інститут системних досліджень освіти. За заг. ред. В.Г.Кузя, Ю.Д.Руденка, З.О.Сергійчук. К., Ін форм. – видав. Центр „Київ”, 1993.
35. Підлубний П. Від „козацької родини” – до козацької України. Козацькі організації. Освіта, № 41, 21-28 серпня 2002.
36. Подберезький М. Утвердження козацьких ідей на Слобожанщині. Освіта, № 41, 21-28 серпня 2002.
37. Попович А. Національні види бойових мистецтв. Освіта, № 41, 21-28 серпня 2002.
38. Потапов С. Наукові основи лицарського гарту. Освіта, № 41, 21-28 серпня 2001.
39. Руденко Ю. Програма Всеукраїнської дитячо-юнацької і молодіжної організації „Молода Січ”. Освіта, № 7/8, 3-10 лютого 1999.
40. Руденко Ю. Програма Всеукраїнської дитячо-юнацької і молодіжної організації „Молода Січ”. Освіта, № № 19/20, 31 березня – 7 квітня 1999.
41. Руденко Ю. Виховання в учнів лицарської духовності. Рідна школа, № 7, 1996.
42. Руденко Ю. Прагнуть навчатися в козацьких колегіумах. Заклик до створення козацького колегіуму. Освіта, № 41, 21-28 серпня 2002.
43. Руденко Ю. Сучасне козацько-лицарське виховання дітей і юнацтва України. Програми для педагогічних вузів, факультетів. Освіта, № 65/66, 24 вересня – 1 жовтня 1997.
44. Руденко Ю. Українська козацька педагогіка. Відродження, пошуки, перспективи. Рідна школа, №4, 1994.
45. Скрипиць М. Ростимо патріотів України. Козацька Республіка СШ № 235 м.Києва. Освіта, № 40, 18-25 серпня 1999.
46. Статут дитячої, юнацької і молодіжної організації „Молода Січ”. Освіта, № 41/42, 25 серпня – 1 вересня 1999.
47. Тимофєєв В. Школа козацько-лицарського виховання – берегиня духу села. Наша школа, № 5-6, 2000.
48. Тимофєєв В. Річ про Адамівську Січ. Білгород-Дністровський. Т.1. 2001, т.2. 2002, т.3. 2003.
49. Тимофєєв В. Організація учнівського самоврядування в школі козацько-лицарського виховання. Наша школа, № 2, 2002.
50. Тимофєєв В. Адамівський курінь „Молодої Січі”. Школа козацько-лицарського виховання. Освіта, № 52, 6-13 листопада 2002.
51. Тимофєєв В. Адамівська громада. Білгород-Дністровський. У 2-х тт. 2003.

52. Тимофеев В. Адамівська Січ – школа козацько-лицарського виховання. Білгород-Дністровський. 2004.
53. Тимофеев В. Козацька педагогіка – сучасна освіта. Білгород-Дністровський. 2005.
54. Тимофеев В. Річ про Буджацьку Січ. Білгород-Дністровський. 2006.
55. Тимофеев В. Козацьке тілодуховиховання. Білгород-Дністровський. 2006.
56. Тимофеев В. Сучасне козацтво Південноукраїнського Задністров'я. Білгород-Дністровський. Т.1. 2006, т.2. 2006, т.3. 2007.
57. Тимофеев В. Козацько-лицарське виховання. Білгород-Дністровський. 2007.
58. Тимофеев В. Школа козацько-лицарського виховання. Білгород-Дністровський. 2007.
59. Тимофеев В. Виховання козака-лицаря. Білгород-Дністровський. 2007.
60. Тимофеева С. Сучасне українське козацтво на півдні України. Білгород-Дністровський. 2005.
61. Тимофеева С. Сучасне козацтво Білгород-Дністровщини. Білгород-Дністровський. 2006.
62. Усатенко Т. Лицар – козак – монах – джентльмен. Освіта, № 44, 15-22 серпня 2001.

Зміст

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ		
1.	Лист Головного штабу гри "Сокіл" ("Джура")	3
2.	Зміст Свята Покрова Пречистої Богородиці	4-8
3.	Указ Президента України «Про День Українського козацтва» від 07.08.1999 р. № 966/99	9
4.	Указ Президента України «Про відродження історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва» від 20.01.1995 р. № 14/95	9
5.	Указ Президента України «Про Національну програму відродження та розвитку Українського козацтва на 2002-2005 роки» від 15.11.2001 р. № 1092/2001	10
6.	Указ Президента України «Про Раду Українського козацтва» від 04.06.2005 р. № 916/2005	10-12
7.	Указ Президента України «Про заходи з підтримки розвитку Українського козацтва» від 04.05. 2007 р. № 378/2007	13-14
8.	Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України, Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції Національно-патріотичного виховання молоді» від 27.10.2009 р. № 3754/981/538/49	15-23
9.	Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру "Сокіл" ("Джура") Українського козацтва» від 25.12.2003 р. № 855	23-44
10.	Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 25.12.2003 № 855» від 05.11.2009 р. № 1011	44-47
11.	Наказ Міністерства освіти і науки України «Про проведення у 2009 році Всеукраїнського етапу дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”)» від 23.03.2009 р. № 267	47-53
12.	Наказ Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді «Про проведення у 2009 році Всеукраїнського етапу дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”)» від 14.04.2009 р. № 39-А	53-61
13.	Наказ Міністерства освіти і науки України «Про підсумки проведення Всеукраїнського зльоту юних краєзнавців-активістів дитячо-юнацької військово-спортивної гри Українського козацтва „Сокіл” („Джура”)» від 02.07.2009 р. № 619	61-64
14.	Наказ Міністерства освіти і науки України «Про проведення оздоровчого Всеукраїнського зльоту учасників дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри „Сокіл” („Джура”) Українського козацтва „Джура - 2010”» від 09.04.2010 р. № 297	64

15.	Лист директора Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді з Умовами проведення оздоровчого Всеукраїнського зльоту учасників дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри «Сокіл» («Джура») Українського козацтва – «Джура -2010» від 28.04.2010 р. № 70	65-68
16.	Орієнтовний план впровадження гри "Сокіл" ("Джура") у навчальні заклади у 2010-2011 навчальному році	70-72
17.	Лист директора Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді з рекомендаціями щодо виконання «Орієнтовного плану впровадження гри "Сокіл" ("Джура") у навчальні заклади у 2010-2011 навчальному році»	73-76
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ		
18.	Ідея козацтва в історичній традиції та в сучасних умовах відродження та розбудови держави	77-79
19.	Історична необхідність відродження та утвердження дитячого, юнацького та молодіжного руху на козацько-лицарських традиціях	79-82
20.	Українська козацька педагогіка. Концепція.	82-92
21.	Напрями, форми, методи та прийоми козацько-лицарського виховання	93-99
22.	Основи провідництва. Чому нам найперше треба плекати провідників. Самовиховання.	99-100
23.	Національно-патріотичне виховання в системі освіти	100-104
24.	Методичні рекомендації педагогічним колективам закладів освіти України по відродженню історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва	104-105
25.	Функціональні обов'язки педагогічних працівників у царині козацько-лицарського виховання	106-108
26.	Гра «Сокіл» («Джура»): історія, мета, завдання, основні напрямки, перспективи розвитку. Ідейні основи гри. Виховний ідеал гри	108-111
27.	Гра «Сокіл» («Джура») – суть та перспективи впровадження	112-114
28.	Організаційна структура гри «Сокіл» («Джура»)	114-117
29.	Керівництво грою «Сокіл» («Джура»)	117
30.	Обласні та районні етапи гри «Сокіл» («Джура»)	117-119
31.	Роль громадських організацій у впровадженні гри у навчальні заклади	119
32.	Як створити та організувати діяльність куреня навчального закладу	119-122
33.	Організаційна структура дитячо-юнацької військово-спортивної гри Українського козацтва „Сокіл" („Джура") у навчальному закладі	123

34.	Ідеологічні та науково-теоретичні засади діяльності «Молодої Січі»	124-125
СЦЕНАРІЇ ЗАХОДІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ		
35.	Посвята в козачата	126-128
36.	Сценарій козацької збірки на честь Свята Покрови. День Українського козацтва. Урочисте відкриття гри «Сокіл» («Джура») у навчальному році	129-130
37.	Положення про козацький табір	131-137
38.	Козацькі табори як форма діяльності куреня навчального закладу	138-139
39.	Слова та ноти до пісні «Боже великий, єдиний»	140
40.	Слова та ноти до пісні «Гей, там, на горі, Січ іде»	141
41.	Слова та ноти до пісні «За Україну (О Україно, о люба ненько)»	142
42.	РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	143-145

